

Brandförsvaret
Tjänsteskrivelse till Räddningsnämnden

Datum:
2026-01-30

Diarienummer:
RÄN-2022-00086

Handläggare:
Patrik Kjellberg

Yttrande om Tierps kommuns Översiktsplan 2050 - Granskningsförslag

Förslag till beslut

Räddningsnämnden beslutar

1. **att** avge yttrande till Tierps kommun enligt ärendets bilaga 1.

Ärendet

Tierps kommun har upprättat ett granskningsförslag till Översiktsplan 2050 och ger räddningsnämnden möjlighet att komma med synpunkter.

Beredning

Ärendet har beretts av tjänstepersoner vid brandförsvaret.

Föredragning

Brandförsvaret föreslår ett yttrande enligt bilaga 1. Förslaget lyfter till Tierps kommun att det under omvärldsbevakning saknas ett resonemang kring det försämrade säkerhetsläget, att texten kring brandvattenförsörjning bör utvecklas och att en felaktig hänvisning till räddningsnämndens gamla handlingsprogram ska uppdateras till att hänvisa till handlingsprogrammet som gäller från 2025-01-01.

Ekonomiska konsekvenser

Inga ekonomiska konsekvenser för räddningsnämnden.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2026-01-30
- Bilaga 1, Yttrande om Tierps kommuns Översiktsplan 2050 – Granskningsförslag
- Bilaga 2, Tierps kommun Översiktsplan 2050 - Granskningshandling

Brandförsvaret

Johan Szymanski
Brandchef

Förvaltning eller nämnd eller enhet
Yttrande

Handläggare:
Patrik Kjellberg

Yttrande om Tierps kommuns Översiktsplan 2050 - Granskningsförslag

Räddningsnämnden har tagit del av remisshandlingarna och har följande synpunkter.

Under avsnitt 1.5 omvärldsbevakning saknar räddningsnämnden ett resonemang kring det förändrade säkerhetsläget och dess påverkan på Tierps kommuns planering.

Räddningsnämnden är positiva till att det under avsnitt 4.6.11 Utryckningsfordon framgår att god brandvattenförsörjning ska beaktas i detaljplaneringen. Nämndens önskan är dock att det i översiktsplanen utvecklas kring hur detta ska säkerställas exempelvis genom att hänvisa till att en brand- och släckvattenplan ska tas fram.

Under avsnitt 8.1.3 Regionala och delregionala underlag framgår att ett underlag har varit *Uppsala Brandförsvar (2020). Handlingsprogram: För förebyggande verksamhet och räddningstjänst från 2020 enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Uppsala: Uppsala Brandförsvar*. Räddningsnämnden vill påpeka att det finns ett nytt handlingsprogram som började gälla 2025-01-01 och det är det som bör utgöra underlag för översiktsplanen.

Räddningsnämnden

Tobias Lundblad

Ordförande

Rosalind Göthberg

Sekreterare

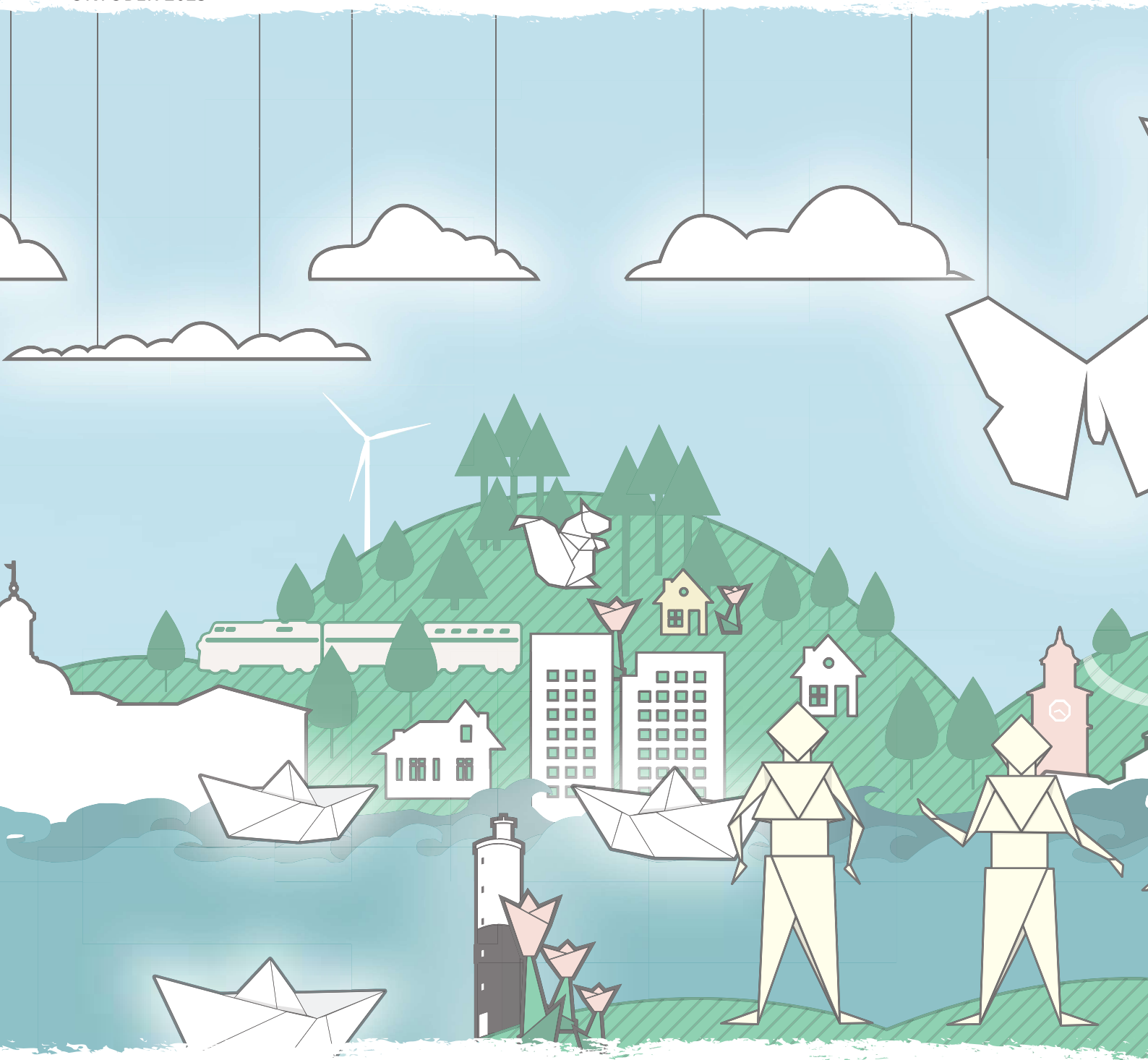
TIERPS KOMMUN

TIERPS KOMMUN

ÖVERSIKTSPLAN 2050

GRANSKNINGSHANDLING

OKTOBER 2025

VÄLKOMMEN TILL TIERPS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN

Översiktsplanen består av sex övergripande delar:

INLEDNING

I inledningen kan du läsa om vad en översiktsplan är och hur processen ser ut när planen tas fram och genomförs. Inledning- en innehåller även en omvärldsbevakning och introduktion till Tierps kommun.

STYRANDE FÖR ÖVERSIKTSPLANEN

I denna del beskrivs de utgångspunkter som i olika grad styr el- ler vägleder översiktsplanens innehåll. Här beskrivs hur arbetet för en hållbar utveckling påverkar översiktsplanen tillsammans med nationella, regionala och kommunala mål, planer och pro- gram.

UTVECKLINGSDIRIKTION

Detta avsnitt redovisar Tierps kommuns utvecklingsinriktning. Här lyfts prioriteringar mellan viktiga strategiska samband som påverkar den långsiktiga utvecklingen i kommunen. Till skill- nad från mark- och vattenanvändningen syftar utvecklingsin- riktningen till att klargöra funktioner och samband på en större skala.

TEMATISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I detta avsnitt redovisas vägledande principer och åtgärder för mark- och vattenanvändningen kopplat till olika övergripande teman. Den tematiska vägledningen gäller för hela kommunen och utgör kommunens ställningstaganden om utveckling och bevarande för efterföljande planering, prövning och tillstånds- givning.

GEOGRAFISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I kapitlets mark- och vattenanvändningskartor visas grunddra- gen för den planerade användningen av mark- och vattenom- råden i kommunen som helhet, tätorterna och ett antal lands- bygdsområden.

RIKSINTRESSEN, LIS OCH ANDRA VÄRDEN

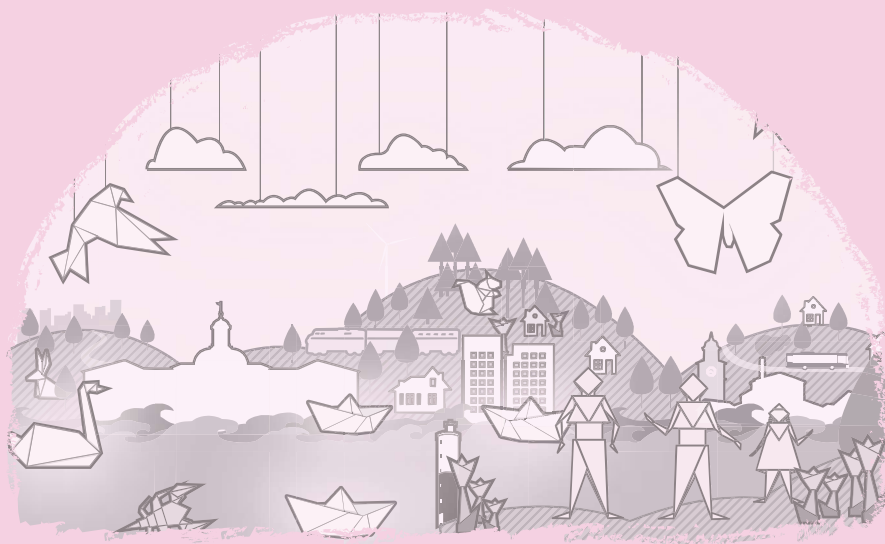
I detta kapitel finns beskrivningar av de områden som omfattas av skydd enligt miljöbalken eller kulturmiljölagen samt övriga förordnanden. Här förklaras hur värdena ska tillgodoses till- sammans med avvägningar om hur olika intressen ska priori- teras när flera skydd sammanfaller. I kapitlet presenteras även områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS).

PLANENS KONSEKVENSER

Det här kapitlet redovisar en samlad bedömning av de conse- kvenser som översiktsplanen får på miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	6
1.1 Vad är en översiktsplan?	7
1.2 Översiktsplanens framtagande och genomförande	7
1.3 Det här är Tierps kommun	9
1.4 Översiktsplanens målbild	9
1.5 Omvärldsbevakning	10
2. ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR ÖVERSIKTSPLANEN	12
2.1 Att styra mot hållbar utveckling	13
2.2 Hållbarhetsdimensionerna i kommunens samhällsplanering	14
2.3 Andra nationella och regionala utgångspunkter för hållbar utveckling	17
2.4 Nulägesanalys av kommunens klimatpåverkan	18
3. UTVECKLING SINRIKTNING	20
3.1 Invånarnas framtidsbild för Tierps kommun 2050	21
3.2 Utvecklingsstrategier för Tierps kommun	21
3.3 Utvecklingsinriktningskartan	23
4. TEMATISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING	26
4.1 Bebyggelse, livsmiljö och kulturmiljö	27
4.2 Gröna och blå värden	38
4.3 Kommunikationer och mobilitet	45
4.4 Näringsliv och turism	52
4.5 Teknisk försörjning	58
4.6 Miljö, hälsa, säkerhet och krisberedskap	66
5. GEOGRAFISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING	84
5.1 Mark- och vattenanvändningskarta	85
5.2 Tierp	87
5.3 Örbyhus	92
5.4 Tobo	96
5.5 Månkarbo	99
5.6 Söderfors	102
5.7 Mehedeby	106
5.8 Skärplinge	109
5.9 Karlholm	113
5.10 Hållnäs	117
5.11 Vendel	121
6. RIKSINTRESSEN, LIS OCH FÖRORDNANDEN	126
6.1 Riksintressen	127
6.2 Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)	142
6.3 Skydd genom förordnanden	152
7. PLANENS KONSEKVENSER	156
8. REFERENSER	162

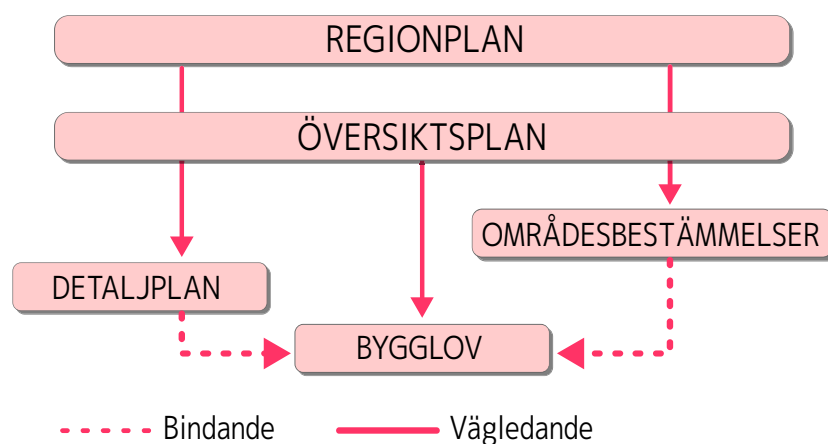

1. INLEDNING

1.1 VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN?

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanen beskriver hur kommunen avser att främja en långsiktigt god utveckling avseende bebyggelse, mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande, men anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen och ska ses som ett paraply för kommunens arbete med fördjupade översiktsplaner, planprogram, strategiska planer, detaljplaner och bygglov. Översiktsplanen redovisar inte i detalj kommunens exakta utveckling och utformning utan ger de strategiska förutsättningarna och stöd för den fortsatta planeringen samt beslutsfattande med en tidshorisont på 30 år.

Översiktsplanen har därmed en tung vägledande roll där eventuella avvikelser från översiktsplanen behöver motiveras väl. Översiktsplaneringen fungerar även som ett underlag för dialog mellan kommun och stat om riksintressen (geografiska områden med nationellt viktiga värden och kvaliteter) och allmänna intressen. I översiktsplanen ska kommunen visa på hur riksintressena tillgodoses samt bedöma vilken påverkan förslagen i översiktsplanen kan komma att få på dessa. Översiktsplanen redovisar också kommunens strategier och geografiska ställningstaganden.

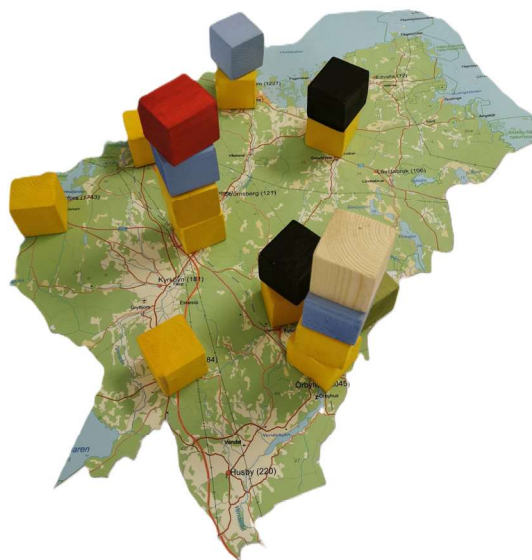

Figur 1. Översiktsplanen i planeringssystemet.

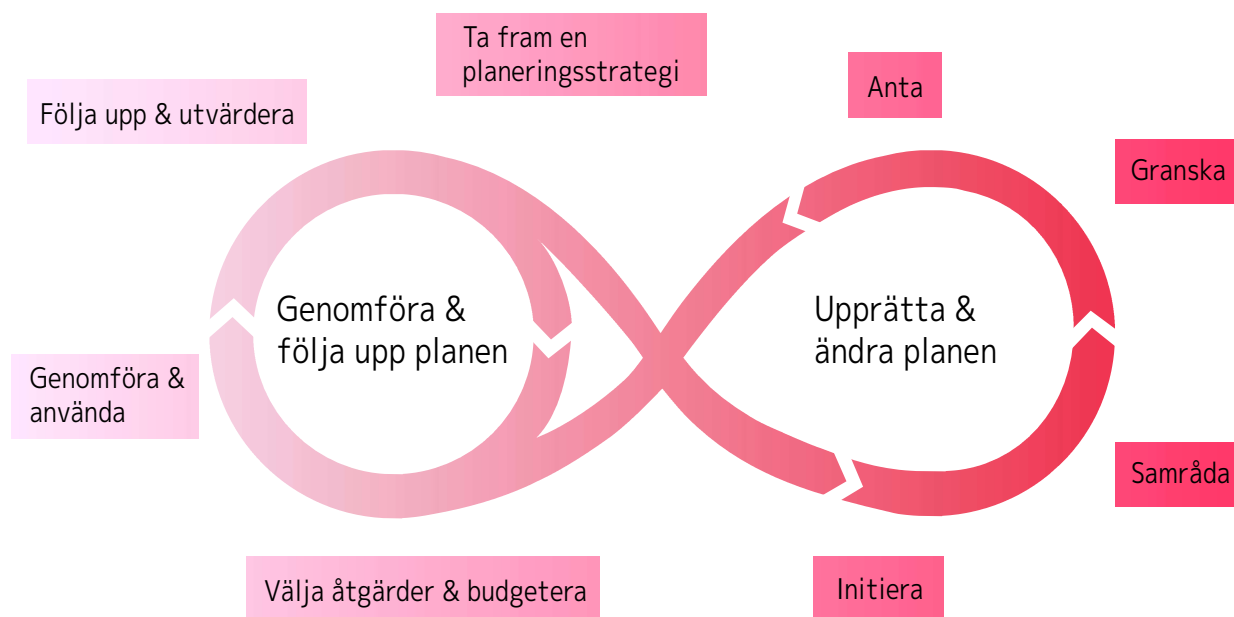
1.2 ÖVERSIKTSPLANENS FRAMTAGANDE OCH GENOMFÖRANDE

Framtagande

Kommunfullmäktige i Tierps kommun fattade 2018-09-18 § 84 beslut om att en ny översiktsplan skulle tas fram och att processen skulle genomsyras av medborgardialog och lokal förankring. Under hösten 2019 påbörjades arbetet som inledades med en dialogfas där förtroendevalda och tjänstepersoner deltog. Sammanlagt hölls tolv dialogkvällar på tio orter, fyra tillfällen på kommunens högstadieskolor, ett tillfälle med näringslivet samt tillfällen med kommunala råd. Utifrån medborgardialogerna arbetades fyra perspektiv fram som representerar hur Tierps invånare önskar att kommunen ska se ut i framtiden. Perspektiven har varit vägledande i översiktsplanens framtagande och presenteras i avsnittet *framtidsbild för Tierps kommun 2050*. Utöver medborgarnas framtidssbild så har dialogerna även bidragit till hur utvecklingen av orterna har utformats i översiktsplanen. Detta går att läsa mer om i Ortsbeskrivningarna i avsnittet *geografisk mark- och vattenanvändning*. De tidiga dialogerna finns dokumenterade i sin helhet på kommunens hemsida.

Figur 2. Bild från en workshop från en av dialogkvällarna.

Figur 3. Översiktsplaneprocessen

Efter dialogerna arbetades ett samrådsförslag till översiktsplan fram. Samråd hölls med kommuninvånare, myndigheter, närliggande kommuner, organisationer och andra berörda i syfte att inhämta synpunkter på planförslaget. Synpunkterna sammanställdes i en samrådsredogörelse där kommunen bemöter synpunkterna och beskriver hur de eventuellt har påverkat revideringar av översiktsplanen inför granskningsskedet.

Det reviderade planförslaget ställs nu ut på nytt för granskning och det finns en ny möjlighet att lämna synpunkter på de förändringar som gjorts efter samrådet. Alla inkomna synpunkter sammanställs sedan och kommenteras i ett granskningsutlåtande. Efter granskningsskedet tas det slutgiltiga planförslaget fram som överlämnas till kommunfullmäktige för beslut om antagande. Översiktsplanen vinner laga kraft tre veckor efter beslut om planförslaget inte överklagas.

Strategisk miljöbedömning

För alla nya översiktsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med en sådan bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Miljöbedömningen genomförs parallellt med, och integrerat i, planprocessen. Det handlar alltså inte enbart om att ta fram en bedömning utan också om ett kontinuerligt förbättringsarbete av planen med utgångspunkt i de förbättringsmöjligheter som miljöbedömningen pekar ut. Tierp har valt att göra en utvidgad bedömning som också inkluderar sociala och ekonomiska konsekvenser.

Mellan samråd och granskning har planförslaget utvecklats för att förbättra samtliga hållbarhetsaspekter. En ny hållbar-

hetsbedömning har sedan tagits fram baserat på det reviderade granskningsförslaget och ligger som bilaga till översiktsplanen. I avsnittet *planens konsekvenser* finns en kortare sammanfattning av hållbarhetsbedömningen.

Genomförande och uppföljning

Översiktsplanen är utöver ett dokument också en kontinuerlig process som fortsätter efter planens antagande, då översiktsplanen kompletteras med fördjupade och tematiska översiktsplaner. För att översiktsplanen ständigt ska vara aktuell och fungera som ett effektivt verktyg för kommunens planering, lovprövning och beslutsfattande ska kommunfullmäktige minst en gång varje mandatperiod besluta om en planeringsstrategi. Strategin ska antas senast 24 månader efter ordinarie val, i vilken fullmäktige tar ställning till förändrade planeringsföresättningar, pekar ut prioriteringar och planeringsinriktningar, anger behov av revideringar och på andra sätt redovisar hur översiktsplaneringen ska drivas vidare. Planeringsstrategin i sig innebär ingen ändring av översiktsplanen. Kommunen antog en planeringsstrategi under 2024 som beskriver nuläge och vilka planeringsunderlag och aktiviteter som kommunen kan arbeta vidare med för att stärka översiktsplaneringen. Den kontinuerliga processen illustreras i figuren ovan.

Verktyglåda

I översiktsplanens mark- och vattenanvändningskapitel återkommer en ”verktyglåda” i färgade rutor. Dessa sammanfattar kommunens ställningstaganden och vägledande åtgärder för att uppfylla och uppnå den utveckling, bevarande och skydd som översiktsplanen pekar ut. Verkttyglådorna gäller för efterföljande planering, vid tillsyn och prövning.

1.3 DET HÄR ÄR TIERPS KOMMUN

En storstadsnära landsbygds kommun med 21000 invånare - här förenas landsbygdens lugn med storstadens puls

Ett starkt, växande näringsliv - framstående industriföretag som leder den gröna omställningen genom elektrifiering och ny teknik

Snabba resvägar till regionens städer - Stockholm, Uppsala och Gävle nås enkelt med tåg, buss eller bil

Unika natur- och kustmiljöer för friluftsliv och rekreation - här finns pärlor med stor biologisk mångfald och platser som präglas av både stillhet och äventyr

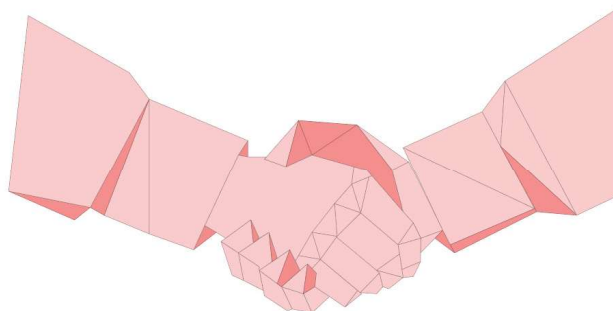
Rika och välbevarade kulturmiljöer - Upplev ett fascinerande kulturarv med bruksorter, vikingagravar, fiskelägen och mer därtill!

1.4 ÖVERSIKTSPLANENS MÅLBILD

Tierps kommuns översiktsplan ska stödja en omställning av samhället utifrån målet att uppnå en ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet och konkretisera hur det ska omsättas i den kommunala verksamheten. Översiktsplanen ska även peka ut riktningen för en utveckling som ligger i linje med kommuninvånarnas vilja, bidra till förverkligandet av kommunens vision och samtidigt följa andra lokala, regionala, nationella och internationella strategier, planer och mål. Här redogörs för översiktsplanens målbild som ger en riktning åt kommunens fysiska planering och visar vägen mot en hållbar utveckling.

Tierps kommun ska vara en grön oas för alla som bor och verkar i kommunen i alla livets skeden. Ett inkluderande och välkomnande samhälle som erbjuder gemenskap och sammanhållning för alla. I Tierps kommun ska planeringen inriktas på att skapa förutsättningar för att förena landsbygdens lugn med storstadens puls. Detta ska uppnås genom att bevara naturmiljöer, möjliggöra för attraktiva och varierade boenden, en god bebyggd miljö, pålitlig och effektiv kollektivtrafik och ett väl utbyggt cykelvägnät. Kommunen ska kännetecknas av hållbara och innovativa lösningar, med fokus på omställning till ett samhälle som lever i harmoni med naturen. Genom att skapa goda utvecklingsmöjligheter för kommunens befintliga och framtida företag och genom att vidareutveckla den stora yrkesskicklig-

het som finns i kommunen ska vi fortsätta vara en betydande plats för den tillverkande industrin, för jord- och skogsbruket samt för den mångfald av egenföretagare som finns i vår kommun. En stark besöksnäring ska byggas upp genom att bevara och uppmärksamma bygdernas stolta och fascinerande historia, unika natur- och kulturmiljöer samt entreprenörsanda.

1.5 OMVÄRLDSBEVAKNING

Världen är idag så pass globalt sammankopplad att händelser på andra sidan jordklotet snabbt kan få konsekvenser för Sverige som land och för Tierp som kommun. Att förhålla oss till hur dessa förutsättningar är av stor betydelse för att Tierps kommun på bästa sätt ska kunna möta utmaningar och utvecklas i en långsiktigt hållbar riktning.

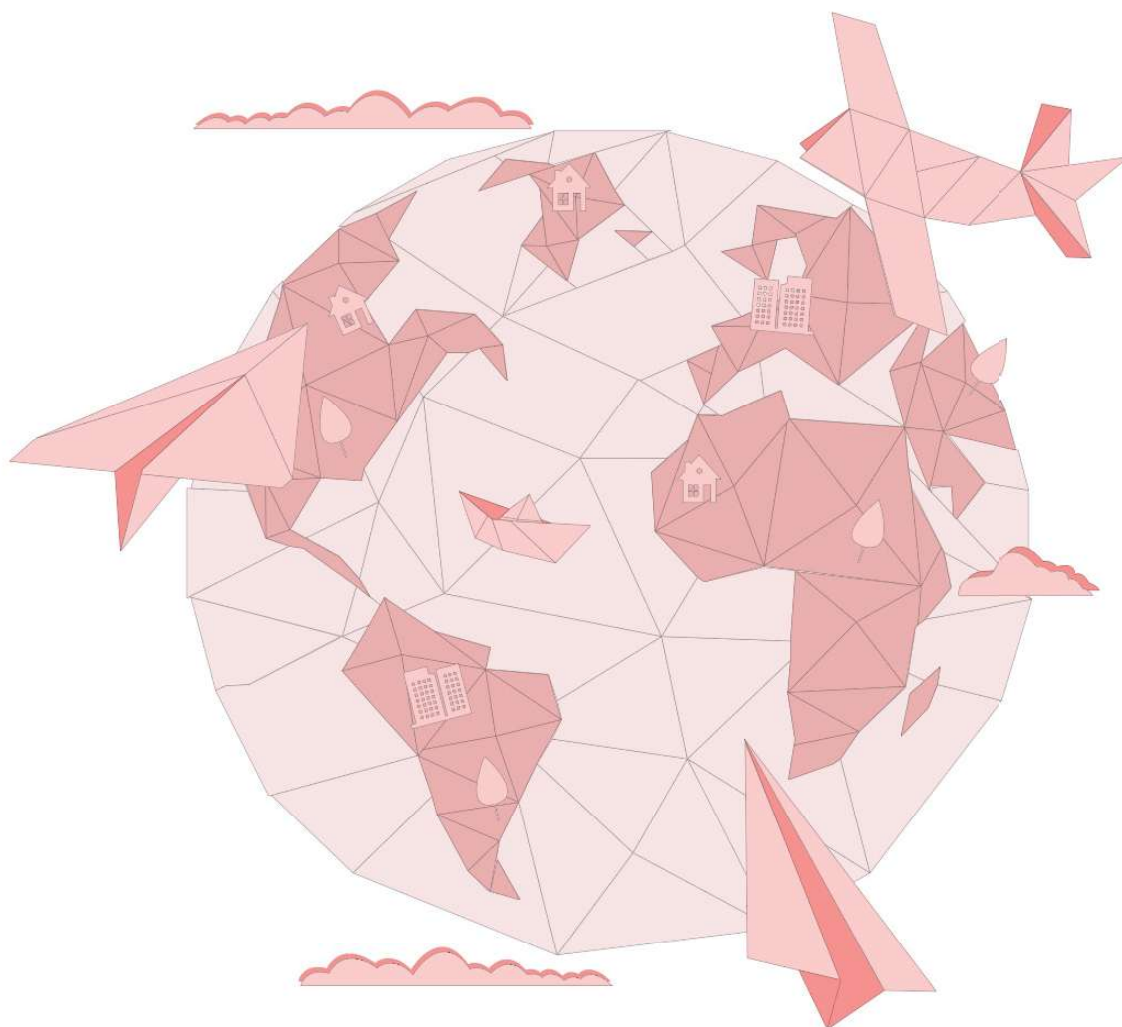
Globalisering

Globalisering är en pågående process där stater och samhällen över hela världen knyts samman i ömsesidiga beroendeförhållanden, såväl ekonomiskt som politiskt och kulturellt. Människor reser, arbetar och umgås över hela jordklotet på ett sätt som tidigare inte har varit möjligt. Kommunens invånare, organisationer och företag agerar på en global marknad och det är av stor vikt att Tierps kommun erbjuder de nödvändiga förutsättningarna för att även i fortsättningen kunna göra det. Globaliseringen innebär även en ökad sårbarhet, till exempel kommer en stor del av maten vi konsumerar idag från andra länder, vilket innebär att klimatförändringar och oroligheter i världen påverkar vår egen livsmedelsförsörjning negativt. Det är därför viktigt att lokalsamhället stärks inom flera områden för att minska sårbarheten och beroendet av globala förhållan-

den, exempelvis genom att skapa förutsättningar för en fortsatt fungerande och levande landsbygd, lokal livsmedelsförsörjning och ett livskraftigt civilsamhälle.

Klimatförändringar

Klimatet förändras i allt snabbare takt på grund av människans utsläpp av växthusgaser. Konsekvenserna av klimatförändringarna varierar i olika delar av världen men ur ett globalt perspektiv finns en ökad risk för katastrofer och kriser i form av översvämningar, torka, stormar och skadade ekosystem. Klimatförändringarna gör det nödvändigt för länder, samhällsinstitutioner, företag och individer att förändra beteenden och vanor i allt från transporter, matvanor, produktions- och konsumtionsmönster till återvinning. En minskad och mer jämlik resursanvändning behövs i alla delar av samhället, speciellt för dem som har hög konsumtion och energianvändning. Kommunens fysiska planering behöver möjliggöra för levnadssätt med låg klimatpåverkan. Samtidigt behöver också klimatanpassning av samhället ges en central roll, för att minska konsekvenserna av klimatförändringar.

Figur 4. Vinterlandskap Söderfors. Foto: Torsten Lundin

Teknisk utveckling, anpassning, omställning och utbildning

Teknisk utveckling har under hela mänsklighetens historia påverkat och förändrat hur vi strukturerar våra samhällen och hur vi lever våra liv. Resmönster förändras och arbetsplatser digitaliseras, vilket i sin tur ger nya förutsättningar för hur vi väljer att bo, leva och arbeta. Ny teknik har påverkat och kommer fortsätta påverka kommunens arbete och metoder i allt från skola och omsorg till samhällsplanering och teknisk förvaltning och leder till effektiviseringar samt öppnar upp för nya möjligheter. Samtidigt ställer ny teknik också nya krav på kunskap och färdigheter. För att kunna fortsätta vara en effektiv, konkurrenskraftig kommun och för att kunna erbjuda företag de kompetenser som efterfrågas behöver utbildning erbjudas som är anpassad efter de rådande behoven. Kommunen behöver också vara en attraktiv plats att bo och leva på genom att erbjuda goda boendemiljöer, service och fritidsaktiviteter. Ett väl sammansvetsat utbildningsväsende, integrationsarbete och näringsliv är av stor vikt för att säkra kommunens framtida kompetensförsörjning.

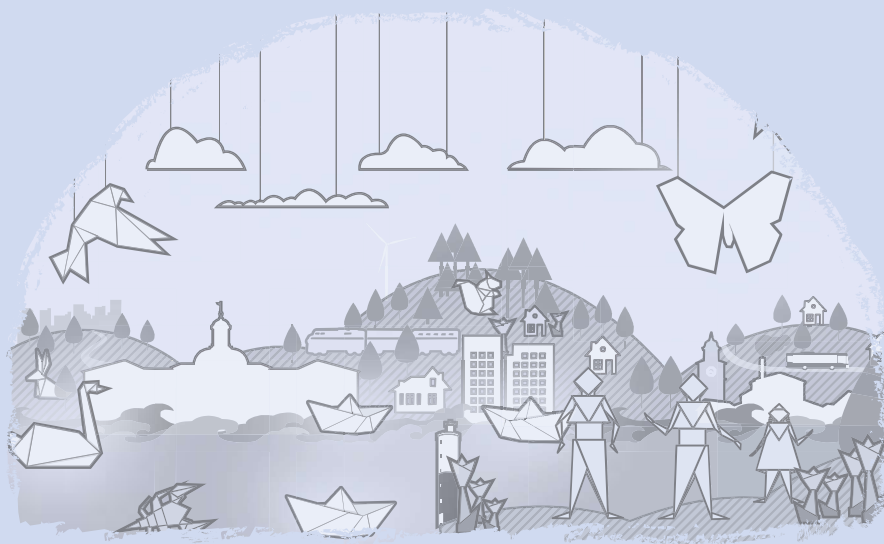
Demografiska förändringar

Demografi beskriver en befolknings storlek, fördelning och sammansättning utifrån faktorer som ålder, kön och geografi. Hur ett land, region eller en kommuns demografi ser ut påverkar direkt behovet av välfärd, dess arbetsmarknad och eko-

nomi. En tydlig trend i hela västvärlden har varit en åldrande befolkning med ökande livslängd och färre födselar. För att upprätthålla en fungerande välfärd kommer fler människor behöva arbeta inom vård- och omsorgsyren i framtiden för att ta hand om en åldrande befolkning. Den förändrade demografen kommer även att ha en stor påverkan på hur behovet av bostäder ser ut framöver.

Figur 5. Pendeltåg vid Tierps station. Foto: Linnea Tegelberg

2. ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR ÖVERSIKTSPLANEN

Målen som berör den fysiska planeringen är många och finns inom en rad sektorer. Den lokala planeringen ingår i en lång kedja av lagar, överenskommelser och beslut. Hållbar utveckling är ett överordnat mål såväl internationellt som nationellt och är även ett av plan- och bygglagens huvudsakliga syften. Utöver detta ska översiktsplanen ta hänsyn till andra globala, nationella, regionala och lokala mål som är av betydelse för kommunens hållbara utveckling och fysiska planering.

2.1 ATT STYRA MOT HÅLLBAR UTVECKLING

Tierps kommuns vision och hållbarhetsdimensionerna

Hållbar utveckling definieras av FN som utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Ofta betraktas hållbarhet utifrån tre dimensioner: ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Dimensionerna är odelbara, vilket betyder att hållbar utveckling inte kan uppnås inom en dimension om det sker på bekostnad av en annan.

Tierps kommuns vision från år 2015 är den mest övergripande styrningen för kommunen eftersom den pekar ut en riktning för hela samhället och ska konkretiseras i efterföljande styrdokument. Översiktsplanen är ett sådant styrdokument som ska bidra till förverkligandet av visionen. Visionen syftar till att nå en hållbar utveckling utifrån de tre dimensionerna vilket beskrivs i de tre arenorna Livsarenan, Affärsarenan och Utvecklingsarenan och sammanfattas så här:

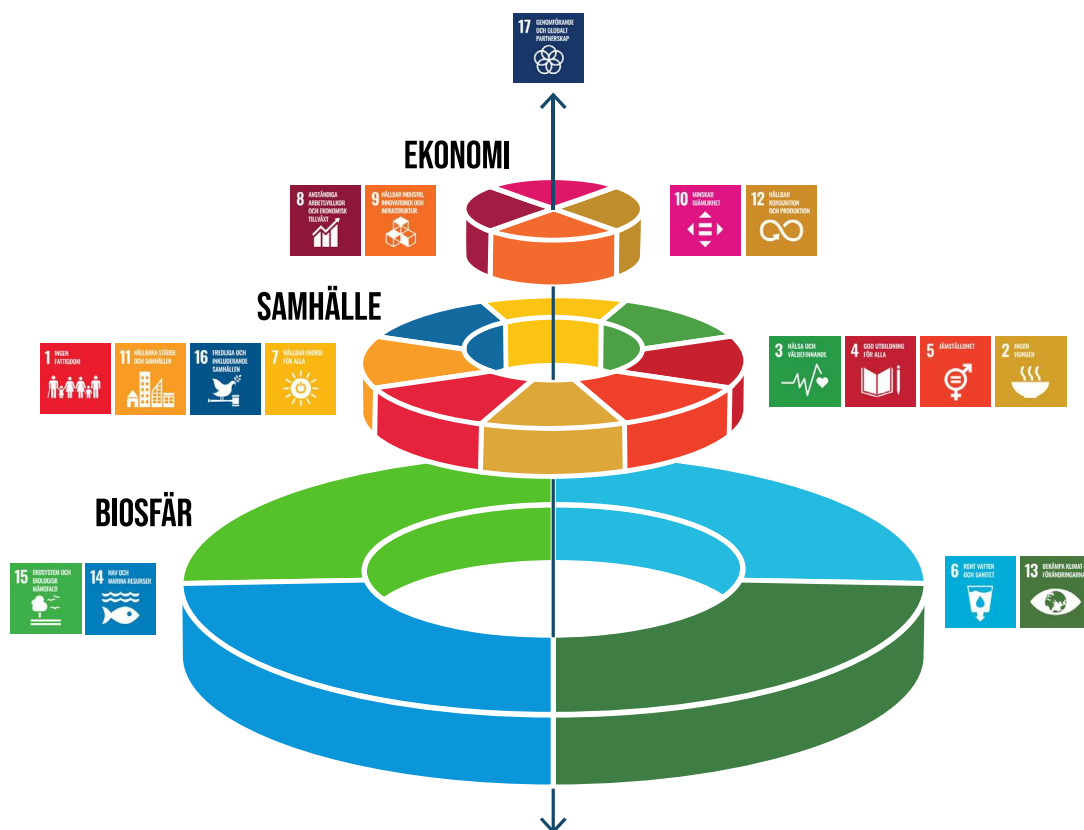
Tierps kommun är en grön och harmonisk oas för hela livet.

Här förenas landsbygdens lugn med närheten till stadens puls.

Vi använder kraften ur vår historia och med engagemang och företagsamhet går vi gemensamt tryggt in i framtiden.

I visionen slås fast att Tierps kommun ska vara en föregångare i omställningen till ett hållbart samhälle. Varje beslut ska vägas mot dess påverkan på den ekonomiska, ekologiska och sociala utvecklingen. Alla kommuninvånare ska ha möjlighet till ett gott liv, samtidigt som kommunen ser till att även kommande generationer ges den möjligheten.

Via FN ställer sig världens länder bakom mål och överenskommelser som ska främja hållbarheten. Detta konkretiseras genom det styrande ramverket Agenda 2030 som gäller för perioden 2015-2030. I Tierps kommun har Agenda 2030 sedan 2020 utgjort det verktyg och ramverk som varit styrande i budget och verksamhetsplaner. Bilden nedan visar hur Agenda 2030 och dess 17 globala mål kan illustreras och kopplas till de tre hållbarhetsdimensionerna. Även om bilden delar upp såväl dimensioner som de globala målen är det uttryckligt i Agendan att målen är odelbara och påverkar varandra.

Graphics by Jerker Löhr

Figur 6. Illustrationen visar hur de ekonomiska och sociala dimensionerna av målen är beroende av den miljömässiga dimensionen som är grunden för att upprätthålla liv och fredliga samhällen. Källa: Stockholm Resilience Center

2.2 HÅLLBARHETSDIMENSIONERNA I KOMMUNENS SAMHÄLLSPLANERING

2.2.1 Miljömässig hållbarhet

Miljömässig hållbarhet är förmågan att upprätthålla ekologisk balans i vår planets naturliga miljö och bevara naturresurser för att stödja nuvarande och framtida generationers välbefinnande. Det innebär att utveckling ska ske inom gränserna för vad planeten klarar av. Världens klimat har dock förändras som en konsekvens av att utvecklingen inte skett inom de planetära gränserna. Jorden har redan blivit varmare jämfört med förindustriell tid och kommer fortsätta bli varmare som en följd av de växthusgaser vi redan har släppt ut. Enligt SMHI:s beräkningar riskerar vårt land att bli cirka fem grader varmare i slutet av seklet om utsläppen av växthusgaser fortsätter öka som idag. Redan vid en ökning med 1,5 grad av den globala medeltemperaturen riskerar så kallade tröskelvärden att överskridas, vilket innebär att vissa ekosystem och klimatsystem kollapsar oåterkalleligt.

Klimatförändringarnas effekter

Klimatförändringarna kommer att leda till fler bränder, värmeböljor och torka. Kraftiga skyfall kommer också bli vanligare vilket innebär ökad risk för översvämningar med fara för individer, skada på fastigheter och stora samhällskostnader som följd. Havsnivån väntas stiga markant till följd av smältningen av glaciärer. På global nivå riskerar delar av jordklotet att vid seklets slut bli obeboeligt, vilket kan innebära stora strömmar av klimatflyktingar med ökade risker för konflikter som konsekvens.

Klimatanpassning i offentlig verksamhet

Inom offentlig verksamhet finns flera verksamheter som är särskilt sårbara i ett förändrat klimat, exempelvis vård och omsorg. Dessa verksamheter behöver bereda sig för kraftigare värmeböljor under sommarmånaderna och skydda särskilt utsatta grupper. Infrastrukturen i kommunen behöver också en höjd beredskap för såväl värmeböljor och höga vattenflöden som störningar på el och mobilnät till följd av kraftigare stormar. Även förutsättningarna för areella näringar i kommunen, som skogsbruk och jordbruk, kommer att förändras med längre växtsäsong samtidigt som risken från såväl långvarig torka, kraftiga regnmängder och skadeinsekter ökar. Med en ökande temperatur får även invasiva arter en ökad möjlighet att sprida sig längre norrut, som i sin tur kan sprida sjukdomar som inte tidigare funnits i Sverige.

Det är därför mycket viktigt att kommunen och kommuninvånarna bidrar till att minska utsläpp av växthusgaser. Samtidigt måste kommunen arbeta förebyggande, både med den fysiska miljön och organisatoriskt, för att bli mer robust och resiliert mot de effekter som klimatförändringarna för med sig. Kommunen ska i samhällsplaneringen också möjliggöra för kommunens invånare att leva ett gott liv utan beroende av fossila bränslen.

Skydd av naturens ekosystemtjänster och stärkt biologisk mångfald

I samhällsplaneringen behöver också stor hänsyn tas till naturen och de ekosystemtjänster de bidrar med. Med ekosystemtjänster menas all nytta och alla funktioner som naturen bidrar med till människan. Mycket grönska i tätorterna är till exempel viktigt för att ge svalka under heta sommarmånader och kunna hantera kraftiga skyfall. Det kan också handla om rening av luft, pollinering, hantering av dagvatten och mycket mer. Därför är det viktigt att i samhällsplaneringen ta hänsyn till naturens befintliga strukturer och bevara och utveckla den biologiska mångfalden, natur- och grönområden samt förvalta naturresurser med fokus på långsiktig hållbarhet.

Figur 7. Tierpsslätten.

Positiva bieffekter av omställning till ett mer klimatsmart samhälle

Omställningen till ett fossilfritt samhälle har också positiva sideeffekter för de andra hållbarhetsdimensionerna. Minskad biltrafik till förmån för cykling och gång i tätorter är en viktig åtgärd för att minska stillasittande och förbättra folkhälsan. Minskade luftföroreningar, i synnerhet kväveoxid och små partiklar från bilar, ger också bättre hälsa och minskad risk för astma och luftvägsbesvär hos barn och vuxna. En ökad andel vegetarisk kost och mer närodlad mat i kommunal verksamhet är likväl gynnsamt för vårt klimat, vår hälsa och ett stärkt lokalt näringsliv.

I en hållbar framtid behöver vi också producera och konsumera mycket mer lokalt än vi gör idag. Exempelvis kan en övergång till lokalt producerade och fossilfria drivmedel, som biogas och el, ge en stärkt lokal ekonomi med både tillväxt och fler arbetstillfällen i kommunen. Tierps kommun har särskilt goda förutsättningar med ett stort antal företag i de gröna näringarna.

Figur 8. Marionsjön. Foto: Maria Berg

2.2.2 Social hållbarhet

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Det är ett samhälle där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Social hållbarhet är av avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle är mer resiliellt och bättre rustat för påfrestningar, är anpassningsbart och mer förändringsbenäget.

Kommunen har genom sina offentliga åtaganden ett stort ansvar för samhällsutvecklingen och upprätthållandet av ett demokratiskt och inkluderande samhälle. I ett socialt hållbart välfärdssamhälle ska alla människors grundläggande behov och de mänskliga rättigheterna tillgodoses, säkerställas, anpassas och utformas utifrån de grupper som har störst behov.

Hälsa och metoder för icke-diskriminering

Social hållbarhet kan delvis mätas genom att titta på befolkningens generella hälsostatus och medellivslängd. Tyvärr finns det ojämlikheter i hälsan såväl på riksnivå som på kommunal nivå. Faktorer som påverkar hälsostatus negativt är låg utbildningsbakgrund och låg inkomst. Det finns ett starkt samband mellan upplevd diskriminering och psykisk och fysisk ohälsa. Personer med funktionsnedsättningar har generellt sämre häl-

sostatus vilket delvis kan bero på själva funktionsnedsättningen men framför allt på att samhället inte är fysiskt anpassat för personer med olika funktionsnedsättningar.

Därför är det viktigt i samhällsplaneringen att verka för inkluderande medborgardialoger eller referensgrupper med bred representation i såväl ålder, kön och bakgrund. Att ha en blandad bebyggelse och motverka segregation kan också få positiva effekter på den generella folkhälsan.

Figur 9. Vendelbadet i Örbyhus.

Figur 10. Kulturhuset i Möbeln i Tierps köping. Här finns bibliotek, boulehall, fritidsgård, konsthall, kulturskola och mötesrum. Foto: Josef Abliz

Barnrättsperspektivet i den fysiska planeringen

Kommunen har en viktig roll för efterlevnaden av barnkonventionen som sedan 2020 är svensk lag. Eftersom kommunen ansvarar för många frågor som direkt rör barn och ungdomar är det viktigt att kommunala beslut beaktar barns rättigheter.

Barn och unga berörs påtagligt av beslut i exempelvis frågor gällande trafik, stadsplanering och miljö. I kommunens arbete med den fysiska planeringen ska barnrättsperspektivet alltid beaktas. Det krävs därför att kommunens tjänstepersoner och beslutsfattare får den nödvändiga kunskapen om hur den fysiska miljön och förändringar i denna direkt eller indirekt påverkar barn och deras behov och förutsättningar. Det är också av stor vikt att barns synpunkter blir hörda och beaktade i exempelvis planprocesser, framtagande av strategiska dokument och vid utformning av den fysiska miljön.

Exempel på viktiga faktorer för barn är exempelvis tillgång till natur och lekplatser nära hemmet, kvalitet på skolor och skol-

gårdar, säkra och trygga gång- och cykelvägar och tillgänglighet till målpunkter som skolor, fritidsaktiviteter, idrotts- och kulturanläggningar och kollektivtrafik.

Trygghet i den fysiska planeringen

Begreppet trygghet har många olika innebörder. Det kan vara frihet från att känna rädsla eller en visshet om att samhället kan hjälpa mig om något oförutsett händer och jag behöver hjälp. Det kan också vara säkerheten att ens barn kan växa upp och inkluderas i samhället med möjligheten att utbilda sig.

I relation till det fysiska rummet är trygghet kopplat till frågor som säkra promenad- och cykelstråk där man kan färdas hem även när det är mörkt, utformning av vägövergångar och offentliga rum. Det finns könsskillnader i upplevd trygghet där kvinnor i högre grad upplever otrygghet medan män i högre utsträckning utsätts för brott utomhus. Kvinnor utsätts i högre utsträckning för brott och våld i hemmet av personer de känner.

2.2.3 Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet är en integrerad del av hållbarhetsbegreppet och innebär att använda, vårda och underhålla resurser för att skapa långsiktigt hållbara värden genom bättre utnyttjande, återanvändning och återvinning av såväl förnyelsebara resurser som icke förnyelsebara resurser. Med andra ord ska nuvarande generation hushålla med ändliga resurser, så att även framtida generationer kan få sina behov tillgodosedda.

Kommunens hushållande med skattemedel

Kommunen som en skattefinansierad verksamhet har en skyldighet mot skattebetalarna att hantera skattemedlen på ett ansvarsfullt sätt och mot framtida generationer genom ett rationellt och långsiktigt resursanvändande. Vid investeringar bör den aktuella investeringens hela livscykel analyseras och utgöra del av beslutsunderlag och inte enbart inköpspris eller

anläggningskostnad vara avgörande. Även sociala investeringar som medför en kostnad på kort sikt kan på längre sikt innebära lägre kostnader, något som bör beaktas för en långsiktigt god ekonomisk hushållning. Exempel på sociala investeringar är investeringar i folkhälsa, inkluderande och välkomnande stadsmiljöer, samt minskat utanförskap. Genom att planera för goda livsmiljöer i översiktsplanen kan människors livskvalité och hälsa öka, vilket i förlängningen kan minska välfärdskostnader kopplade till vård. Attraktiva livsmiljöer kan i sin tur även främja ett ökat befolkningsunderlag och ge en bättre balans mellan intäkter och kostnader i den kommunala ekonomin.

Vikten av långsiktiga perspektiv

Andra exempel på hur kommunen kan arbeta med ekonomisk hållbarhet i den fysiska planeringen kan till exempel handla om att göra en investering för att hantera dagvatten lokalt. Investeringen skapar en beredskap för att hantera kommande klimatförändringar, vilket på lång sikt minskar kostnader för dagvattenrening och översvämningar. Det kan vara svårt att bedöma olika kostnader för den kommunala ekonomin på kort och lång sikt. Som exempel är det genomsnittliga marknadsvärdet på

byggrätter för bostäder i hyresrättsform i många fall ungefär hälften av värdet på byggrätter för bostäder i bostadsrättsform. Att bygga bostadsrätter ger då kommunen en större ekonomisk vinst på kort sikt. På lång sikt kan dock fler hyresrätter med relativt låg hyra medföra besparingar i andra delar av kommunens verksamhet genom att det ekonomiska försörjningsstödet som kommunen betalar ut kan minska och antalet hushåll som söker kommunens hjälp till ett bostadssocialt kontrakt kan minska. Det är därför av stor vikt att den ekonomiska hållbarheten bedöms på lång sikt och tar hänsyn till värden som inte alltid ingår i ekonomiska kalkyler.

Diversifierat näringsliv och arbetsmarknad

Den fysiska planeringen kan också främja ekonomisk hållbarhet genom att möjliggöra för ett diversifierat näringsliv och arbetsmarknad. Med bredd och variation i näringslivet minskar samhälleliga och ekonomiska sårbarheter. Ett näringsliv som erbjuder människor arbetstillfällen och en välfungerande arbetsmarknad har därför stor betydelse för att skapa en hållbar kommun där skatteintäkter och kostnader är i balans.

2.3 ANDRA NATIONELLA OCH REGIONALA UTGÅNGSPUNKTER FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Översiktsplanen ska samordnas med de nationella och regionala mål som är relevanta för kommunens hållbara utveckling.

I arbetet med översiktsplanen har kommunen utgått från:

- Agenda 2030
- Nationella mål inklusive miljö kvalitetsmål
- Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi för Uppsala län
- Tierps kommuns vision

För att undvika att tynga ner översiktsplanen med redovisning av andra dokument så återges inte målen i några egna avsnitt - bortsett från hållbar utveckling - men planen innehåller löpande hänvisningar till dessa samt hur kommunen avser att nå dem. Parallellt med arbetet att ta fram översiktsplanen har det gjorts en kontinuerlig hållbarhetsbedömning utifrån Agenda 2030 och nationella miljö kvalitetsmål. På det viset har globala, nationella och regionala mål påverkat planen i flera steg.

Lokal styrning

De viktigaste övergripande styrdokument i Tierps kommun är vision samt plan för verksamhet och budget. Utöver dessa dokument är lagstiftningen starkt styrande för vissa verksamheter som kommunen bedriver, och ställer krav på att kommunen upprättar vissa styrdokument. Arbetet med översiktsplanen har i hög utsträckning utgått antingen från befintliga beslutade styrdokument, eller formats parallellt med framtagandet av andra strategier och program. Eftersom antagande och uppdatering

av lokala styrdokument är ett ständigt pågående arbete så görs inga sammanfattande redogörelser för dessa då de riskerar att snabbt bli inaktuella. Däremot finns hänvisningar till dem i planens mark- och vattenanvändningsavsnitt.

Mellankommunal samverkan

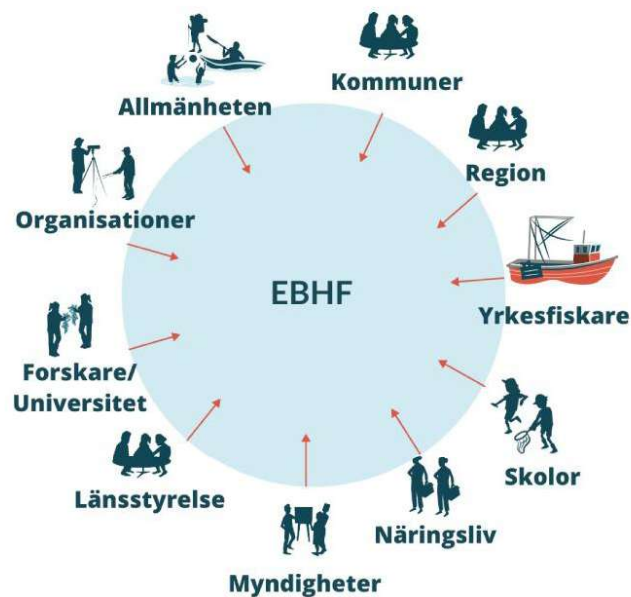
Översiktsplaneringen behöver även hantera att olika intressen sträcker sig över kommungränserna, såsom dricksvatten, elförsörjning och transportvägar. Kommunen har därför ett ansvar att föra dialog och samverka med intilliggande kommuner. Genom olika former av samarbeten och gemensamma insatser kan kommunerna nå bättre resultat och arbeta mer resurseffektivt. De mellankommunala frågorna identifieras nedan, men det går att läsa mer specifikt om dem i mark- och vattenanvändningsavsnitten.

- Havsförvaltning - Samverkan inom havsområdet Södra Bottnhavet med Havs- och vattenmyndigheten och grannkommuner för en ekosystembaserad havsförvaltning (EBHF).
- Vattenförvaltning – flera pågående samarbeten, bland annat lokalt åtgärdsprogram för Tämnrån tillsammans med Heby och Uppsala kommun, samt biotoprestaurering av nedre Dalälven tillsammans med Älvkarleby kommun, Länsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet.
- Bostadsförsörjning och näringsliv - Genom samverkansprojektet *Tillväxtkluster Norduppland* tar kommunen ansvar för

planberedskap för kommande kompetensförsörjningsbehov i länets norra delar, både kopplat till mark för verksamheter och bostäder.

- Trygghet och säkerhet - Samverkan kring trygga och säkra kommuner genom Tierps, Östhammars och Uppsalas gemensamma räddningsnämnd.
- Kommunikationer – Samverkan med Region Uppsala och grannkommuner för goda förbindelser mellan regionala centrum och knypunkter för goda möjligheter till arbetspendling.
- Klimatpåverkan - Samverkan sker med länsstyrelsen, Region Uppsala och våra grannkommuner för att nå klimatmålen och nettonoll-utsläpp.
- Besöksnäring – Samverkan med Älvkarleby kommun och andra aktörer i branschen genom *Upplev Norduppland* för en växande besöksnäring.
- Dricksvattenförsörjning – Export av vatten från Tierps kommun till Östhammars kommun.
- Föreningsliv och civilsamhälle – Lokala överenskommelser med civilsamhälle för att gemensamt verka för ett hållbart samhälle.

- Elförsörjning och eldistribution - Förstärkningsprojekt för transmissionsnätet pågår och samverkan sker med svenska kraftnät och grannkommuner.

Figur 11. Illustration över metoden ekosystembaserad havsförvaltning som samverkansform. Källa: Havs- och vattenmyndigheten

2.4 NULÄGESANALYS AV KOMMUNENS KLIMATPÅVERKAN

För att kunna arbeta mot de olika målen för hållbar utveckling behöver det vara tydligt vilket utgångsläge kommunen har idag. Nulägesbeskrivningar finns i varje avsnitt kopplat till mark- och vattenanvändning, men eftersom klimatfrågan omfattar samtliga teman i översiktsplanen och är en så avgörande del i arbetet mot en hållbar utveckling så sammanfattas nuläget av kommunens klimatpåverkan här.

Tierps kommuns klimatutsläpp

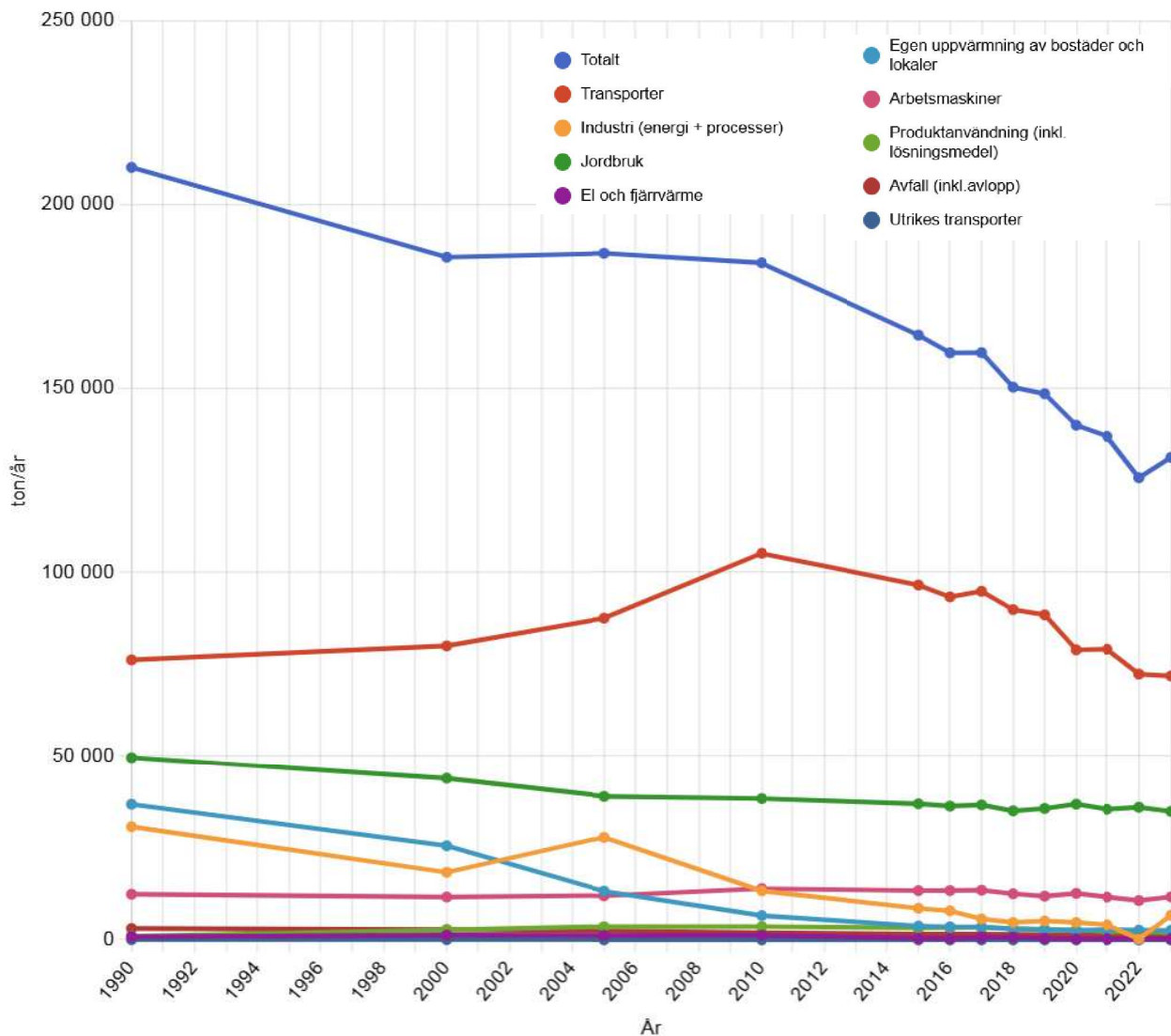
De svenska klimatmålen är en del i miljömålssystemet och de är även en central del i Sveriges arbete med att leva upp till Parisavtalet. Riksdagen beslutade år 2017 om en klimatlag och ett klimatpolitiskt ramverk som innebär att Sverige år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Förutom de klimat- och energipolitiska målen omfattas området också av generationsmålet som slår fast att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och samhällsproblem utanför Sveriges gränser.

Direkta utsläpp av klimatpåverkande gaser från verksamheter i kommunen har minskat från cirka 210 000 ton koldioxidekvivalenter år 1990 till cirka 130 000 ton år 2022, en minskning med 40 procent. De sektorer som minskat utsläppen mest är

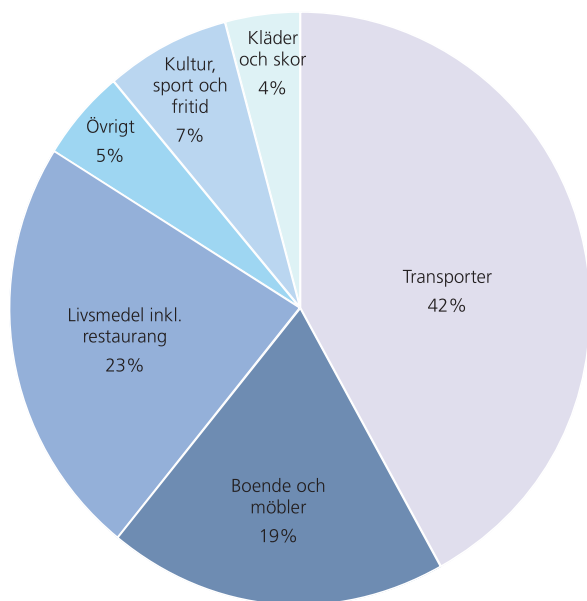
industrin samt uppvärmning av bostäder och lokaler, se figur 12 på nästa sida. Idag kommer majoriteten av växthusgasutsläppen i kommunen från transporterna, där persontransporterna står för den största andelen. Transporter utgör över 50 procent av de totala utsläppen, arbetsmaskiner utgör ca 10 procent och jordbruket står för ca 30 procent av utsläppen i kommunen.

Statistiken bygger på territoriella utsläpp, det vill säga utsläpp inom kommunens geografiska område, vilket i viss mån blir missvisande. Som exempel räknas förbipasserande trafik på E4:an in i Tierps territoriella utsläpp, samtidigt som kommunen har väldigt liten möjlighet att påverka detta. I motsatt riktning kan konstateras att mycket av de utsläpp som vi genererar genom vår livsstil och konsumtion inte räknas in i statistiken då det mesta av det vi köper i form av mat, teknik eller kläder har orsakat utsläpp i både Sverige och andra delar av världen.

Ett annat sätt att få kunskap om vilka utsläpp vår kommun genererar är att mäta de konsumtionsbaserade utsläppen, också kallat klimatfotavtryck. Klimatfotavtrycket redovisar den mängd utsläpp av växthusgaser som vi orsakar, direkt eller indirekt, via konsumtion av varor och tjänster, oavsett var i världen utsläppen har skett. En genomsnittlig medborgare i Tierps

Figur 12. Utsläpp av växthusgaser per sektor i Tierps kommun mellan 1990-2023 enligt Nationella emissionsdatabasen.

Figur 13. Grafen visar klimatfotavtryck för en genomsnittlig medborgare i Tierps kommun uppdelat på olika sektorer enligt Konsumtionskompassen, Stockholm Environment Institute 2022.

kommun hade enligt statistiken från år 2022 ett klimatfotavtryck på 9,83 ton växthusgaser per person och år. Detta innebär att om alla människor skulle leva som i Tierps kommun skulle vi behöva fyra jordklot till.

Senast år 2045 ska växthusgasutsläppen vara minst 85 procent lägre än år 1990, enligt den nationella klimatmålsdefinitionen från år 2016. Det är också i enlighet med kommunens lokala klimatmål och det som krävs för att uppfylla Parisavtalet. För kommunens del innebär det en årlig minskning av utsläppen med minst sex procent fram till år 2045 från år 2022. Detta baseras på den senaste tillgängliga utsläppsstatistiken från år 2023. Kommunens klimatmål finns samlade i klimat- och energiplanen, vilken uppdateras och revideras vartannat år. Klimat- och energiplanen ska alltid följas i den fysiska planeringen och samtliga mål som har bäring på mark- och vattenanvändningen i kommunen återfinns i översiktsplanens ställningstaganden.

3. UTVECKLINGSINRIKTNING

Utvecklingsinriktningen lyfter prioriteringar mellan viktiga strategiska samband som påverkar den långsiktiga utvecklingen i kommunen. Till skillnad från mark- och vattenanvändningen syftar utvecklingsinriktningen till att klargöra funktioner och funktionella samband på en större skala. Avsnittet inleds med en beskrivning av invånarnas framtidsbild av kommunen som är ett resultat av de medborgardialoger som genomförts och som ska genomsyra utvecklingsinriktningen. Därefter redovisas utvecklingsinriktningen med strategier och karta.

3.1 INVÅNARNAS FRAMTIDSBILD FÖR TIERPS KOMMUN 2050

Framtidsbilden innehåller viktiga värdeord som ska genomsyra den fysiska planeringen för framtidens Tierp. Värdeorden har utarbetats från de arton medborgardialoger som hållits med kommunens invånare innan översiktsplanens framtagande.

1. Attraktiva livsmiljöer

Tierp har ett variationsrikt landskap med hav och sjöar, slätter samt lands- och skogsbygd. Lägg därtill kulturhistoriska miljöer och andra smultronställen. Allt detta i kombination med kommunens geografiskt gynnsamma läge med närheten till större städer gör Tierp till en attraktiv kommun med goda förutsättningar att nyttja inför framtiden.

2. Trygg plats att bo och leva

Tierp erbjuder småstadens och landsbygdens lugn och rofylldhet. Kommunen ska vara en trygg plats att växa upp och åldras i och erbjuda ett hållbart och robust samhälle som aktivt möter utmaningar och förändringar genom att minska sårbarheter och tar tillvara på möjligheter.

3. Inkluderande/välkomnande attityd

Tierp ska alltid sträva efter att vara en tillväxtkommun med nyfikenhet och nyfikenhet. Med en positiv inställning till bland annat inflyttning, nyetableringar och besöksnäringen ges möjligheter till en positiv och spännande utveckling av kommunen.

4. En hållbar kommun

Tierps kommun ska vara en positiv kraft som starkt bidrar till en hållbar utveckling.

Figur 14. Medborgardialog i Vendel.

3.2 UTVECKLINGSSTRATEGIER FÖR TIERPS KOMMUN

Utvecklingsstrategierna beskriver vad Tierps kommun vill åstadkomma och ger vägledning för att nå långsiktig hållbar mark- och vattenanvändning. Strategierna är vägledande för utvecklingsinriktningskartan och kommer även att vara ett stöd vid kommande fysisk planering i Tierps kommun.

Ett starkt näringsliv och framåtanda

Tierps kommun har en lång tradition av företagande och industri. I orter som Söderfors, Tierp och Tobo bedrivs konkurrenskraftig och modern tillverkningsindustri som konkurrerar på den globala marknaden. I Vendel, på Tierpsslätten, Österlövsta och Hållnäs bedrivs areella näringar och i flera delar av kommunen finns en tradition av egenföretagande.

Tierps kommun ska erbjuda attraktiva natur-, kultur- och byggda miljöer, liksom ett rikt kultur- och föreningsliv som gör att människor väljer att bosätta sig i kommunen. Detta bidrar till nya arbetstillfällen, nya etableringar av företag och underlättar kompetensförsörjningen. Verksamhetsmark och områden för omgivningskrävande etableringar lokaliseras till områden där omgivningspåverkan redan råder, som exempelvis större vägar, järnvägen, befintliga industrier och skrymmande verksamheter.

Ytterligare en viktig faktor för den långsiktiga utvecklingen av kommunens näringsliv är ett stärkande av den digitala infrastrukturen, vilken skapar förutsättningar för ökad kreativitet och innovation samtidigt som nya flexibla möjligheter för resor och transporter gör att företag kan etablera sig i hela kommunen. Den digitala infrastrukturen utgör en av de viktigaste frågorna för en stark och konkurrenskraftig landsbygd och bidrar

till omställningen till ett mer hållbart samhälle.

Utöver de fysiska förutsättningarna har näringslivet själva också i dialoger konstaterat vikten av odlandet av en god attityd och ett ambassadörskap som ska känneteckna en kommun med yrkesskicklighet och framåtanda. Kommunen har en viktig roll i att sammanlänka företagen med varandra och bygga upp starka nätverk mellan dessa, liksom mellan kommunen och näringslivet.

Gröna och blå värden i samhällsplaneringen

Närheten till natur- och rekreationsområden, sjöar och vattendrag är viktigt för välbefinnande och folkhälsa. Kommunens orter ska omges av en grönblå struktur som är nära, tillgänglig, sammanhängande och sammankopplad med den byggda miljön. Tätortsnära natur, friytor och ”outnyttjade ytor” för spontanlek och liv mellan husen behöver alltid noggrant värderas och beaktas i relation till förtätning. Tätortsnära natur bör vid exploatering kompenseras och kommunen ska aktivt arbeta för att säkra tätortsnära natur genom strategiska markinköp. Kommunen ska även arbeta för att utveckla mer tillgängliga tätortsnära naturområden, exempelvis vid Tämnaåstråket och Tegelsmoraån. En sammanhängande grön infrastruktur i form av rekreationsstråk och ekologiska spridningskorridorer ska säkerställas vid planering av bebyggelse och infrastruktur och koppla an till den länsomfattande grönstrukturen i enlighet med länsstyrelsens grönstrukturplan.

Kommunen ska även verka för att stärka näringar kopplade till naturvärden och bevarandet av dessa, såväl gröna som blå, och arbeta för att värdena ska ses som den resurs de faktiskt är.

Grönområden och stadsgrönska utgör en viktig del av kommunens klimatanpassning och har bland annat potential att hantera vatten vid skyfall och mildra effekter vid torka och värmeböljor. Naturområden invid skolor har också en viktig funktion för utomhuspedagogik, spontanlek och skydd mot skadlig UV-strålning.

Besöksnäring, gröna näringar och levande landsbygder

Levande landsbygder och en livskraftig centralort står inte i konflikt, tvärtom är de beroende av varandra. Tierps köping utgör den huvudsakliga arenan för handel, service och kommunal administration. De övriga större tätorterna är viktiga som lokala centrum för kommunens olika delar, med utbud av större arbetsplatser, viss kommersiell- och offentlig service liksom nav för kollektivtrafiken. Gles- och landsbygder erbjuder arbetskraft och är en arena för areella näringar, besöksnäring, småföretagande och entreprenörskap. Landsbygden utgör även ett viktigt forum för rekreation, kultur, naturturism och ekosystemtjänster. Samverkan mellan kommunens alla delar bidrar till en attraktiv, stark och framgångsrik kommun.

Tierps kommun har en stor landsbygd. För att möjliggöra för en stark, levande och långsiktigt hållbar landsbygd har flera strategiska målområden identifierats.

Samlat och blandat

I den framtida planeringen av kommunens tätorter ska bebyggelse med en bred blandning av upplåtelseformer, bostadsstolar, lokaler och funktioner så långt som möjligt prioriteras. Inom samma område samlas och blandas bostäder, handel, samhällsservice, parker och mötesplatser, kontor och andra icke-störande verksamheter och gröna rum samt friytor som integreras. Blandningen bidrar till dynamiska områden där rörelse och liv pågår under större delar av dygnet och en ökad social hållbarhet. Ytkrävande, transportberoende och störande

Figur 15. Mehede skola.

verksamheter placeras dock utanför den blandade miljön och lokaliseras i huvudsak till områden där omgivningspåverkan redan råder.

Mötesplatser och offentliga rum

Fler offentliga mötesplatser ska utvecklas och åtgärder för ökad trygghet, tillgänglighet och attraktivitet för befintliga mötesplatser ska genomföras. Orternas målpunkter skapas med funktioner som uppmuntrar människor från olika delar av kommunen att mötas. Offentliga rum utformas så att de inbjuder till aktivitet, lek och lärande och att de är tillgängliga för alla, oavsett bakgrund, ålder, kön, funktionsvariation och intressen. I utvecklingen av offentliga rum bör civilsamhället, exempelvis utvecklingsgrupper och föreningsliv, med fördel involveras i arbetet. Detta har tidigare gjorts i kommunen med lyckat resultat.

Figur 16. Dalälven. Foto: Ulrika Hedqvist

Figur 17. Karlholms bruk. Foto: Thorhallur Heimisson

Kollektivtrafik, buss, cykel och gång

Ny sammanhängande och storskalig bebyggelse prioriteras i områden där befintlig kollektivtrafik enkelt kan nås och samtidigt bidra till ett mer effektivt och robust nät som fler kan använda i vardagen. Stationer och större hållplatser utformas för enkla byten mellan färdmedel, till exempel med pendelparkeringar för cykel och bil. Trygga och väl underhållna pendelparkeringar intill de stora kollektivtrafiknoderna är för en kommun av Tierps yta och med den stora landsbygden en viktig förutsättning för det kollektiva resandet.

Gång- och cykelnätet utvecklas så att bostäder, arbetsplatser och målpunkter binds samman och kan användas i det dagliga resandet för fler människor, för att minska bilberoendet och samtidigt bidra till att vardagsmotion och att hälsosamma livsmiljöer främjas. Nya cykelvägar anläggs mellan kollektivtrafiknoder, till pendelparkeringar och serviceorter samt mellan byar och mindre orter.

Genom utbyggnad av kommunens gång- och cykelvägsnät ökar också barn och ungas möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet. Cykelvägar till målpunkter som är viktiga för barn, exempelvis till skola och fritidsaktiviteter ska därför prioriteras i kommunens utbyggnad av infrastrukturen. Ladd- och biogasinfrastrukturen utvecklas så att en omställning mot hållbara resor och transporter underlättas för de som är beroende av bilen som transportmedel.

Tierps roll i regionen

Tierps köping ska utvecklas som en självklar serviceort och regional knutpunkt i norra Uppland, med regionala målpunkter som vårdcentral och köpingens centrum med ett brett utbud av arbetsplatser, handel, kultur och service. Tierps kommun ska verka för en effektivare regional kollektivtrafik, som bidrar till att regionens arbetsmarknader fortsätter integreras och där Tierps kommun utgör en viktig knutpunkt mellan Gävleborg och Uppsala.

För att uppnå denna målsättning krävs en befolkningsökning i centralorten och dess omgivning som skapar ett tillräckligt kundunderlag för ytterligare kommersiell service att etablera sig i köpingen. Befolkningsökningen ska uppnås genom nya bostäder, verksamhetslokaler, servicelokaler och allmänna platser. Detta möjliggörs genom en kombination av förtätning, expansion samt hopknytande av byar, bebyggelsegrupper och samhällen i Tierps närområde med köpingen genom kollektivtrafik och utbyggnad av cykelvägsnätet. Kommunen ska även verka för att knyta samman det regionala cykelvägsnätet och för en ökad kollektivtrafik mellan kommunerna och över länsgränserna.

3.3 UTVECKLING SINRIKTNINGSKARTAN

Utvecklingsinriktningen är en strategisk karta som visar de stora dragen i den tänkta utvecklingen för kommunen fram till 2050 kopplat till tre grundläggande strukturer: bebyggelse, kommunikationer samt natur och friluftsliv. Fokus ligger på samband och funktioner som sträcker sig över kommungränser och mellan regioner. Syftet är att ge en snabb bild av prioriterad utveckling. Kartan utgör även ett komplement till den mer detaljerade mark- och vattenanvändningskartan och underlättar kommunikation med externa aktörer.

Bebyggelse

Större planerade bebyggelseriktningar visualiseras i utvecklingsinriktningskartan med rosa pilar.

Tierps köping är kommunens centralort. Här planeras den huvudsakliga bebyggelseinriktningen ske i nordlig riktning mot Tolfta/Strömsberg och i sydlig riktning mot Kyrkbyn. Det innebär att framtida utveckling följer de större kommunikationsstråken och den mer samlade bebyggelsen. Ny bebyggelse ska även tillkomma genom förtätning samt omvandling av lämpliga verksamhetsområden.

Örbyhus är kommunens näst största ort. Den huvudsakliga bebyggelseriktningen planeras i västlig riktning, vilket på längre sikt bidrar till att knyta samman Örbyhus och Tobo till ett större "nav", dock ska de två orterna inte växa samman.

Kommunen eftersträvar bebyggelseutveckling inom tätorterna eller i närhet till tätorterna för att stärka och utveckla den service som finns idag. Ett brett utbud av boendeformer för alla invånare och livets alla skeden ska möjliggöras.

Kommunikationer

Kommunens största och viktigaste kommunikationsstråk visualiseras med gråa, streckade linjer i kartan: järnvägen, väg E4, väg 76 och väg 292. Dessa kommunikationsstråk binder samman kommunens orter och landsbygder samt binder samman kommunen med regionen. Genom att prioritera bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära stråk kan rörelsefriheten öka hos olika grupper i samhället, minska invånarnas behov av bil och på sikt bidra till underlag för utökad kollektivtrafik.

Natur och friluftsliv

Tre större och viktiga sammanhängande naturområden har pekats ut i kartan: Dalälven, Tämnamaren och Florarna. I kartan har även viktiga grönbåa samband pekats ut. Tämnamån mellan Tämnamaren och Karlholmsfjärden, Vendelsjön med Vendelån, Strömaren med Strömarån, Upplandsleden och östra Hållnäs-

kusten. De gröna sambanden och naturvärdena ska bevaras och stärkas och friluftslivet ska utvecklas med hänsyn till detta.

Utvecklingen ska främja rekreativa värden, ekosystemtjänster, biologisk mångfald och möjligheter att hantera klimatförändringar. Att stärka de grönbåa sambanden är även en viktig del i att utveckla kommunens besöksnäring.

Kustutveckling

Kommunens långa kuststräcka utgör en viktig resurs för kommunens attraktivitet. Vid kusten finns utvecklingsprojektet Karlholm strand, det pågående anläggandet av slutförvar av kärnbränsle i Forsmark och befintliga besöksmål som Hållnåskustens fiskelågen, Karlholms bruk och Lövstabruk. Detta innebär goda förutsättningar för en utvecklad arbetsmarknad, besöksnäring och bostadsutveckling. Genom den planerade utvecklingen för Karlholm och Skårplinge, tillsammans med införande av fem LIS-områden längs kommunens norra kuststräcka, har ett större område för utveckling pekats ut i kommunens nordöstra del. Inom detta område, Nordöstra utvecklingstriangeln, är målsättningen att genom tillskott av bostäder, stärkt besöksnäring och främjande av naturvärden uppnå synergieffekter som bidrar till en stark utveckling av det norra kustområdet.

Centralort

Tätort med stor betydelse för omkringliggande område när det kommer till sjukvård, service, handel och offentlig förvaltning.

Serviceort

Serviceorten försörjer en mindre del av kommunen och/eller grannkommun med samhällsservice och handel. Den är betydelsefull för förmedling av service till landsbygden och av betydelse för en levande landsbygd.

Mindre serviceort

Mindre serviceort innehåller liknande funktioner som serviceorten, men i något mindre omfattning. Den mindre serviceorten är betydelsefull för förmedling av service till landsbygden och av betydelse för en levande landsbygd.

Utvecklingsinriktning

Cirklar – (Kategorisering av kommunens orter)

1. Centralort 2. Serviceort 3. Mindre serviceort

Utbyggnadsriktning

Nordöstra Triangeln

Natur och friluftsytor

Natur och friluftsstråk

Kommunikationsstråk

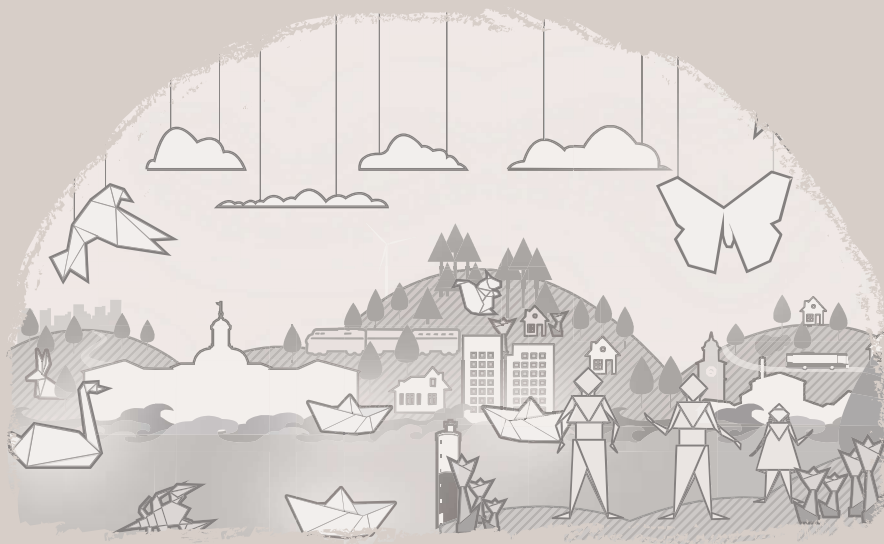
Kommunikationsstråk järnväg.

Kommunikationsstråk bilväg.

Figur 18. Utvecklingsinriktningskarta.

4. TEMATISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I detta avsnitt redovisas vägledande principer och åtgärder för mark- och vattenanvändningen kopplat till olika övergripande teman. Den tematiska vägledningen gäller för hela kommunen och utgör kommunens ställningstaganden om utveckling och bevarande för efterföljande planering, prövning och tillståndsgivning.

4.1 BEBYGGELSE, LIVSMILJÖ OCH KULTURMILJÖ

4.1.1 Bostadsförsörjning och bostadsbyggande

VERKTYGSLÅDA

- Kommunens bostadsförsörjningsprogram ska vara vägledande vid planering av bostäder.
- Vid nybyggnation ska kommunen arbeta för en variation av upplåtelseformer och bostadsstorlekar för att motverka segregation och möjliggöra för livsmiljöer som uppmuntrar till möten och samröre över generations- och socioekonomiska gränser. Vid förtätning ska områden i första hand kompletteras med bostadstyper som saknas.
- Vid planläggning av nya bostäder ska stor hänsyn tas till den ekologiska och miljömässiga aspekten. Områden med höga naturvärden ska i största möjliga mån undvikas och naturmark som går förlorad till följd av exploatering ska kompenseras. Se ytterligare planeringsprinciper i avsnittet för gröna och blå värden.
- Större bostadsexploateringar ska i första hand lokaliseras till platser där befintlig kollektivtrafik, service och annan infrastruktur kan nyttjas för att minska bilberoendet.
- Utformningen av nya bostadsområden med tillhörande offentliga platser bör utformas för att kunna använda befintliga ekosystemtjänster eller möjliggöra för nya.
- I den fysiska planeringen ska utrymme avsättas för lokala mötesplatser, tillgång till tätortsnära natur och ytor för spontanidrott och lek.
- Barnperspektivet ska beaktas genom att barns skilda förutsättningar och behov ges hänsyn under hela planprocessen.
- Kommunen ska arbeta för att implementera ny teknik och lösningar samt utforma bebyggelsen på ett sätt som bidrar till minskad klimatpåverkan.

Kommunen ansvarar dels för planering av bostadsförsörjningen, dels för den planläggning och andra åtgärder som krävs för att bostäder ska kunna byggas. I Tierps kommun gäller bostadsförsörjningsplan från år 2013. Ett nytt kommunalt bostadsförsörjningsprogram tas fram parallellt med aktuell översiktsplan.

Befolkningsutveckling

I Tierps kommun bor idag cirka 21 000 invånare. Kommunen hade under 2010-talet en positiv befolkningstillväxt till följd av utrikes inflyttningar. De senaste fem åren har befolkningsutvecklingen istället minskat något på grund av minskad invandring. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsframskrivning från 2024 så förutspås en befolkningsökning med cirka 2000 invånare under översiktsplanens tidshorisont (2050), alltså en snittökning med cirka 80 invånare per år. Befolkningsprognoser är dock väldigt osäkra och redan mellan 2024 och 2025 har det faktiska utfallet varit för Tierps befolkningsmängd varit cirka 100 personer färre än SCB:s kalkyl.

Ett troligt scenario är att befolkningsutvecklingen även i framtiden kommer att påverkas av migration och andra globala trender. Befolkningsutvecklingen kan även komma att påverkas av stora verksamhetsetableringar och behov av arbetskraft, vilket kan bli aktuellt i och med de satsningar som görs i samarbetet kring industriföretagen i Norduppland, *Tillväxtkluster Norduppland*. Industrierna är en viktig pusselbit i den gröna omställningen och rekryteringar på runt 5000 personer förväntas behövas för att svara upp mot verksamheternas planerade utveckling. Kommunen behöver därför ha en beredskap för framtiden genom utpekanden av utvecklingsområden, vilket ger en flexibilitet vid förändringar som prognoser inte kan förutspå. Genom en proaktiv och framsynt planering för ny be-

byggelse ges också tid till att påbörja systemförändringar som kräver nya sätt att planera och utforma våra samhällen, exempelvis kopplat till hur vi transporterar oss och hur vi använder energi.

Bostadsbestånd och bostadsförsörjningsbehov

I kommunen finns strax över 10 000 bostäder. Av dessa utgjorde småhus 55 procent, hyresrätter 34 procent och bostadsrätter 11 procent år 2023. Tre procent av bostäderna utgjordes av andra former av boende, såsom vårdboenden för äldre och personer med funktionsnedsättning. De senaste åren har antalet hyresrätter och bostadsrätter ökat medan antalet småhus har minskat något.

I kommundelar som Hållnäs, Vendel och Mehedeby bor en stor majoritet i småhus, medan andelen bostadsrätter och hyresrätter är större i Tierps köping jämfört med resten av kommunen. Ett ensidigt bostadsutbud kan innebära inlåsnings effekter för de som vill byta boende eller till en ökad socioekonomisk segregation. Kommunen behöver därför erbjuda ett mer varierat bostadsutbud som passar olika slags hushåll i alla kommunens delar. För att uppnå detta behöver ny bebyggelse, eller ombyggnation av befintlig bebyggelse, bidra med de bostadsformer som saknas på orterna. Utöver varierade bostadsformer är det viktigt att kommunen även värnar om befintliga bostäder som är ekonomiskt överkomliga, eftersom nybyggnation idag oftast leder till bostäder med så pass höga kostnader att de inte är tillgängliga för alla invånare. För att möjliggöra för fler ekonomiskt överkomliga bostäder ska kommunen också verka för innovativa lösningar i samverkan med olika byggaktörer vid nybyggnation.

Befolkningen i Tierps kommun kommer i framtiden att utgöras av en allt större andel äldre, vilket kommer innebära ett ökat behov av boendeformer som är anpassade för den åldersgruppen. Genom att verka för fler lämpliga och attraktiva boenden för äldre så kan kommunen främja en flyttkedja som frigör bostäder som efterfrågas av andra hushåll i kommunen, exempelvis barnfamiljer. Det är även viktigt att kommunen har en planberedskap för de befolkningsförändringar som kan ske till följd av de nya arbetstillfällena som förutspås kopplat till satsningen på industrier i Norduppland. För att klara av den kompetensförsörjning som efterfrågas behöver kommunen ta vara på sina unika kvaliteter och erbjuda attraktiva, prisvärda bostäder som kan konkurrera med utbudet i städerna.

Kommunens framtida bostadsbebyggelse

Genom översikts- och detaljplaneringen ska Tierps kommun möjliggöra för ett varierat bostadsbyggande i kommunens olika delar. Målsättningen är att det alltid ska finnas planlagd mark för bostadsändamål, en så kallad planreserv. Tillskott av bostäder ska även ske genom omvandling av befintlig bebyggelse, exempelvis genom att bygga om tomma lokaler för handel till bostäder, vilket främjar ett resurseffektivt nyttjande av befintliga strukturer. I den fortsatta utvecklingen av kommunens bostadsutbud ska hållbar utveckling vara ett centralt begrepp som påverkar val av lokalisering- och utformning av nya bostadsområden.

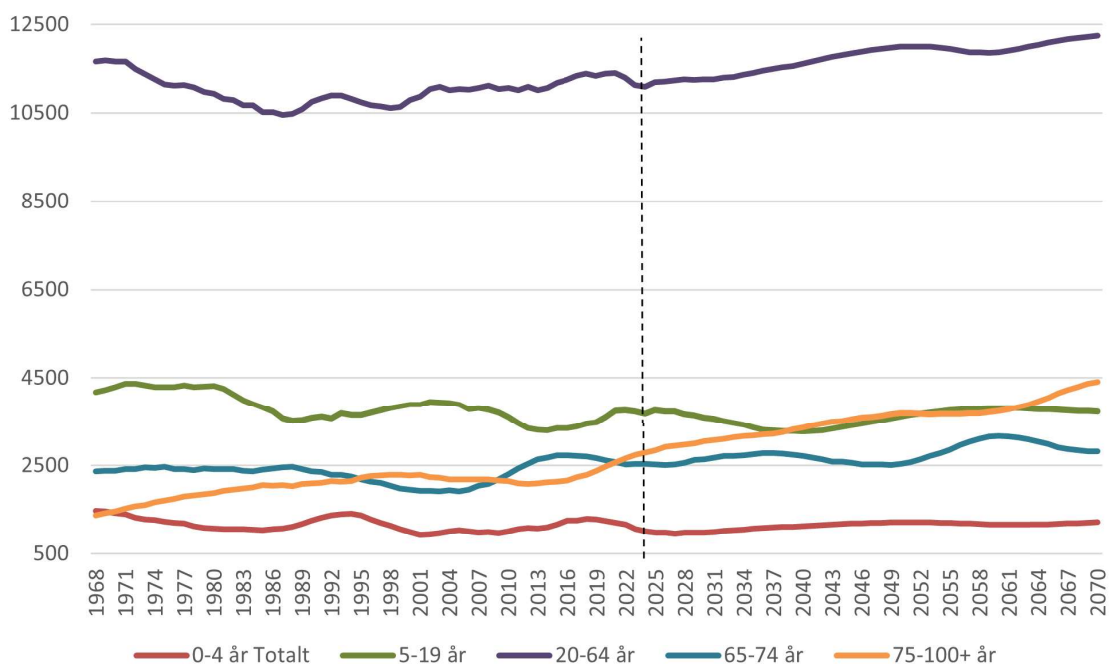
Det är av stor vikt att det inom bostadsområdena avsätts utrymme för lokala mötesplatser, tillgång till tätortsnära natur och ytor för spontanidrott och lek. Barnperspektivet behöver särskilt beaktas i tidiga skeden av planeringsprocessen, exempelvis genom att spara grönområden och lektytor nära skolor och bostadsområden. Det är också viktigt med god tillgång till gång- och cykelvägar liksom andra kommunikationer så att

barn kan ta sig säkert till och från skola och fritidsaktiviteter. Barns rätt att påverka sin omgivning och rätt att vara trygga i den fysiska miljön ska väga tungt i den fysiska planeringen. När vi planerar utifrån barnens perspektiv, kan vi även tillgodosäkra behov av andra grupper i befolkningen, exempelvis våra äldre och personer med funktionsnedsättning.

Vid planläggning av nya bostäder ska stor hänsyn tas till natur och miljö. Områden med höga naturvärden ska i största möjliga mån undvikas och naturmark som går förlorad till följd av exploatering ska kompenseras. Större bostadsexploateringar bör lokaliseras till platser där befintlig kollektivtrafik kan nyttjas och tillsammans med bredbandsuppkoppling och andra tekniska lösningar bidra till ett minskat bilberoende. Utformningen av nya bostadsområden med tillhörande offentliga platser bör även utformas för att kunna nyttja befintliga eller möjliggöra för utvecklandet av nya ekosystemtjänster.

Minskad klimatpåverkan från byggnation

Bygg- och anläggningsmaterial som används i Sverige medför en årlig klimatpåverkan på cirka 14 miljoner ton växthusgaser. Klimatpåverkan från byggskedet kan halveras till år 2030 jämfört mot dagsläget enligt Boverket. Kommunen har därför en viktig roll i samverkan med exploatörer och andra aktörer i bygg- och planeringsprocesserna, både genom att sprida kunskap och genom att ta fram riktlinjer för kommande processer. Kommunen arbetar för att minska bebyggelsens klimatpåverkan genom att minimera byggnadernas energianvändning, ta tillvara på restprodukter, återvinna och återanvända energi. Kommunen arbetar även med att minska klimatpåverkan genom att ställa krav på material och entreprenadmaskiner i anläggningsprojekt. Ett sätt att minska klimatpåverkan från byggmaterial är att bygga i trä. Träprodukter som byggs in i byggnader utgör även en form av kolinbindning.

Figur 19. Befolkningsutvecklingen i Tierps kommun 1968–2024 och framskrivning till 2070. Källa: Statistiska centralbyrån, uppdaterad med 2024 års befolkningssiffror. Framskrivningen är från 2024-06-30.

4.1.2 Gestaltad livsmiljö och arkitektur

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska i den fysiska planeringen verka för väl gestaltade och funktionella livsmiljöer och platser med hög trivsel som bidrar till alla medborgares livskvalitet.
- Offentliga rum och miljöer ska utformas för att kunna hålla länge, både fysiskt och socialt. De ska vara en arena där konst, arkitektur, form, design och kulturarv samverkar för att bidra till ett hållbart samhälle.

Gestaltad livsmiljö

Gestaltad livsmiljö är ett politikområde som år 2018 antogs av Sveriges riksdag. Målet för gestaltad livsmiljö och dess delpreciseringar är vägledande för kommuner och regioner. Enkelt kan man säga att det handlar om en helhetssyn på utformningen av våra livsmiljöer; platserna där vi bor, arbetar och lever våra liv. Att arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö ska stärka varandra för att hantera de samhällsutmaningar vi står inför och tillsammans bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle där alla ska få möjlighet att påverka vår gemensamma miljö.

Livsmiljön har en grundläggande betydelse för människors hälsa och välbefinnande. I Tierps kommun eftersträvas därför väl gestaltade och funktionella livsmiljöer, med framträdande estetiska och konstnärliga värden och platser med hög trivsel som bidrar till människors livskvalitet.

Arkitektur

Arkitektur spelar en viktig roll i omställningen till smarta, hållbara och robusta samhällen. Genom medveten och genomtänkt utformning kan arkitekturen bidra till att förebygga exempelvis översvämningar eller andra risker. Även genom materialval och byggteknik har arkitekturen en viktig roll för i vilken omfattning projekt påverkar resursanvändning och miljö.

God arkitektur utgår ifrån sitt sammanhang och tillför värden till staden eller byn, platsen och landskapet och till alla de människor som vistas där. Oavsett om det gäller nya byggnader, platser, kvarter eller förvaltning av det befintliga är det av stor vikt att det finns en förståelse för och en förmåga att läsa av platsen, dess omgivning, natur och historia.

Figure 20. Konstverket 4+1 av Christian Andersson. Foto: Anders Badner

God arkitektur i Tierps kommun

I Tierps kommun ska god arkitektur vara tillgänglig för alla och såväl invånare som besökare ska erbjudas bra bostäder, boendemiljöer och arbetsplatser liksom offentliga platser, stadsrum och byggnader med goda kvaliteter som främja möten och gemenskap.

I Tierps kommun ska arkitektur vara ett verktyg för att skapa lyckade, attraktiva och hållbara projekt och som ett verktyg för att lösa hinder och problem. Det är därför viktigt att tidigt i processen låta frågan om vad god arkitektur är ta plats och aktörerna emellan diskutera hur det enskilda projektets utformning kan bidra till platsen, staden och dess människor. God arkitektur i boendemiljöer och stadsmiljöer där de boende känner stolthet och samhörighet till sin omgivning tenderar också att leda till att miljöerna värnas och tas om hand av de boende. I Tierps kommun ska arkitektur vara ett verktyg för att påverka livsmiljön och bidra till att bland annat motverka utanförskap och ohälsa och på så vis också vara en viktig demokratifråga. Översiktsplanen tar sikte på en stark tillväxt för kommunen, vilket ställer krav på nya bostäder, offentliga byggnader och platser, liksom park- och naturmiljöer. I den tillväxten ska god arkitektur vara en tydlig ledstjärna.

Offentlig konst i Tierps kommun

Den offentliga konsten är en demokratisk rättighet. Konst skapar mervärden och bidrar till den bebyggda miljön samtidigt som konstprocessen stimulerar till ett kreativt innovationsklimat och kan ge människor nya perspektiv. Konst erbjuder humanistiska värden i ett stressat samhälle som ofta domineras av mätbara krav och effektivitet. Den kan också bidra till att lokala perspektiv och människors specifika kunskaper om sin närmiljö vägs in. I Tierps kommun ska konsten vara en självklar del av gestaltad livsmiljö och samverka med arkitektur, form, design och kulturarv. Arbetet med den offentliga konsten ska genomföras med ett jämställt synsätt för att konsten ska finnas representerad i hela kommunen.

Tierps kommun arbetar med att beställa aktuell och tongivande samtidskonst som på ett intresseväckande sätt kan förmedla gemenskap, skapa integritet och självkänsla samt bidra till platsens och verksamhetens identitet. Den offentliga konsten är en del av vårt gemensamma kulturarv och är ofta en tidsmarkör och säger något om den tid den skapats i samtidigt som kommunen strävar efter att beställa konst som genom att även vara tidlös också är hållbar, relevant och angelägen i ett längre tidsperspektiv.

Figur 21. Konstverket Måne och Tall av Matilda Fahlsten och Cecilia Aaro, Högbergsparken, Tierps köping. Foto: Matilda Fahlsten

4.1.3 Tillgängliga och levande offentliga rum

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska eftersträva en samhällsbyggnadsprocess där tillgänglighetsfrågorna ges utrymme i ett tidigt skede och där samarbetet med intresseorganisationer, föreningar och andra aktörer utgör en naturlig del.
- Offentliga miljöer ska utformas utifrån ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv så att de är trygga och tillgängliga för alla medborgare, oavsett funktionsnedsättning och särskilda behov. Principen om universell utformning ska tillämpas.
- Kommunen ska planera för en blandad bebyggelse med aktivitet och rörelse under större delar av dygnet för att öka tryggheten i den fysiska miljön.
- Kommunen ska fortsatt arbeta med trygghet genom medborgarlöften samt samverka med polis, näringsliv och fastighetsägare och civilsamhället.
- Kommunen ska värna om och skapa utrymme för föreningsliv och fritidsverksamheter.

I Tierps kommun ska invånare och besökare erbjudas attraktiva, tilltalande och trygga offentliga miljöer och spännande och varierade mötesplatser. Fungerande och attraktiva offentliga rum skapar förutsättningar för människor att träffas, prata, vila och på jämlika villkor ta del av kommunens och orternas offentliga liv. Med mötesplatser avses utöver fysiska platser även evenemang, aktiviteter, kultur och föreningsliv där människor träffas och deltar. I den fortsatta planeringen i Tierps kommun ska tillgänglighet, säkerhet och trygghet beaktas och vara en prioriterad fråga. Den byggda miljön ska vara tillgänglig för alla, oavsett bakgrund, ålder, kön eller funktionsvariation. Det ska vara enkelt att ta sig fram tryggt och säkert till fots, med

cykel och kollektivtrafik. Det ska upplevas som tryggt och vara möjligt att på ett säkert sätt röra sig mellan skola, arbete, hem, vänner och aktiviteter för alla.

Tillgänglighet i den fysiska planeringen

Tillgänglighet i den offentliga miljön kan begränsas av fysiska faktorer såsom svår framkomlighet, exempelvis i miljöer med många trappor och nivåskillnader för en person med nedsatt rörelseförmåga. Det kan också handla om svår och otydlig taktill eller visuell ledning i utemiljöer för de som har nedsatt orienteringsförmåga. Tillgängligheten kan även begränsas av otrygghet av att besöka eller passera särskilda platser. En väl

Figur 22. Tillgänglighetsanpassad badplats vid Trollsjön.

utformad och genomtänkt offentlig miljö som är tillgänglig, trygg och säker för alla ökar individens rörlighet och förmåga att delta och gynnar samhället i stort. I kommunens arbete med tillgänglighet är universell utformning en viktig utgångspunkt. Universell utformning innebär att redan från början utforma nya miljöer, parker och offentliga rum för att de ska kunna användas av så många som möjligt, utan behov av anpassning i efterhand.

Som grund för arbetet med tillgänglighet i kommunens offentliga miljöer ligger *Tillgänglighetsplan för offentlig utemiljö i Tierps kommun*. Planen utgör en bra grund med generella mått, riktlinjer och information. Dessa generella riktlinjer och råd bör dock kompletteras med erfarenheter och diskussioner om det enskilda fallet och platsen genom dialog med exempelvis råd och intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättningar, med polisen och genom organiserade trygghetsvandringar.

Kommunen har möjlighet att själva ansvara för och säkerställa en god tillgänglighet när det gäller platser och lokaler som ägs av kommunen. När det gäller privatägda publika lokaler och bostäder ligger däremot ansvaret för tillgänglighet hos fastighetsägaren och kommunen har då inte samma rådighet. Tierps kommun arbetar och ska fortsatt arbeta med detta genom granskning av bygglov, genom kommunens tillsynsansvar enligt PBL 12 kap 2 § men också genom informationsinsatser riktade till fastighetsägare och näringsidkare.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är en del av FN:s centrala konventioner om mänskliga rättigheter. Konventionen är juridiskt bindande för de stater som undertecknat den och började gälla i Sverige den 1 januari år 2009. Konventionen är till för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av sina mänskliga rättigheter och framhåller tillgänglighet i form av fysisk tillgänglighet och tillgänglig information

Trygghet

Trygghet är den upplevda känslan av risken att bli utsatt för brott och fara. Trygghet är subjektivt till skillnad från begreppen säkerhet och risk som handlar om den faktiska risken för att bli utsatt för exempelvis ett brott. Den upplevda tryggheten av en plats kan variera mellan olika individer och över årstider och tid på dygnet. Bristen på trygghet kan på betydande sätt begränsa människors tillgång till det offentliga rummet, gemenskapen i det offentliga livet och individens fria rörlighet. Bristande trygghet är därför ett hot mot jämlikhet och demokrati.

Tierps kommun arbetar verksamhetsövergripande inom den kommunala organisationen liksom tillsammans med polisen genom trygghetsskapande och brottsförebyggande insatser. Tierps kommun genomför även kontinuerliga trygghetsvandringar med kommuninvånarna. Trots det finns det mer att göra och arbetet behöver vara kontinuerligt och dynamiskt. Samver-

Figur 23. Kvarteret Köpmannen samt gång- och cykelvägar i centrala Tierps köping.

kan med fastighetsägare, näringsidkare och civilsamhället ska fortsatt utvecklas för att öka tryggheten i miljöer som upplevs som otrygga.

Trygghet genom åtgärder i den fysiska miljön

En medveten och kunskapsbaserad utformning av den fysiska miljön kan bidra till att öka mänsklig närvaro, öka den upplevda tryggheten och skapa förutsättningar för en mer jämställd, tillgänglig och demokratisk stadsmiljö.

Blandad stad - Genom en bebyggelseutveckling där verksamheter, aktiviteter och bostäder av olika upplåtelseformer, storlekar och typer varieras och blandas skapas också miljöer där människor är aktiva och i rörelse under större delar av dygnet och året. En större närvaro av människor bidrar till mer levande offentligt rum och en ökad upplevelse av trygghet.

Belysning - Belysning har en trygghetsskapande effekt. Belysning kan genom god ljusdesign även bidra till att försköna platser, framhäva särskilda element i bebyggelsen och alltså fylla flera funktioner. Belysningen bör dock utformas för att få minimal effekt på biologisk mångfald, då många arter påverkas negativt av ljusföroreningar.

Parkmiljöer och vegetation - Mörka miljöer och platser med dålig sikt kan öka rädslan för brott, platser med stora buskage och tät vegetation kan därför upplevas som otrygga. Vegetation med en mer öppen karaktär med låg densitet i den nedre växtligheten kan istället ge positiva effekter på den upplevda säkerheten utan att minska fördelarna och behovet av gröna stadsmiljöer. Öppen vegetation kan fördelaktigt kombineras med belysning för att ytterligare öka känslan av trygghet i gröna miljöer.

Levande föreningsliv och meningsfull fritid

Civilsamhället, föreningslivet och organisationer spelar en

betydande roll för möjligheten att uppnå ett hållbart samhälle. Ett starkt och engagerat civilsamhälle skapar sammanhang och bidrar till en meningsfull fritid, gemenskap, folkhälsa och samhällsnytta. Tierps kommun har ett stort och levande föreningsliv med en rik historia som utgör en viktig del av lokala traditioner och identiteter. Idrott, kultur och föreningsliv utgör en ovärderlig samhällsresurs och kommunen ska fortsätta sitt samarbete med civilsamhället och aktivt arbeta för att vidareutveckla formerna för dessa. Ett starkt föreningsliv med ett brett utbud bidrar även till kommunens attraktivitet och skapar underlag för en starkare besöksnäring.

Kommunen arbetar efter Tierps kommuns kultur- och fritidspolitiska mål där barn och ungdomar är prioriterade. För att få ett rikt utbud av meningsfulla fritidsaktiviteter ska kommunen stödja föreningar och föreningsledare. Det är viktigt för det förebyggande barn- och ungdomsarbetet och ger ett kollektivt ansvarstagande för gemensamma intressen. En lokal överenskommelse mellan Tierps kommun och civilsamhällets aktörer har tagits fram med gemensamma principer för samverkan samt åtaganden och ambitioner för parterna.

Fysisk planering för ett levande civilsamhälle

Kultur- och fritidsanläggningar fungerar som öppna mötesplatser för spontana möten och stärker ett brett föreningsliv. Dessa mötesplatser är inkluderande och bidrar till liv, skapande och ökad fysisk hälsa och välmående. Förutsättningar för ett aktivt kultur- och föreningsliv, både att ta del av och att vara med och skapa, kan fungera som en länk mellan människor och öka den sociala sammanhållningen. Kommunen ska därför i den fysiska planeringen värna om och skapa utrymme för föreningsliv och fritidsverksamheter. God tillgång till fritidsverksamheter är särskilt viktigt i områden med många barn i familjer med sämre socioekonomiska förutsättningar.

4.1.4 Kulturmiljö

VERKTYGSLÅDA

- Identiteten i kommunens olika kulturmiljöer ska bejaktas och stärkas.
- Ny bebyggelse ska ta hänsyn till platsens karaktär och historia genom en god arkitektur och gestaltning.
- I kommunens detaljplaner och områdesbestämmelser ska särskilt värdefulla byggnader och miljöer skyddas genom rivningsförbud och skydds- eller varsamhetsbestämmelser men också bestämmelser om utformning, placering och exploateringsgrad kan utgöra viktiga verktyg. Dessa bestämmelser kan reglera material, färgsättning, om och tillbyggnader och liknande. Här kan också hänsynsbestämmelser införas så att nybyggnad inom ett kulturhistoriskt värdefullt område regleras.
- Kommunen behöver arbeta aktivt med att synliggöra kulturmiljöerna som sevärdheter och besöksmål och arbeta för en ökad medvetenhet hos medborgarna om den egna kommunens kulturhistoria och värdefulla miljöer.
- En översyn av samtliga kulturhistoriskt värdefulla områden behöver göras för att peka ut särskilt värdefulla byggnader och bebyggelseområden.
- En revidering av kulturmiljöprogrammet Tierp tar tillvara och komplettering med tydligare ställningstaganden, vägledning och värdering ska tas fram.

Kulturmiljöer är platser vi människor skapat eller påverkat och kan finnas både på landsbygden och i tätorten. Kulturmiljöer är inte bara de absolut äldsta och mest unika platserna utan kan också handla om våra vardagsmiljöer där vi rör oss varje dag och kan vara av olika åldrar och ha olika kvaliteter. Det är viktigt att förstå att miljöer som vi idag kan uppfatta som oansenliga och vardagliga i framtiden kan visa sig vara en viktig nyckel för att förstå det förflutna. En plats består inte endast av det bebyggda kulturarvet och dess arkitektur, utan också av det immateriella kulturarvet i form av minnen, historiska stråk, siktlinjer och dess nuvarande grönstrukturer som gör att man kan avläsa hur naturresurserna brukats historiskt. Dessa saker utgör tillsammans upplevelsen av kulturmiljön i ett sammanhang som kan göra historien förståelig. Tierps kommun ska erbjuda kommuninvånarna och besökare en god bebyggd miljö, där värnande om kommunens kulturmiljöer får en positiv bieffekt genom att de utgör en viktig och naturlig del av en god bebyggd miljö.

Kulturmiljövärden som resurs

Kulturvärden är en viktig resurs ur ett historiskt, upplevelsemässigt och arkitektoniskt perspektiv. De hjälper oss förstå den historiska utvecklingen av en plats och som en följd av skydd och bevarande kan de också utgöra en god ekonomisk resurs. Kulturmiljöerna är ofta det som ger en plats och dess invånare sin unika identitet, och många människor ser ett stort värde i att få bo i kulturhistoriskt intressanta miljöer. Dessa värden är också en viktig grund för platsers besöksnäring. I planeringen av kommunen är det därför viktigt att se och behandla dessa kulturmiljöer för sitt eget värde men också som de tillgångar de är i andra avseenden.

Ansvar för att skydda kulturmiljön delas av alla, såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till

att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Detta syftar till att ge nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer, genom att förvalta det arv som de tidigare generationerna har lämnat till oss. Inför eventuella förändringar i kulturmiljöer är det av största betydelse att kunskap och förståelse för platsen, dess värden och dess egenskaper införskaffas innan vi gör vår tids tillägg. Förändringar eller åtgärder inom kulturmiljöer ska därför göras med hänsyn, varsamhet och genom förundersökning som identifierar kulturvärdena och hur de påverkas av åtgärden så att kulturvärdena ej förvanskas.

Kulturmiljövärden i planering och lovärenden

I planerings- och lovärenden som påverkar kulturmiljöer i Tierps kommun ska begreppen hänsyn och förståelse vara centrala. I detaljplaneringen ska kulturmiljövärden säkras för framtiden. Det kan röra sig om enskilda byggnader eller större strukturer och sammanhang som ger en plats en historisk förankring. Det är viktigt att kulturmiljöfrågor lyfts fram i ett så tidigt skede som möjligt i planprocessen. Ett områdes kulturmiljö ska i planprocessen ses som ett viktigt värde i sig men kan, om den behandlas i ett tidigt skede, även utgöra en källa till inspiration för övriga delar av plan- och lovprocessen.

Särskilt värdefulla områden

Vissa åtgärder som kräver bygglov är enligt plan- och bygglagen bygglovsbefriade för en- och tvåbostadshus om de uppfyller vissa villkor som exempelvis mått och placering. Detta gäller dock inte inom områden som bedömts som särskilt värdefulla områden. Kommunen ska ta fram en analys av särskilt värdefulla områden i Tierps kommun. Analysen kommer att identifiera områden som är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk, historisk och arkitektonisk synvinkel. Analysen ska fungera som vägledning för handläggning av lovärenden.

4.1.5 Kulturlandskapen och dess bebyggelse

VERKTYGSLÅDA

- Vi tillvaratar strukturer och spår i kulturlandskapet och låter de vara läsbara även när förändringar sker för att underlätta den historiska förståelsen och bibehålla bygdens identitet.
- Placering av ny bebyggelse ska ske i samklang med traditionell lokal bebyggelsestruktur, landskapsbild, topografi och naturvärden. Vid exploatering av större arealer ska en variation eftersträvas i gestaltning, (exempelvis volym, placering, utformning och färgsättning) av bebyggelse som uppförs i grupp och särskilt i kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Samma princip gäller vid kompletteringar vid senare tidpunkt.

Byggnadskulturen i Tierps kommun är nära besläktad med omgivningarnas traditioner men också platsernas naturförutsättningar och den historiska utvecklingen har gett varje bygd en speciell profil. Tierps kommun ligger på gränsen mellan Mälardalen i söder och den norrländska landskapstypen i norr, även kontakten med havet har spelat en betydelsefull roll för kulturlandskapet. Kommunen kan övergripande delas in i följande landskapstyper:

- Slättbygden med stora bördiga lerslätter.
- Skogsbygden med småbrutna trakter och uppodlade ådalgångar.
- Kustbygden med flacka slättpartier och långgrunda skärgårdar.

Slättbygden

Stora bördiga lerslättpartier finns i Vendels socken, i Tolfta och i Tierp där den stora Tierpsslätten breder ut sig. Vid Vendelsjöns stränder finns också ett klassiskt herrgårdslandskap med stora gårdar under Örbyhus gods. Det långvariga betet av boskap har utvecklat hag- och betesmarker med höga natur- och kulturvärden. På slätterna ligger byarna väl synliga på moränhöjder där landskapet erbjudit torra och goda byggnadsplatser på mark som inte är brukningsvärd och gränsar mot den bördiga brukade jorden. Karakteristiska är också de ensamliggande gårdarna som tillkom genom 1800-talets skiftesreformer. Dessa utflyttade gårdar är ofta omgivna av planterade trädgårdar och

skyddande häckar. Det är oftast de faluröda ekonomibyggnaderna som genom sin storlek dominerar slättlandskapet. Typiskt för bland annat södra Tierpsslätten och Skärplingetrakten är också de många höladorna som kan ses ute på fälten.

Skogsbygden

Kommunen består till största delen av skogsbygd beväxande med barrskog, men här finns även småbrutna bygder och öppna dalgångar. Även i skogsbygden dominerar byarna men här finns också en mängd ensamgårdar utspridda i småbrutna landskap omgivna av mindre åkermarker. I dessa trakter ligger också de för landskapet typiska järnbruken, de flesta mycket välbevarade med en genomtänkt bebyggelsestruktur, vilket är av största betydelse för kulturlandskapets karaktär. Bruken förlades hit just på grund av närheten till skogen som avverkades hårt och gav ett kargt öppet landskap närmast bruken. Detta är inte längre avläsbart då skogen idag återplanteras och skogsbete är ovanligt. Eftersom marken inte är lika bördig i de här landskapen så har till viss del äldre slätterängar bevarats som betesmarker, vilket gör att de delvis återspeglar det äldre, halvöppna kulturlandskapet. Bebyggelsen på skogsbygdens gårdar skiljer sig från slättbygden. Den stora moderniseringsvågen under 1800-talet berörde skogsbygden i mindre grad och därför kan man ibland påträffa en generellt sett äldre byggnadskultur i dessa trakter.

Figur 24. Fågelsundet. Foto: Markus Holmkvist

Kustbygden

I kommunens nordliga delar finns kustbygden med flacka åkermarker som blivit uppodlade ganska sent i historien. Havet och landhöjningen har alltid präglat området. Byarna är relativt stora och till varje by hör ett fiskeläge med en mycket speciell och karaktärsskapande bebyggelse. Fiskelägena består ofta av flera olika typer av bebyggelse, utmed strandkanten finns vanligtvis stora sjöbodar med såväl båtplats som bostadsutrymmen och är i allmänhet byggda under 1920–40 talen. På flera platser finns också enstaka äldre timrade bodar med vasstak kvar, dessa bodar är vanligtvis byggda under 1800-talet. Viktiga inslag i fiskelägena är också de tillhörande gistvallarna där fiskeredskap torkades. Fiskelägena skänker kusten en speciell karaktär och deras kulturhistoriska värde är stort. De används idag i stor utsträckning för fritidsboende, vilket å ena sidan innebär ett hårt tryck på fiskelägena samtidigt som det är en viktig förutsättning för dem ska fortsätta leva. Ett viktigt karaktärsdrag hos flera av dessa är att de byggts med små marginaler av varierande material och storlek på sjöbodarna, vilket ger fiskelägena deras karaktär. Att bevara variationen i dessa områden är mycket viktigt för att bevara förståelsen för hur de vuxit fram organiskt utan någon plan eller gemensam stil. Särskilt viktigt i dessa miljöer är sparsamhet med dekorativa tillägg och enkelhet som är utmärkande för miljön, liksom vikten av den lilla skalan, stora utbyggnader, verandor och fönsterpartier är främmande element.

Figur 26. Strömsbergs bruk. Foto: Anders Badner

Byar och bondgårdar

Den kulturgräns som delar kommunen i två delar kan lätt upplevas i bebyggelsestrukturen. På slätterna i söder har byarna så kallad radbystruktur. Här finns också flera gamla reglerade radbyar där marken och byn solskiftats under medeltiden. Bytomten har här en rektangulär form med gårdarna liggande på rad utmed en bygata. Exempel på sådana reglerade byar är bland annat Munga i Tierp och Karby i Vendel. Många byar som inte varit reglerade har ändå fått ett utseende som påminner om radbyn. Sådana återfinns även längre norrut, såsom Elinge och Försäter i Österlövsta. Detta urgamla utseende är väl värt att bevara. Därför är det viktigt att nya hus i dessa byar placeras så att de inte stör strukturen eller avsläslbarheten. Hus kan placeras på ett traditionellt sätt i enlighet med det tidigare bebyggelsemönstret eller avsides, med visst avstånd till den gamla byn.

Byarna utmed kusten i norr har en helt annan form. Här ligger gårdarna i klungor på bergsknallar eller åkerholmar. Något direkt system finns inte utan gårdarna är ganska fritt placerade. Formen brukar kallas klungby. Sandby i Västland och Hållen i Hållnäs är typiska exempel på sådana byar. Den traditionella strukturen i byarna är relativt lätt att behålla även vid nybyggnation. Om ny bebyggelse anpassas efter den historiska strukturen och exteriören utformas med respekt till omgivningen kan byarnas karaktär bibehållas.

Figur 25. Bruksgatan i Tobo.

Bruksmiljöer

I Tierps kommun finns ett stort antal bruksmiljöer som har ett högt kulturhistoriskt värde och utgör en ovärderlig resurs för kommunen. Tillkomsten av brukssamhällena hade en stor påverkan på de omgivande landskapen och flera av trakternas sjöar och dammar är tillkomna som vattenmagasin för bruken. Till bruken hör vanligtvis en herrgård med tillhörande trädgårdar, parker och ekonomibyggnader. Ett av de tydligaste elementen i bruksmiljöerna är de raka bruksgatorna, husens likformighet och de planterade alléerna och vattenspeglarna. Bruksbostädernas utseende och placering längs med vägarna skiftar något mellan de olika bruken. Även material och färgsättning på brukens bebyggelse skiljer sig och bidrar till deras olika identiteter. De olika brukens särprägel behöver beaktas och värnas för framtiden. En mycket viktig del av brukens industri- och kulturhistoriska värde samt estetiska uttryck finns i de enskilda byggnadernas och fastigheternas del i den större genomtänkta och välplanerade helheten. Bostadshusen inom bruken ska alltså inte profilera sig eller sticka ut från omgivningen och individuellt utformade detaljer hör inte hemma i bruksmiljöerna.

Odlingslandskapet, småbiotoper, vägar och åkerrenar

Ängs- och hagmarker har historiskt utgjort en naturlig del av kommunens landskap. Dessa ängs- och hagmarker innehåller en omistlig biologisk mångfald och utgör ett karaktäristiskt och historiskt kulturlandskap. Att dessa hålls öppna är viktigt för att kunna avläsa hur landskapet sett ut.

4.1.6 Möjligheternas landsbygder

VERKTYGSLÅDA

- En tematisk översiktsplan för landsbygdsområden och/eller en landsbygdsstrategi ska arbetas fram.
- Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) nyttjas för att stärka landsbygdens attraktivitet.
- Den fysiska planeringen ska möjliggöra för attraktiva bostäder i hela kommunen. Sammanhållen bebyggelse på landsbygden ska placeras i kollektivtrafknära lägen.
- Omlandet kring orterna ska fortsätta vara landsbygd. Den fysiska planeringen behöver balansera behovet av utrymme för att bygga ut orterna med behovet att vårda mötet mellan orterna och landskapen.
- Kommunen ska stötta och samverka med lokala samverkans- och utvecklingsgrupper. Medborgardialog ska fortsatt utgöra ett viktigt verktyg i kommunens arbete.
- Kommunen ska stötta företagsutveckling och bidra till nätverk- och kontaktbyggande mellan kommunens företagare.
- Kommunen ska i samverkan med lokala föreningar ta ett ökat ansvar för bredbandsutbyggnaden.

Figur 27. Rapsfält i Yttrö. Foto: Torsten Lundin

Landsbygderna är en viktig del av kommunens attraktivitet där människor bosätter sig för att förverkliga sina idéer och drömmar. Tierps kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med ett variationsrikt landskap. Begreppet landsbygder inrymmer stor variation av sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållanden. Alla landsbygder är unika med lokala förutsättningar och tillgångar och behöver därför definieras lokalt, olika delar av kommunen har sin egen identitet och historia. Landsbygdens värden och det mer urbana samhället kompletterar varandra och en levande landsbygd tjänar hela kommunen.

Tierps kommun definieras av SCB som en tätortsnära landsbygdskommun och är den definitionen som kommunen använder. Klassificeringen innebär att minst 50 procent av kommuninvånarna bor i rurala områden och minst 50 procent av dem har mindre än 45 minuter till en stad med minst 50 000 invånare. Den tätortsnära landsbygden präglas av en stor utpendling och har en stark integration med de närliggande städerna.

Tillsammans med de klimatförändringar världen står inför är en levande landsbygd, i samverkan med staden, ett måste för att nå de hållbarhetsmål som världen kommit överens om. Lands-

bygderna består av engagerade och kreativa människor samt verksamheter inom både närings- och föreningslivet. Det är landsbygden med dess platsbundna resurser som möjliggör en hållbar tillväxt. Det är viktigt att kommunen arbetar strategiskt med att skapa bättre förutsättningar för de platsbundna näringarna att utvecklas och stärkas. Invånare och företagare behöver involveras i planeringen för en framgångsrik landsbygdsutveckling.

Markanvändning landsbygderna

Översiktsplanen pekar ut områden för sammanhållen bebyggelse och landsbygd i landsbygderna. Ny bebyggelse prioriteras till områden med användningen sammanhållen bebyggelse medan användningen landsbygd möjliggör flera användningar där det inte preciseras vilka markområden som bör användas till vad. Utvecklingen på landsbygderna drivs inte främst fram genom kommunal planering, utan sker mer på initiativ från markägare, företag, boende och myndigheter. Det kan handla om att ändra inriktningen i jordbruket, verksamheter av olika slag, ny bebyggelse, utveckling för turism och rekreation eller infrastruktur som vägar, kraftledningar och bredband. Översiktsplanen får därför en annan roll på landsbygden än i

tätorter, där kommunen har en starkare roll i utvecklingen. På landsbygden prövas ofta enskilda och allmänna intressen direkt i bygglov och tillståndsbeslut utan att först reglera dem i detaljplaner. Översiktsplanen behöver därför ge en helhetsbild, kunskap och vägledning för kommunen och för andra myndigheter inför olika slags beslut.

Landsbygd i markanvändningskartan utgör övergripande ställningstaganden och generella riktlinjer som ska tillämpas tillsammans med översiktsplanens andra ställningstaganden för exempelvis allmänna intressen och riksintressen. En balans mellan utveckling och bevarande är viktig ur ett hållbarhetsperspektiv. Värdefulla kultur- och naturvärden ska bevaras, likaså måste det skapas förutsättningar för dem som bor på landsbygderna att kunna utveckla sin plats eller företag. Grundläggande för utvecklingen av landsbygden är ett befolkningsunderlag som skapar förutsättningar och bidrar till tillväxt.

Den fysiska planeringens betydelse

Tierps kommun är en geografiskt sett relativt stor kommun med långa avstånd. Detta medför utmaningar i den fysiska planeringen vad gäller prioriteringar och åtgärder. Arbetet med landsbygdsutveckling måste ta hänsyn till ett samhällsnyttigt perspektiv och se till att insatser för att stimulera tillväxt genomförs där det finns underlag och förutsättningar. I den fysiska planeringen innebär det i praktiken exempelvis planering av bostäder med god tillgänglighet till samhällsservice vid kommunikationsstråk, underlättande av samåkning eller liknande klimatsmarta åtgärder.

Stadsmiljöer kontra landsbygdsmiljöer påverkar klimatet på olika sätt. Landsbygden har till exempel fördelen att naturliga kretslopp lättare går att åstadkomma och har ofta en större buffertförmåga än urbana miljöer, medan staden i andra avseenden är mer klimateffektiv än landsbygden, exempelvis genom en mer utbyggd kollektivtrafik och mer heltäckande gång- och cykelvägsnät. Den fysiska planeringen måste därför ta hänsyn till lokala förutsättningar och relationen mellan stad och landsbygd för en hållbar utveckling.

Infrastruktur på landsbygderna

En viktig förutsättning för att människor och företag ska kunna verka i hela kommunen är infrastrukturen. Kommunens fördelaktiga läge med både motorväg och järnväg ger goda möjligheter för resande och transport för både invånare och verksamheter. Vissa av kommunens delar har dock inte samma goda kommunikationer och infrastrukturen behöver därför utvecklas där på ett innovativt, hållbart och ekonomiskt sätt för att gynna invånare i hela kommunen. Detta förutsätter god planering och genomtänkta investeringar i såväl nyproduktion som för drift och underhåll.

Den digitala infrastrukturen är också en avgörande faktor för utvecklingen av landsbygderna. Internet är den i särklass viktigaste förbindelsen en företagare har till marknader och leverantörer och är för många av yttersta vikt om de ska kunna och vilja bosätta sig på en plats. Det gäller inte endast bredband, utan även trådlös teknik och att mobiltäckningen är fullgod. För att

uppnå en fullgod digital infrastruktur krävs ytterligare satsningar för att tillvarata de möjligheter som finns i kommunen.

Samhällsservice på landsbygderna

En avgörande faktor för positiv utveckling av landsbygden är bevarande och utvecklande av befintlig samhällsservice. Det är därför viktigt att insatser och åtgärder prioriteras i områden som har ett kundunderlag. Samtidigt är det viktigt att stimulera platser för att möjliggöra ett utökat underlag och för det behövs nya idéer och initiativ för att finna servicelösningar som är anpassade till de lokala förutsättningarna. Kommunen samverkar med Region Uppsala för ett nytt vårdcentrum i Tierp inom omställningsarbetet effektiv och nära vård. Arbetet utgår från den regionala utvecklingsstrategin och ska möjliggöra en vårdstruktur med fler vårdtjänster närmare kommunens invånare.

Figur 28. Höbalar vid Yttrö. Foto: Torsten Lundin

Landsbygdernas näringsliv

För landsbygderna har urbaniseringstrenden inneburit en omflyttning av befolkning och arbetstillfällen från mindre orter till större tätorter och städer. Oavsett regionala skillnader och näringslivsstruktur är det de små och medelstora företagen som utgör ryggraden, tillväxten och stabiliteten i ekonomin. Det är företag med färre än tio anställda som står för den största sysselsättningen. Tierps kommun vill att det ska finnas goda möjligheter för människor att bedriva verksamheter i hela kommunen. Kommunen har en stark industritradition, med flera stora internationella företag, flertalet av dem är belägna i mindre tätorter. Den vanligaste bolagsformen är enskild näringsverksamhet utan någon anställd.

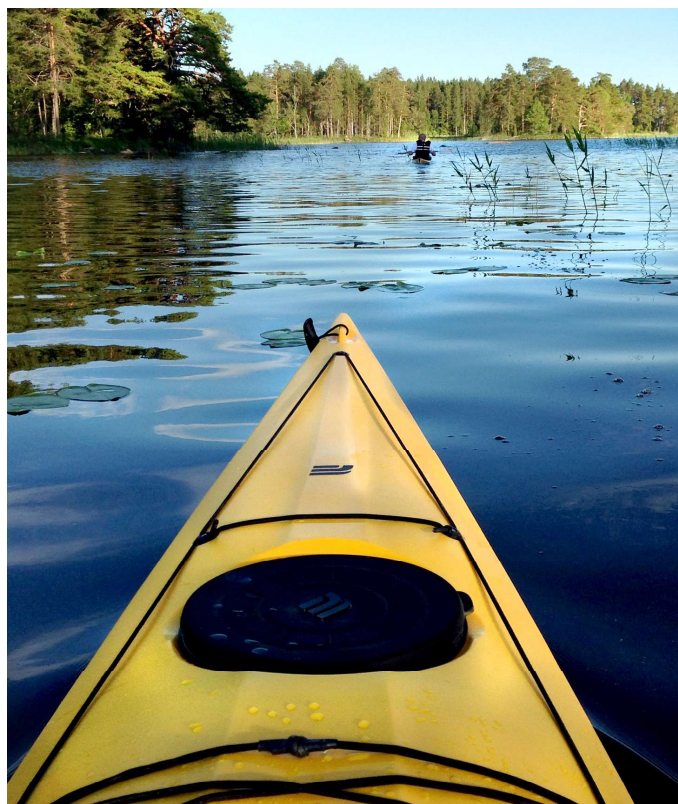
För att stärka näringslivet krävs insatser som främjar både små och stora företag i kommunens alla delar. Näringslivet behöver också synliggöras för att stimulera lokal konsumtion, som i sin tur genererar ett bättre kundunderlag och därmed förbättrad service i flera delar av kommunen. Initiativ som bondens marknad, nyttjande av lokalproducerade varor och produkter i lokala restauranger och butiker och andra innovativa lösningar för att synliggöra de lokala producenterna behöver utvecklas. Utgångspunkten är att varje lokal arbetsmarknad ska ha förutsättningar att bidra till den nationella tillväxten. Verksamheter som bedrivs på landsbygden, i företagen och föreningarna, är en stor del av landsbygdens drivkraft och utan dem skulle det inte finnas någon levande landsbygd.

4.2 GRÖNA OCH BLÅ VÄRDEN

Tierps kommun har god tillgång till rik och varierad natur med såväl hög biologisk mångfald som höga upplevelsevärden. Här finns Dalälven med sitt särpräglade örika landskap, slättbygder, stora skogar och en kust som är tydligt påverkad av landhöjningen. Närhet till natur är viktigt för kommunens invånare och ett tungt skäl för dem som väljer att flytta hit. Naturen är också en viktig tillgång för besöksnäringen. Inom kommunen finns många miljöer som har ett starkt behov av skydd, vård eller hänsyn.

Enligt Policy för naturvård i Tierps kommun, antagen 2020, är de övergripande målen:

- Att underlätta utevistelse och främja naturkontakt för att skapa ett engagemang hos allmänheten och på sikt stärka naturens status.
- Att bevara biologisk mångfald och att förvalta naturresurser samt natur- och grönområden utifrån ett långsiktigt och hållbart perspektiv.
- Att sprida information och kunskap om natur och naturvård för att öka förståelsen för ekosystemen.

Figur 29. Kanottur på Dalälven. Foto: Ulrika Hedqvist

4.2.1 Bevarande och utvecklande av naturvärden

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska säkerställa god tillgång till tätortsnära natur med höga rekreations- och naturvärden för alla.
- Vid planering av bebyggelse i områden som omfattar naturmark ska naturvärdesbedömningar alltid göras för att bevara höga naturvärden och spridningssamband.
- När natur- och grönytor tas i anspråk vid exploateringar ska påverkan i första hand undvikas eller minimeras genom skyddsåtgärder. Först om detta inte är möjligt kan kompensation övervägas genom att samma värden tillförs i närområdet för att säkerställa och utveckla ekologiska samband, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- Kommunen ska aktivt verka för att fridlysta och rödlistade arter, Natura 2000-arter samt i övrigt skyddsvärda arter har det skydd och den skötsel som behövs för deras fortsatta existens och positiva utveckling, samt att åtgärder som motverkar detta undviks.
- Kommunen ska skydda och stärka befintlig natur som har höga bevarandevärden genom att göra strategiska markinköp, bilda nya och utöka befintliga naturreservat eller andra skyddsformer.
- Naturvårdsprogram ska tas fram.
- Kommunen ska verka för en ökad kolinlagring genom restaurering samt skydds- och skötselåtgärder.

I kommunen ska det finnas god tillgång till en rik och varierad natur. De olika landskapens karaktärer och skönhetsvärden ska värnas. Den biologiska mångfalden ska bevaras och utvecklas och områden med stora naturvärden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada dessa. Om ingrepp sker ska värdena bli kompenserade i angränsande områden. Kommunen ska aktivt verka för att fridlysta och rödlistade arter, Natura 2000-arter samt i övrigt skyddsvärda arter har det skydd och den skötsel som behövs för deras fortsatta existens och po-

sitiva utveckling, samt att åtgärder som motverkar detta undviks. De lagstadgade skydd som omfattar olika naturvärden och -områden beskrivs mer utförligt i avsnittet *riksintressen, LIS och andra värden*.

Kommunen behöver ta fram ett nytt naturvårdsprogram som, förutom att identifiera de största naturvärdena i kommunen, även uppmärksammar områdenas värden för människors rekreation. Naturvårdsprogrammet ska följas åt av en åtgärds-

plan för att bevara och utveckla naturvärdena samt vara en del av beslutsunderlaget vid avvägningar mellan naturvårdsintressen och andra intressen.

Sociala värden

Kommunen ska aktivt medverka till att områden av betydelse för den sociala naturvården säkerställs på ett ändamålsenligt sätt. Med social naturvård menas områden som har stor betydelse för människor i form av rekreation, upplevelsevärden och psykisk hälsa. Kommunen ska säkerställa god tillgång till tätortsnära natur med höga rekreations- och naturvärden för alla. Tätortsnära natur och grönstruktur är särskilt viktigt sett ur ett barnrättsperspektiv. Spontanidrott och lek kräver utrymme och mark i exempelvis bostadsmiljöer som ska tillgodoses vid planläggning. Grönstrukturen, med befintliga gröna och blå korridorer, i och omkring tätorterna ska tillvaratas och utvecklas till stimulerande miljöer för lek och utvistelse. Läs mer i avsnitten *grön- och blåstruktur* samt *friluftsliv*.

Skydd av ansvarsarter

Länsstyrelsen har utsett ett stort antal ansvarsarter för Uppsala län, varav 122 arter har noterats i Tierp. Med ansvarsarter menas arter som vi i länet och kommunen har extra stort ansvar för vad gäller deras bevarande på nationell nivå. Tierps kommun behöver därför ta en aktiv roll i bevarandet av dessa, för att se till att fler arter i framtiden kan klassas som livskraftiga. Detta kan göras genom att exempelvis skydda fler viktiga naturområden, återskapa livsmiljöer eller utveckla en fungerande grönblå infrastruktur så att arter kan förflytta sig mellan olika områden. Ett större kunskapsunderlag behöver också byggas upp, exem-

pelvis utredningar kring kommunens fladdermuspopulation då kunskapen idag är bristfällig.

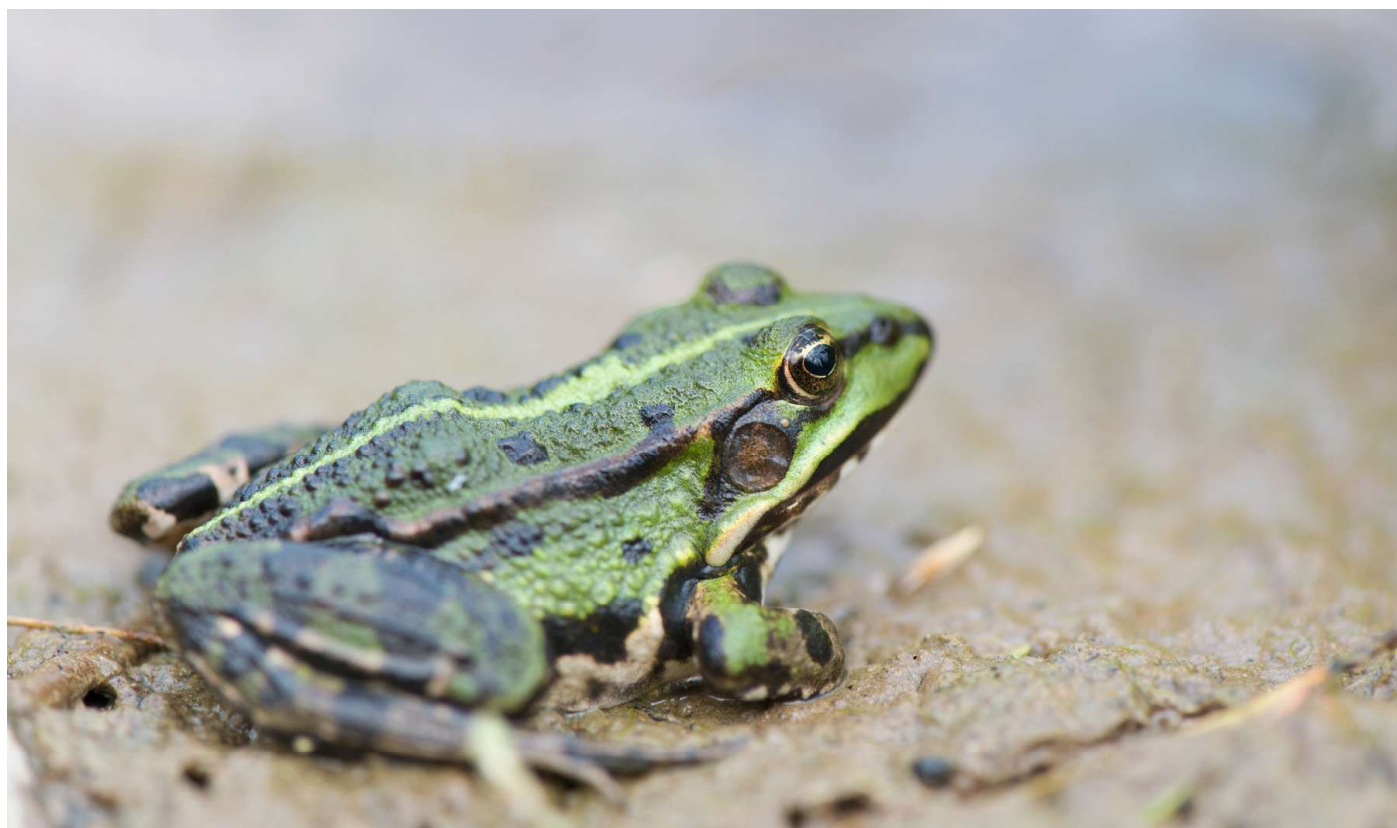
Möjligheter till minskad klimatpåverkan

I Sveriges nationella, liksom kommunens lokala klimatmål ska nettoutsläppen av växthusgaser minska med 85 procent, vilket innebär att resterande 15 procent ska uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder, såsom avskiljning och lagring av koldioxid. Genom en ökad inlagring av koldioxid i mark och vegetation kan koldioxidhalten i luften minska.

Kommunen behöver verka för en ökad kolinlagring genom att skydda mer skog och mark samt genom att restaurera och anlägga våtmarker. Andra viktiga åtgärder är att kompensera exploaterad mark där grönytor tagits i anspråk, verka för ett mer hållbart skogs- och jordbruk, samt nyttja metoder för grönyteskötsel som ökar kolinlagringen i enlighet med kommunens naturvårdspolicy.

Restaurering av natur

EU:s förordning om restaurering av natur trädde i kraft 2024. Den övergripande målsättningen med förordningen är att återställa minst 20 procent av EU:s skadade ekosystem till 2030. Därefter ska alla skadade ekosystem vara restaurerade till år 2050. Syftet är få en natur som återhämtar sig, blir tålig för förändringar och rik på biologisk mångfald. Det ska även bidra till minskad klimatpåverkan, ökat klimatanpassningsarbete och ökad livsmedelsförsörjning. En nationell restaureringsplan ska tas fram till 2026, vilken behöver integreras i kommunens arbete för att leva upp till förordningen.

Figur 30. Gölgröda är en av ansvarsarterna för Uppsala län. I Sverige finns gölgrödan bara vid Nordupplands kust i gölarna bildade av landhöjningen. Källa Mostphotos

4.2.2 Grön- och blåstruktur

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska både värna befintliga samt skapa nya sammanhängande gröna och blåa stråk inom tätorterna och mellan tätorterna och det omkringliggande landskapet.
- De grönblå stråken ska utvecklas så att de blir mångfunktionella och stärker möjligheter till rekreation, klimatanpassning och växt- och djurliv.
- Grönstrukturplaner ska tas fram för alla kommunens tätorter och för kommunen som helhet.

Ett sammanhängande och finmaskigt nät av gröna och blå strukturer skapar förutsättningar för att maximera ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Det har också viktiga funktioner för klimatanpassning såsom hantering av kraftiga skyfall och temperaturreglering, vilket är viktigt såväl på landsbygden som inom områden för sammanhängande bostadsbebyggelse och verksamhetsområden. Grönblåa strukturer inom och mellan tätorter är en förutsättning för att människor ska ha en god livskvalitet där närhet till natur, grönområden och vatten förbättrar folkhälsan. De bidrar även till kommunens attraktivitet som boende- och etableringsort.

En välutvecklad grön- och blå struktur är särskilt viktig ur ett barnrättsperspektiv då barn kan röra sig tryggt, avskilt från biltrafik, till fots eller på cykel genom gröna korridorer på stigar eller gång- och cykelvägar. En sammanhängande struktur gör det lätt att kunna ta sig till grönområden från bostaden och från skolor eller förskolor.

Grön- och blåstrukturen har flera dimensioner som gör den betydelsefull:

- Ekologisk: biologisk mångfald, ekologisk dagvattenhantering, luftrening ("gröna lungor") och spridningskorridorer.
- Social: mötesplats, rekreation, motion, lek, lärande, friluftsliv och aktiviteter.
- Kulturell: upplevelser, estetik, historia och fornminnen

Planeringen ska därför bevaka och utveckla de blå- och gröna stråken. I utvecklingsinriktningskartan pekas viktiga gröna och blå samband ut på en övergripande skala som innefattar kommunens större vattendrag och naturområden. För att på en mer detaljerad nivå kunna bevara och utveckla befintliga grönstrukturer ska kommunen ta fram grönstrukturplaner för samtliga tätorter och för kommunen som helhet.

4.2.3 Ängs- och hagmarker

VERKTYGSLÅDA

- I plan- och lovärenden ska betesmarker beaktas och värnas.
- Fortsätta arbetet med slåtter av ängar samt omvandling av grasmattor till äng och anordnandet av tätortsnära betesmarker.

Rationaliseringen och nedläggningen inom jordbruket har lett och leder till igenväxning av ängs- och hagmarker som har brukats ända sedan vikingatid och innehåller en omistlig biologisk mångfald. I Tierps kommun finns drygt 100 hektar välhävdat äng, främst i Hållnäs och i Överlövsta socken. Det finns även stora arealer igenväxande ängs- och betesmark som är möjliga att restaurera i kommunen, också främst i Hållnäs socken. Upplandsstiftelsen, kommunen och många engagerade markägare arbetar aktivt tillsammans med att identifiera dessa områden och återinföra hävd för att bevara den biologiska mångfalden. Det är viktigt att kommunen fortsätter att stödja Upplandsstiftelsen i detta arbete och att kommunen vid myndighetsutövning och planarbete beaktar dessa områdens potential.

Figur 31. Slåtter i naturreservatet Iggelbo.

4.2.4 Våtmarker

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska stödja anläggandet av nya våtmarker och även i egen regi anlägga våtmarker för att öka landskapets vattenhållande förmåga, för att gynna växt- och djurliv samt, där det är lämpligt, för rening av dagvatten och avloppsvatten. Utformningen av våtmarker och dammar anpassas till omgivningen så att de också gynnar rekreativa värden.
- Kommunen ska säkerställa att biologiskt eller kulturhistoriskt värdefulla våtmarker inte skadas vid exploatering av mark eller annan verksamhet.
- Våtmarker utpekade i myrskyddsplanen eller värderade till klass 1–3 i våtmarksinventeringen ska särskilt skyddas från ingrepp. Särskild hänsyn ska tas till gölgrödan. Exploatering får inte ske så att befintliga gölar påverkas eller att artens spridning till nya områden begränsas. Kommunen ska medverka till att lämpliga våtmarker anläggs och restaureras för gölgröda.

Våtmarker är viktiga för den biologiska mångfalden och för människors rekreation. De har även stor betydelse för grundvattenbildning, landskapets vattenhållande förmåga och för att minska effekterna av övergödning. Utdikningen av våtmarker har påtagligt skadat och skadar än idag vattendrag, sumpskogar och våtmarker. Idag påverkas också våtmarkerna negativt av skogsavverkningar, torvbrytning och utbyggnad av vägnätet. Utdikningen av våtmarker har lett till att landskapet är sämre anpassat för att hantera klimatförändringarna med ökade skyfall, värmeböljor och torka.

Särskilt utpekade våtmarker

Tierps kommun ligger till stora delar inom de prioriterade områdena för anläggande av våtmarker för vattenrening, enligt länsstyrelsens underlag för anläggande av våtmarker i jord-

brukslandskapet. Tierps kommuns kuststräcka tillhör de områdena i länet som har det största antalet hotade arter som skulle gynnas av en ökad våtmarksareal. I kommunens inre delar är i stället bristen på småvatten en anledning till att anläggandet av våtmarker kan rekommenderas.

Myrskyddsplanen för Sverige redovisar landets mest värdefulla myrar som ännu inte har något långsiktigt skydd. I Tierps kommun är åtta våtmarksobjekt utpekade i myrskyddsplanen, av dessa är Florarna skyddat som naturreservat och hela eller delar av sju objekt är utpekade som Natura 2000-områden. Eftersom Tierps kommun utgör ett av landets kärnområden för gölgröda är det viktigt att de småvatten där gölgrödan finns håller en god status, men även att arbeta med potentiella vatten till vilken gölgrödan kan spridas.

Figur 32. Tranor. Foto: Torsten Lundin

4.2.5 Sjöar och vattendrag

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska i den fysiska planeringen ta hänsyn till vattnets behov av översvämningszoner utifrån dess naturliga variationer i flöden.
- Vattendrag och sjöar ska restaureras enligt framtagna lokala åtgärdsprogram.
- Kommunen ska verka för att fria vandringsvägar för fisk återskapas och lekmiljöer utvecklas.
- God ekologisk status ska uppnås för våra vatten.
- Miljökvalitetsnormerna för vatten ska följas vid all planering.

I kommunen finns ett flertal sjöar varav de flesta är grunda och värdefulla för fågellivet. I stort sett alla sjöar har historiskt sänkts för att ge mer jordbruksmark. Kommunen korsas också av många vattendrag. De flesta orter i kommunen har vattendrag som flyter igenom dem och utgör viktiga rekreationsområden. Nordvästra kommundelen utgörs av Nedre Dalälvens storslagna älvlandskap och i öster finns det stora vattenkomplexet Forsmarksån med Finnsjön som största sjö. I kommunens sydvästra del finns sjön Tämnnaren som avvattnas av Tämnnarån som rinner genom hela kommunen och mynnar i Lövstabukten.

De flesta av kommunens sjöar och vattendrag har i nuläget inte god status, varken ekologisk eller kemisk. Tierps kommun arbetar aktivt med att förbättra konnektiviteten och att åtgärda övergödningssproblematiken från jordbruksmark och urbana miljöer. I Tämnnarån och Tämnnaren pågår ett uppströmsarbete för att öka landskapets vattenhållande förmåga och minska översvämningsrisker nedströms. Kommunen arbetar också med att ta fram lokala åtgärdsprogram för att få ett helhetsgrepp om de insatser som behövs. Se även avsnittet *Miljökvalitetsnormer för vatten*.

Figur 33. Fiskvandring i Karlholm. Foto: Tajja Lindfors

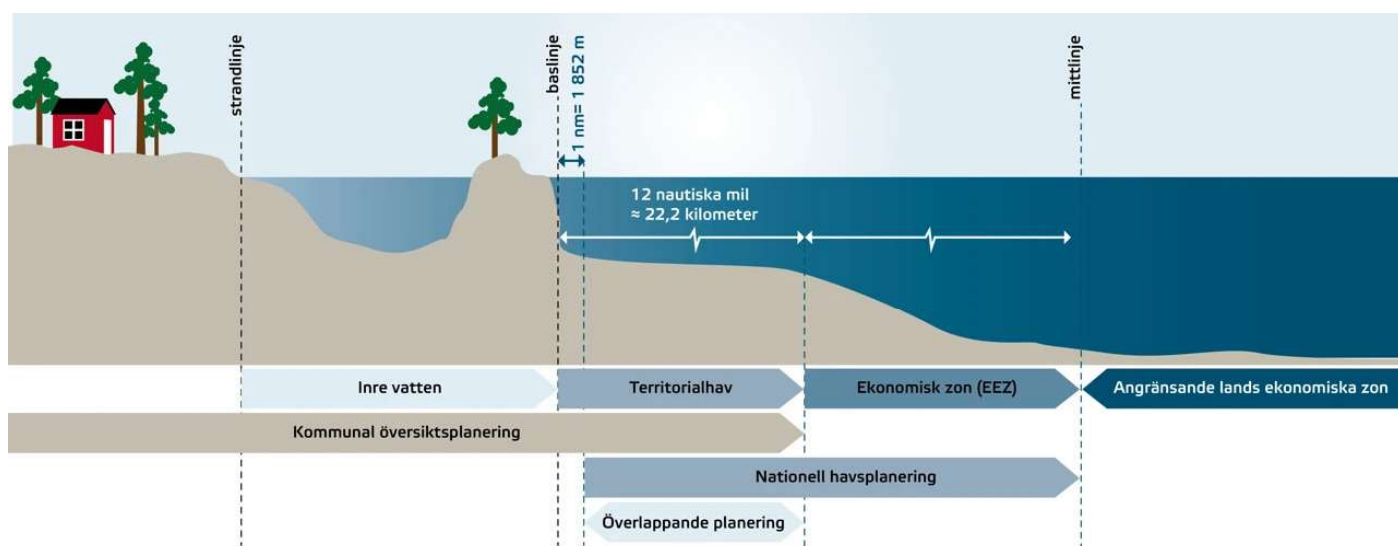
4.2.6 Kust och hav

VERKTYGSLÅDA

- Exploaterings- eller muddringsåtgärder får inte leda till negativ påverkan för grunda, känsliga vikar.
- Kustens kalkhaltiga och småbrutna odlingslandskap ska värnas och kommunen ska verka för att dessa värden bevaras och förstärks.
- Kommunen ska genom lokala åtgärdsprogram, tillsyn av enskilda avlopp och utbyggnad av det kommunala VA-nätet arbeta för att näringsbelastningen och föroreningar till havet minskar. Se även verktygslådor i avsnitten *miljökvalitetsnormer för vatten* samt *dricksvatten och avlopp*.
- Utveckling av sammanhållna bebyggelse direkt vid kust koncentreras i huvudsak till nordvästra delen av Hållnäs-halvön genom framtagna LIS-områden samt vid Karlholm.
- Bostäder ska prioriteras till lägen som kan bidra till upprätthållande och utveckling av kollektivtrafiken.
- Kommunen ska verka för att fria vandringsvägar för fisk återskapas och lekmiljöer utvecklas, samt att kustnära våtmarker för groddjur restaureras och återskapas.

Tierp är en kustkommun. Kust- och havsområdet har alltid varit en viktig del av kommunens identitet och är en värdefull resurs. Bland annat genom fiske som traditionellt sett spelat en viktig roll, först som bondefiske och därefter alltmer yrkesfiske.

Kommunen har en mycket flack kust med påtaglig landhöjning. Pågående avsnörning av havsvikar skapar nya sjöar, gölar och våtmarker. På liknande sätt blir kommunens kust känslig för klimatförändringarna som leder till en havsnivåhöjning.

Figur 34. Schematisk bild av den kommunala respektive nationella havsplaneringen. Illustration: Boverket

Kusten och inre havsområdet har höga naturvärden med stor betydelse för fåglar och som uppväxtområde för fiskar. Hot mot naturvärden i kustvattnet utgörs till största delen av övergödning genom läckage av näringsämnen, utsläpp ifrån industrin och båtar, muddring, vattenreglering av vattendragen och andra aktiviteter som förändrar bottenförhållandena eller hindrar fisklek. Kommunen ska i alla möjliga sammanhang medverka till att näringsbelastningen och föroreningar till havet minskar. Idag har kusten en stark attraktionskraft. Här finns bland annat stora kulturhistoriska värden, havsnära boenden, besöksmål, strövområden, fiskelägen och näringsverksamheter. Kusten ska vara tillgänglig för alla och förvaltas väl.

Kommunal och nationell havsplanering

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för havsplanerna över Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Havsplanerna hanterar territorialhavet och den ekonomiska zonen för att ge vägledning i mest lämpliga användningen av havet. I ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar. Den kommunala översiktsplaneringen hanterar det område som kallas för inre vatten samt territorialhavet. Det innebär att den nationel-

la havsplaneringen och den kommunala översiktsplaneringen överlappar varandra och staten delar planeringsansvaret i territorialhavet.

Havsplanerna anger tretton olika användningsområden som har företräde framför andra intressen och användningsområden. Tierps kommun omfattas av havsplan för Bottniska viken, havsområde Södra Bottenhavet. Kommunen omfattas av användningarna sjöfart, generell användning och utredningsområde energiutvinning med särskild hänsyn till natur, kulturmiljö och försvar. Kommunen bedömer att användningen för sjöfart är lämplig, men anser att det är olämpligt med generell användning samt utredningsområde för energiutvinning så pass nära de höga natur- och kulturmiljövärden som finns i kust- och havsområdet. Kommunen anser att havsplanen istället borde peka ut ett större område med enbart natur och kulturmiljö som användningar med företräde.

Ekosystembaserad havsförvaltning - Södra Bottenhavet

Tierps kommuns havsområde ingår i havsbassängen Södra Bottenhavet. Flera mellankommunala samarbeten har bedrivits för att ta fram planeringsunderlag och en gemensam målbild för utveckling och förvaltning i havsområdet. Södra Bottenhavet har blivit utsett till ett av tre pilotområden för ekosystembaserad havsförvaltning av Havs- och vattenmyndigheten. Syftet med pilotområdena är att utveckla en regional förvaltningsmodell som bygger på ekosystemansatsen och delaktighet. Förvaltningsmodellen ska sedan kunna användas längs hela Sveriges kust.

Relevanta aktörer i pilotområdet, exempelvis kommuner, länsstyrelser, representanter för yrkesfisket, vindkraftsindustrin och olika intresseföreningar, ska tillsammans kartlägga havsmiljöns tillstånd samt identifiera behov av mer kunskapsunderlag och vilka förändringar som krävs för att vi ska nå våra miljömål och ett hållbart nyttjande av havet. Kartläggningen ska ligga till grund för en långsiktig strategi och kommer vara ett värdefullt underlag för kommunernas havsplanering och en gemensam förvaltningsplan för havsbassängen.

4.2.7 Friluftsliv

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska erbjuda goda möjligheter till friluftsliv som är tillgängligt för alla medborgare.
- Kommunen ska säkerställa tillgången till tätortsnära rekreationsområden, bland annat genom att kommunen äger mark för det tätortsnära friluftslivet samt för skolors och förskolors behov av grönområden. Mark av stort värde för den biologiska mångfalden och/eller för friluftslivet ska inte säljas. Vartefter att tätorterna växer ska ny mark köpas in.
- Vid planering och utveckling av friluftsliv ska hänsyn tas till växt- och djurliv.
- Utsläpp eller andra ingrepp som kan skada fiskbestånden ska motverkas.
- Inför skydd av reproduktions- och uppväxtlokaler för fisk och flodkräfta.
- Småbåtshamnar ska planeras med ett perspektiv som tar hänsyn till havsnivåhöjning och landhöjning för att minska behov av muddring. På sikt ska ohållbara hamnlägen avvecklas om det inte finns starka kulturhistoriska motiv.

Tierps kommuns goda tillgång till rik natur stimulerar även ett aktivt friluftsliv. Det finns goda möjligheter för bland annat vandring, paddling, korvgrillning, skidturer, sportfiske, båtliv och flera naturområden är tillgänglighetsanpassade. Det finns flera riksintressen för friluftslivet och det rörliga friluftslivet, dessa går att läsa mer om i avsnittet *riksintressen, LIS och andra värden*. Upplandsleden och S:t Olavsleden sträcker sig genom kommunen och många av naturreservaten har välutvecklade stigsystem och flera friluftsanordningar. De utpekade Smultronställena, *se faktaruta*, är lättillgängliga och flera av dem ligger i närheten av tätorter. Tierps kommun har även några av landets bästa lokaler för fågelskådning; Ledskär- och Björns skärgård.

Tätortsnära friluftsliv

Vissa naturreservat har ett uttalat syfte att skyddas för friluftslivet men den mesta utevistelsen sker i oskyddad natur nära hemmet. De är lättillgängliga för vårt dagliga, mer spontana, behov av upplevelser och avkoppling. God tillgång till cykel-, gång- och joggingstråk i anslutning till tätorterna är därför viktigt och har betydelse för folkhälsan. I anslutning till bland annat strövstigar och leder för motion, kanot och vandring bör ytor för lek, umgänge och grillning finnas. Stimulerande lekmiljöer och inbjudande tätortsnära natur ska beaktas vid planering av tätorterna. Det är också den tätortsnära naturen som skolor och förskolor nyttjar för naturkontakt och utomhuspedagogik. Kommunen ska arbeta för inköp av tätortsnära natur. När tätorterna växer och tätortsnära natur kan komma att behöva tas i anspråk ska ny mark köpas in för att kompensera förlusten av den tätortsnära naturen.

Tillgängligt friluftsliv

Tierps kommun anser att friluftslivet ska vara tillgängligt för alla och funktionsvariationer ska inte utgöra ett hinder för att kunna uppleva kommunens stora naturvärden. Kommunen har i samarbeten med organisationer genomfört tillgänglighetsanpassningar av flera friluftsanläggningar i kommunen och avser att fortsätta arbetet med tillgänglighetsanpassningen av friluftslivet.

Upplandsstiftelsen har namngivit så kallade Smultronställena runt om i länet. Dessa områden är utvalda för att de är fina platser som är lätta att vara på. I Tierps kommun finns följande Smultronställena; Båstadviken, fiskvandringssvägen i Karlholm, Grönlundsbacken, Strömabadet, Fågelsundets naturstig, Iggelbo, Ledskär, Lingnåre, Rossholm, Sikhjälma hamn, Tegelsmorasjön samt Varggropens fågeltorn. Ytterligare ett håller på att skapas vid Hjällsjön utanför Söderfors.

Friluftsliv vid vatten

I kommunen finns långa strandsträckor, av särskilt stor betydelse är stränderna utmed Dalälven och havet. Strandmiljöer och möjlighet till vattenkontakt har stor betydelse och högt värde för människors rekreation. Kommunala friluftsbad finns i Tierp, Fagerviken, Karlholmsbruk, Lövestabruk, Mehedeby, Ubblixbo, Ullfors och Ängskär. Områden för att umgås, ströva och bada måste säkerställas.

Det båtburna friluftslivet bör ha goda möjligheter att finna isättningsplatser, gästplatser och naturhamnar. Hamnarna i kommunen utgörs främst av småbåtshamnar som drivs av båtklubbar eller hamnföreningar och erbjuder gästplatser och olika grad av service. I och med genomförandet av exploateringsprojektet Karlholm strand möjliggörs det för en storskalig fritidshamn på Karlholm strand.

Figur 35. Skidbacke i Söderfors.

Fiske

I Tierps kommun finns goda fiskemöjligheter. Det största fisket utgörs idag av fritidsfisket vilket är en viktig del av besöksnäringen. I Dalälven är fisket av ädelfisk, gös och gädda internationellt känt och lockar turistande sportfiskare från hela Europa. Vid kusten är fisket efter gädda, abborre, strömming och sik stort. I kommunen finns ett antal aktiva yrkesfiskare. De bedriver ett hållbart och småskaligt, kustnära fiske ifrån småbåtar. Denna typ av fiske ska bevaras och främjas.

Många fiskarter har minskat kraftigt under senare tid, en trolig anledning är bristen på lek- och uppväxtområden. Grunda vikar är generellt sett viktiga reproduktions- och uppväxtlokaler för fisk, främst gädda och abborre. Att restaurera och skydda lek- och uppväxtområden för fisk är en del i arbetet för miljömålet Levande sjöar och vattendrag och en viktig del för att bevara ett långsiktigt bärkraftigt fiske. Mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande. Andra orsaker till det minskande fiskbeståndet är överfiske samt en ökning av säl och skarv. Orsakerna till minskningen av fiskbeståndet och möjligheterna till att vända utvecklingen undersöks inom pilotprojektet för ekosystembaserad havsförvaltning i Södra Bottenhavet, där Tierps kommun ingår. Se avsnittet kust och hav.

Utveckling av besöksnäringen

Kommunens unika placering med Nedre Dalälven i väster, en lång och relativt oexploaterad kust samt skärgård i norr och öster samt det kulturrika odlingslandskapet i söder skapar goda möjligheter för friluftslivet och besöksnäringen. Trots höga natur- och friluftslivsvärden är flera av kommunens besöksmål relativt okända. Genom att marknadsföra och utveckla besöksmålen kan kommunens attraktionskraft öka. En hållbart växande

besöksnäring skapar sysselsättning och ger förutsättningar för en levande landsbygd. Genom att bevara och stärka de naturvärden som finns och samtidigt utveckla den infrastruktur och service som gör besöksmålen tillgängliga kan friluftslivet och besöksnäringen dra nytta av varandra.

Det ökade intresset för friluftsliv hos allmänheten är välkommet, men ett alltför stort antal besökare leder dock till slitage och trängsel som påverkar både natur- och upplevelsevärden negativt. För att minska sådana risker behöver besökarna kanaliseras samt spridas ut både inom och mellan besöksmål. Särskilt känsliga områden ska inte tillgängliggöras och boplatser för arter som är känsliga för störning ska fredas.

Figur 36. Källarberget är ett kommunalt naturreservat. Området har höga naturvärden samt stort värde för rörliga friluftslivet.

4.3 KOMMUNIKATIONER OCH MOBILITET

Tierps kommun har ett geografiskt gynnsamt läge för transport och resande. Kommunen är lokaliserad längs det så kallade ABCX-stråket (Ostkuststråket) där Ostkustbanan och E4:an möjliggjort mycket goda förbindelser med de intilliggande regionsstäderna Gävle och Uppsala, liksom Arlanda och Stockholm. Genom de kontinuerliga regionalstågsavgångarna är kommunens stationssamhällen, Mehedeby, Tierp, Tobo och Örbyhus mycket väl sammanlänkade med de kringliggande städerna. I den östra delen av kommunen går riksväg 76, som sammanbinder Gävle med Norrtälje och större samhällen och målpunkter som Östhammar, Forsmark samt Skutskär. Tierps kommun är en stor pendlingskommun med cirka 4300 utpendlare från kommunen och cirka 1900 inpendlare varje dag.

För regionen som helhet är samarbetet ABCX-stråket betydande. Här ingår bland annat kommunerna Uppsala, Tierp, Älvkarleby, Gävle och Sandviken. ABCX-stråket i sträckan Stockholm–Uppsala är landets största länsgränsöverskridande pendlingsstråk och en viktig förutsättning för den fortsatta utvecklingen av regionen. Ostkustbanan är tillsammans med E4:an de viktigaste delarna.

Utmaningar för den lokala mobiliteten

Samtidigt som kommunen har goda regionala förbindelser finns utmaningar gällande den lokala mobiliteten. Kommunen har en landyta om 1550 km² med stora områden av lands- och glesbygd där utbudet av kollektivtrafik är begränsat. Den stora ytan och de långa avstånden ställer- och kommer i framtiden ställa ännu högre krav på alternativa och flexibla lösningar för transport och rörlighet men också på komplement till den fysiska rörligheten, såsom ett välutbyggt bredband.

Jämställd och jämlik transport

Tillgången till personbil är inte jämnt fördelad bland Sveriges invånare. Bilägandet och resor med bil är större hos män än hos kvinnor. Biläggande är också kostsamt och skiljer sig således åt mellan ekonomiska grupper. Av naturliga skäl har barn och unga inte möjlighet att själva resa med bil, utan är beroende av vårdnadshavares tillgång till bil och möjlighet att skjutsa. Detta innebär att rörligheten bland invånarna inte är jämlik, vilket i förlängningen också innebär en ojämlik tillgång till arbetsmarknad, fritidsaktiviteter, kulturutbud och samhällsliv. Kommunen ska i den fysiska planeringen verka för en jämställd och jämlik rörlighet för kommunens invånare.

4.3.1 Klimatpåverkan från transporter

VERKTYGSLÅDA

- Ny bebyggelse ska prioriteras inom befintliga kollektivtrafikstråk samt stråk för gång och cykel.
- Sammanhållen bebyggelse på landsbygden ska prioriteras till kollektivtrafiknära lägen. Det är prioriterat att enskilda byggnader på landsbygden tillkommer inom stråk för kollektivtrafiken.
- Kommunen ska göra det hållbara resandet mer attraktivt genom att anordna trygga och attraktiva stationsmiljöer, pendelparkeringar och cykelparkeringar i anslutning till kollektivtrafiknoder samt genom att verka för fler kollektivtrafikavgångar.
- Kommunen ska upplåta mark för kollektivtrafikanläggningar och pendelparkeringar vid viktiga knutpunkter för kollektivtrafiken.
- Strategisk hastighetsbegränsning ska vidtas för motorfordon för att öka prioriterade vägsträckors attraktivitet för gång och cykel.
- Mobilitetsstrategi ska tas fram.
- Parkeringspolicy ska tas fram.

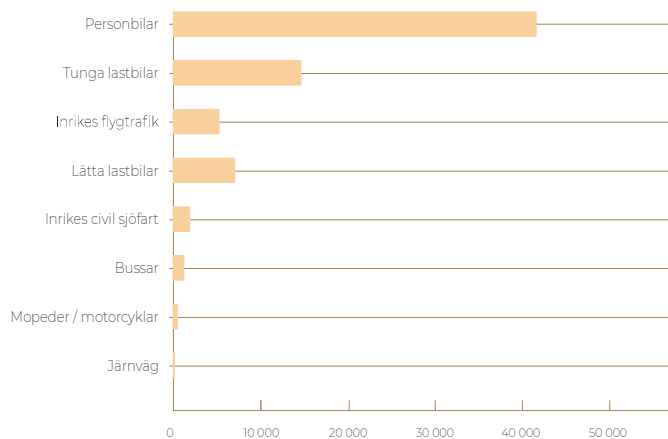
Växthusgasutsläppen från inrikes transporter – utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem – ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Detta är ett av de nationella transportpolitiska målen som riksdagen beslutat om.

Transporter står för ungefär hälften av alla växthusgasutsläpp i kommunen och är den sektor som har störst klimatpåverkan. Det är framför allt persontransporterna som står för den största andelen av utsläppen inom transportsektorn (se figur 37). Även tunga och lätta lastbilar står för en ansevärd del, cirka 30 procent.

Under de senaste åren har andelen el- och hybridbilar ökat, vilket minskar beroendet av fossila bränslen. Dock har även bilar som kör på förnyelsebara drivmedel en miljöpåverkan, framför allt vid produktionen. Det kommer även vara svårt att tillverka tillräckligt mycket biodrivmedel för att täcka behoven lokalt och globalt, varför biltransporterna i sin helhet behöver minska.

Kommunen bär ett stort ansvar för en samhällsomställning som möjliggör och gynnar ett hållbart resande. Detta kan genomföras på olika nivåer med en kombination av olika metoder. Enligt klimatplanen ska kommunen bidra till och verka för omställningen till fossilfria och effektiva transporter genom upphandling, drivmedelsprioritering, och genom utbyggnad av en tillförlitlig och hållbar infrastruktur. Genom att samverka med andra aktörer både inom länet och i angränsande län, såsom via kommunens medlemskap i den storregionala samarbetsorganisationen Biodriv Öst, kan kommunen också bidra till att planering för fossilfri infrastruktur sker på ett koordinerat sätt.

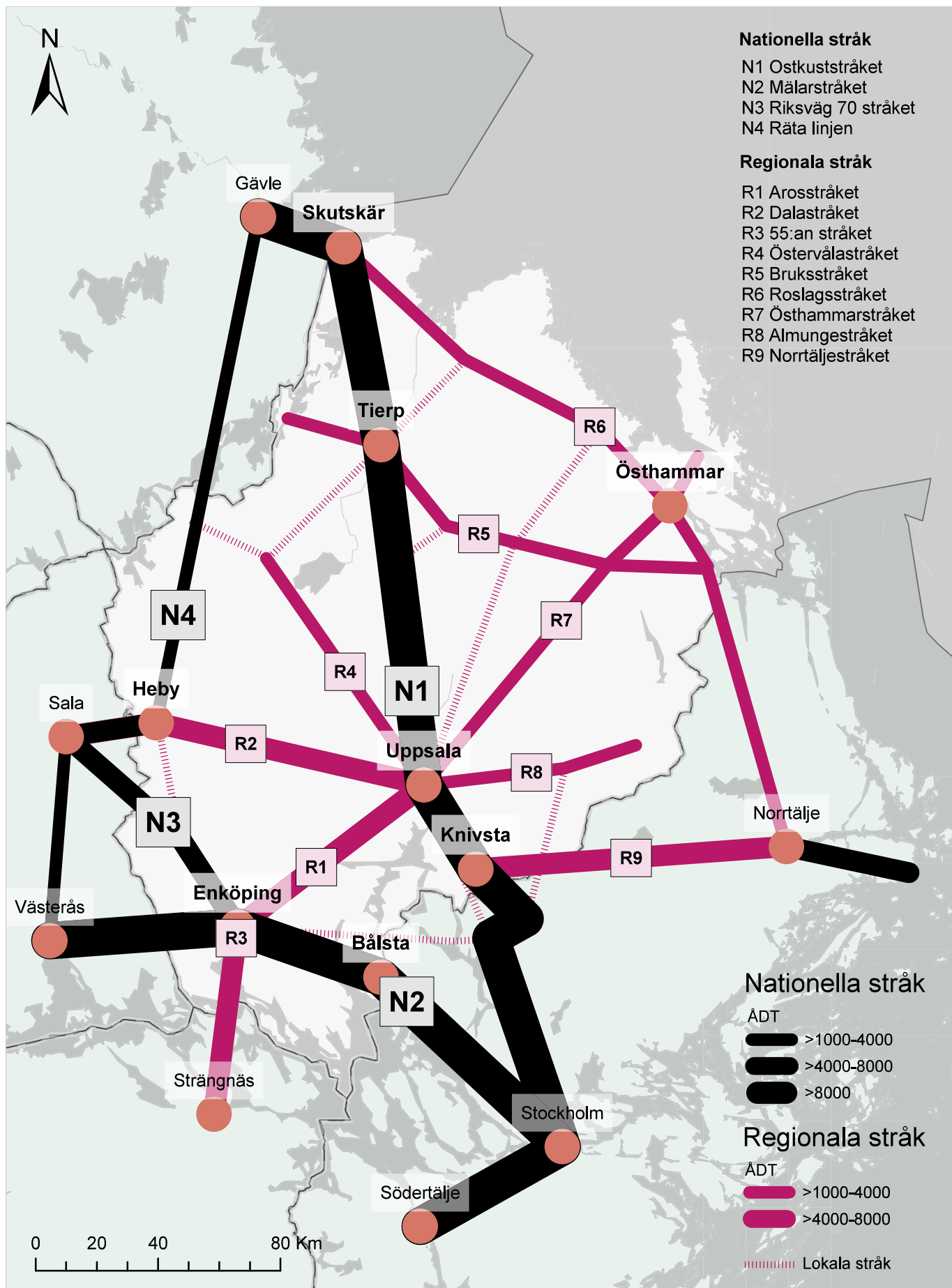
Kommunen ska arbeta aktivt med hela-resan-perspektivet, ett begrepp som syftar till att alla ska kunna ta sig hela vägen från

Figur 37. Växthusgasutsläpp per transportslag i Tierps kommun år 2023 enligt Nationella emissionsdatabasen. I aktuell statistik ingår inte utrikesresor.

dörr till dörr. Det innebär att en tillförlitlig och hållbar infrastruktur ska uppnås genom att göra det hållbara resandet mer attraktivt genom anordnandet av trygga och attraktiva stationsmiljöer, pendlar- och cykelparkeringar i anslutning till kollektivtrafiknoder samt genom att verka för fler kollektivtrafikavgångar. Kommunen ska även verka för att infrastrukturen för snabbfärd utvecklas.

I kombination med åtgärder i den fysiska miljön ska kommunen även ha ett systematiskt och långsiktigt arbete med Mobility Management. Det är ett verktyg för att främja hållbara transporter genom olika påverkansåtgärder som ska verka för att förändra resenärers beteenden och attityder. Genom Mobility Management får vi större effekt av ny och befintlig infrastruktur.

Figur 38. Nationella, regionala och lokala stråk i Uppsala län baserat på Nationella vägdatasens årsmedeldygnstrafik (ÅDT) och planeringsansvar. Kartan visar även kommunhuvudorterna i Uppsala län och storregionala kärnor i omgivande län. Källa: Region Uppsala

4.3.2 Gång- och cykeltrafik

VERKTYGSLÅDA

- Vid planering av infrastruktur ska gång- och cykelvägar prioriteras.
- I de fall det är möjligt bör gång- och cykeltrafik separeras från biltrafik, för ökad säkerhet, trygghet och framkomlighet.
- Gång- och cykelstråk ska bidra till att främja barn och ungdomars möjligheter till vardagsmotion och ett självständigt liv. Viktiga målpunkter så som skolor, förskolor, kultur-, fritids- och idrottsanläggningar är särskilt prioriterade.
- Gröna inslag i gaturummet och goda cykelparkeringsmöjligheter vid bytespunkter ska främjas för att öka attraktiviteten och ett hela-resan-perspektiv.

Riktlinjer och strategier för utvecklingen av kommunens gång- och cykelvägar hanteras i Cykelplan för Tierps kommun från 2016. Jämfört med bilism medför cykling som transportmedel flera fördelar, både för människan och för samhället i stort. Gång och cykling stimulerar människors fysiska aktivitet och bidrar till individens hälsa och välbefinnande. Cykeln är jämfört med bilen också ett hållbart transportmedel som är energieffektivt och varken medför buller eller luftföroreningar och skapar betydligt mindre barriäreffekter. Genom att främja gång och cykling som transportmetod kan bilens roll i samhället komma att minska och framför allt skulle de kortare bilresorna i större utsträckning kunna ersättas med ett hållbart alternativ. Genom att skapa ett mer gent, heltäckande, sammanhängande och säkert gång- och cykelvägnät kan kommunen öka förutsättningarna för människor att välja gång eller cykel som färdmedel.

Utbyggnaden av det kommunala cykelvägnätet ska fortsätta och med särskild prioritet på cykelvägnät fram till och runt målpunkter, som service, skola, arbetsplatser, kollektivtrafik och mötesplatser. I de fall det är möjligt bör gång- och cykeltrafik separeras från biltrafik, för ökad säkerhet, trygghet och framkomlighet. Kommunen ska också se på möjligheterna till

cykelbarhet. Det innebär att göra mindre cykelfrämjande åtgärder på vägar som har låga trafikflöden, exempelvis linjemålning. Kommunen ska också se på alternativ som bygdeväg när utrymmet för separerad gång- och cykelväg är för smalt.

Hastighetsplanen ska användas som underlag för att skapa trafiksäkra miljöer inom tätorterna där kommunen verkar som väghållare. Genom att hastighetssäkra vägnätet kan kommunen öka trafiksäkerheten, minska utsläppen av växthusgaser, förbättra förutsättningarna för oskyddade trafikanter, skapa tillgängliga offentliga platser samt uppdatera gatunätet till dagens riktlinjer.

För att öka tryggheten och orienteringsbarheten längs cykelvägnätet ska kommunen fortsatt arbeta med ändamålsenlig belysning och arbeta fram en strategi för enhetlig skyltning. Det är även viktigt att det finns välfungerande och säkra cykelställ med tillräckligt många platser som också är anpassade för olika typer och modeller av cyklar, på strategiska platser längs med cykelvägsnätet och vid målpunkter. Vid de största målpunkterna för cykeltrafiken, som exempelvis stationsområden, kan även cykelgarage vara ett alternativ.

Figur 39. Cykel vid ängsmark i Tierps köping.

4.3.3 Kollektivtrafik

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska öka andelen resor med kollektivtrafiken genom att bygga i kollektivtrafiknära lägen.
- Fortsatt och kontinuerlig dialog och samarbeten med Region Uppsala kring utmaningarna med kollektivtrafik på landsbygden.
- Möjligheterna till säsongs- och eventbussar ska utredas.

Kollektivtrafiken spelar en viktig roll i samhällsstrukturen genom att skapa kommunikationsmöjligheter och tillgänglighet oavsett tillgång till personbil. Kollektivtrafiken är också en förutsättning för en fungerande och sammanhållen arbetsmarknad och skolregion. En väl utbyggd och fungerande kollektivtrafik minskar det utrymme som i den bebyggda miljön behöver avsättas för bilism, vilket skapar därmed större utrymme för människan, naturen och andra funktioner i stadsmiljön. Kollektivtrafiken utgör även en betydande del i omställningen till ett hållbart samhälle med mindre klimatpåverkan.

Region Uppsala ansvarar för den allmänna kollektivtrafiken i Uppsala län. Merparten av den särskilda kollektivtrafiken, som exempelvis skolskjuts och färdtjänst är kommunalt ansvar. För sjukresor ansvarar Region Uppsala. I Tierps kommun finns kollektivtrafikförbindelser till och från samtliga tätorter mot huvudorten Tierp, samt regionbussförbindelser ut till större landsbygdsområden, bland annat Vendel och Hållnäsälvön. Ostkustbanan går från norr till söder med totalt fyra tågstationer inom Tierps kommun som trafikeras av regionaltåg, medan stationen i Tierp även trafikeras av fjärrtåg för resor söderut mot Stockholm och norrut mot Gävle och vidare.

Kollektivtrafikens framtid

Med snabba kommunikationer som kortar restiderna har Tierps kommun goda förutsättningar för att kunna locka nya invånare, företagsetableringar, locka arbetskraft och besökare. Utvecklade kollektiva transporter, gång- och cykelvägar, goda bytespunkter mellan trafikslag och utbyggd digital infrastruktur är också viktig förutsättning för att hela kommunen ska kunna leva.

Mindre orter och landsbygdsområden har dock generellt sett ett lägre utbud av kollektivtrafik jämfört med kommunens tätorter. De mindre orterna och landsbygderna är viktiga områden som kompletterar tätorterna och som kan erbjuda andra värden och lantligare bostadsmiljöer och har potential för framtida tillväxt. Många av kommunens unika natur- och kulturmiljöer och besöksmål finns också i glesbygderna och är spridda över hela kommunen och för att kunna nå dessa krävs därför i många fall transport. Det finns därför ett stort behov av innovativa lösningar för att kunna möta efterfrågan ut mot de småorter, landsbygdsområden och besöksmål som inte är belägna intill befintliga kollektivtrafikstråk.

Arbetet fram till idag har visat på att det saknas befolkningsunderlag för ordinarie kollektivtrafik att utöka mot kommunens mindre orter. Tierps kommun ser därför stor vikt av att fortsätta arbetet tillsammans med Region Uppsala och undersöka och analysera alternativa lösningar som kan vara aktuella för kommunens landsbygdsområden. Olika tänkbara alternativ skulle kunna vara anropstrafik, säsongsberoende bussar, säkra cykelstråk, samåkningstjänster och framtagande av guider för att förklara och förtydliga hur befintlig kollektivtrafik kan användas för att nå särskilda besöksmål.

Figur 40. Stationshuset i Tierps köping.

Besöksmålsbussar

Kommunen har som ambition att utreda möjligheterna för särskilda event- och säsongsstyrda kollektivtrafiklinjer som ger invånare och besökare en större möjlighet att tillgodogöra sig kommunens stora natur- och kulturvärden. Åtgärder som t.ex. laddstolpar för elfordon, säkra cykelstråk, lånecykelsystem som främjar besöksnäring, anropsstyrd trafik och olika mobilitetslösningar ska undersökas för att öka möjligheterna för kommunens invånare att uppleva alla delar av kommunen och samtidigt bidra till att stärka besöksnäringen.

4.3.4 Godstransporter

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska främja klimatsmarta transportalternativ för gods.
- Kommunen ska verka för en infrastruktur för godstransporter som klarar en ökad trafikbelastning och har en minskad miljöpåverkan.

Godstransporter består ofta av en transportkedja som behöver ses som en helhet. Inom Tierps kommun är E4:an, länsväg 292 och riksväg 76 viktiga transportleder för godstransporter. Stora godsflöden går genom kommunen, både på väg och järnväg, vilket gör infrastrukturen till en avgörande faktor för näringslivets utveckling och konkurrenskraft.

Järnvägen spelar en viktig roll för långväga godstransporter och erbjuder en mer hållbar transportlösning jämfört med vägtransporter. Ostkustbanan genomkorsar kommunen och för att ytterligare förbättra förutsättningarna för hållbara transporter är det viktigt att verka för bättre järnvägskapacitet och utveckling av logistiklösningar som kombinerar olika transportslag.

En stor andel av godstransporterna inom Sverige sker idag med sjöfart. Marin teknologi kan möjliggöra miljövänliga transporter genom fossilfria bränslen vilket innebär att det finns stor potential för framtida transporter inom sjöfarten om den kan effektiviseras. Längs kommunens kust finns en utpekad farled för riksintresse. Kustkommunerna i Uppsala län och Gävleborgs län har tillsammans via KOMPIS-projektet kartlagt farleder. Detta har bland annat resulterat i en regional farled och inre farleder.

Kommunens ambition är att vara en attraktiv plats för logistikverksamheter, något som kräver tillgång till verksamhetsmark i strategiska lägen samt goda anslutningar till det nationella vägnätet. Framkomlighet och trafiksäkerhet är viktiga faktorer för att säkerställa effektiva godsflöden, och det finns behov av kontinuerliga investeringar i infrastrukturen för att möta framtida transportbehov.

Hållbarhet är en central del av kommunens transportplanering. Genom att främja klimatsmarta transportalternativ, såsom fossilfria drivmedel och energieffektiva transportlösningar, kan kommunen bidra till minskad miljöpåverkan och ökad porteffektivitet.

Framtida utmaningar inkluderar att hantera ökad trafikbelastning, minimera miljöpåverkan från transporter och säkerställa att infrastrukturen är anpassad för både dagens och framtidens behov. Genom en samordnad planering och dialog med berörda aktörer kan Tierps kommun stärka sin roll som en viktig nod i transportnätet och skapa hållbara förutsättningar för godstransporter och näringslivsutveckling.

4.3.5 Infrastruktur för förnybara drivmedel

VERKTYGSLÅDA

- Möjliggör för publik laddning/tankning vid ladd-/tankplats för exempelvis kollektivtrafik.

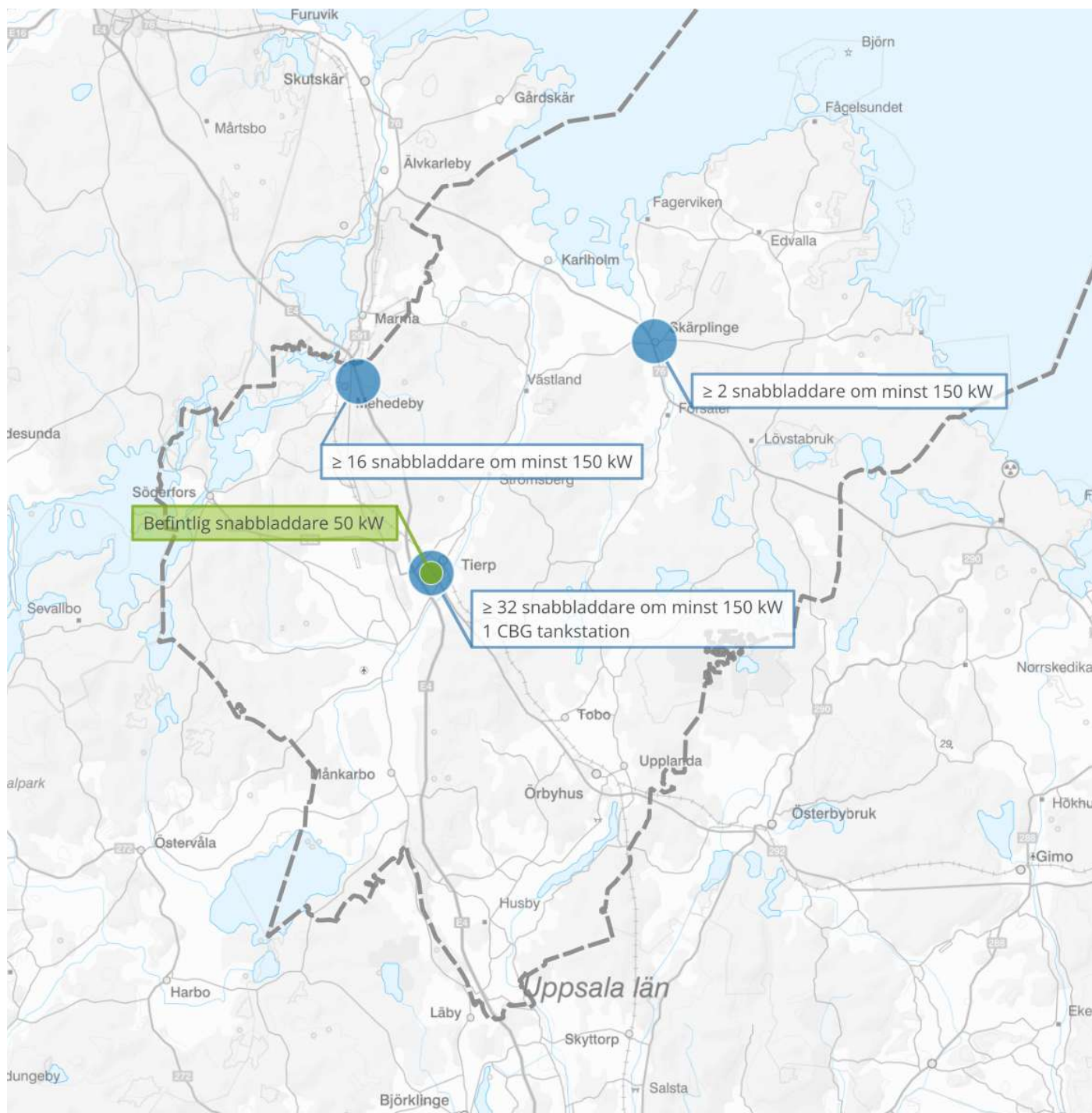
Kommunen ska arbeta för att säkerställa att det finns en utbyggd infrastruktur som stödjer en fossilfri fordonsflotta i såväl kommunens organisation som i kommunen som helhet. Hur arbetet ska bedrivas framgår av kommunens klimat- och energiplan. Omvärlden förändras i snabb takt och prognoserna för behovet av infrastruktur för förnybara drivmedel behöver kontinuerligt uppdateras. Som stöd i dessa prognoser finns den regionala underlagsrapporten *Infrastrukturplanering för förnybara drivmedel i Uppsala län* (2022). Underlagsrapporten ger förslag på möjliga platser för tillkommande bedömt infrastrukturbehov för varje kommun i Uppsala län.

Av de bedömt cirka 300 tillkommande snabbladdpunkterna i länet antas Tierps kommun vara i behov av cirka 60 fram till 2030. I dagsläget finns två snabbladdpunkter vid E4:an i Tierps köping. Anledningen till den höga tilldelningen av snabbladdpunkter är Tierps kommuns placering utmed E4:an i förhållande till viktiga städer och knutpunkter såsom Stockholm, Uppsala, Gävle, Enköping och Västerås. Av de tillkomman-

de snabbladdpunkterna föreslås cirka 48 stycken delas upp på två till tre hubbar varav en större (eller två mindre) placerade i Tierp tätort i närhet till E4:an samt ytterligare en hub i närhet till E4:an i höjd med Mehedeby. Vid torget i Skärplinge kan med fördel 2–4 snabbladdpunkter upprättas. Resterande snabbladdpunkter bedöms lämpligen placeras mer utspritt i kommunen, med fördel vid befintliga tankstationer.

Vid översiktsplanens upprättande finns det inga biogastankställen i kommunen. Tierp ligger dock strategiskt bra för ett biogastankställe, dels med närheten till E4:an, dels då det i nuläget saknas tankmöjligheter för biogas i norra Uppland. Bedömningen enligt underlagsrapporten är att ett biogastankställe i Tierp bör uppföras i närtid.

Ytterligare runt 8 snabbladdare bör lokaliseras utspritt i övriga serviceorter. CBG = komprimerad biogas, bestående av förnybar metan i gasform som används som fordonsgas.

Figur 41. Bedömd lämplig placering av snabbladdare och biogastankställe i Tierps kommun.

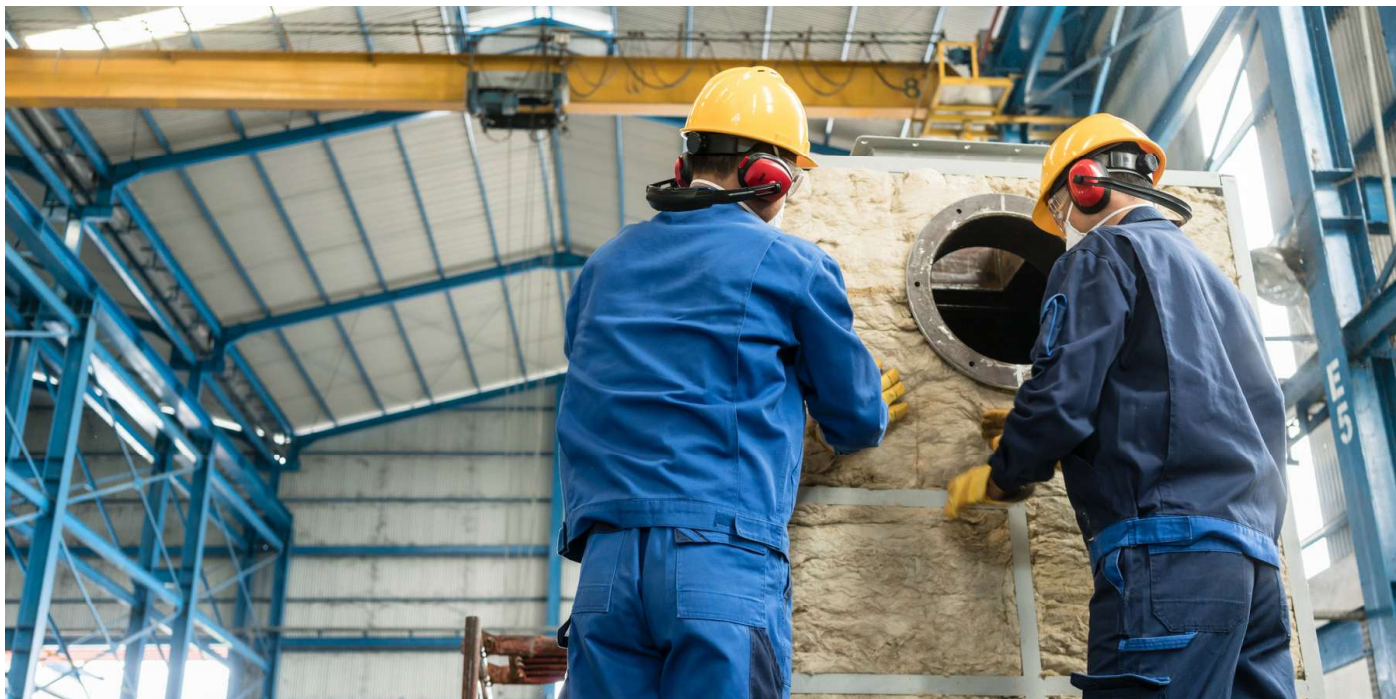
4.3.6 Digitalisering och innovativa lösningar

Tekniken och samhällets inställning och strukturer förändras ständigt. Under det senaste decenniet har distansarbete och distansmöten blivit vanligare. När arbete, underhållning, service och sociala sammanhang kan nås på distans minskar också behovet av den fysiska rörligheten. Bredbandsutbyggnad är därför en högt prioriterad fråga för kommunen och framför allt på landsbygden där tillgången till kollektivtrafik är begränsad.

Utöver den rent tekniska utvecklingen ska kommunen vara öppen och möjliggöra för strukturella innovationer och nya förhållningssätt till mobilitet och resande. Kommunen är viktig

som föregångare då det gäller introduktion av ny teknik. Kommunen samt de kommunala bolagen ska ställa om den egna fordonssflottan till fossilfria alternativ, samt undersöka möjligheterna till att låta dessa ingå i publika bilpooler. Kommunen är generellt sett positivt inställd till andra typer av lösningar som anropstrafik, samåkning och samordnade transporter och ska ha god omvärldsbevakning kring mobilitets- och transportlösningar. Kommunen ska också vara öppen för innovativa mobilitetslösningar och arbete pågår med framtagande av en kommunal mobilitetsstrategi.

4.4 NÄRINGSLIV OCH TURISM

Figur 42. Arbetare inom tillverkningsindustri. Källa: Mostphotos

4.4.1 Näringsliv och arbetsmarknad

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen uppmuntrar verksamheter till samlokalisering, ökad förtätning och att verksamhetsområden kompletteras med nytt intressant innehåll för en ökad diversifiering.
- Verksamheter ska lokaliseras så att befintlig infrastruktur används effektivt samtidigt som störningar minimeras.
- Verksamheter i tätorter ska skapa ett mervärde och utveckla orten med exempelvis tjänster eller ett ökat underlag för service.
- Nya verksamhetsområden ska lokaliseras och utformas med hänsyn till befintliga natur- och kulturvärden.
- Kommunen ska fortsätta utveckla samarbetet mellan utbildning och näringslivet. Kommunen ska också verka för en bättre matchning mellan arbetsmarknadens behov och arbetssökande.
- Verka för etablering av yrkesinriktad vuxenutbildning inom de fält och kompetenser där kommunens företag söker arbetskraft.
- Fortsatt goda relationer med kommunens företagareföreningar med kontinuerliga dialoger och fortsatt utveckling av samverkan.
- En handlingsplan för näringslivsarbetet ska tas fram.

I Tierps kommun finns en tradition av egenföretagande. I kommunen finns många samhällen med lång bruks- och industritradition med rötter ända tillbaka till svensk industris vagga, med järnhantering och vallonbruk. Traditionen lever vidare i kommunen genom flera världsledande företag inom högteknologisk industri och stålproduktstillverkning. Flera av de större privata arbetsgivarna i kommunen är industriföretag.

Jordbruket och skogsbruket är även en viktig sektor i kommunens näringsliv och utgör cirka 30 procent av kommunens företag. De areella näringarna står för en betydande del av markan-

vändningen på landsbygden och har en unik roll för förvaltande av landskapets natur- och kulturvärden. De skapar därför också förutsättningar för att bedriva annan näringsverksamhet på landsbygden som till exempel verksamhet kopplat till upplevelser och rekreation.

Kommunens geografiska läge erbjuder invånarna tillgång till en bred arbetsmarknad, även utanför kommunens gränser. En snabb digitalisering, teknisk utveckling och organisatoriska förändringar har även kommit att i allt större omfattning möjliggöra för distansarbete.

Samverkan med näringslivet

Tierps kommun värderar ett välmående näringsliv. Kommunen ingår i flera organisationer, samverkansforum och nätverk med olika funktioner och perspektiv på näringsliv och tillväxtfrågor. Ett fortsatt gott samarbete och goda relationer med samverkanspartners är av yttersta vikt för ett hållbart näringsliv.

Näringslivet i norduppland på frammarsch

Stockholms Handelskammare i Uppsala län har gjort en förstudie om lovande tillväxtområden i den gröna omställningen. Den visar att omkring 5 000 arbetstillfällen behöver rekryteras i Tierps och Östhammars kommun för att klara tillväxttakten fram till år 2035. Som ett led i detta har Tierps kommun ingått partnerskap tillsammans med Östhammars kommun om att arbeta för den långsiktiga kompetensförsörjningen och utvecklingen av norduppland, däribland att marknadsföra norduppland som en plats att bo, verka och etablera sig på. För att näringslivet ska klara sin kompetensförsörjning måste en rad insatser ske samtidigt, däribland att fler behöver lockas att flytta till norduppland, vilket bland annat kan uppnås genom god planberedskap och bostäder i attraktiva lägen utifrån olika behov.

Behov av mark för verksamheter

Tierps kommun har mycket goda förutsättningar för att vara ett attraktivt alternativ för företag och verksamheter som letar

platser för etableringar. Kommunen har ett starkt geografiskt läge med närhet till stora städer, regioner och infrastrukturella knutpunkter. Intresset har ökat för mark i strategiska lägen nära större transportvägar. Det finns även behov av mark för befintliga verksamheter som expanderar i hög takt.

Kommunen ska i den fysiska planeringen verka för att skapa de förutsättningarna kommunens befintliga och framtida företag behöver för att växa och etablera sig. Viktiga grundförutsättningar för detta är en god planberedskap för etableringar och expansioner, en välfungerande infrastruktur och en effektiv kommunal organisation.

Nya utvecklingsområden för verksamheter och industri föreslås framför allt intill befintliga verksamhetsområden, ostkustbanan, väg E4 och väg 292 för att utnyttja befintlig infrastruktur och goda transportlägen. Det finns fördelar med att hålla samman större verksamhetsområden, såsom att arbetstillfällen och fler kompetenser samlas på en plats. Det är samtidigt en mer effektiv markanvändning där verksamheterna kan dra nytta av investeringar i infrastruktur och teknisk försörjning. Med effektiva transporter kan verksameters klimatpåverkan minska. För verksamheter som innebär risker för hälsa och miljö finns särskilda ställningstaganden, se avsnittet *Verksamheter med risker för omgivningspåverkan*.

4.4.2 Besöksnäring

VERKTYGSLÅDA

- Säsongsbetonade turismen – platser och destinationer som idag har en tydlig säsongspräglad besöksnäring behöver genom produktutveckling utvecklas och breddas så att platsens resurser kan få förlängda säsonger och nyttjas fler tider på året.
- Leder för friluftsliv och rekreation behöver utvecklas och säkerställas för att möta besökarens efterfrågan.
- Kommunen ska fortsätta arbetet med säkra farleder och sträva efter att bidra till en tydligare sammanlänkning mellan båtutrustning i söder och norr och kommunen ska fortsätta samarbetet med övriga kustkommuner i området. Besökare med båt har också behov av gästhamnar med god service och tömningsstationer för båttoaletter.
- Fisketurismen bör utvecklas i flera delar av kommunen.
- Kommunen ska arbeta för att sammanföra besöksnäringens aktörer och vara ett stöd i produktutveckling, paketering och digitalisering och marknadsföring.
- Fortsätta utveckla samarbetet med lokala utvecklingsgrupper, stiftelser som Upplandsstiftelsen och Stiftelsen Leufsta, intresseföreningar som NeDa och föreningslivet, för att göra kommunen till ett attraktivt besöksmål.

Besöksnäringen är en viktig del i kommunens ekonomiska tillväxt och invånarnas sysselsättning. Den har också en betydande samhällsfunktion som inkörsport för ungdomar till arbetsmarknaden. Det är även den näring som kan erbjuda störst variation av arbetstillfällen för människor med olika utbildningsbakgrund och är den näring där flest utlandsfödda svenskar arbetar.

En hållbart växande besöksnäring ökar kommunens attraktivitet och förbättrar förutsättningarna för ett gott liv. Besöksnäringen skapar attraktionskraft, sysselsättning och ger förutsättningar för en levande landsbygd. Besöksnäringen på landsbygden är inte sällan knuten till aktiva naturupplevelser som bidrar till en förbättrad folkhälsa.

Figur 43. Motortävlingar på Tierps arena lockar ett stort antal åskådare varje år. Foto: Regina Hamilton

Utveckling av besöksnäringen i Tierps kommun

Tierps kommun arbetar för en ökning av hållbara besöksnäringensföretag och att öka turismen i hela kommunen. Kommunen uppvisar en bred variation i naturtyper och kulturlandskap. Det finns flera unika natur- och kulturvärden och goda möjligheter till friluftsliv. Kommunen har också en bredd av historiska miljöer från stora delar av Sveriges historia. I kommunen finns också mer samtida anläggningar och organisationer som erbjuder unika upplevelser och event. Genom kommunens goda kommunikationer samt närhet till Arlanda och flera storstadsregioner finns goda möjligheter för besöksnäringen i kommunen att nå en bred marknad.

Kommunen arbetar idag och ska även fortsättningsvis arbeta för att de goda förutsättningarna ska kunna tas till vara på och bidra till branschens utveckling. Turismens och besöksnäringens intressen behöver också vägas samman med andra intressen i planeringen, som exempelvis skydd av kultur- och naturmiljöer samt fungerande kommunikationer och kollektivtrafik. Utvecklingen av besöksnäringen går som en röd tråd genom hela översiktsplanen där upplevelsevärden förstärks genom både hänsynstagande och utvecklande åtgärder som omhändertas i flera av avsnitten för mark- och vattenanvändning, till exempel *bebyggelse, gröna och blå värden, kommunikationer* och *ortsbeskrivningarna*. Utvecklingen av besöksnäringen har även en stark koppling till utpekandet av områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge, så kallade LIS-områden, som går att läsa mer om i avsnittet med samma namn.

Utveckling av mottagarorganisation

Tierps kommun arbetar för att öka kunskapen om besöksnäringen och dess potential hos kommunens invånare och företag.

För att besöksnäringen ska kunna växa sig starkare i kommunen behöver platser som idag har en reseanledning eller potentiellt besöksmål vara sammankopplade med någon form av service eller mottagarorganisation, samt ha en infrastruktur som gör dem tillgängliga. En utveckling av besöksnäringen kan i sin tur skapa förutsättningar för en bättre service och fler arbetstillfällen för permanentboende i områden där det idag är bristfälligt.

Besöksnäringen har trots kommunens goda förutsättningar kopplade till rika natur- och kulturmiljövärden inte varit en besöksnäringsskommun. Det är därför viktigt att kommunens besöksnäringensföretag och besöksmål har en stor digital närvaro och blir enklare att upptäcka genom skyltar och digitala ”info-points”. Kommunen har i samarbete med Älvkarleby kommun arbetat fram den digitala plattformen *Upplev Norduppland*, vilken fortsatt ska utvecklas och spridas bland besöksnäringens aktörer.

LIS-områden

LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) finns utpekade i översiktsplanen, se kapitlet *Riksintressen*, LIS och andra värden. LIS-områden är ett viktigt verktyg för kommunen att främja landsbygdsutveckling. Kommunen har pekat ut totalt tretton LIS-områden, varav två avser bostadsutveckling, fyra verksamheter med inriktning på besöksnäring och sju med möjlighet till blandad funktion. Utifrån den attraktivitet som finns vid det strandnära läget kan LIS-områden bidra till att stärka besöksnäringen genom ett större och mer kvalitativt utbud av besöksmål, vilket gynnar landsbygdsutvecklingen i stort.

4.4.3 Areella näringar

VERKTYGSLÅDA

- Byggnad på och ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark får endast ske om det är förenligt med miljöbalkens 3 kap 4 §. För jord- och skogsbruk och liknande näringar som bedrivs aktivt på landsbygden gäller vissa undantag från lovplikten för byggnad utanför detaljplanerat område.
- Spridd bebyggelse i jordbrukslandskapet bör undvikas och behov av skydds- och hänsynsavstånd ska beaktas för att värna möjligheterna för ett långsiktigt hållbart jordbruk.
- Kommunen ska upprätthålla en god dialog med intresseföreningar, exempelvis Lantbrukarnas Riksförbund, och ta vara på den kunskap som finns hos kommunens jord- och skogsbrukare.
- Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk, i enlighet med miljöbalkens 3 kap 4 §.
- Viktiga områden och boträd för de stora rovfåglarna ska skyddas och exploatering får inte ske i närområdet till kända rovfågelbon.
- Kommunen ska i sitt skogsägararbete arbeta för ett långsiktigt och hållbart skogsbruk.
- Mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfiske ska skyddas så långt möjligt mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande, i enlighet med 3 kap 5 §.

Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder biologiska och naturgeografiska resurser på land och i vatten. De areella eller gröna näringarna är viktiga som basnäringar, förvaltare av landskapets natur- och kulturvärden, levande landsbygder och möjliggör utveckling av besöksnäringen. Av kommunens totala landyta består cirka 74 procent av skogsmark och 14 procent av jordbruksmark.

Jordbruk

Jordbruket är en mycket viktig bransch, inte bara med hänsyn till den sysselsättning den ger utan också ur ett säkerhetsperspektiv då en stark, inhemsk jordbruksproduktion är viktig för en tryggad livsmedelsförsörjning och bidrar till ett mer robust samhälle. Klimatförändringarna kommer att medföra stora förändringar för kommunens lantbrukare. Växtsäsongerna i Sverige kommer att bli längre, men samtidigt kommer också

extremväder med torka och kraftig nederbörd att bli vanligare. Samtidigt som jordbruket och jordbruksmarken blir allt viktigare så minskar den totala ytan jordbruksmark i Sverige. Med hänsyn till detta ska exploatering eller andra åtgärder som irreversibelt förstör jordbruksmark i största möjliga mån undvikas, även om jordbruksmarken för tillfället inte aktivt brukas.

Jordbrukslandskapet är till sin natur öppet och siktlinjerna långa. Vid byggnation i jordbrukslandskap blir påverkan för landskapsbilden därför ofta påtaglig. Landskapsbilden ska därför beaktas vid plan- och lovavändanden och en landskapsanalys av det aktuella området bör föregå val av byggnadsplacering. Bebyggelse bör generellt förläggas i anslutning till befintlig bebyggelse och med hänsyn till omgivningen och områdets lokala bebyggelsetradition.

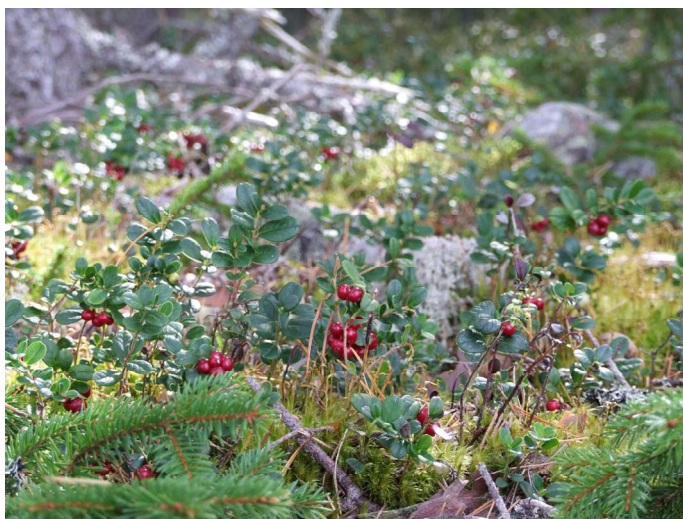

Figur 44. Jordbruk utanför Tierps köping. Foto: Torsten Lundin

Bland de största utmaningarna för grön infrastruktur i kommunens och i länets odlingslandskap är att bibehålla och stärka den gröna infrastrukturen samtidigt som förutsättningar för ett effektivt och klimatsmart jordbruk kan värnas och vidareutvecklas. Det handlar dels om att begränsa fragmenteringen till följd av storskaliga och rationella fält och åkrar, men också om att hantera igenväxningen av tidigare ängs- och betesmarker. Genom att värna naturvärdena kan den biologiska mångfalden och viktiga ekosystemtjänster som är knutna till jordbruket bibehållas.

Jordbruket står för en inte obetydlig del av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Inom jordbruket är det biologiska processer som står för de stora utsläppen av exempelvis metan från djurens matsmältning, metan från gödselhantering och koldioxid från fossila bränslen. En minskning av den inhemska jordbruksproduktionen skulle dock innebära en stor ökning av transporter genom import av mat och de direkta utsläppen från jordbruksproduktionen skulle i stället flyttas till det exporterande landet.

Intressekonflikter kan uppstå mellan bostäder och närliggande jordbruksverksamheter. För att inte inskränka jordbrukets möjligheter till ett långsiktigt hållbart jordbruk är det angeläget att undvika spridd bebyggelse i jordbrukslandskapet och ta hänsyn till behovet av skydds- och hänsynsavstånd. Kommunens ståndpunkt är att jordbruksmark i största möjliga mån ska bevaras för ett fortsatt rationellt brukande. Enligt miljöbalkens 3 kap 4 § får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för annan markanvändning om det tillgodoser väsentliga samhällsintressen som inte går att tillgodose genom en annan lokalisering. Praxis har klargjort att brukningsvärd jordbruksmark kan omfatta både åkermark och betesmark, att en fastighet inte behöver vara taxerad som jordbruksfastighet för att omfattas av denna lagstiftning och att enstaka bostadshus aldrig kan betraktas som väsentligt samhällsintresse. Vid bedömning av ny användning på brukningsvärd jordbruksmark kan Länsstyrelsens sammanställning användas som stöd.

Figur 46. Lingon.

Skogsbruk

Närmare fyra femtedelar av Tierps kommun består av skogsmark, vilken nästan uteslutande är barrskog. Skogsbruket utgör en viktig bransch i kommunen och många människor har idag sin försörjning direkt kopplad till skogsbruket och skogsindustrin.

Klimatförändringarna har idag en stor påverkan på skogsbruket. Med längre perioder av torka kan skogsbränderna komma att öka till antal och i omfattning i kombination med insektsangrepp och sjukdomar. Skogsbruket är samtidigt en viktig del i att minska klimatpåverkan. Förnybara skogsråvaror kan i vissa delar ersätta fossila bränslen och skogsbruket har även potential att minska klimatförändringar genom kolsänkor. Ytterligare en åtgärd i ett klimativänligt skogsbruk är att återställa utdikade områden till våtmarker samt genom bevarande och skydd av torvmarker.

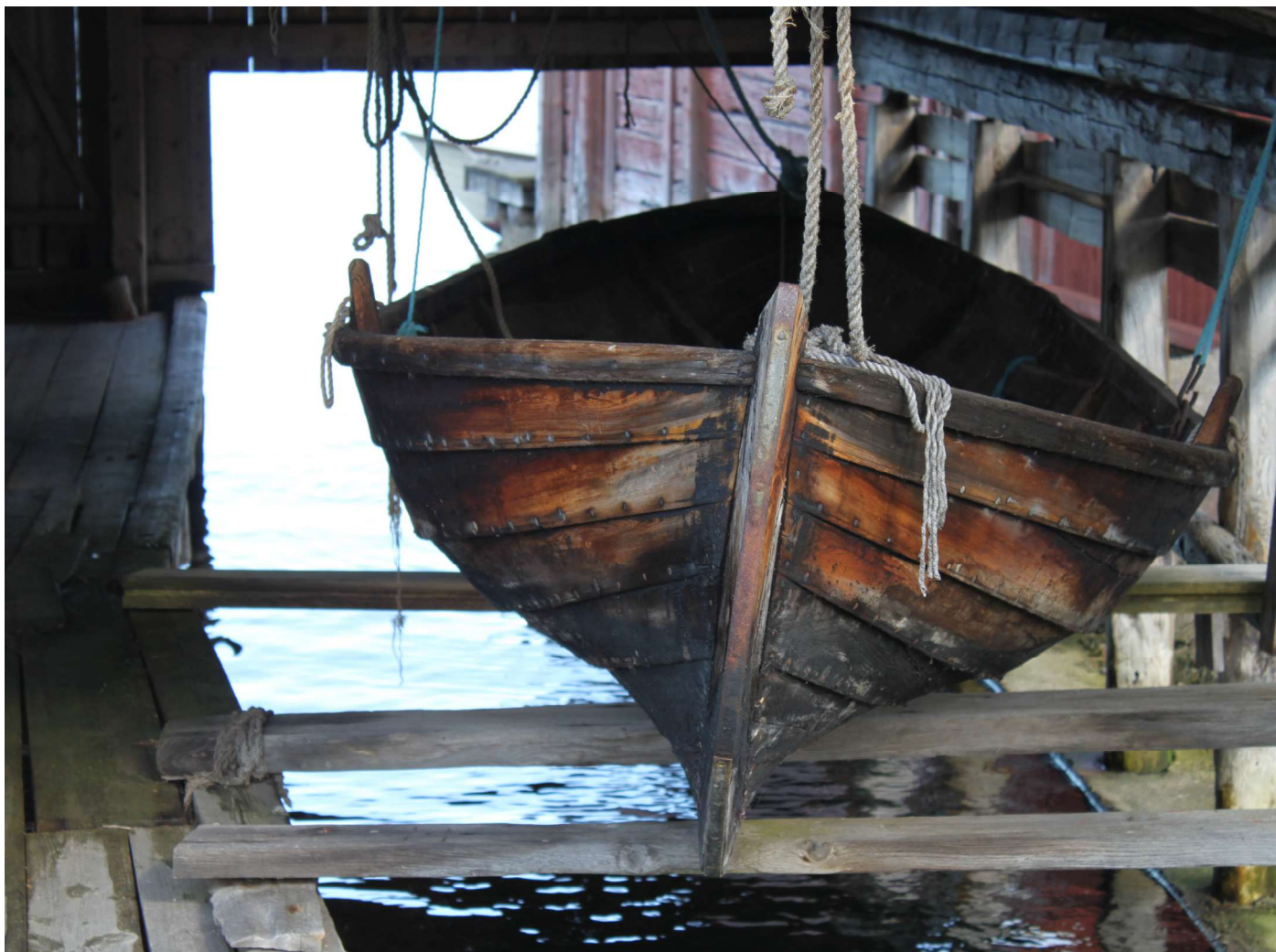

Figur 45. Skogsbruk i Knyppplan.

Kommunen äger främst skog kring tätorterna och stort fokus i förvaltningen ligger på biologisk mångfald och skogens funktion som rekreationsområden. Lövandelen i den kommunägda skogen ska vara hög, liksom andelen gamla träd och död ved. Detta för att bidra till miljömålet Levande skogar och gynna vitryggig hackspett och andra arter som är beroende av lövskogar med mycket död ved. Tierps kommun bör även peka ut sina värdefullaste områden med avseende på grova träd, liksom områden för artrikedom och friluftsliv samt utse naturminnen.

Kommunen ska använda alternativa skötselmetoder och skonsam markberedning för att värna natur- och kulturvärden. Stigar och vandringsleder ska uppmärksammas och utvecklas för att skapa förutsättningar för friluftsliv i skogen. Kommunens skog är även viktig för skolverksamheten, och i varje tätort finns skogsområden avsatta för utomhuspedagogik. Kommunens skogsinnehav har även en funktion som markreserv för framtida exploatering.

I enlighet med miljöbalken 3 kap. 4 § ska kommunen vid exploatering ta hänsyn till att ”skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som

Figur 47. Äldre fiskebåt. Foto: Anna-Carin Skytt

kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk”. Vidare ska konsekvenser för tätortsnära natur, biologisk mångfald och andra aspekter tas hänsyn till vid exploatering av skogsmark. Skogsmark utgör cirka 74 procent av kommunens totala landyta, därför bör framtida exploateringar göras på skogsmark framför jordbruksmark, under förutsättningen att hänsyn tas till ovan nämnda förutsättningar. Vid planläggning av bostadsområden ska tillgången till tätortsnära natur beaktas och vid behov även säkerställas genom planbestämmelser.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är en maritim näring med betydelse för livsmedelsförsörjning och livsmedelsproduktion. Det småskaliga yrkesfisket bidrar även till livskraftiga skärgårdssamhällen som upprätthåller identitet och kulturmiljö. Tierp är en kustkommun där småskaligt fiske har traditionellt spelat en viktig roll för många invånare, först som bondefiske och senare alltmer som yrkesfiske. Idag finns ett fåtal licensierade yrkesfiskare kvar i kommunen. Det småskaliga yrkesfisket fyller idag framförallt en kulturell funktion och bidrar till besöksnäringen.

Det storskaliga yrkesfisket bedrivs längre bort från kommunens kust, men är beroende av de lek- och livsmiljöer för fisk som

finns nära kusten och som bidrar till att fiskbestånden upprätthålls. Det höga fisketrycket från storskaligt fiske är idag en stor anledning till att strömmingsbestånden minskat drastiskt. Yrkesfisket styrs till stora delar genom lagar och riktlinjer som stiftas på EU-nivå och kommunen kan inte själv reglera i vilka områden man får eller inte får fiska. Den negativa utvecklingen för strömningen beror även på försämrade livsmiljöer i form av övergödning, syrebrist, miljögifter och klimatförändringar.

Enligt miljöbalkens 3 kap. 5 § ska mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfiske skyddas så långt möjligt mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande. Se även avsnittet Riksintresse yrkesfiske. Väl förvaldade fiskbestånd och livsmiljöer för fisk är en förutsättning för ett hållbart yrkesfiske. Det är särskilt viktigt att planeringen av kustområdena tar hänsyn till viktiga lekområden och uppväxtområden för fisk. En annan viktig förutsättning är att god miljöstatus i havet nås och upprätthålls samt att de ekosystemtjänster som fisket är beroende av säkerställs. Naturvärden och kulturvärden vid kusten och i utsjön är också en förutsättning för att vidareutveckla besöksnäringen i kustsamhällen.

4.5 TEKNISK FÖRSÖRJNING

4.5.1 Dricksvatten och avlopp

VERKTYGSLÅDA

- Vid planläggning eller bygglovsprövning i områden med dålig grundvattentillgång ska vattenfrågan särskilt beaktas. Se även verktygslåda för Miljökvalitetsnormer för vatten.
- Tillsyn av enskilda avlopp prioriteras till anläggningar som ligger uppströms, vid dricksvattentäkter, vattenskyddsområden samt vattenförekomster med lägst status för att bidra till att uppnå miljökvalitetsnormerna samt minska riskerna för människors hälsa och miljö.
- Tillsyn prioriteras även för äldre anläggningar och anläggningar där tillstånd saknas då dessa i större utsträckning riskerar att bidra till en negativ påverkan på vatten. Tillsynen prioriteras även till områden där det långsiktigt är lämpligt med enskilda lösningar för VA.
- Högre krav på utförande ställs på enskilda avlopp nära kusten och dricksvattentäkter.
- Antalet enskilda avlopp i områden med dåliga förutsättningar ska minska genom att de inkluderas i kommunalt verksamhetsområde enligt kommunens vattentjänstplan.

Det kommunalägda bolaget Tierps energi & miljö AB (TEMAB) är leverantör och förvaltare av det kommunala VA-systemet. I Tierps kommun finns sju kommunala vattenverk och tretton kommunala avloppsreningsverk. Idag är cirka 16 000 personer anslutna till kommunalt vatten och avlopp i Tierps kommun. Den kommunala vattenförsörjningen utgörs av grundvatten där samtliga verk behandlar vattnet innan det distribueras till ledningsnätet. I Tierps kommun finns även fem reservvattentäkter. TEMAB levererar också dricksvatten sedan år 2021 till Österbybruk och Alunda i Östhammar kommun. Avtalet sträcker sig fram till och med år 2069. Verksamhetsområden för kommunalt VA redovisas nedan.

Sett till kommunen i stort är tillgången på grundvatten god, där samtliga grundvattenförekomster bedöms ha god kvantitativ och kemisk status, förutom Edvalla på Hållnashalvön. Vid Edvalla och längs med hela kusten finns även risk för saltvatteninträngning, vilket riskerar att förvärras på lång sikt på grund av havsnivåhöjningen som klimatförändringarna innebär. Vid planläggning eller bygglovsprövning i områden med dålig grundvattentillgång ska vattenfrågan särskilt beaktas. Genom riktlinjer och arbete för en förbättrad dagvattenhantering, tillsyn och högre krav på enskilda avlopp samt minskad bräddning i VA-nät, bedöms tillgången på grundvatten kunna främjas och möjliggöra befolkningstillskott där statusen idag är god. Läs vidare om ställningstaganden kopplat till grundvatten i avsnittet *Miljökvalitetsnormer för vatten*.

I kommunen finns tretton vattenskyddsområden inrättade med syftet att skydda vårt dricksvatten mot föroreningar, vilket är ett viktigt verktyg för att bevara dricksvatten med bra kvalitet till framtiden. Varje vattenskyddsområde har sina egna skyddsföreskrifter som reglerar vad som är tillåtet inom områdets gränser. Tre områden delas med angränsande kommuner.

Vattentjänstplan för Tierps kommun

Kommunen har under 2023 antagit en vattentjänstplan som ersätter tidigare VA-plan. Syftet med planen är att långsiktigt planera för hur kommunen ska tillgodose behovet av allmänna

vattentjänster, det vill säga vattenförsörjning och omhändertagande av avlopp. Utpekade åtgärder har arbetats in i översiktsplanens verktygslådor för klimatanpassning, dagvatten och miljökvalitetsnormer för vatten.

Vattentjänstplanen framhåller två stora utmaningar för ledningsnätet, dels förlust av vatten på grund av läckage i vattenledningsnätet, dels överbelastning av ledningar och reningsverk till följd av för stora mängder dagvatten i spillvattennätet. Som åtgärd för vattenledningsnätet planeras läckagesökning med hjälp av vattenmätare för att kunna laga de läckor som är svårupptäckta. Spillvattennätet ska i sin tur åtgärdas genom separering av kombinerade ledningar till dag- och spillvattenledningar, samt omkoppling av fastigheters dagvatten från spillvattennätet till dagvattenledningar där sådana finns eller kommer att finnas, alternativt lokalt omhändertagande på den egna fastigheten. Detta går hand i hand med en utvecklad dagvattenhantering i kommunens fysiska planering.

Vattentjänstplanen och översiktsplanen har arbetats fram parallellt där förutsättningar för kommunal respektive enskild VA har bedömts för områden som varit av intresse att utveckla för att sedan gå vidare med de områden som ansetts lämpliga. För dricksvatten har tillgång, kvalitet och risk för påverkan grundvattenförekomst värderats och för avloppsvatten har förutsättningarna för enskilt avlopp värderats särskilt med avseende på recipienten. Kommunen har även antagit ett hållbarhetslöfte om att ta fram en övergripande vattenplan för kommunen.

Regional vattenförsörjningsplan för Uppsala län

Huvudstrategin för den regionala vattenförsörjningen är att om det finns grundvattenresurser som används idag, eller har potential att användas för dricksvattenförsörjning, ska de skyddas så långt som möjligt genom vattenskyddsområden och hänsyn i fysisk planering. Två av de utpekade ytvattenresurserna berör Tierps kommun: Dalälven och havet. Vidare pekas övriga prioriterade ytvatten ut för att de idag används inom någon del av ett vattenförsörjningssystem och är betydelsefulla i ett regionalt perspektiv. Hänsyn behöver därför även tas till dessa resurser

i översiktsplanering, miljöprövning och andra typer av beslut. I kommunens arbete ska samtliga vattenresurser som angivits beaktas och åtgärder som riskerar att skada vattenresurserna undvikas.

Enskilda avlopp

Utanför de områden där det inte finns kollektiva avloppslösningar krävs enskilda lösningar. Under förutsättningen att man har vatten inkopplat till huset behövs också en godkänd lösning för att hantera avloppsavfallet. Det är fastighetsägaren som ansvarar för att det finns en lösning som uppfyller dagens riktlinjer.

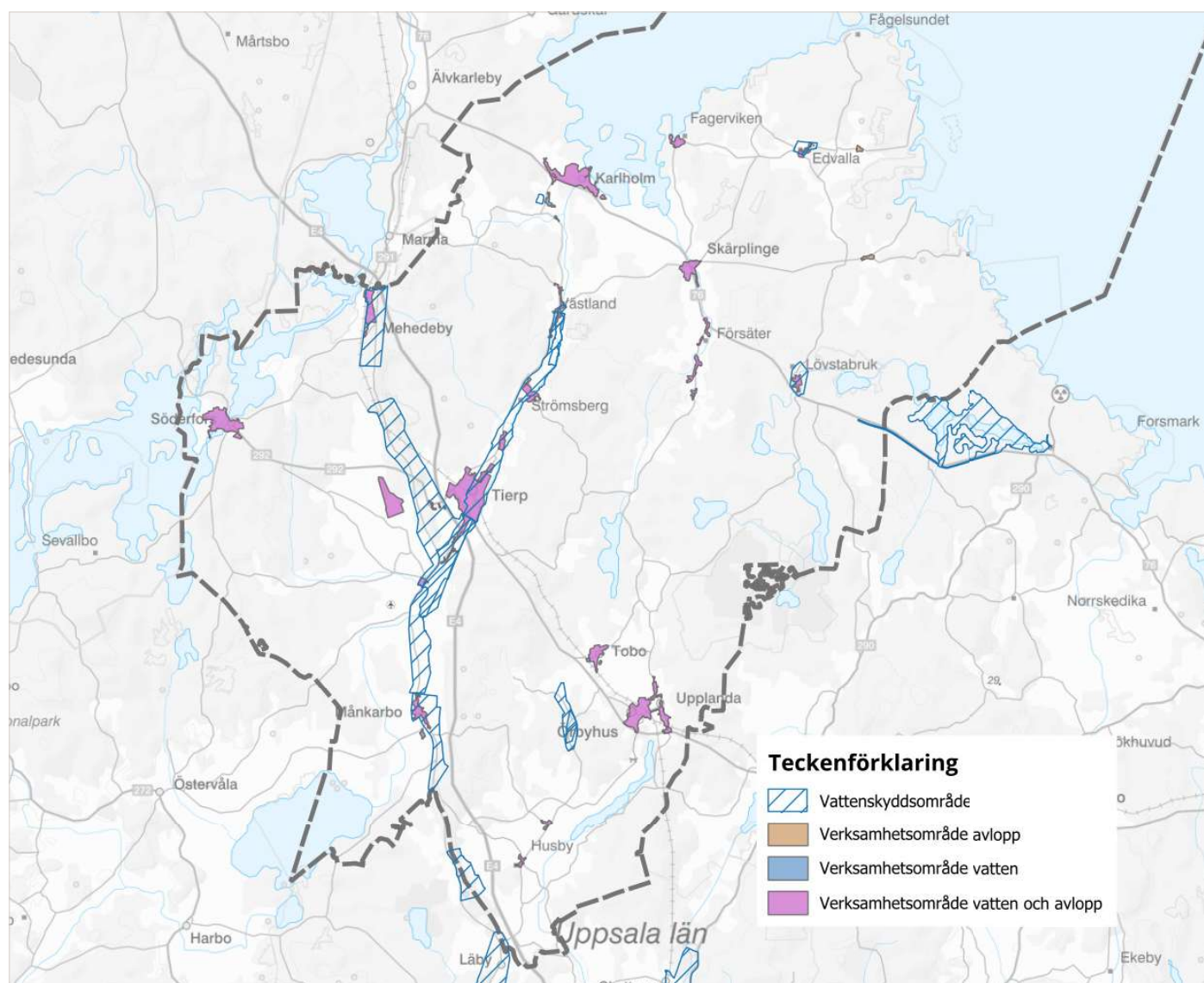
Kommunens ansvar när det gäller enskilda avlopp hör huvudsakligen samman med ansvaret för tillsyn enligt miljöbalken. Där ingår ansvar för prövning av ansökningar om enskilt avlopp och ansvar för kontroll att befintliga avlopp uppfyller kraven i lagstiftningen. Enligt miljöbalken är det även statliga och kommunala myndigheters ansvar att verka för att miljö kvalitetsnormer uppnås. Varje fastighetsägare är dock skyldig att rena eller på annat sätt ta hand om avloppsvatten som uppstår på fastigheten. Att släppa ut avloppsvatten från WC utan längre

gående rening än slamavskiljning är uttryckligen förbjudet. Enligt sammanställningarna från kommunens renhållningsregister finns cirka 4000 anläggningar med enskilda avlopp, alltså med slamavskiljare och slutna tankar som töms i kommunens regi. Kombinerade system med både slamavskiljare och slutna tank räknas som en anläggning.

Enskilda avlopp som inte sköts på rätt sätt eller är av en äldre modell som inte lever upp till dagens standard är en bidragande orsak till att vissa av kommunens vattenförekomster inte kan nå upp till en god status. Omkring 3500 av kommunens enskilda avlopp är registrerade i miljö- och hälsoskyddsenshetens tillsynsregister. Ett arbete pågår där de enskilda avloppen inventeras och inspekteras, varav 1000 fastigheter har tillsynats hittills. Tillsynen prioriteras enligt principerna i verktygslådan.

Gemensamhetsanläggningar

En gemensamhetsanläggning bildas genom en lantmäteriförordning för något som ska vara till nytta för flera fastigheter. Det kan till exempel vara en vattentäkt eller ett avlopp. I kommunen finns några få gemensamhetsanläggningar för avlopp som är dimensionerade för mer än 25 personekvivalenter.

Figur 48. Verksamhetsområden för kommunalt VA och vattenskyddsområden.

4.5.2 Dagvatten

VERKTYGSLÅDA

- Dagvattenflöden ska reduceras och regleras för minskad belastning på ledningsnät och recipienter. Lokalt omhändertagande i öppna lösningar av minst 10 mm nederbörd (ett mindre regn). Kommunen ska verka för att anpassa befintlig och blivande allmän platsmark för hantering av 100-års regn utan att byggnader och viktig infrastruktur skadas.
- Kommunen ska hantera dagvatten som en resurs som berikar miljön för upplevelser, rekreation, lek, naturvärden och biologisk mångfald. Möjligheten att bevara eller skapa dessa värden ska beaktas vid detaljpanelläggning.
- En dagvattenstrategi för kommunen ska tas fram.
- Dagvatten ska tas om hand så att statusen i vattenförekomsterna kan förbättras och att gällande miljökvalitetsnormer kan uppnås.
- Dagvattenlösningar ska bidra till ökad klimatanpassning och minskad risk för översvämningar genom blå-gröna ytor där vatten kan rinna eller befinna sig under vissa delar av året. Öppna lösningar för dagvatten förespråkas i första hand.
- Placering av byggnader i lågpunkter ska undvikas. I samband med detaljpanelläggning bör viktiga dagvattenstråk och grönstråk planläggas som park eller natur, framförallt i tätbebyggda områden. Om det inte är möjligt att bevara ett dagvatten- eller grönstråk ska detta kompenseras enligt kommunens naturvårdspolicy.
- Vid förtätning inom befintliga områden samt vid ombyggnad av befintlig bebyggelse ska behov och möjlighet till förbättrad dagvattenhantering beaktas i ett tidigt skede. Om statusen för vattenförekomsten är sämre än god ska det vid ombyggnation säkerställas att dagvatten omhändertas med en lösning som medför en förbättring jämfört med nuvarande situation.
- Dagvattenutredning ska vid behov göras vid detaljplanering och större exploatering som sker utanför detaljpanelagt område. Behov och möjlighet till förbättrad dagvattenhantering med utgångspunkt i utredningen ska beaktas vid genomförande.
- Dagvatten ska i största möjliga mån hanteras nära källan genom fördröjning och infiltration, andra lösningar än avledning via ledning ska prioriteras. Vid exploatering ska dagvattnet fördröjas så att flödet inte ökar jämfört med före exploatering. Eftersom dessa lösningar ofta är utrymmeskrävande är en förutsättning att mark planeras för dessa lösningar i ett tidigt skede.
- Dagvattenanläggning ska vid ny- och ombyggnation dimensioneras utifrån Svenskt vattens branschstandard. Hänsyn ska tas till klimatförändringar.
- Dagvattenstrategin för Tierps köping är vägledande i plan- och bygglovsprocesserna, vid teckning av exploateringsavtal, samt ingår som underlag till andra kommunala strategiska dokument.

Dagvatten är regn- och smältvatten som tillfälligt rinner på hårdgjorda ytor, som exempelvis asfalt, sten och hårdpackat grus. Dagvatten som sköljer över hårdgjorda ytor kan fånga upp föroreningar och skräp på platsen och föra med sig föroreningarna vidare till vattendrag och natur. Vid kraftiga regnfall eller stora snösmältningar riskerar bristande dagvattenhantering också att leda till översvämningar som kan innebära stora materiella kostnader och personskador.

Dagvatten i planeringen

I och med ett förändrat klimat beräknas fler kraftiga regn och högre vattenstånd i sjöar och vattendrag uppkomma, vilket ställer allt högre krav på en hållbar dagvattenhantering. Tekniska lösningar som dagvattenledningar och fördröjningsmagasin kombineras lämpligen med naturbaserade lösningar som exempelvis med grönytor, dagvattendammar, gröna tak, växtbäddar och blågröna stråk. Dagvattenfrågor behöver alltid beaktas i kommunens planering och risker och lösningar analyseras. Kommunen ska eftersträva att hantera vatten

net som en resurs, som exempel kan naturbaserade lösningar såsom en dagvattendamm bidra till en attraktiv miljö och ge förutsättningar för ökad biologisk mångfald. Tillräckligt renat dagvatten som tillåts infiltrera kan också utgöra ett bidrag till grundvattenbildningen. Vid planläggning av nya bostads- och verksamhetsområden ska i första hand möjligheterna till lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) utredas och nyttjas för att minska belastningen på det allmänna dagvattensystemet, i andra hand ska avledning användas.

Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD), innebär att dagvatten hanteras på den egna fastigheten, i stället för att ledas ned i dagvattensystem eller avlopp. Exempel på LOD-lösningar är gröna tak på byggnader, genomsläppliga ytor, dagvattendammar och svackdiken.

4.5.3 Ekosystemtjänster

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska arbeta med ekosystemtjänster i planeringen genom att bevara, förstärka och tillskapa nya ekosystemtjänster.

Ekosystemen och den biologiska mångfalden är en grundförutsättning för människans samhälle, samtidigt som de utgör den ram inom vilken vår ekonomi får röra sig. Med ekosystemtjänster menas alla de funktioner hos ekosystem som gynnar människor, det vill säga upprätthåller eller förbättrar människors välmående och livsvillkor. Ekosystemtjänster kan vara allt från binas pollinering av grödor, möjligheten att utvinna förnybar energi till omhändertagande och rening av dagvatten. Bevarandet av ekosystem och biologisk mångfald säkerställer att framtida generationer har tillgång till frisk luft och rent vatten. Naturen är även viktig för vår återhämtning och möjlighet till rekreation.

I kommunens arbete med den fysiska miljön kan redan existerande ekosystemtjänster bevaras och inkorporeras i den bebyggda miljön men också nya tillföras. Exempelvis kan plantering av växter och grönska sänka temperaturen på särskilt varma platser och samtidigt bidra till omhändertagande av dagvatten, motverka översvämningar och leda till en mer estetiskt tilltalande stadsmiljö. För en långsiktigt hållbar samhällsbyggnad krävs en kombination av bevarande och värnande om de redan existerande ekosystemtjänsterna, liksom tillförandet av nya. I många fall kan de naturliga ekosystemtjänsterna komplettera eller till och med ersätta tekniska lösningar.

4.5.4 Markavvattning

VERKTYGSLÅDA

- Vid plan- och lovärenden ska påverkan på eventuella markavvattningsföretag beaktas i ett tidigt skede.

Vattendragen i jordbrukslandskapet omfattas till stor del av så kallade markavvattningsföretag. Markavvattningsföretagen är samfälligheter som anlagts för att fortare eller mer effektivt avvattna mark och därmed förbättra brukningsmöjligheterna. I vissa fall kan åtminstone delar av båtadsområdet (det område där vattennivån sänkts) av olika anledningar drabbas av översvämning eller förhöjd grundvattennivå. Det är därför generellt sett olämpligt att bygga inom ett båtadsområde. Markavvattningsföretag är att betrakta som juridiska personer och det är viktigt att inkludera dem tidigt i planläggningsprocessen.

I Uppsala län råder markavvattningsförbud. Huvudsyftet med bestämmelserna om markavvattning är att kraftigt begränsa eller upphöra med markavvattning i de delar av landet som redan starkt utarmats på våtmarker. Markavvattningsförbudet innebär att avvägningen mellan olika intressen redan är gjord. Där markavvattningsförbud råder väger bevarandet av våtmarker tyngre än t.ex. exploateringsintresset. För de fall våtmarker ändå behöver avvattnas eller fyllas ut är det viktigt att jobba med kompensationsåtgärder.

I samband med planläggning av områden där det finns våtmark eller annan mark där markavvattning kommer att krävas, måste markavvattningsförbudet vägas in tidigt i planeringsprocessen. Det krävs dispens från markavvattningsförbudet och därefter tillstånd till den markavvattnande åtgärden.

Markavvattningsföretagen är dimensionerade för lägre flöden än vad som är fallet idag och därmed redan ofta överbelastade, eftersom tillförsel av dagvatten från tätorter och andra hårdgjorda ytor ger kraftigt ökade flödestoppar. Pågående klimatförändringar innebär ytterligare problem med översvämningar i markavvattningsföretagen. Markavvattningsföretagen kan ha stor betydelse för kommande planering då både bebyggelse, avlopp och dagvattenhantering många gånger är beroende av väl fungerande markavvattningssystem i landskapet. Behovet av flödesutjämning är därför stort och påverkan på dikningsföretagen ska belysas tidigt i planprocessen.

Behovet av att ta jordbruksmark i anspråk för vattendragsvårdande åtgärder står till viss del i konflikt med behovet av odlingsmark. Motsvarande gäller till viss del skogsmark. Samtidigt har den snabba avrinning som uträkning av vattendragen medfört inneburit stora problem med vattenkvaliteten i Lövsta-bukten, vilket kan medföra att kustvattenkvaliteten ”god status” inte kommer att kunna uppnås i enlighet med målet. I händelse av att dessa intressen hamnar i konflikt ska bedömningar göras från fall till fall, där kravet på kunskaps- och faktabaserade underlag är stort och där en gedigen analys behöver ligga till grund för beslut.

4.5.5 Energi

VERKTYGSLÅDA

- Tematisk översiktsplan för förnyelsebar energiproduktion ska tas fram.
- Vid planläggning, förhandsbesked och bygglovsärenden i närheten av elnätsanläggningar (kraftledningar och transformatorstationer) ska myndigheternas rekommenderade säkerhetsavstånd för elektromagnetiska fält beaktas.
- Alla objekt som är högre än 20 meter över mark eller vattenyta ska remitteras Luftfartsverket och vid behov Kustbevakningen. Samråd ska även ske med berörda flygplatser inom 60 km radie från planerade objekt högre än 20 meter över mark eller vattenytan.
- Objekt som är högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse ska samrådask med Försvarsmakten.

Energiförsörjning är en av de grundläggande byggstenarna för att möta behov från en växande befolkning och näringslivet, samt en viktig faktor i omställningen till ett förnybart samhälle. Många frågor och utmaningar är framförallt kopplade till teknisk utveckling och social acceptans men även till olika markanspråk. För energifrågor i kommunen finns en klimat- och energiplan framtagen. Planens syfte är att bidra till uppfyllelsen av regionala och lokala klimatmål, samt de nationella klimat- och energipolitiska målen.

Elproduktion

Den största elproduktionen i kommunen står vattenkraften för, som år 2019 producerade 360 000 MWh, vilket med stor marginal täcker elanvändningen i kommunen idag som ligger runt cirka 200 000 MWh. El från solceller installeras alltmer och kommer att få en större roll i elsystemet. Kraftvärmeverk för elproduktion saknas i kommunen, men finns i länet. Sveriges klimatmål om 100 procent fossilfri elproduktion kräver utbyggd vindkraft och utbyggd elproduktion från solceller eller kraftvärme, i kombination med energieffektiviseringar. Det finns målkonflikter vad gäller placering av exempelvis solcellsparker och vindkraftsparker, såsom påverkan på biologisk mångfald och bebyggelse på jordbruksmark, men med god planering kan dessa målkonflikter minimeras. Som stöd för kommuninvånare och exploatorer, men också för kommunens framtida handläggning av ärenden kopplat till anläggningar för förnybar elproduktion, ska en tematisk översiktsplan för förnybar energi arbetas fram som tillägg till aktuell översiktsplan

Energianvändning

Den sammanlagda energianvändningen i Tierps kommun rör sig runt 600 000 MWh, eller 28 MWh per invånare, vilket är lite lägre än snittet i riket. Detta innefattar förutom konsumtion av el, även drivmedel, fjärrvärme med mera. Användningen har minskat med 25 procent de senaste tio åren, framförallt inom industrisektorn. Transporterna står för den största energianvändningen i kommunen följt av småhus och industri- verksamheter (se figur 49). En ökad elektrifiering, i framförallt transportsektorn, förväntas öka elanvändningen i kommunen framöver. Elektrifiering av fordonsflottan minskar dock energiförbrukningen totalt sett, eftersom en elmotor har betydligt högre verkningsgrad än en förbränningsmotor.

Energiförsörjning

Länets elnät har i nuläget effektbrist (kapacitetsbrist) ett antal timmar per år, främst kalla vinterdagar. Effektbristen utgör en begränsning för nyetableringar av energikrävande verksamheter och utveckling av befintliga aktörer i kommunen och i länet. Samtidigt har flertalet storskaliga och energikrävande verksamheter etablerat sig i närområdet de senaste åren. Energiförsörjning är en fråga med direkt påverkan på arbetsmarknad, näringsliv och klimatomställning och ska därför prioriteras i kommunens långsiktiga planering. Kommunen ska fortsatt arbeta tillsammans med regionen, länsstyrelsen, Svenska kraftnät, näringslivet och andra samverkanspartner för förstärkning av elnätet.

Flera förstärkningsprojekt för stamnätet har utretts av Svenska kraftnät och beslut har tagits om rivning av en del av stamnätet samt en ny dragning norr om Tierp och förbi Mehedeby vidare in i Älvkarleby kommun. Förstärkningsprojektet har dock har långa genomförandetider, vilket gör frågan om minskad och flexibel elanvändning högst relevant. Flexibel användning är att minska elanvändningen eller att styra undan elanvändning till timmar då elnätet är mindre belastat. Minskat maxeffektbehov gör att elnätets kapacitet räcker för mer elanvändning.

Energieffektivisering

Energieffektivisering är ett viktigt verktyg för ökad resurseffektivitet och möjligheterna att nå klimat-, miljö och andra samhällsmål. Enligt ägardirektiv ska Tierps kommunfastigheter verka för energieffektivisering och utfasning av fossila bränslen. Tierpsbyggen har anslutit sig till Sveriges Allmännyttas klimatklimat vilket innebär ett åtagande att sänka energianvändningen med 30 procent till år 2030 räknat från år 2007, att ha en fossilfri allmännytta till år 2030, att minska effekttopparna, samt arbeta för ett klimatsmart boende. I kommunens fastigheter har energianvändningen minskat med cirka 11 procent sedan år 2007. Tierpsbyggen har minskat energianvändning i sitt bostadsbestånd med ca 14 procent under samma tid.

Kraftledningar

I Uppsala län finns inga utpekade riksintresseområden för el-distribution, men Energimyndigheten arbetar med en översyn. Eldistribution sker genom tre olika typer av elnät – stamnät, regionnät och lokalnät. Svenska kraftnät är ansvarig för stam-

nätet (220–400 kV). Vattenfall Eldistribution AB ansvarar för regionnät och lokalnät. Åtgärder i närheten av kraftledningar ska samrådask med nätägaren. För ledningar i transmissionsnätet (220–400 kV) gäller en samrådszon på 500 meter från ledningen. Kommunen ska även fortsättningsvis arbeta för en god och kontinuerlig dialog och ett nära samarbete med Svenska kraftnät och Vattenfall Eldistribution AB.

Elektromagnetiska fält är en viktig faktor att ta hänsyn till vid planeringen av nya bostäder, skolor, förskolor och annan känslig markanvändning i närheten av elektriska anläggningar. Vid planläggning, förhandsbesked och bygglovsärenden i närheten av kraftledningar ska säkerhetsavstånd från ledningarna, ur såväl olycksrisk som riskzon för elektromagnetiska fält beaktas.

Vindkraft

Vindkraftverk kan, med dess fysiska och visuella påverkan, ha negativa effekter på natur- och kulturmiljöer liksom landskapsbild. Det är därför viktigt att lokalisera områden där vindkraftverk gör minsta möjliga påverkan på människor, natur och landskap, samtidigt som dem ger bästa möjliga effekt. Vindkraftsetableringar behöver därför alltid prövas i det enskilda fallet. Skyddsavstånd till vindkraftverk och kraftledningar ska beaktas i planeringen och vindkraftsetableringar bör om möjligt hänvisas till områden där marken har ett lågt värde för andra samhällsintressen. I kommunen finns tre riksintresseområden för energiproduktion utpekade. I havsplanen finns även användningen energiproduktion utpekade i kommunens vatten. Läs mer om kommunens ställningstaganden i avsnitten riksintresse energiproduktion samt kust och hav.

Vattenkraft

I Tierps kommun finns idag ett större vattenkraftverk vid Dalälven i Untra som drivs av Fortum och ett vattenkraftverk i Söderfors. Fyra mindre vattenkraftverk finns i Tämnrån. Det finns inga planer på något mer storskaligt vattenkraftverk i kommunen.

Solenergi

Det finns idag ingen storskalig solcellspark i kommunen, däremot är en större solcellspark under projektering för att kunna

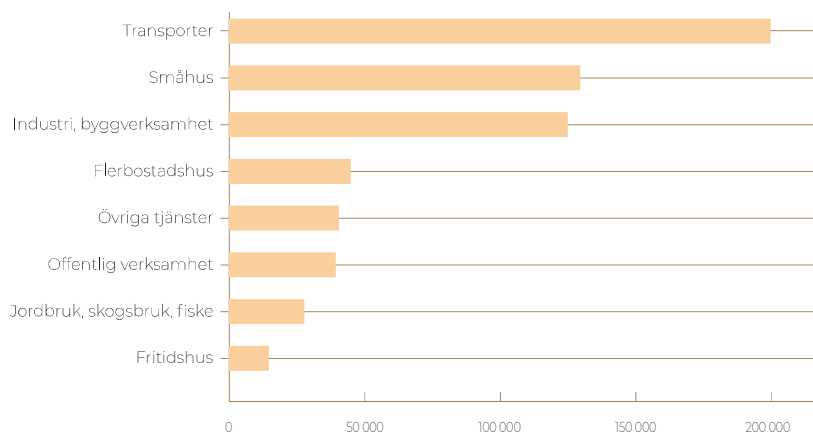
Bygglov krävs för uppförande, flyttning eller väsentlig ändring av ett vindkraftverk som uppfyller minst ett av följande kriterier:

- Är högre än 20 meter över markytan,
- Placeras på ett avstånd från gränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken,
- Monteras fast på en byggnad, eller har en vindturbin med en diameter som är större än tre meter.

uppföras i Tierps köpings utkant. Förslag finns även för att anlägga en solcellspark på Tierpsdeponin, efter att den har åtgärdats. I dagsläget finns solceller på flera av kommunens och de kommunala bolagens fastigheter; bland annat Örbyhus skola, Kvarnbackens förskola och förskolan Nya Linnéan i Skärplinge. Även Tierps Energi och Miljö AB har installerat solceller på värmeverket i Örbyhus. Ett aktivt arbete pågår för att utöka antalet solceller på kommunala byggnader. För privatpersoner finns möjlighet att få skattereduktion för kostanden för arbete och material vid installation av grön teknik. Kommunens generella inställning till uppförande av solceller hos verksamheter och privatpersoner är positiv.

Fjärrvärme

Kommunen har tre fjärrvärmeverk belägna i Tierp, Örbyhus och Karlholm som ger fjärrvärme till bostäder och lokaler. Fjärrvärmens bidrar till att fler medborgare och företag i kommunen kan värma upp sina hus och fastigheter fossilfritt och det hjälper också till att avlasta elnätet genom att frigöra effekt när kunder går från el- eller värmepump till fjärrvärme. Fjärrvärmeverken i Tierp och Örbyhus har god kapacitet för de områden som de är avsedda för och en successiv utbyggnad av ledningsnätet äger rum i framför allt Tierps köping. Den fjärrvärme som levereras av TEMAB Fjärrvärme AB är 100 procent fossilfri sedan år 2020. Fjärrvärme levereras även i orterna Söderfors, Skärplinge Månkarbo och Kyrkbyn av Bionär Närvärme AB.

Figur 49. Energianvändning efter förbrukarkategori i Tierps kommun år 2023 enligt Statistiska centralbyrån (SCB). Mätt i slutanvändning (MWh).

4.5.6 Avfall och återvinning

VERKTYGSLÅDA

- Utrymme för en god avfallshantering ska beaktas i tidiga skeden vid detaljplanering av nya områden för bebyggelse.
- Kommunen ska eftersträva goda förutsättningar för samlade anläggningar som möjliggör cirkulära processer samt minskar negativa störningar och kostnader för drift. Där det är möjligt ska förutsättningar skapas för återbruk genom samlade anläggningar.

Det kommunägda bolaget Tierps energi och miljö AB (TE-MAB) är ansvarigt för renhållningen i Tierps kommun.

Återvinning och sophämtning

En stor del av dagens avfall från hushåll ingår i producentansvaret, vilket innebär att producenterna ansvarar för och bekostar insamling och återvinning. Detta hanteras via tolv obemänskade återvinningsstationer utplacerade i kommunen. Det avfall från hushåll som inte lämnas till producenternas insamlingsställen ansvarar kommunen för och räknas som hushållsavfall. Regeringen beslutade i juli 2022 om nya regler för förpackningsinsamlingen. Beslutet innebär att kommunerna år 2024 tar över ansvaret för att samla in förpackningsavfall från hushållen och att så kallad fastighetsnära insamling (FNI) ska införas senast 1 januari 2027. Förpackningsproducenterna är fortfarande de som betalar och ansvarar för att förpackningsavfallet återvinns enligt producentansvaret. Från 2026 ska kommunen även samla in samma sorters förpackningsavfall på större populära platser utomhus, som till exempel torg och parker av viss storlek. Förändringen innebär att kommunen på kort tid måste bygga upp en annan infrastruktur för insamling av förpackningsavfall. Syftet med de nya reglerna är att öka sorteringen av förpackningar så att mängden förpackningar i restavfallet minskar.

Grovavfall tas omhand via de tre återvinningscentraler som återfinns i kommunen; Gatmot, Skärplinge och Söderfors. Farligt avfall samlas i miljöstationer varav det finns åtta i kommunen. Den brännbara delen av hushållsavfallet hämtas av kom-

Figur 50. Avfallsbil i Tierps kommun.

primerande sopbilar och lastas om till större fordonsenheter och transporteras till energi- och värmeutvinning.

Avfallsplan för Tierps kommun

I kommunens avfallsplan finns det övergripande målet att utveckla avfallshanteringen i kommunen ytterligare samt att säkerställa en utveckling i enlighet med avfallshierarkin och en avfallshantering av god kvalitet. Enligt avfallshierarkin ska avfall alltid först och främst förebyggas. Om det ändå uppstår avfall ska det behandlas på ett miljö- och hälsomässigt säkert sätt. Det innebär att i första hand ska avfallet förberedas för återanvändning. I andra hand materialåtervinnas, i tredje hand återvinnas på annat sätt och i sista hand bortskaffas.

Deponier

Det finns inte längre några aktiva avfallsdeponier i Tierps kommun. I kommunen har 17 nedlagda deponier identifierats efter utredning. Två av deponierna, Myrområdet och Ingså, hanteras av tillsynsmyndighet länsstyrelsen som övervakar dessa verksamheter. Sluttäckning av deponin vid Gatmot avfallsanläggning är pågående. För de deponier som kommunen har utsetts som ansvarig för efterbehandling ska arbete med tillsyn och kontroll av dessa fortsätta. Efterbehandlingsåtgärder för deponierna pågår. För de deponier i kommunen vars ansvar inte är utrett behöver ansvar fastställas.

ID	Objektnamn	Ansvar
1	Ingsådeponin	Länsstyrelsen
2	Lövstabruk	Kommun
3	Myrområdet	Länsstyrelsen
4	Månkarbo	Kommun
5	Nämarmossen väst	Kommun
6	Nämarmossen öst	Kommun
7	Nöttö	Kommun
8	Skärplinge	Kommun
9	Strömsberg	Ansvar utreds
10	Tegelsmora	Kommun
11	Tierp	Kommun
12	Tobo	Ansvar utreds
13	Väsby	Kommun
14	Örbyhus, Libbarbo	Kommun
15	Örbyhus, Vendaco	Ansvar utreds
16	Österväga	Kommun
17	Karlitdeponin	Ansvar utreds

Figur 51. Tabell över deponier som kvarstår att efterbehandla, samt ansvarsförhållanden.

4.5.7 Materialförsörjning och täktverksamhet

VERKTYGSLÅDA

- En masshanterings- och materialförsörjningsplan ska tas fram, innefattande uttag av berg, torv och matjord. I planen ska skydd av vattentäkt särskilt beaktas.
- Kommunen ska i sin egen verksamhet i första hand använda bergkross och återvunnet material istället för naturgrus.
- Vid större exploateringsprojekt i kommunal regi ska massor tillvaratas och återanvändas inom projektet i största möjliga mån. I det fall projektet genererar överskottsmassor ska avsättning i första hand sökas inom kommunens egna verksamheter eller de kommunala bolagens verksamheter.
- Matjordstäkt i slättbygd ska prövas restriktivt.
- Tillstånd för täktverksamhet ska ges endast om samhällsnyttan överväger skadan på natur- och kulturmiljö.
- Det kommunala grundvattenintresset ska väga starkare än intresset att fortsätta eller påbörja täktverksamhet.
- Nya naturgrustäkter ska inte tillåtas.
- Antalet grustäkter och naturgrusuttag reduceras i enlighet med regionalt miljömål.
- Vid större exploateringsprojekt i kommunal regi ska materialutvinning och transport av massor analyseras för att säkra de bästa miljömässiga alternativen.

Täktverksamhet innebär att ett område tas i anspråk för uttag av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter. I en växande region och kommun är tillgången till massor en viktig fråga.

Täktverksamhet omfattar ofta stora ytor vilket innebär att det är viktigt att hänsyn tas till en stor mängd faktorer, som exempelvis hydrologi, känsliga naturmiljöer, biotoper, omgivningsspåverkan och transportavstånd, vid val av täkters lokalisering. Täktverksamhet regleras av miljöbalken (1998:808), förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899), förordningen om skydd mot olyckor (2003:789) samt förordning om utvinningsavfall (2013:319).

Tierps kommuns gällande grushushållningsplan antogs 1993. Syftet med planen är att styra över användningen av naturgrus i

ås till bergkross samt att öka återanvändningen av material. Det är angeläget att kunna hänvisa till en aktuell masshanteringsplan där även ställningstaganden till täktverksamhet i allmänhet framgår. Kommunen bör ta fram en strategi för masshantering för de egna verksamheterna där upplag av massor ordnas och användbara massor som kan nyttjas för framtida projekt identifieras och klassificeras. På så sätt kan kommunen utnyttja sin egna resurser i större utsträckning och värdefulla massor sparas i väntan på användning. En utvecklad hantering skulle innebära en stor miljömässig och ekonomisk vinst för hela kommunkoncernen. Det finns en stor samverkanspotential mellan kommunen och Tierps Energi & Miljö som har stora massflöden i om-sättning, främst inom VA-verksamheten.

4.5.8 Bredband och telefoni

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska i samverkan med lokala föreningar ta ett ökat ansvar för bredbandsutbyggnaden.
- Mobilnätets infrastruktur i form av mobilmaster och antenner för WIFI samt teknikbodar ska prioriteras i tidiga planeringsskeden. Det är viktigt att denna infrastruktur finns på plats då nya bostäder eller verksamheter utvecklas.
- Tekniska funktioner för mobilnät ska placeras så att de inte stör kringliggande verksamheter eller bostäder. De ska även placeras med hänsyn till kulturmiljövärden och landskapsbild.

Snabb och stabil internetuppkoppling är en viktig förutsättning för tillgång till information, möjliggörande av företagande och människors vardagsliv. En god uppkoppling gör det möjligt för människor att arbeta från hemmet, vilket har stor betydelse för gles- och landsbygdsområden med långa resvägar till arbets-

platser. IT-infrastruktur skapar också möjligheter för äldre att bo kvar i hemmet genom utvecklingen av e-hälsohjälpmedel. Tierps kommun strävar efter att fler invånare ska få tillgång till fiberuppkoppling.

Tierps kommun har ett förvaltningsnät som binder samman tät-
orterna med samförlagd kanalisation för framtida bruk. Därmed
har privata aktörer förutsättningar att bygga bredbandsnätet vi-
dare ut på landsbygden. Kommunens roll i bredbandsutbyggnad-
en är att bidra till samverkan, samordning, som stöd vid lokala
fibermöten och genom omvärldsbevakning. Kommunen är och
ska vara oberoende i förhållande till operatörer. Kommunen
bygger inga fibernät till privatpersoner. Bredbandsutbyggnad
för den privata marknaden samt ansökan om statliga medel för
ändamålet görs av operatören. Det finns stor potential till ett

mer utvecklat samarbete mellan de verksamma aktörerna och
fastighetsägare/bredbandsföreningar och kommunen kan här
spela en viktig roll som deltagare i de lokala fibermötena.

För planering och strategi följer kommunen regeringens bred-
bandsstrategi och kommunen har upprättat en handlingsplan.
Det finns dock behov av att revidera den kommunala hand-
lingsplanen och utöka denna med ett särskilt fokus på gles- och
landsbygd.

4.6 MILJÖ, HÄLSA, SÄKERHET OCH KRISBEREDSKAP

Genom den översiktliga kartläggningen av mark- och vattenan-
vändningen i översiktsplaneringen, har kommunen en möjlig-
het att på ett övergripande sätt identifiera och förebygga risker
på ett tidigt skede i samhällsplaneringsprocessen. Kartlägg-
ningen utgör ett viktigt planeringsunderlag för att undvika och
minimera risker.

Lämplig lokalisering är den grundläggande principen. Att iden-
tifiera vart bebyggelseutveckling, infrastruktur och verksam-
heter är lämpliga att lokalisera i ett långsiktigt perspektiv är en
central fråga gällande risk och säkerhet.

I följande avsnitt kartlägger och presenterar kommunen vilka
risker som föreligger i kommunen, kommunens ställningsta-
gande kring dessa samt övergripande åtgärder och rekomen-
dationer för den fortsatta planeringen i förhållande till dessa. I
den fortsatta planeringen behöver riskerna beaktas och utredas
mer detaljerat för att hitta de mest lämpliga åtgärderna.

Risk, säkerhet och trygghet

Risk

I teknisk bemärkelse kan risk definieras som sannolikheten för att en specificerad omständighet (riskkälla) leder till en specificerad oönskad händelse eller effekt under en angiven tidsperi-
od. Risken kan här ges ett numeriskt värde och uttryckas som exempelvis sannolikheten för att en särskild olycka ska ske på en särskild plats.

Säkerhet

Säkerhet är ett begrepp som är förknippat med den faktiska risken för att bli utsatt för brott och ordningsstörning. Säkerhetsåtgärder kan i allmän betydelse beskrivas som resultatet av åtgärder och aktiva val som minskar sannolikheten för att olyckor eller andra oönskade händelser ska ske.

Trygghet

Trygghet i samhället och på de offentliga platserna diskuteras under avsnittet om offentlig miljö. Begreppet trygghet skiljer sig från säkerhet och risk. Säkerhet är ett begrepp som är förknippat med den faktiska risken för att bli utsatt för exempelvis ett brott medan trygghet är individens känsla och upplevelse av risken att bli utsatt för brott och ordningsstörning.

Risk och krisberedskap i PBL

Risker och krisberedskapsfrågor är nödvändiga frågor att be-
röra i planläggning och lovgivning, för att samhällets grund-
läggande motståndskraft mot risker och samhällsstörningar
ska bli så god som möjligt. Plan- och bygglagen tydliggör att
bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras på ett
sätt som är lämpligt med hänsyn till skydd mot uppkomst och
spridning av brand och mot trafikolyckor och andra olyckshän-
delser (PBL 2 kap. 6 §).

Känslig markanvändning och skyddsvärda objekt

I samhällsplaneringen ligger ett stort ansvar för att förebyg-
ga att människor, egendom och samhällsfunktioner utsätts för
risker, olyckor och katastrofer. Särskilt känsliga funktioner,
markanvändning eller skyddsvärda objekt där försiktighet mås-
te vidtas är exempelvis räddningsstationer, verksamheter med
viktiga roller för att kunna upprätthålla samhällsfunktioner och
platser där många människor ofta uppehåller sig.

Exempel på skyddsvärda objekt och känslig mar- kanvändning

- Offentliga verksamheter som skola vård och omsorg.
- Offentliga verksamheter med viktig beredskapsfunktion som polis och räddningstjänst.
- Offentliga eller kommersiella centra där många människor vistas, som exempelvis handelsområden eller hotell.
- Grundvattenförekomster.
- Tekniska försörjningssystem.
- Värdefulla natur-, kultur- och rekreationsområden.
- Bostadsområden.

Kommunens arbete med krisberedskap

Kommunen ska ha tydliga rutiner för hur dialog mellan pla-
neringsfunktionerna och krisberedskapsfunktionerna ska ske
i planeringsprocesserna och i arbetet med den fysiska miljön.
Generellt sett är det i planeringsprocessernas tidiga skeden som
störst möjlighet för anpassningar finns och då samverkan ger
störst effekt. Arbetet med hälsa, säkerhet och risk ska även be-
aktas i andra delar av samhällsbyggnadsprocessen än i planpro-
cesser. Krisberedskap behöver även inkluderas i arbetet med
trafikfrågor, fastighetsutveckling, förvaltning av gator och väg-
ar och vid anläggning och drift av park- och grönområden.

4.6.1 Klimatanpassning

VERKTYGSLÅDA

- Risker med klimatförändringar ska hanteras tidigt i planeringen. Ny sammanhållen bebyggelse och infrastruktur ska lokaliseras, placeras och utformas så att den är hållbar över tid med hänsyn till klimatförändringar.
- Kommunen ska beakta möjligheten till klimatanpassningsåtgärder när befintlig struktur byggs om eller utvecklas.
- Naturbaserade lösningar (åtgärder som utgår från de funktioner ekosystemen bidrar med) och ekosystemtjänster ska skyddas, utvecklas och nyskapas där det är möjligt för att hantera effekter av klimatförändringar genom exempelvis våtmarker, stadsträd, regnbäddar, svackdiken, dagvattendammar och genomsläppliga ytor.
- Kommunen ska i klimatanpassningsarbetet använda lösningar som gagnar många olika intressen på samma gång genom att planera för multifunktionella ytor, se avsnitt för dagvatten för utförligare beskrivning.
- Kommunen ska arbeta för en sammanhängande blå- och grönstruktur för att bidra till försörjningen av reglerande ekosystemtjänster.

Klimatanpassning avser rustning och anpassning av samhället och dess olika verksamheter och funktioner för att hantera de utmaningar som klimatförändringarna medför nu och i framtiden. Målet är att i så stor utsträckning som möjligt motverka de negativa effekterna som uppstår till följd av klimatförändringarna.

Enligt Länsstyrelsens regionala klimat- och sårbarhetsanalys innebär klimatförändringarna att:

- Årsmedelnederbörden ökar med 20–30 procent.
- Årsmedeltemperaturen ökar med 3–5 grader till år 2100
- Fler och längre perioder med extrem värme under sommaren.
- Torrperioden blir längre, antalet dagar om året med låg markfuktighet ökar med 10–20 dagar.
- Vegetationsperioden ökar med 50-90 dagar.

Förändringarna kommer sannolikt innebära negativa konsekvenser för bland annat dricksvattenförsörjning, biologisk mångfald, hälsa och bebyggelsestrukturer.

Förebyggande åtgärder i planeringen är av största betydelse för att minska konsekvenserna av klimatförändringarna. Exempel på klimatanpassningsåtgärder i den fysiska planeringen är höjdsättning av bebyggelse, anläggande av grönytor, dagvattenlösningar, anlagda svämytor och skyddsvallar. Hur olika delar av kommunens fysiska miljö kan och behöver klimatanpassas skiljer sig mellan platser, då varje plats är unik och behöver lösningar anpassade efter de förutsättningar som gäller just där.

Som underlag vid bedömning av behovet av klimatanpassningsåtgärder finns Länsstyrelsens lågpunkts- och skyfallskartering samt MSB:s översvämningskartering och värmekartering. En regional klimatanpassningsplan för Uppsala län är framtagen, men för kommunens fortsatta arbete med klimatanpassning behöver en kommunal klimatanpassningsplan med tillhörande handlingsplan tas fram.

I de efterföljande avsnitten *översvämnning*, *värmeböljor* samt *ras, skred och erosion* beskrivs kommunens förutsättningar och ställningstaganden mer ingående.

Figur 52. Dagvattendamm i Örbyhus, anlagd 2024.

4.6.2 Översvämning

VERKTYGSLÅDA

- Vid lokalisering och utformning av ny bebyggelse ska hänsyn tas till översvämningsrisker till följd av höga flöden eller skyfall. Riskbedömningar ska göras i tidiga planeringsskeden för strukturer som riskerar att påverkas, även vid ombyggnation eller utveckling av befintlig bebyggelse. Framkomligheten till och från planerade områden ska säkerställas.
- När kommunen gör lämplighetsprövningar av ny bebyggelse och anläggningar intill vattendrag där det saknas kartunderlag för översvämningsrisker ska högsta beräknat flöde vara dimensionerande. Går det inte att beräkna högsta beräknat flöde ska noggrannare kartering göras på marknivåer under 2,5 meter över medelvattenståndet.
- Grundprincipen för lågpunkter är att de i första hand ska vara gröna och att byggnader aldrig ska placeras i lågt liggande områden. Höjdsättning av mark och byggnader ska göras med hänsyn till risken för översvämning och skyfall, både inom projekterat område samt för påverkan på omkringliggande område.
- Ytor och avrinningsvägar som kan hantera extrem nederbörd behöver identifieras och bevaras, särskilt uppströms.
- Kommunen ska främja naturbaserade lösningar för ökad klimatanpassning och minskad översvämningsrisk, se även principer i verktygslåda för klimatanpassning och dagvatten. Gröna stråk ska planeras så att de vid stora regnmängder kan magasinera regnvatten, men under andra omständigheter erbjuda kvaliteter så som yta för lek, rekreation och biologisk mångfald.
- Möjligheten till skyddsåtgärder för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och fornlämningar genom reglering i detaljplan ska beaktas.
- Båtnadsområden är riskområden för översvämning vilket ska beaktas vid lämplighetsprövningar.
- *Se även principer i avsnittet för dagvatten som innebär minskad risk för översvämningar.*

För flera av kommunens sjöar och vattendrag finns risk för översvämning vid snösmältning och kraftiga regn. Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB, har analyserat översvämningszoner i Nedre Dalälven och Söderfors. Översvämningszonen för Tämnarån är en kartering med antagandet att Dalälven vid ett dammbrott svämmar över i Tämnaråns avrinningsområde. Översvämmade områden har beräknats för 100-årsflöde, 200-årsflöde och beräknat högsta flöde. För kommunens tätorter finns skyfallskarteringar som visar bland annat översvämningsdjup vid 100-årsregn respektive 500-årsregn och som är framtagna av Länsstyrelsen.

När det gäller havet och kusten påverkas kommunen av naturlig landhöjning samtidigt som havsnivåerna stiger till följd av klimatförändringar. Beroende på vilka scenarion som används kan havsnivån komma att öka med en till fem meter fram till 2100. Den snabba landhöjningen i Tierps kommun kan i viss mån komma att kontra havsnivåhöjningen, dock i betydligt mindre omfattning än havsnivåhöjningen.

Klimatförändringarna medför en ökning i frekvensen av skyfall, vilket oftare kan komma att skapa översvämningar i lågpunkter och vattendrag än vad vi är vana vid. Skyfall inträffar vanligen under sommarhalvåret, medan höga flöden i vattendrag inträffar under senhösten, vintern och vårens snösmältning. I Tierps kommun är översvämningsriskerna som störst vid Dalälven och Tämnarån med Tämnaån, men även andra vattendrag såsom Strömarån och Vendelån riskerar att översvämmas vid höga flöden och skyfall, se kartor på sida 70-72.

I skyfallskartorna redovisas de vattendjup som uppstår till följd av 100-årsregn. För de olika vattendjupen kan olika skador eller svårigheter förväntas uppstå:

- 0,1 - 0,3 meter: Besvärande framkomlighet.
- 0,3 - 0,5 meter: Ej möjligt att ta sig fram med motorfordon, risk för stor skada.
- >0,5 meter: Stora materiella skador, risk för hälsa och liv.

I utformningen av nya områden eller ombyggnation av befintliga ska översvämningsrisker och konsekvenser av höga vattenflöden och skyfall tas i beaktande. I områden med översvämningsrisk kan utförligare bedömningar av riskbild och åtgärdsbehov behöva göras. Genom tekniska och gröna lösningar, som exempelvis svämytor och gröna stråk, kan åtgärder för minskade risker även bidra estetiskt och biologiskt till ett område.

Figur 53. Översvämning i Tämnarån 2024.

RIKTLINJER FÖR KARTERADE OMRÅDEN

Inom områden som är karterade med hänsyn till översvämningsrisk till följd av höga flöden (Dalälven och Tämnaån) och översvämningsrisk till följd av skyfall (tätorterna Tierp, Örbyhus, Skärplinge, Månkarbo, Mehedeby, Söderfors) gäller följande:

- I markområden med stor sannolikhet (100-årsflöde) för översvämnning kan undantag göras endast för enkla byggnader som garage och uthus. Beräknat 100-årsflöde ska utgöras av det vid bygglovstillfället senast tillgängliga data.
- I markområden med måttlig sannolikhet för översvämnning kan undantag göras för samhällsfunktioner av mindre vikt. Exempel är byggnader av lägre värde, byggnader av mer robust konstruktion, vägar med förbifartsmöjligheter, enstaka villor, fritidshus och mindre industrier med liten miljöpåverkan. Den årliga sannolikheten för översvämnning till följd av höga flöden bör då vara mindre än 1/200, och mindre än 1/100 till följd av skyfall. Effekten av ett för-

ändrat klimat under bebyggelsens förväntade livslängd behöver beaktas.

- Ny sammanhållen bebyggelse, större riskobjekt eller bebyggelse med samhällsviktig verksamhet bör lokaliseras till områden som inte hotas av översvämnning. Även enstaka verksamheter eller industriområden med risk för stor miljöpåverkan vid översvämnning bör lokaliseras till områden som inte hotas av översvämnning. Ovanstående objekt och verksamheter bör som grundregel lokaliseras över beräknad högsta nivå för sjöar och hav eller nivån för beräknat högsta flöde i vattendrag. Sett till skyfall bör den årliga sannolikheten för översvämnning vara mindre än 1/100. Effekten av ett förändrat klimat under bebyggelsens förväntade livslängd behöver beaktas.
- I de fall man önskar använda översvämningshotad mark till annat än vad som rekommenderas bör en riskanalys utföras för att bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att begränsa konsekvenserna av höga flöden.

Kommunen behöver också arbeta förebyggande med uppströmsarbete. Genom att fortsätta med restaurering av våtmarker och vattendrag på lämpliga platser kan översvämningsriskerna minska nedströms. Kommunen håller på att ta fram ett lokalt åtgärdsprogram för Tämnaån och Tämnaån i samarbete med Heby och Uppsala kommun, vilket kommer att utgöra en viktig grund i det fortsatta arbetet med dessa frågor. För ett helhetsgrepp om översvämningsriskerna behöver även kompletterande karteringar för översvämningsrisker med konsekvensanalyser tas fram där skyfallskarteringen inte är heltäckande för tätorterna. För hanteringen av översvämningsrisker i den fysiska planeringen finns övergripande principer i verktygslådan, samt mer specifika riktlinjer för karterade områden.

Dammbrott

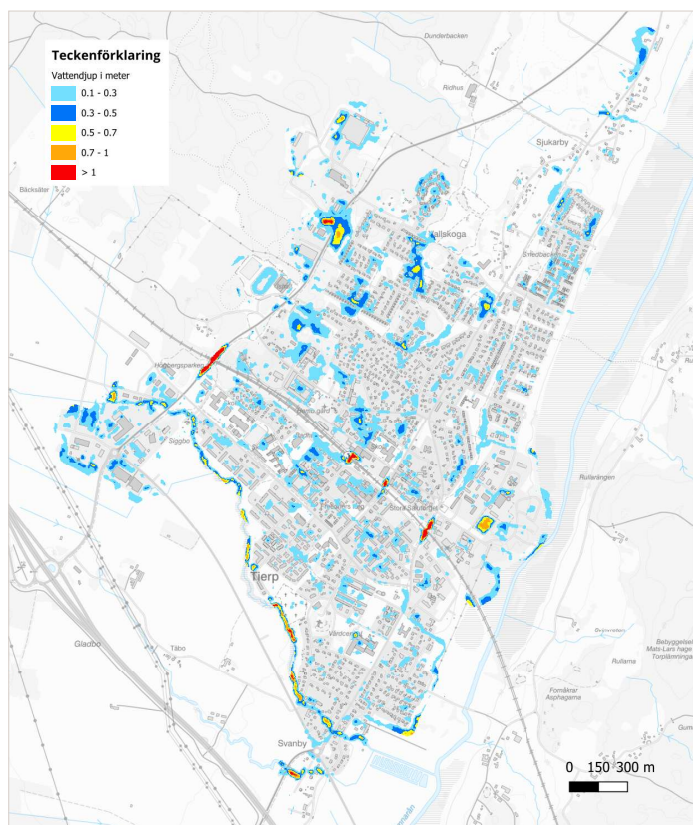
Dalälven löper längs med kommunens västra del och flera av kommunens tätorter, exempelvis Söderfors och Mehedeby, är lokaliserade intill älven. Dalälven är en av de stora kraftverksälvarna i landet, med cirka femton dammanläggningar som reglerar vattnet för elproduktion. Sannolikheten för ett dammbrott som leder till översvämnning är mycket liten men konsekvenserna kan bli stora. Vid ett dammhaveri höjs vattenytan och stora områden längs älven riskerar att svämma över. Om Dalälvens största damm, Trängsletdammen i Älvdalens kommun, skulle brista tar det ett till två dygn innan vattnet når Söderfors. Om det däremot skulle bli ett dammhaveri i Näs tar det bara några timmar innan vattnet når Söderfors. Vid en översvämnning ska människor undvika att vistas nära översvämningsområdet och bege sig till de designerade utrymningsstationerna. Sannolikheten för dammbrott bedöms vara låg, men riskerna ska beaktas i den fortsatta planeringen i områden belägna inom riskzonen.

BEGREPP KOPPLAT TILL ÖVERSVÄMNINGSRISK

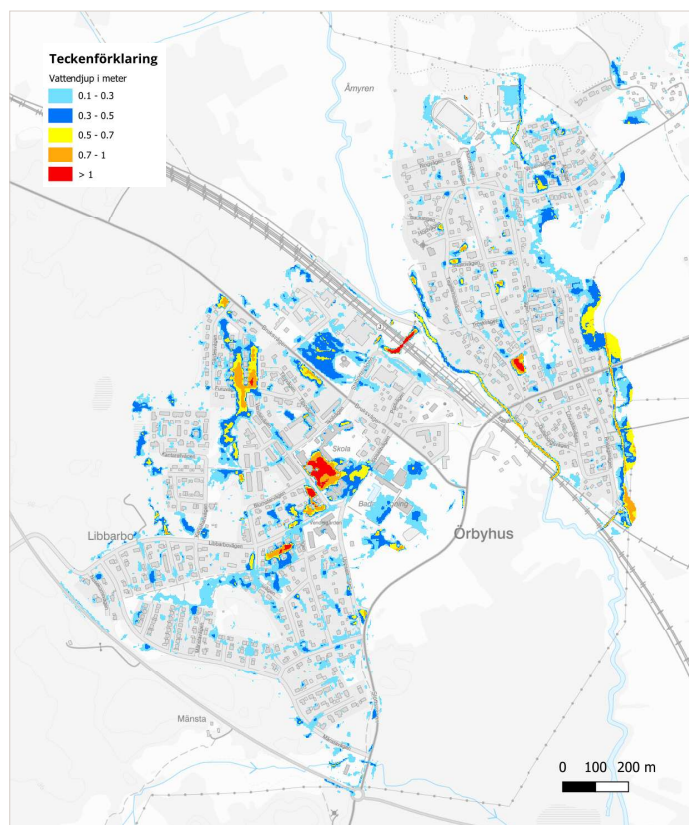
- 100-årsregn – Ett regn som har en återkomsttid på 100 år uppstår eller överträffas i genomsnitt en gång på 100 år.
- Klimatfaktor – En faktor, oftast över 1, som läggs till dagens förhållande som en faktor för att beskriva förändringen kopplad till ett föränderligt klimat. Klimatfaktor 1,3 innebär exempelvis en förväntad ökning av nederbörd med 30 procent.

En samhällsviktig verksamhet kan definieras som en verksamhet som uppfyller minst ett av följande villkor:

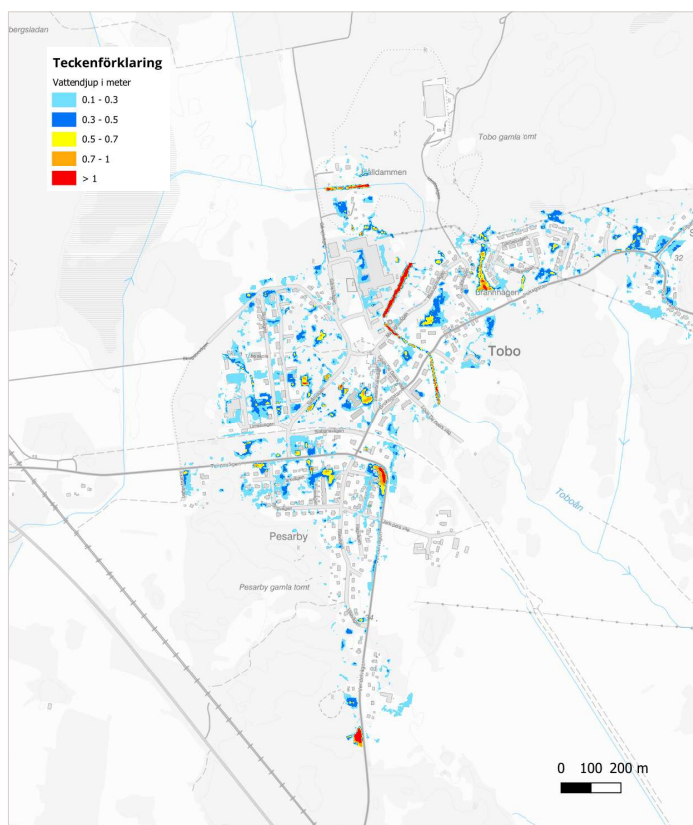
- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.
- Bebyggelse med samhällsviktig verksamhet kan exempelvis vara sjukhus, vattenverk, reningsverk, infrastruktur av stor betydelse eller el-/teleanläggningar.

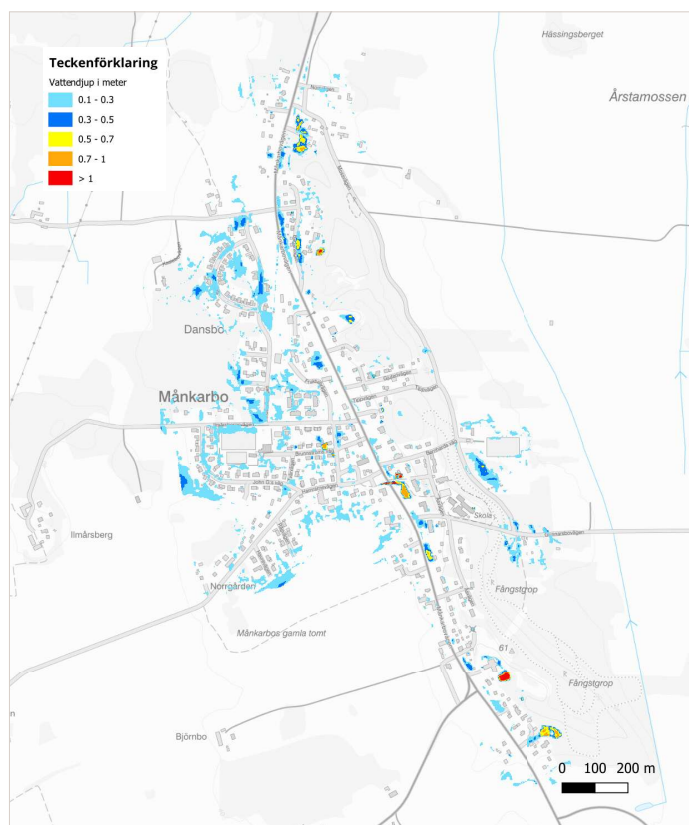
Figur 54. Tierp. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

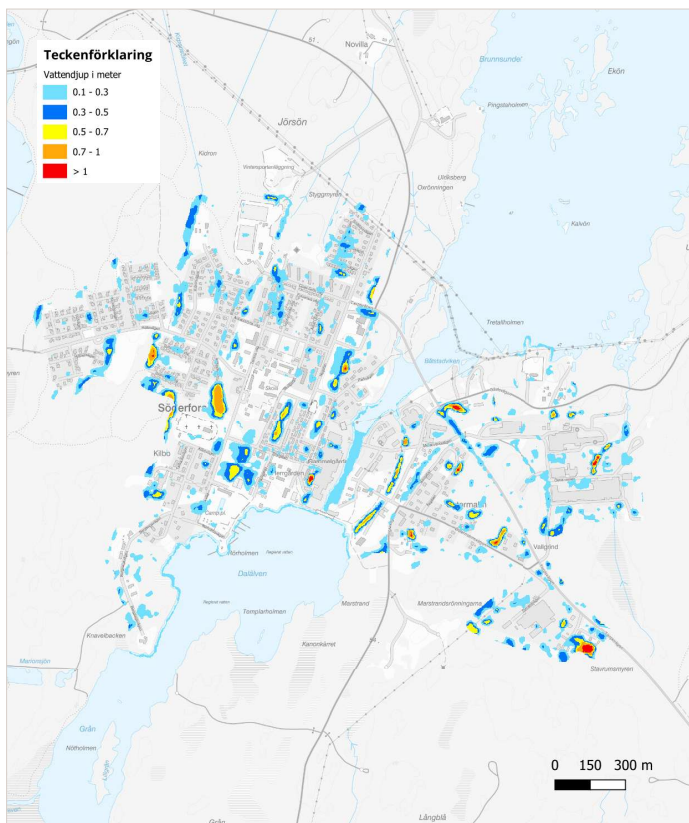
Figur 55. Örbyhus. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

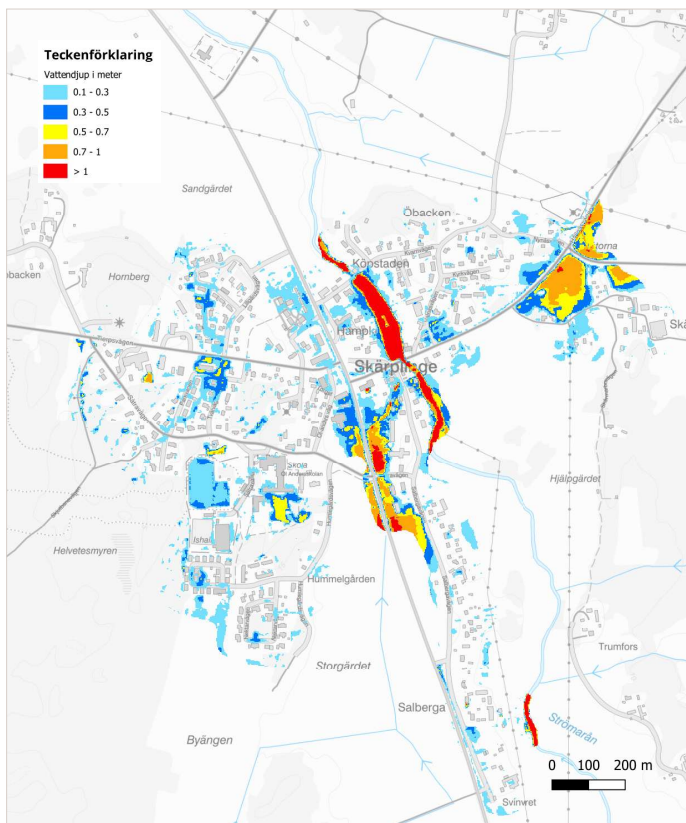
Figur 56. Tobo. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

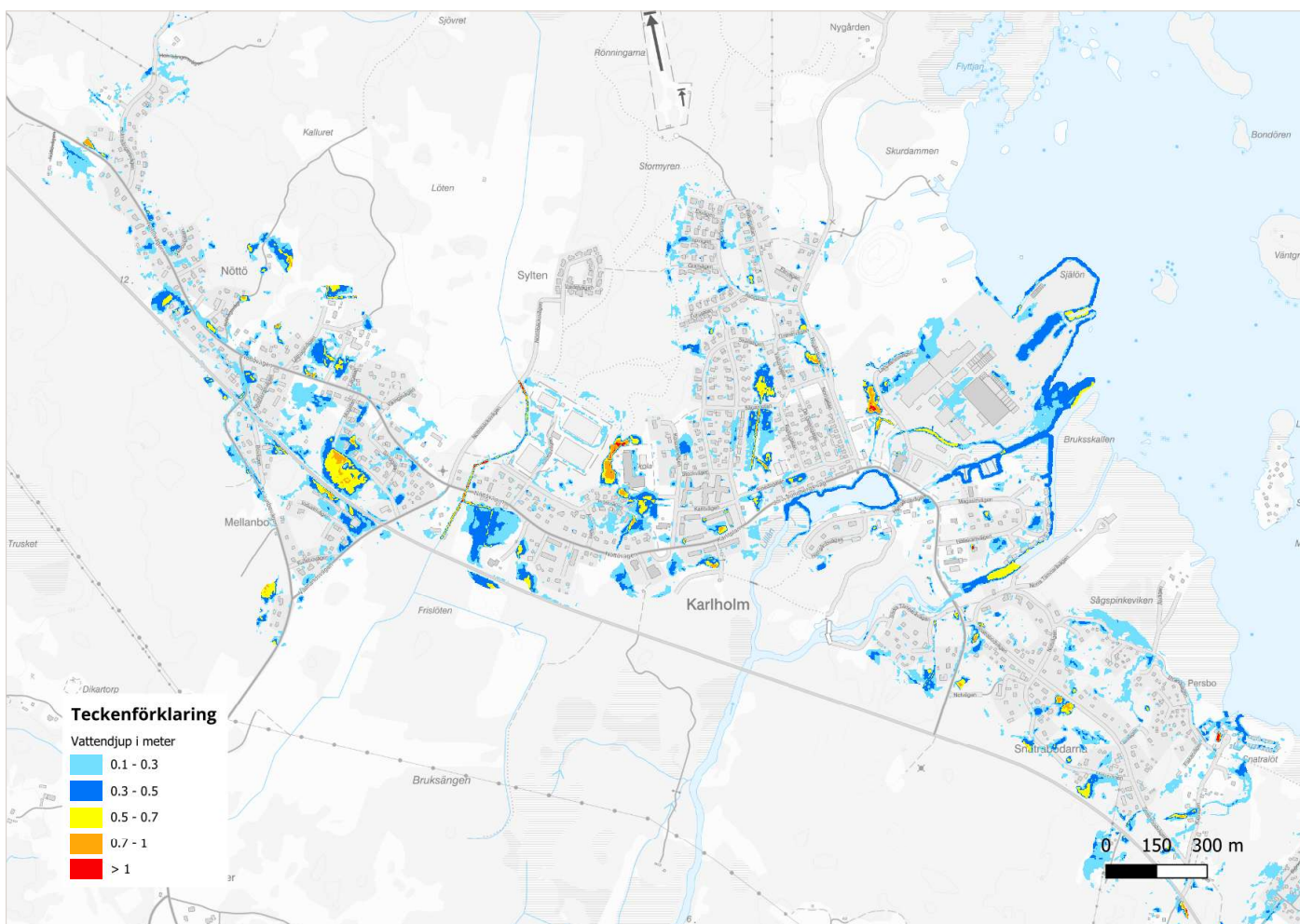
Figur 57. Månkarbo. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

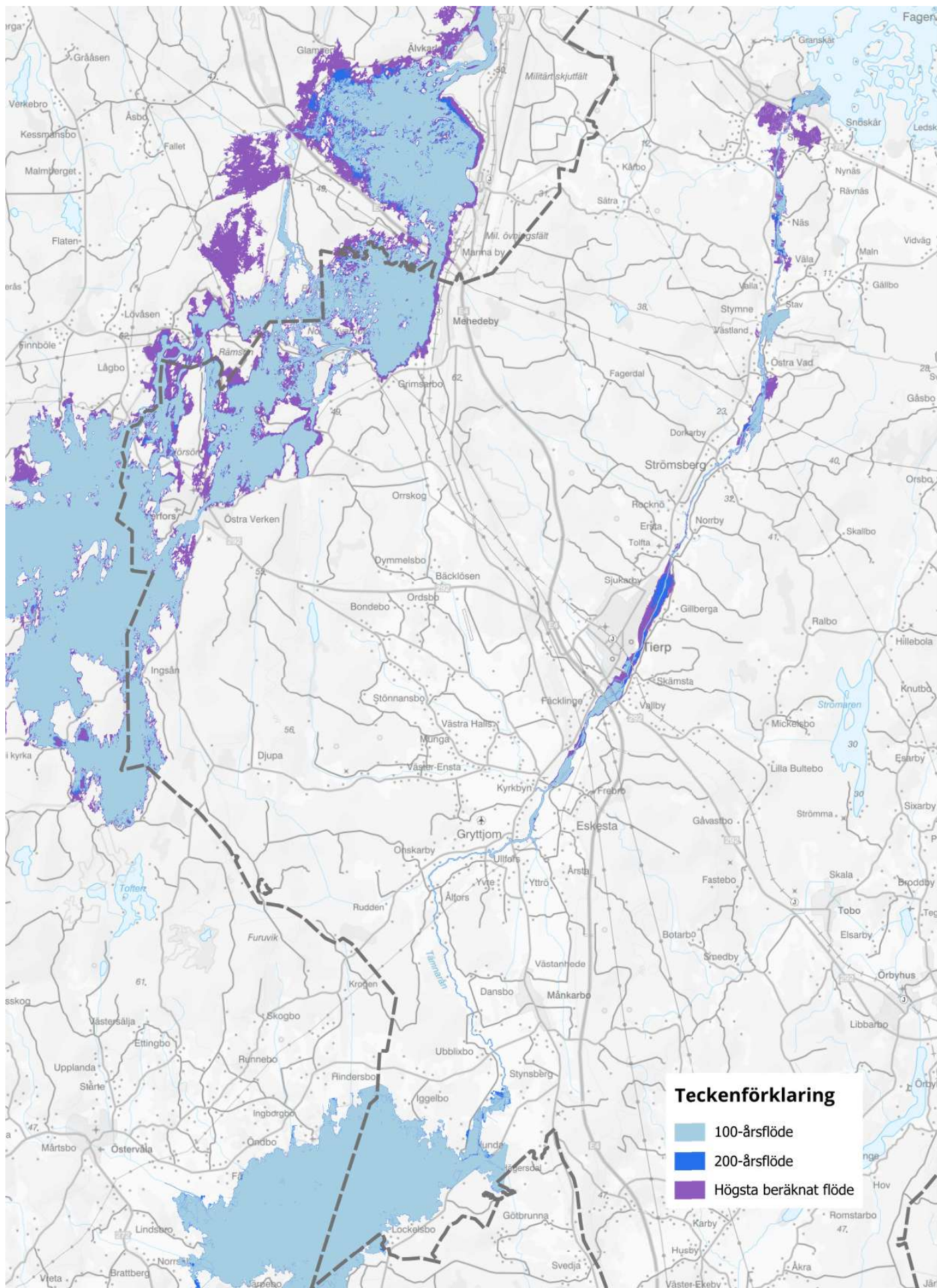
Figur 58. Söderfors. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

Figur 59. Skärplinge. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

Figur 60. Karlholm. Maximalt vattendjup vid 100-årsregn. Hänsyn har tagits till klimatfaktor.

Figur 61. Områden som översvämmas i Tämarnån och Dalälven till följd av höga flöden med återkomsttid på 100, 200 och cirka 10 000 år (högsta flöde).

4.6.3 Ras, skred och erosion

VERKTYGSLÅDA

- Geotekniska förutsättningar och risker för ras, skred och erosion ska beaktas i all detaljplanering. Vid indikation om risk behöver vidare bedömning eller undersökning göras.
- När aktsamhetsområde för ras, skred och erosion sammanfaller med område med översvämningsrisk behöver en samlad bedömning göras av riskerna. Hänsyn behöver också tas till hur klimatförändringar påverkar förhållandena.

Ras och skred är exempel på snabba massrörelser i jord eller berg, dessa rörelser kan orsaka stora skador på mark och byggnader samt riskera människoliv inom det drabbade området när de sker. I ett ras rör sig de enskilda delarna, såsom sand, grus och stenar, fritt i förhållande till varandra under hela förloppet. I ett skred är det istället en sammanhängande massa av jord eller större delen av en bergsslant som kommer i rörelse. Erosion är den allmänna benämningen på den process av nedbrytning och borttransportering av jord och berg som sker till följd av rinnande vatten, vågor, vind och is. Gemensamt för ras och skred är att de kan inträffa utan förvarning. Skred är vanligast i jordar med silt och lera, det vill säga jordarter med liten kornstorleksfördelning och sämre vattengenomsläpplighet (permeabilitet). Utöver geotekniska förutsättningar kan riskerna för ras, skred och erosion öka på grund av mänsklig aktivitet och klimatförändringar. Konsekvenserna av ras, skred och erosion kan bli stora beroende på vilka värden som påverkas i det drabbade området.

Landskapet i Tierps kommun är geologiskt sett ungt och kommunen karaktäriseras av ett till största delen flackt landskap

och en flack kust. De risker som finns för ras, skred och erosion är i huvudsak koncentrerade till vissa vattendrag, sjöar, åsar samt för delar av kommunens kuststräcka. Risker finns även vid branter och sluttningar eller platser där marken har bearbetats genom exempelvis skogsbruk.

I kartan nedan redovisas karterade områden med olika förutsättningar för ras, skred och erosion. Kartorna ger en översiktlig bild och indikation om risker, därför behöver mer utförliga bedömningar göras när möjligheter till exploatering undersöks.

Inför byggnationer eller andra förändringar av markanvändning som är beroende av markstabilitet eller som kan riskera att försämra områdets markstabilitet behöver geotekniska utredningar genomföras. Vid detaljplanläggning ska områdets geotekniska förutsättningar alltid uppmärksammas och ras och skredrisk beaktas. Inom områden med risk för ras, skred och erosion behöver riskbild och behov av åtgärder bedömas för att undvika negativa konsekvenser. Bedömningarna behöver även ta hänsyn till hur risker förändras över tid till följd av klimatförändringar.

4.6.4 Värmeböljor

VERKTYGSLÅDA

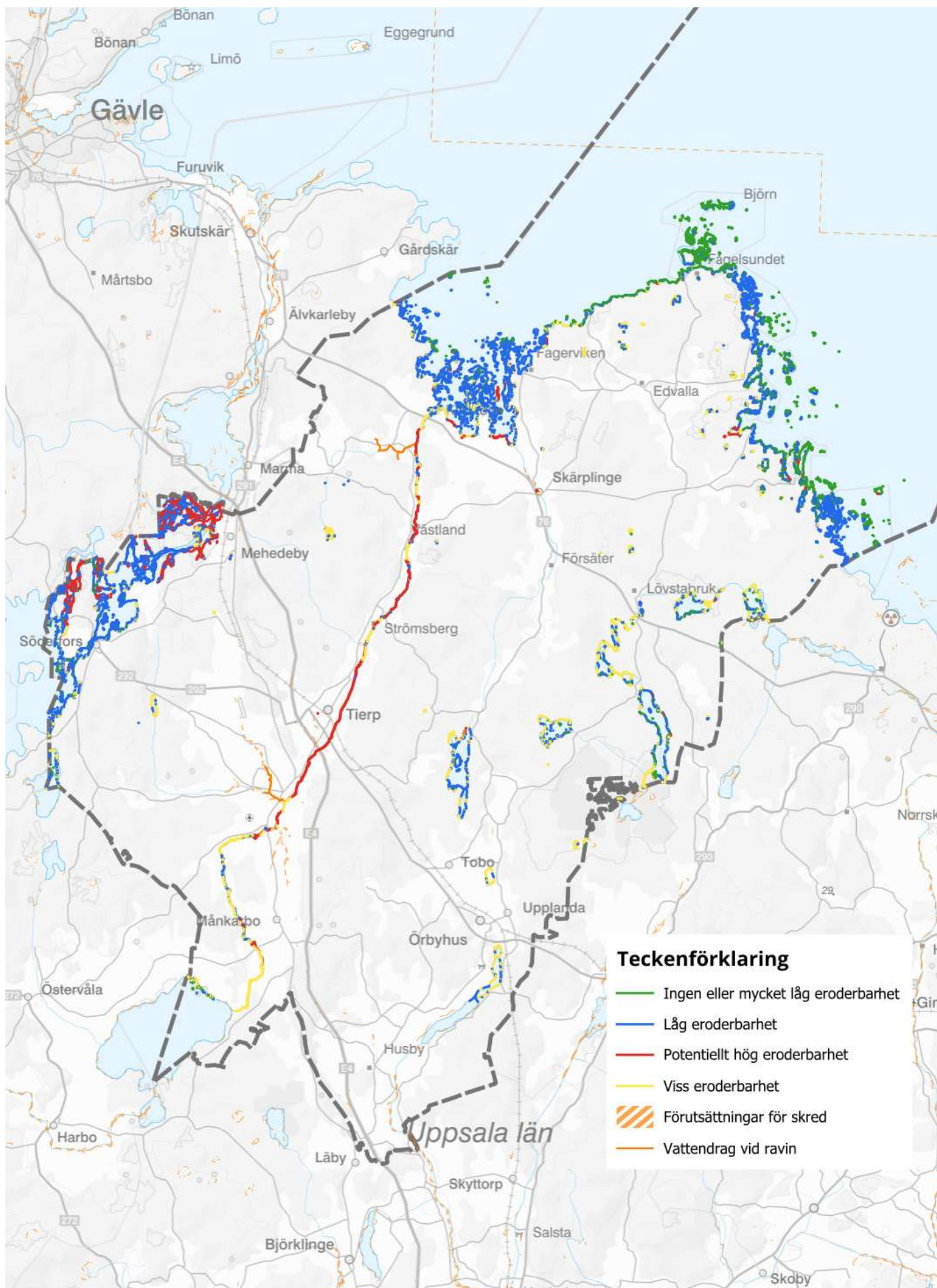
- Vid förtätning av kommunens tätorter ska behovet av grönstruktur vid risk för värmeöar beaktas.
- Kommunen ska ta hänsyn till särskilt sårbara gruppers behov av värmesänkande åtgärder i den fysiska planeringen.

Höga temperaturer är den mest direkta effekten av klimatförändringarna, med en väntad ökning av medeltemperaturen i länet med mellan tre och fem grader fram till 2100. Det ger konsekvenser för såväl ekologiska system som människor och djurs liv och hälsa. Särskilt värmeböljor, det vill säga när temperaturen har överstigit 25 grader tre dagar i följd, har stora konsekvenser för folkhälsan.

I den bebyggda miljön förstärks ett varmare klimat av hårdgjorda ytor som bibehåller värme och brist på grönska som reglerar temperaturen. Eftersom Tierps kommun är en landsbygdskommun med tätorter som har en gles bebyggelsestruktur och begränsad andel hårdgjord yta är riskerna till följd av värmeböljor

generellt sett låga. Få platser i kommunen riskerar värmeöar enligt MSBs kartering av höga markyttemperaturer.

Riskerna med ökade värmeböljor i kommunen är framförallt kopplade till särskilt sårbara grupper i samhället såsom äldre personer, små barn eller personer med vissa kroniska sjukdomar. Det är därför viktigt att det under pågående värmeböljor finns möjlighet att kyla inomhusmiljöer där dessa grupper vistas. I den fysiska planeringen behöver förtätningen av tätorter göras varsamt för att bibehålla viktig grönstruktur som bidrar till att kyla både inomhus- och utomhusluften. I kommande grönstrukturplaner för tätorterna är det viktigt att aspekten av höga temperaturer beaktas.

Figur 62. Karta över riskområden för ras, skred och erosion.

4.6.5 Förorenade områden

VERKTYGSLÅDA

- Vid planläggning eller lovprövning i områden med kända eller potentiella markföroreningar behöver marken fastställas som lämplig för ändamålet och det behöver vara klart om och hur platsen behöver efterbehandlas.
- Särskild hänsyn tas till förorenade områden med risk för jorderosion, ras, skred eller stora vattenflöden för att minska risken för föroreningsspridning kopplat till klimatförändringar.

I Tierps kommun finns 367 identifierade platser som kan vara förorenade. 81 platser är inventerade enligt MIFO-metodiken och 46 av dessa tillhör riskklasserna 1–2. Dessa riskklasser betyder att det är angeläget med översiktliga undersökningar på dessa platser på grund av att det finns betydande risk för påverkan på miljö och människors hälsa. Karta över förorenade områden finns att tillgå via Länsstyrelsen Uppsala läns geodatabas. I Tierps kommun finns även tretton områden på länsstyrelsens prioriteringslista, varav kommunen har tillsynsansvar för nio av dem.

I kommunen finns 17 nedlagda deponier. 14 har undersökts enligt MIFO fas 1. Av dessa har sex deponier undersökts enligt MIFO fas 2 där två klassats till riskklass 1 och fyra till riskklass 2. Totalt har tre deponier klassats till riskklass 1 och elva till riskklass 2. I nuläget pågår arbetet med att ta fram en handlingsplan för dessa deponier, där riskklass 1 och 2 prioriteras,

för att säkerställa att kommunen når de målen i den nationella strategin.

Utredningar om förorenad mark ska ske innan en detaljplan kan antas eller ett bygglov kan ges. Det ska vara fastlagt om marken är lämplig för ändamålet samt om och hur platsen behöver efterbehandlas, vilket ofta kräver undersökningar i flera steg. Genom undersökningar tidigt i planprocessen kan placering av känsliga verksamheter, exempelvis förskola, undvikas där högst föroreningsrisk finns.

Förorenade områden är även relevanta ur ett ras-, skred- och översvämningssperspektiv. Ändrade vattenförhållanden i marken kan öka risken för att ras, skred och slamströmmar förflyttar förorenat material från dessa områden. Över hela länet finns en ökad risk för spridning av föroreningar på grund av mer nederbörd.

4.6.6 Verksamheter med risker för omgivningen

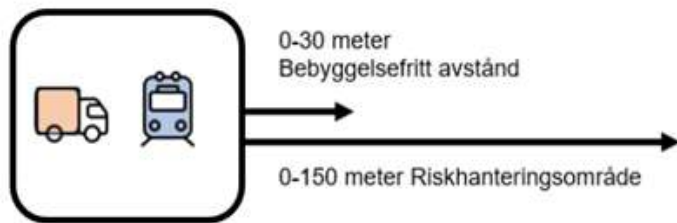
VERKTYGSLÅDA

- Verksamheter som medför risker och störningar bör lokaliseras i anslutning till befintliga industriområden och till områden präglade av större infrastruktur eller annan typ av omgivningspåverkan som gör dem olämpliga för bostadsändamål eller annan känslig markanvändning.
- Hänsyn ska tas till risker förknippade med farliga verksamheter, genom att följa nationella rekommendationer om skyddsavstånd. I utvecklingsområdena ska en avvägning göras tidigt i processen om motstående intressen finns.
- Vid detaljplanering inom 150 meter från transportled för farligt gods bör en riskbedömning alltid göras. Ett bebyggelsefritt område bör upprätthållas på minst 30 meter från närmaste spårmitt respektive väggkant.
- Ny miljöfarlig verksamhet bör lokaliseras där inverkan på miljö och människors hälsa är så minimal som möjligt. Vid både nya och befintliga miljöfarliga verksamheter bör infrastrukturen kring dessa planeras att tunga och farliga fordon passerar utanför befolkningstäta områden.
- Det kommunala grundvattenintresset ska väga tyngre än intresset att fortsätta eller etablera miljöfarlig verksamhet.
- Tillstånd till nya verksamheter eller åtgärder som kan påverka dricksvattnet negativt ska ske mycket restriktivt.
- Kommunen bör vara restriktivt inställd till torvbrytning av klimatskäl, då torv räknas som ett fossilt bränsle.

Vissa typer av verksamheter medför olika störningar och risker för omgivningen, som exempelvis utsläpp av farliga ämnen, explosioner, buller eller trafikrisker. Genom en medveten planering, lokalisering och kontinuerlig dialog mellan aktörer kan många störningar och risker reduceras. Verksamheter som

innebär risk eller störning ska lokaliseras till platser där risken för att drabba störningskänslig verksamhet är så låg som möjligt, exempelvis genom att industriområden avskiljs från bostäder. I de få fall där det av någon anledning inte går att hålla ett tillräckligt stort avstånd kan det gå att skapa förutsättning-

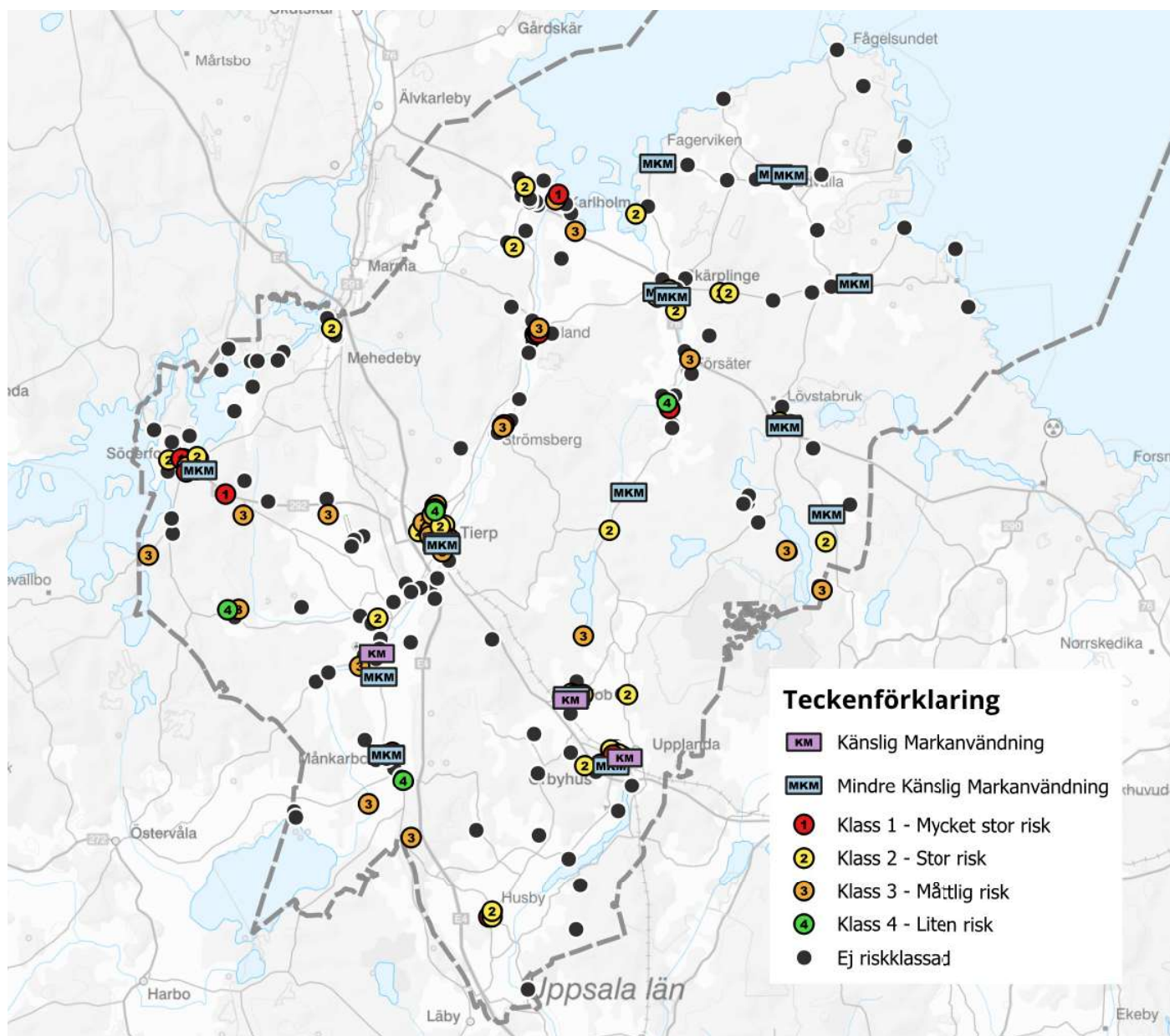
är för den avsedda markanvändningen genom andra typer av säkerhetshöjande åtgärder. Detta kan exempelvis vara fysiska skyddsanordningar, reglering av byggnaders användning, placering, utformning och utförande. Dock ska störande verksamhet i största möjliga mån placeras i lägen som gör att sådana åtgärder inte är nödvändiga.

Figur 63. Riskhanteringsavstånd och skyddsavstånd för väg och järnväg vid transport av farligt gods. Källa: Länsstyrelsen i Uppsala län

Transport av farligt gods

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och föremål som på grund av sina kemiska eller fysikaliska egenskaper kan orsaka skador på liv, hälsa, miljö eller egendom vid transport. I Tierps kommun finns inga utpekade områden för uppställning av farligt gods, dock finns tre transportleder för farligt gods: E4, väg 292 och väg 76. Vid planläggning eller lovärenden i närhet av dessa transportleder behöver risker kopplat till dessa noggrant vägas in. Inom riskhanteringsområdet, 150 meter från vägkant eller järnvägsspårets mitt, bör en riskbedömning alltid göras. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från närmaste spårmitt respektive vägkant bör upprätthållas runt riskobjekt. Beroende på avstånd till leden, typ av markanvändning och transportled kan en riskanalys behöva göras. För att bedöma behovet av en analys bör Länsstyrelsens vägledning för riskhantering vid transportleder för farligt gods användas som stöd. Vid behov ska åtgärder i den fysiska miljön, som exempelvis säkerhetsavstånd, skyddsvallar, skyddsplank och anpassning eller utformning av bebyggelse genomföras. Väg

Figur 64. Karta över deponier och förorenade områden.

E4 och väg 292, söder och väster om Tierp, sammanfaller med grundvattenmagasin på två olika ställen. Det är av stor vikt att kommunen har god beredskap för att minimera skada på grundvattnet vid en eventuell olycka.

Kärnkraft

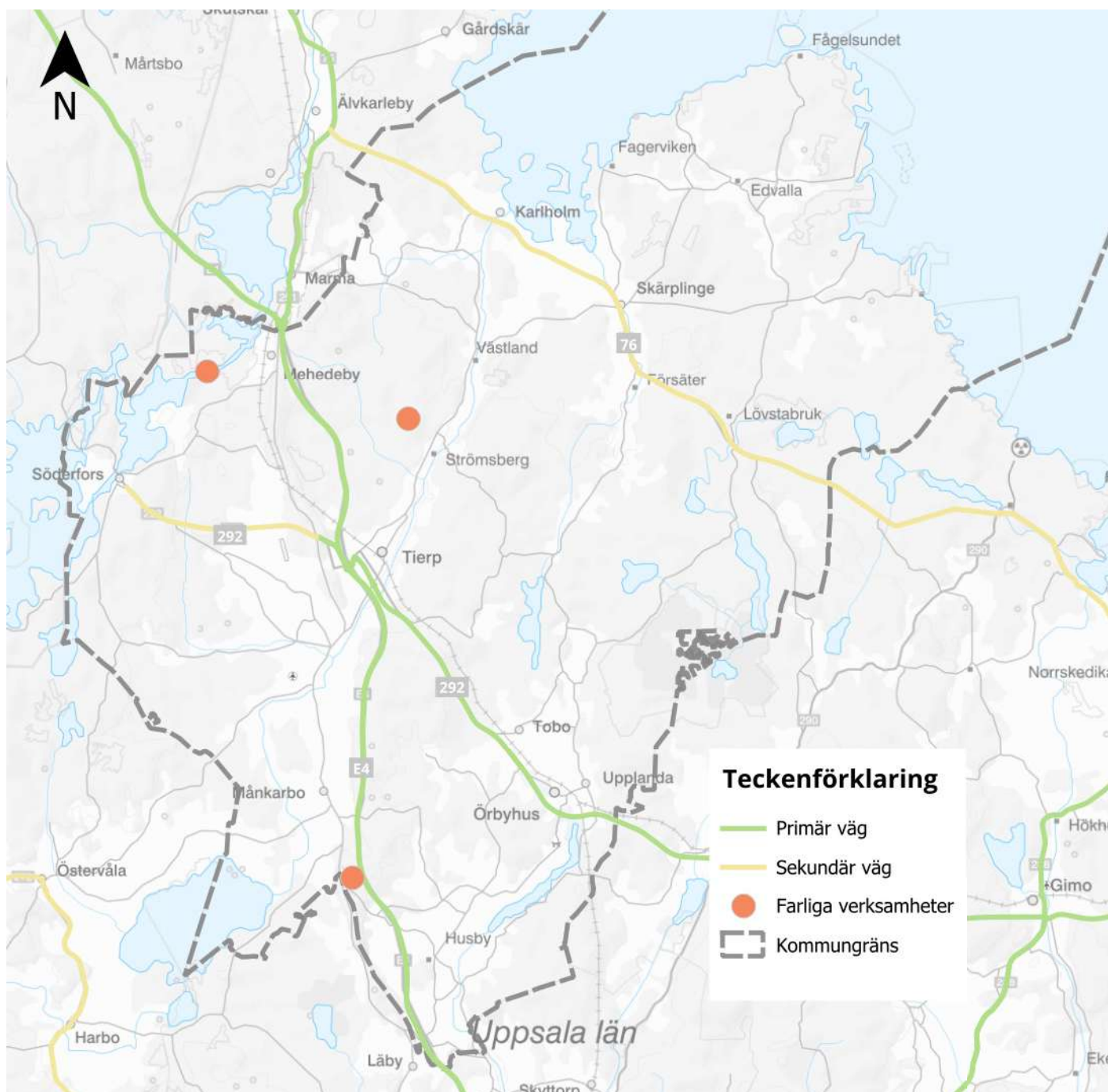
Forsmarks kärnkraftverk med tre aktiva reaktorer ligger i Tierps grannkommun, Östhammars kommun, och är en viktig arbetsgivare för boende i Tierps kommun. Enligt lag ska de län där det finns ett kärnkraftverk arbeta med kärnenergiberedskap, såsom att ta fram beredskapsplaner och att ha en beredskapsorganisation för att hantera en olycka med utsläpp av radioaktivitet eller med risk för utsläpp. I arbetet ingår också information till allmänheten både före, under och efter en inträffad händelse. Ett särskilt informationsansvar finns för boende inom den

inre och yttre beredskapszonen. Utöver beredskapszonerna omfattas hela kommunen även av en planeringszon som innebär att allmänheten ska kunna utrymmas baserat på strålningsmätningar.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ett huvudansvar vid en olycka hos Forsmarks kärnkraftverk. Tierps kommun samverkar med Östhammars kommun kring kärnenergiberedskapen. Tierps kommun har idag tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter i Lokala säkerhetsnämnden i Östhammars kommun.

Miljöfarliga verksamheter

Miljöfarlig verksamhet är ett juridiskt begrepp inom miljölagstiftning. Miljöfarlig verksamhet förknippas oftast med stora industrier, men även mindre verksamheter kan medföra risk

Figur 65. Karta över verksamheter med risker för omgivningen och rekommenderade transportleder för farligt gods.

och olägenhet för miljön och människors hälsa och klassas också som miljöfarliga. Miljöfarlig verksamhet regleras lagmässigt av miljöbalken (1998:808), förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899), förordningen om skydd mot olyckor (2003:789) och förordning om utvinningsavfall (2013:319).

I Tierps kommun finns miljöfarliga verksamheter i både tätorter och glesbygd. Exempelvis stål- och järnverk, betongindustri, bensinstationer, täktverksamhet, motorbanor och avloppsreningsverk. De större industrierna i kommunen är främst koncentrerade till Tierps köping och Söderfors.

Sevesoverksamheter och farliga verksamheter

För att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor för människor och miljö har EU antagit Sevesodirektivet, vilket omfattar verksamheter som hanterar större mängder kemikalier. I Tierps kommun finns tre verksamheter

som omfattas av en lägre kravnivå, vilket bland annat innebär att verksamheten är skyldig att informera invånarna samt skapa ett handlingsprogram för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor.

Enligt 2 kap. 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor ska verksamheter som kan innebära allvarlig skada på människor eller miljö i skäligen omfattning hålla beredskap för att hindra eller begränsa att en sådan olycka sker. Kravet innebär att verksamheter som medför en större riskbild för samhället än vad den kommunala räddningstjänsten normalt har beredskap för att hantera, på egen hand anordnar kompletterande beredskap. Verksamheter som omfattas av lagstiftningen brukar benämnas som farliga verksamheter, och Sevesoverksamheter klassas automatiskt även som farliga verksamheter. I Tierps kommun finns tre klassade farliga verksamheter: Månkarbo bergtäkt, Jehanders bergtäkt, Strömsberg och Untra inkl. södra vallen, varav de två förstnämnda också är Sevesoverksamheter. Ingen utveckling pekas ut i närheten av de farliga verksamheterna.

4.6.7 Miljökvalitetsnormer för vatten

VERKTYGSLÅDA

- I den fysiska planeringen ska kommunens vattentjänstplan användas som planeringsunderlag.
- Vattenfrågorna hanteras i ett tidigt skede i den fysiska planeringen för förankring med berörda samt för att beakta möjligheter att förbättra vattnens status. Vid förändrad markanvändning ska miljökvalitetsnormerna för vatten följas.
- Kommunen ska hantera vattenfrågor med ett helhetsgrepp där olika aspekter av kvalitet, kvantitet, och tillrinning samt avrinning ingår. Hanteringen ska utgå från avrinningsområden och samverkan med andra aktörer behöver därför sträcka sig utanför kommunens gränser.
- Kommunen ska aktivt verka för att minimera utsläpp av övergödande och andra miljöskadliga ämnen.
- VA-systemen ska successivt anpassas för att minska bräddningen till kommunens recipienter, för att bidra till uppfyllandet av miljökvalitetsnormer samt skydd av miljö och människors hälsa.
- Områden som är särskilt lämpliga för dricksvattenförsörjning ska bevaras och skyddas så långt som möjligt. Exploatering i känsliga infiltrationsområden ska begränsas och höga krav ska ställas på åtgärder som minimerar risker och som möjliggör att dagvatten renas och kan infiltrera.
- Vid exploatering nära hav, sjöar eller vattendrag ska ytor vid behov reserveras för hydromorfologiska återställningsåtgärder så som faunapassager.
- Lokala åtgärdsplaner ska tas fram för samtliga avrinningsområden.
- Genom en förbättrad dagvattenhantering ska statusen förbättras för yt- och grundvattenförekomsterna i kommunen, se även verktygslåda i avsnittet för dagvatten. Verktygslåda för dricksvatten och avlopp är också kopplad till miljökvalitetsnormer för vatten

Miljökvalitetsnormer är bestämmelser om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt och regleras i miljöbalken. Vid planläggning och i andra ärenden enligt plan- och bygglagen ska miljökvalitetsnormer följas.

Miljökvalitetsnormer för vatten sätts för de större eller viktigare områden som kallas för vattenförekomster och anger det kvalitetskrav som ska uppnås. Det övergripande målet är att alla vattenområden ska ha god ekologisk och kemisk status till år 2021, med tidsfrist för vissa till 2027.

Arbetet med vattenfrågor måste utgå från vattnets vägar. Vatten rör sig genom marken, i vattendrag, mellan sjöar och ibland i ledningar. Till slut hamnar mycket av det i våra kustvatten. Ett geografiskt avgränsat område där nederbörden avrinner och ansamlas kallas för ett avrinningsområde. All nederbörd som faller inom ett avrinningsområde rinner ut i havet via enbart ett vattendrag. Avrinningsområdena är viktiga i arbetet med vattenkvalitet i kust och vattendrag då en viss förorening inom ett avrinningsområde kommer att transporteras vidare via vattendraget ut till kusten. Olika aktörer måste därför samarbeta över de administrativa gränserna för att förbättra vattenkvaliteten.

Tierps kommun omfattas av sex huvudavrinningsområden:

- 53 Dalälven
- 53/54 Kustmynnande mellan Dalälven och Tämnnarån
- 54 Tämnnarån
- 54/55 Kustmynnande mellan Tämnnarån och Forsmarksån
- 55 Forsmarksån
- 61 Norrström (Fyrisån)

Vattenplaneringen och -förvaltningen ska ske utifrån avrinningsområdena och delavrinningsområdena i nära samarbete med berörda grannkommuner och lokala aktörer, exempelvis genom framtagande av lokala åtgärdsprogram.

Vattnets naturliga vägar är också utgångspunkten för EU:s vattendirektiv, som ska säkra en god vattenkvalitet i Europas yt- och grundvatten. Direktivet omfattar alla sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten, även landmiljöer och våtmarker som är direkt beroende av akvatiska ekosystem.

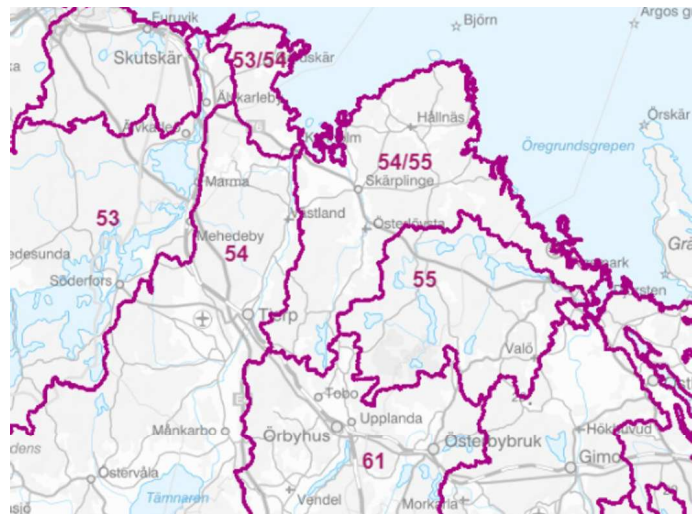
Miljökvalitetsnormer för ytvatten

De flesta av kommunens ytvattenförekomster har i nuläget inte god status, varken ekologisk eller kemisk. Det krävs åtgärder i form av exempelvis minskat näringsläckage, biotopvård och avlägsnande av vandringshinder för fiskar för att statusen ska förbättras. Tierps kommun arbetar aktivt med att förbättra konnektiviteten och att åtgärda övergödningsproblematiken från jordbruksmark och urbana miljöer i många av kommunens vattenförekomster. Detta görs genom direkta fysiska åtgärder och flertalet samverkansprojekt med enskilda markägare och närliggande kommuner.

Kommunen prioriterar tillsyn av enskilda avlopp till anläggningar som riskerar att ha en stor negativ påverkan på vattenförekomsterna och det kommunala miljö- och avfallsbolaget arbetar med att åtgärda problematik kring bräddningar så att vattenkvaliteten kan förbättras. Kommunen har även fått stöd beviljat för ett lokalt åtgärdsprogram för Tämnnarens och Tämnnaråns avrinningsområde för att kunna ta ett helhetsgrepp om de åtgärder som behövs. Projektet är ett samarbete mellan Tierp, Heby och Uppsala kommun. Det finns även ett pågående samarbete för biotoprestaurering av nedre Dalälven tillsammans med Älvkarleby kommun, länsstyrelsen och Sveriges Lantbruksuniversitet. Förbättringsarbete sker också i samverkan genom flertalet vattenvårdsförbund och nätverk. Kommunen ska ansöka om stöd för fler lokala åtgärdsprogram så att samtliga ytvattenförekomster omfattas.

Förbättring av vattenkvaliteten i den fysiska planeringen

Den fysiska planeringen har stor betydelse för möjligheterna att förbättra vattnets status eftersom att den påverkar hur vattnet rör sig och infiltreras i landskapet, exempelvis genom hårdgörande av ytor eller omhändertagande av dagvatten. Ny bebyggelse eller verksamheter får inte försämra vattenförekomsternas status eller möjligheterna att nå god status. Stadsbyggnadsprojekt ska helst få tydligt positiva följder för vatten de påverkar. Då tiden börjar rinna ut för när god status ska ha uppnåtts är det viktigt att allt som sker inom avrinningsområdet bidrar till att förbättra vattenförekomsternas status. Genom att arbeta stra-

Figur 66. Kommunens sex huvudavrinningsområden.

tegiskt med vattenfrågor utifrån översiktsplanens verktygslådor för dagvatten, översvämningsrisk och miljökvalitetsnormer för vatten i kombination de andra underlag som ligger till grund för översiktsplanen kan vattenförekomsternas status förbättras.

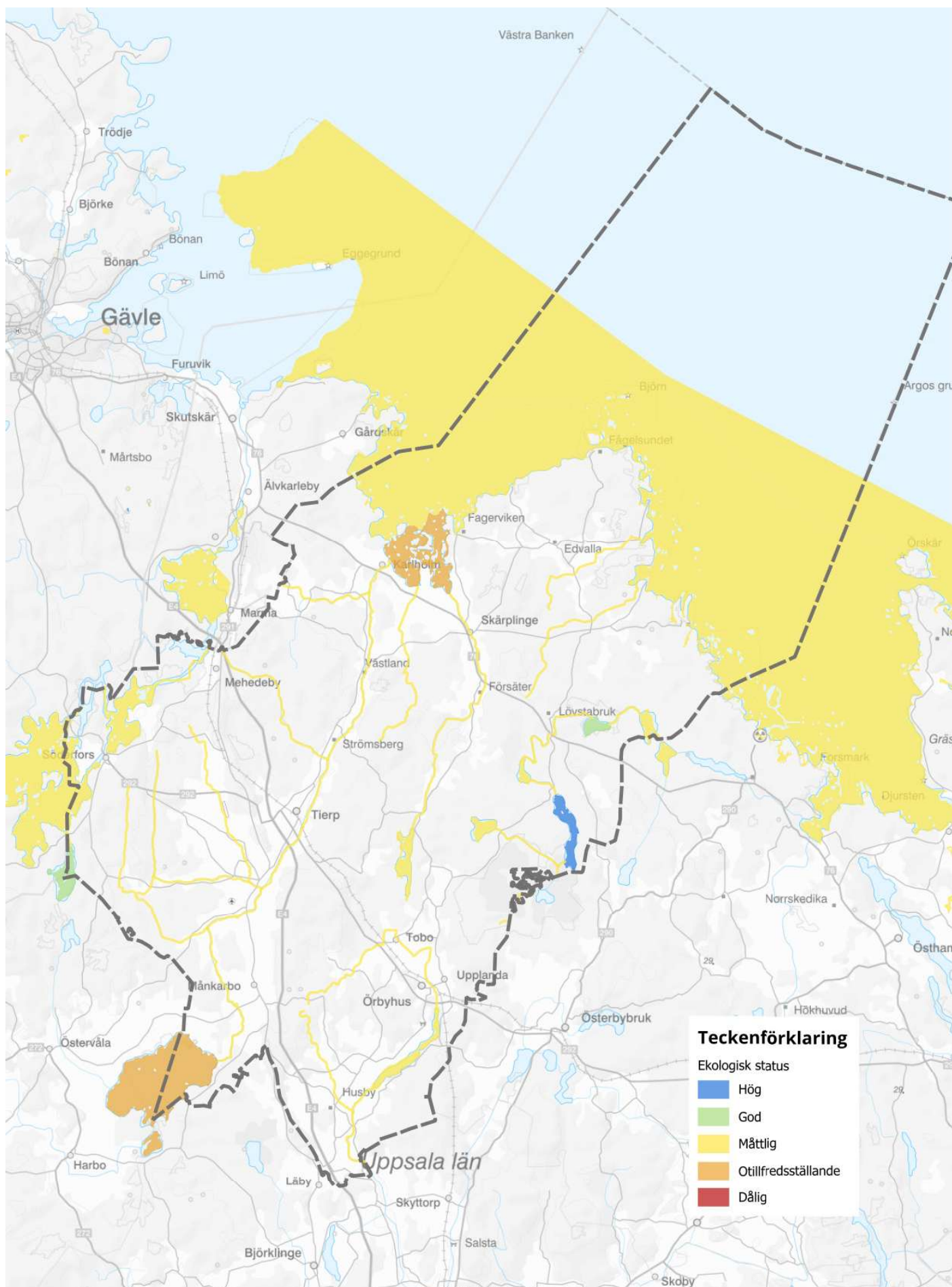
I vattendirektivet ingår också de landmiljöer som är direkt beroende av vattenförhållandena. Detta är särskilt aktuellt vid de flacka stränderna som översvämmas på våren och är viktiga för fågellivet samt vid Nedre Dalälven vars unika naturvärden är helt beroende av vattenföringen. Vattendragens reglering behöver skötas så att även natur- och kulturvärden längs stränder och på översvämningsmarker kan bibehållas och utvecklas.

Miljökvalitetsnormer för grundvatten

Det finns elva grundvattenförekomster i kommunen varav tre delas med Uppsala kommun och Älvkarleby kommun. Samtliga grundvattenförekomster förutom Edvalla bedöms ha god kemisk och kvantitativ status. Edvalla har otillfredsställande kemisk status på grund av naturligt höga halter av klorid som kommer från relik saltvatten då området tidigare varit havsbotten. Edvalla har också otillfredsställande kvantitativ status, vilket är ett problem längs hela Uppsala läns kuststräcka. Grundvattenförekomsterna är kopplade till dricksvattenförsörjningen. Områden som är särskilt lämpliga för dricksvattenförsörjningen ska därför bevaras och skyddas så långt som möjligt. Exploatering i känsliga infiltrationsområden ska begränsas och höga krav ska ställas på åtgärder som minimerar risker och som möjliggör att dagvatten renas och kan infiltrera. Se även avsnittet dricksvatten och avlopp för fler åtgärder och riktlinjer kopplat till grundvatten.

Grundvattenbrist

Grundvattentillgången är generellt sett god i stora delar av kommunen, men starkt begränsad i vissa områden. I dessa områden råder även risk för saltvatteninträngning i brunnar. Denna situation är påtaglig längs delar av Hållnashalvön. Tillgång till vatten av god kvalitet är en del av en god bebyggd miljö och de allmänna folkhälsomålen. Vid planläggning, förhandsbesked och bygglov ska vattenfrågan alltid beaktas utifrån översiktsplanens vägledande principer för att bidra till att vattenförekomsternas status förbättras.

Figur 67. Endast ett fåtal vattenförekomster bedöms ha god ekologisk status. Enligt miljökonsekvensnormerna ska alla uppnå god status senast 2021 eller 2027.

4.6.8 Miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska beakta buller och vibrationer i tidiga skeden av den fysiska planeringen för att minimera riskerna för människors hälsa.
- Ny bebyggelse och infrastruktur ska anpassas så att bullerstörningar minimeras. Det kan göras genom val av lokalisering, byggmaterial eller åtgärder i omgivningen för bullerreducering.
- Kommunen ska följa de riktlinjer, råd och vägledningar som finns för buller och vibrationer i detaljplaneringen.

Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Att skapa boende- och vistelsemiljöer med bra ljudmiljö är därför en viktig del av den fysiska planeringen för att skapa hälsosamma och attraktiva boendemiljöer. Källor till buller kan vara exempelvis vägtrafik, järnvägstrafik eller industribuller från verksamheter.

Kommunen har ingen övergripande bullerkartläggning, men högre bullernivåer förväntas förekomma vid de större vägarna samt järnvägen. Anläggningar av särskilt intresse med hänsyn till buller i kommunen är Tierp arena samt flygfältet i Gryttjom, där höga bullernivåer kan uppstå. Ny bebyggelse och stora infrastrukturstråk i närområdet bör därför särskilt beaktas. Störningar från skjutfält och militära övningsområden ska också beaktas i plan- och lovärenden.

På grund av hälsoriskerna och olägenheterna som buller innebär ska bullerfrågan beaktas och vid behov utredas genom akustiska utredningar vid planläggning eller förhandsbesked. Buller kan förebyggas på olika vis, exempelvis genom bygg-

nadsplacering, byggnadsutformning, tekniska lösningar för byggnader, ökad stadsgrönska, användande av bullerdämpande material, vägbeläggning och hastighetsregleringar. Kommunen ska följa de riktlinjer och riktvärden som finns för buller och vibrationer i detaljplaneringen. Den fysiska planeringen ska även utgå från Naturvårdsverkets och Folkhälsomyndighetens allmänna råd och vägledningar.

Översiktsplanens inriktning mot bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära lägen kan i vissa fall innebära utmaningar då dessa platser generellt är mer bullerutsatta, detta gäller framförallt för de utvecklingsområden för bebyggelse som pekats ut i anslutning till järnvägen. I dessa områden är det av stor vikt att bulleraspekten hanteras i ett tidigt skede för att planera för lämpliga anpassningar och åtgärder som minimerar bullerstörningar. Översiktsplanen föreslår även flera utvecklingsområden för verksamheter i anslutning till väg E4 för att avlasta tätorterna från tung trafik och istället koncentrera den till områden som redan är utsatta för buller. Detta bidrar till att förbättra ljudmiljön i tätorternas bostadsområden.

4.6.9 Miljökvalitetsnormer för luft

VERKTYGSLÅDA

- Miljökvalitetsnormerna för luft ska följas och miljökvalitetsmålet för frisk luft ska beaktas.
- Kommunen ska i den fysiska planeringen främja ett hållbart resande och prioritera ny bebyggelse inom befintliga kollektivtrafikstråk samt stråk för gång och cykel för att miljökvalitetsnormerna fortsatt ska uppnås.

Miljökvalitetsnormerna för luft anger så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas samt gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas till skydd för människors hälsa och miljön. Flera luftföroreningar har dock skadeverkan även under nivån för miljökvalitetsnormerna och kommunen bör därför sträva efter att halterna hålls så låga som möjligt och inte bara nå miljökvalitetsnormerna, utan även miljökvalitetsmålen som ställer högre krav på luftkvaliteten. Luftföroreningar påverkar människor och miljön negativt i många avseenden och känsliga grupper som exempelvis barn, mödrar och hjärt- och lungsjuka är särskilt utsatta. Luftföroreningar leder även till förurning, övergödning samt skador

på växter och kulturhistoriska miljöer. De medför därför stora kostnader för samhället.

Luftkvaliteten i Tierps kommun är god och uppfyller miljökvalitetsnormerna för kväveoxider (NO₂) och partiklar (PM₁₀) som är de vanligaste föroreningarna i tätorter. Luften i kommunen påverkas både av lokala utsläppskällor och av långväga föroreningar som transporteras dit. Vägtrafiken utgör den enskilt största lokala källan till luftföroreningar och de högsta halterna av kväveoxider och partiklar kan uppmätas längst med väg E4. Det finns även vissa gator i Tierps köping som några dygn om året har förhöjda värden.

För att luften i kommunen ska ha en fortsatt god kvalitet behöver kommunen klara de klimatmål som satts för hållbart resande, se avsnittet kommunikationer och mobilitet. Detta är också en av anledningarna till att översiktsplanen prioriterar

trafikslagen gång, cykel och kollektivtrafik samt pekar ut en fortsatt bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära lägen. Kommunen ska även genom beteendepåverkan främja ett hållbart resande.

4.6.10 Miljökvalitetsnormer för radon

VERKTYGSLÅDA

- Vid planläggning ska hänsyn tas till risker för förhöjda radonhalter. Vid indikationer på förhöjda radonvärden behöver området bedömas och utredas närmare för att säkerställa att det inte finns risk för människors hälsa.

Områden med förhöjd radonrisk täcker över hälften av kommunen inklusive samtliga tätorter förutom Söderfors. Även lågriskområden kan ge höga radonhalter om det finns otätheter i grundkonstruktionen. Radon utgör en olägenhet för människors hälsa om radonhaltens årsmedelvärde i bostäder och arbetsplat-

ser är högt. I arbetet för god bebyggd miljö, säker strålmiljö och folkhälsomål arbetar Tierps kommun med att minska risken för att människor utsätts för höga radonvärden. Radonmätning bör göras inför slutbesiktning.

4.6.11 Utryckningsfordon

VERKTYGSLÅDA

- I detaljplaneringen ska behovet av god framkomlighet för utryckningsfordon i tätbebyggda områden beaktas. Om möjligt ska bebyggelseområden ha flera möjliga angöringsvägar.
- God brandvattenförsörjning ska beaktas i detaljplaneringen.

Kommunen ska säkerställa framkomlighet för räddningstjänstens och ambulanssjukvårdens utryckningsfordon i den fysiska planeringen. Vid lokalisering av nya stationer, vårdinrättningar och offentliga lokaler ska de placeras och utformas så att ambulans och räddningstjänst har förutsättningar att operera med tillräcklig vändzon och fritt utrymme. Placering i förhållande till tillfartsvägar är av stor vikt. Vid planering av samhällsviktiga funktioner ska även hänsyn tas till risk för översvämningar från höga flöden eller skyfall så att tillfartsvägar eller alternativa körvägar är möjliga.

Tierps kommun har tillsammans med Uppsala och Östhammars kommun en gemensam räddningsnämnd med det politiska ansvaret för räddningstjänsten. Uppsala Brandförsvär är den förvaltning som verkställer räddningsnämndens beslut. Räddningstjänsten bör vara delaktig i samtliga skeden av planeringsprocesserna och ska därför remitteras i alla planer som kan beröra eller påverka räddningstjänstens verksamhet. Detta är viktigt, dels för att minimera olika risker, dels för att förbättra förutsättningarna för räddningsinsatser.

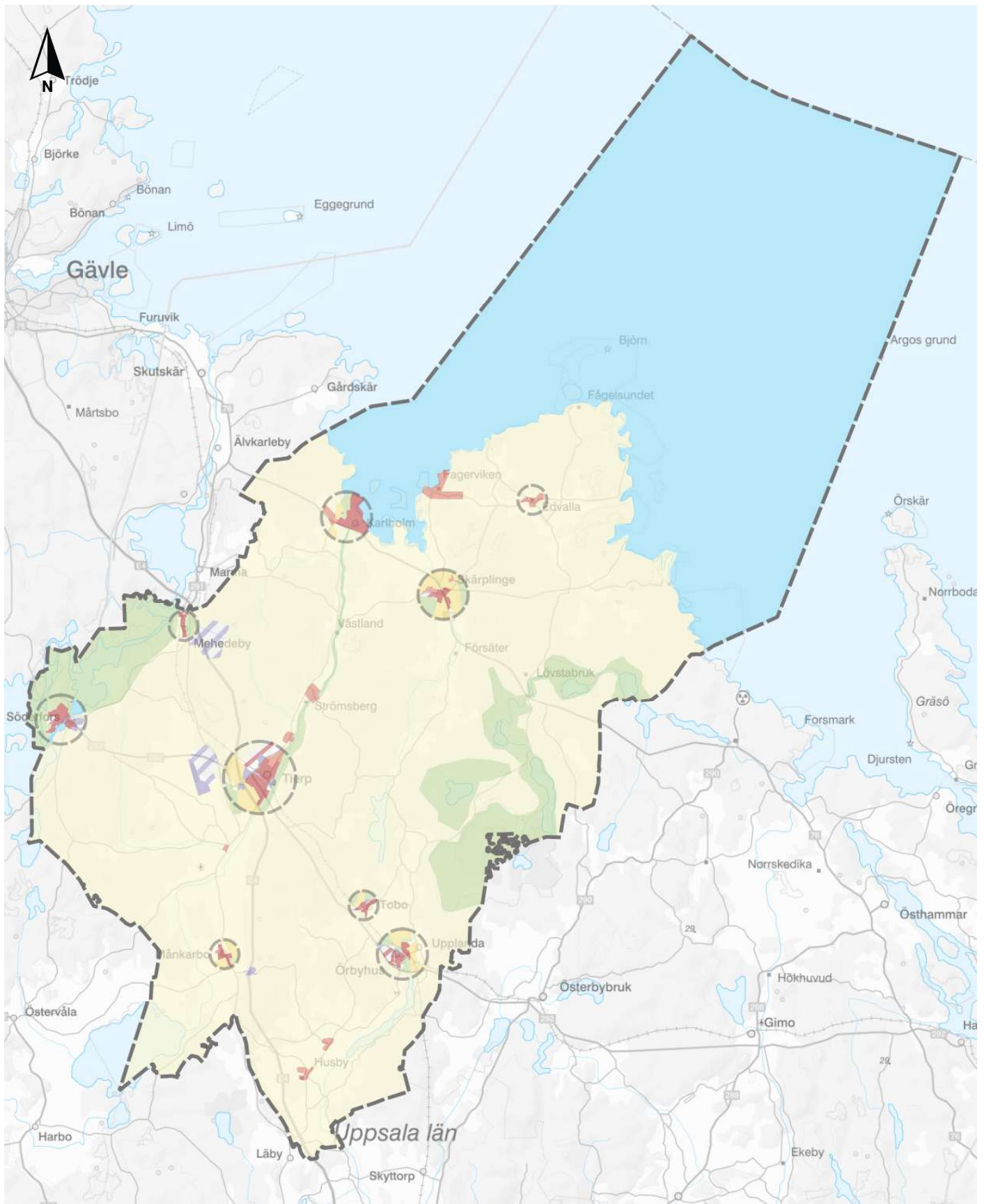

5. GEOGRAFISK MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I följande kapitel redovisas först mark- och vattenanvändningen för hela kommunen i en karta och därefter mer ingående för kommunens åtta tätorter och två landsbygdsområden. Användningarna visualiseras som ytor och för varje yta definieras en användning som sedan kan preciseras vid behov.

5.1 MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTA

Markanvändningskartan redovisar grunddragen för hur hela kommunens mark- och vattenområden är avsedda att användas.

Figur 69. Mark- och vattenanvändningskarta för hela kommunen.

Mark och vattenanvändning

Mångfunktionell bebyggelse

Utvecklingsområde

Områden med stads- och tätortsmässig karaktär. Dessa områden kan inrymma såväl bostäder som servicefunktioner i varierad omfattning. Likaså behöver områden med mångfunktionell bebyggelse inrymma och ta hänsyn till natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Sammanhängande bostadsbebyggelse

Områden som i huvudsak består av bostäder. Dessa områden karaktäriseras av småorter, förorter eller bybildningar. Här förekommer generellt endast ett fåtal servicefunktioner. Likaså behöver områden med sammanhängande bostadsbebyggelse inrymma och ta hänsyn till natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Landsbygd

Områden som innefattar landsbygd innebär en generell markanvändning med övergripande planeringsöverväganden. Användningen inrymmer flera användningar men där det inte är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad. Exempel på markanvändning som ryms inom landsbygd är bostäder, skogsmark och jordbruk.

Natur- och friluftsliv

Områden som innefattar större och prioriterade sammanhängande områden för natur- och friluftslivet. Det innefattar natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Areell näring

Områden för areell näring innefattar jordbruk, skogsbruk, rennäring, vattenbruk och yrkesfiske. I översiktsplanen har denna användning prioriterats att redovisas inom de fördjupade Ortsbeskrivningarna. Utanför Ortsbeskrivningarna inryms areella näringar inom användningen landsbygd och har alltså inte pekats ut under denna användningsbestämmelse utanför avgränsningsområdena för fördjupade Ortsbeskrivningar.

Verksamheter och industri

Utvecklingsområde

Områden där verksamheter och industri behöver separeras ifrån bostäder. Verksamheterna inom användningen är störande för omgivningen på något sätt och inte förenliga med bostäder eller annan känslig markanvändning.

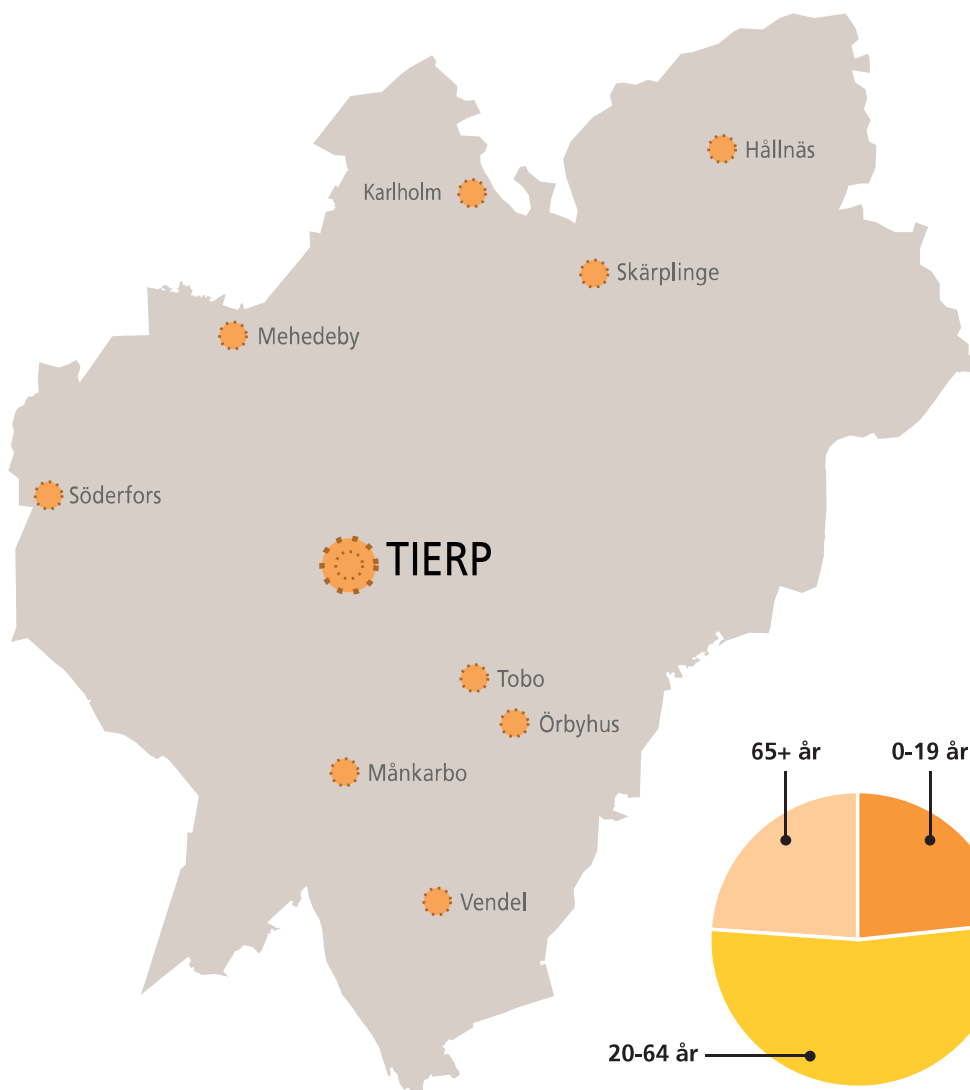
Teknisk anläggning

Teknisk anläggning används för områden som försörjer samhället med exempelvis energi, vatten och telekommunikation. Denna användning används för anläggningar som kräver större ytor och där användningen behöver ha företräde framför andra användningar.

Vatten

Områden för vatten kan avse såväl öppet hav som kustvatten, sjöar och vattendrag. Vatten kan även ingå i de andra användningarna om det inte finns några särskilda ställningstaganden som kräver att just denna användning anges.

5.2 TIERP

6350 invånare

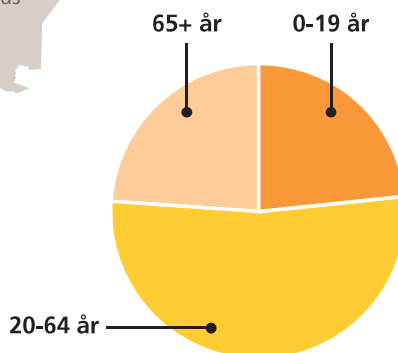
Kollektivtrafikutbud

Linje 510 Tierp - Älvkarleby
Linje 511 Tierp - Skärplinge
Linje 513 Tierp - Östervåla
Linje 516 Söderfors - Tierp
Linje 517 Tierp - Örbyhus
Linje 518 Tierp - Skutskär
Linje 821 Tierp - Uppsala
Regionaltågstrafik Gävle - Tierp - Uppsala

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-9)
Gymnasieskola
Vårdboende för äldre
Vårdcentrum
Badhus
Bibliotek
Livsmedelsbutik

Om Tierp

Tierp eller Tierps köping är kommunens centralort och är belägen i kommunens mitt. Tierps köping är sett till befolkning även kommunens största ort med 6175 invånare. I Tierp finns kommunens administrativa centrum liksom kommunens största utbud av service och handel.

Målbild

Den långsiktiga målsättningen för Tierps köping med omnejd är att nå en befolkning på 10 000 invånare för att skapa ett befolknings- och kundunderlag som stödjer en levande service och handel.

Framtida planering av Tierps köping ska ske med målbilden "en grön småstad", där stor hänsyn tas till attraktiva centrummiljöer med människan i fokus, plats för tätortsnära natur och ytor för lek och spontanidrott samt en förtätning och ökad stadsmässighet av köpingens centrala delar. Kommunen ska aktivt arbeta med att underlätta för det kollektiva resandet och befästa Tierps roll som kollektivtrafikhubb och en centralpunkt för norduppland. Tierps köping ska utgöra ett attraktivt små-

stadsalternativ till de närliggande regionstäderna Gävle och Uppsala. Ur ett regionalt perspektiv ska Tierp utgöra ett centrum för länets norra och nordöstra del och en länk mellan Gävleborg och Uppsala län.

Ur ett kommunalt perspektiv ska Tierp fortsatt utgöra kommunens centralort med det administrativa centrumet och med ett brett utbud av service, handel och arbetsplatser.

I medborgardialogerna i Tierps köping var "levande centrumkärna", "natur- och grönområden" samt "Tämnarån" de värdeord som var mest förekommande i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades framförallt Tämnarån och Vegavallen med omkringliggande skog som viktiga natur- och grönområden. Områden för nya bostäder föreslogs både inom, norr och söder om orten. Värdeorden är återkommande i strategin för utvecklingen av Tierps köping och flera av de föreslagna bevarandeområdena och utvecklingsområdena ligger till grund för mark- och vattenanvändningskartan för orten.

VERKTYGSLÅDA

- Den framtida utvecklingen av Tierps köping ska ske utifrån de tre perspektiven Förtätning, Expansion och Tierp med omnejd.
- En fördjupad översiktsplan för Tierps köping är högt prioriterad i den fortsatta planeringen.
- Möjligheten att omvandla Tämnaårdalen till ett attraktivt och tillgängligt tätortsnära naturområde ska utredas, liksom möjligheten att etablera ett kommunalt naturreservat längs ådalen.
- En långsiktig plan för modernisering av köpingens centrala delar ska tas fram.
- Samverkan mellan kommunen, fastighetsägare, föreningsliv, näringsliv och andra aktörer ska utgöra en viktig del av centrumutvecklingen.
- Industri- och verksamhetsmark ska möjliggöras i anslutning till befintliga industriområden och till områden präglade av större infrastruktur eller annan typ av omgivningspåverkan som gör dem olämpliga för bostadsändamål eller annan känslig markanvändning.
- En grönstrukturplan för köpingen och kommunen i stort ska tas fram där länsstyrelsens grönstrukturplan ska utgöra ett viktigt underlag.
- Kommunen ska genom markanvisningar och markförsäljning aktivt arbeta för blandade upplåtelseformer och bostadsstorlekar i samtliga delar av köpingen för att motverka segregation och möjliggöra för en mer blandad stadsmiljö.
- Kommunen ska aktivt söka samarbeten och dialog med fastighetsägare i köpingens centrala delar, men också ställa ökade krav på underhåll av centralt belägna fastigheter.
- Detaljplaner i centrala delar ska beakta behovet av verksamhetslokaler i gatuplan.
- Planeringen inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning från 6000 till 10 000, varav 1500 beräknas rymmas inom den påbörjade stadsdelen Siggbo.
- Behov av- och åtgärder för klimatanpassning för orten ska utredas och genomföras.

Strategi

Strategin för Tierps köpings tillväxt består av tre vägledande principer: Förtätning, expansion samt Tierp med omnejd.

Förtätning

Förtätning innebär att utrymmen inom den befintliga bebyggelsestrukturen bebyggs och att högre och tätare bebyggelse möjliggörs. Förtätning kan också innebära att exempelvis tomma verksamhetslokaler omvandlas för bostadsändamål. I förtätningen av Tierps köping ska kommunen verka för en större blandning och en större bredd av upplåtelseformer. Fördelarna med en tätare stadsmiljö är att ett större kundunderlag för service och kollektivtrafik samlas inom ett mer begränsat geografiskt område. Förtätning leder till ett minskat ianspråktagande av skogs- eller jordbruksmark, underlättar användande av befintlig infrastruktur, samt medför minskade exploateringskostnader. Förtätningen får inte innebära att viktiga utrymmen i orten byggs bort såsom platser för möten, spontanidrott, lek, avkoppling, tätortsnära natur och bryta grönstråk.

För att säkerställa att förtätningen genomförs på ett sätt som tillvaratar fördelarna, utan att leda till negativa konsekvenser för stadsbild och funktioner, krävs en analys och utvärdering av nytta och risker med förtätning för köpingens olika delar. I översiktsplanen pekas ett område ut söder om järnvägen, i östra delen av Tierps köping, för omvandling från verksamheter till mångfunktionell bebyggelse. Lokaliseringen ses som lämplig med närheten till kollektivtrafik och befintligt nät för vatten och avlopp. En fördjupad översiktsplan för Tierps köping är högt

prioriterat i den fortsatta planeringen, där bland annat lämpliga områden för förtätning ska kartläggas.

Expansion

Genom expansion ska nya, storskaliga områden utanför befintlig bebyggelsestruktur exploateras. Detaljplaner finns för området Siggbo i köpingens sydvästra del och exploatering har påbörjats. Sett till den efterfrågan som Siggbo bedöms täcka så anser kommunen att ett nytt storskaligt exploateringsområde inte är aktuellt i närtid. Om ett sådant behov skulle uppstå ska ett område från Ölsbo till Tierps ridskola i köpingens norra del prioriteras för planläggning. Området består främst av skogsmark med mindre inslag av hagar och betesmarker. Med en väl genomtänkt utformning kan området knytas samman med Vegavallens idrottsområde, Trollsjön och Tierps ridskola med nya bostäder i ett område fullt med friluftsmöjligheter och natur. En expansion i området skulle också innebära en god närhet till befintlig infrastruktur, kollektivtrafik och samhällsservice. Vid en framtida detaljplanläggning behöver särskild hänsyn tas till Vegavallens motionsspår samt det småbrutna jordbrukslandskap som återfinns i delar av området, för att dessa värden ska kunna bevaras och inkluderas som en resurs i områdets platsattraktivitet. Naturvärden behöver utredas vidare vid planläggning, men stora delar av området består framförallt av produktionsskog. I framtida planering behöver också hästhållning och ridskolans verksamhet beaktas och samordnas med bostadsbebyggelsen. I områdets nordöstra del behöver hänsyn tas till att bebyggelsetyperna ska passa in dunderbacken, i de södra delarna kan mer modern bebyggelse tillåtas. Lokaliseringen

Figur 70. Flygfoto över Tierps köping.

bedöms lämplig sett till möjligheterna att ansluta till befintlig infrastruktur och service. Ett planprogram för hela området bör övervägas för att få ett helhetsgrepp om planeringsförutsättningarna.

Tierp med omnejd

Tierp med omnejd är ett perspektiv på köpingens utveckling där mindre samhällen, byar och bebyggelsegrupper på ett tydligare sätt knyts samman med köpingen, med hänsyn till de mindre orternas karaktär och tradition. Denna typ av utveckling fungerar som ett komplement förtätningen i köpingen och bidrar till blandad bebyggelsestruktur. Utvecklingen ska ske på

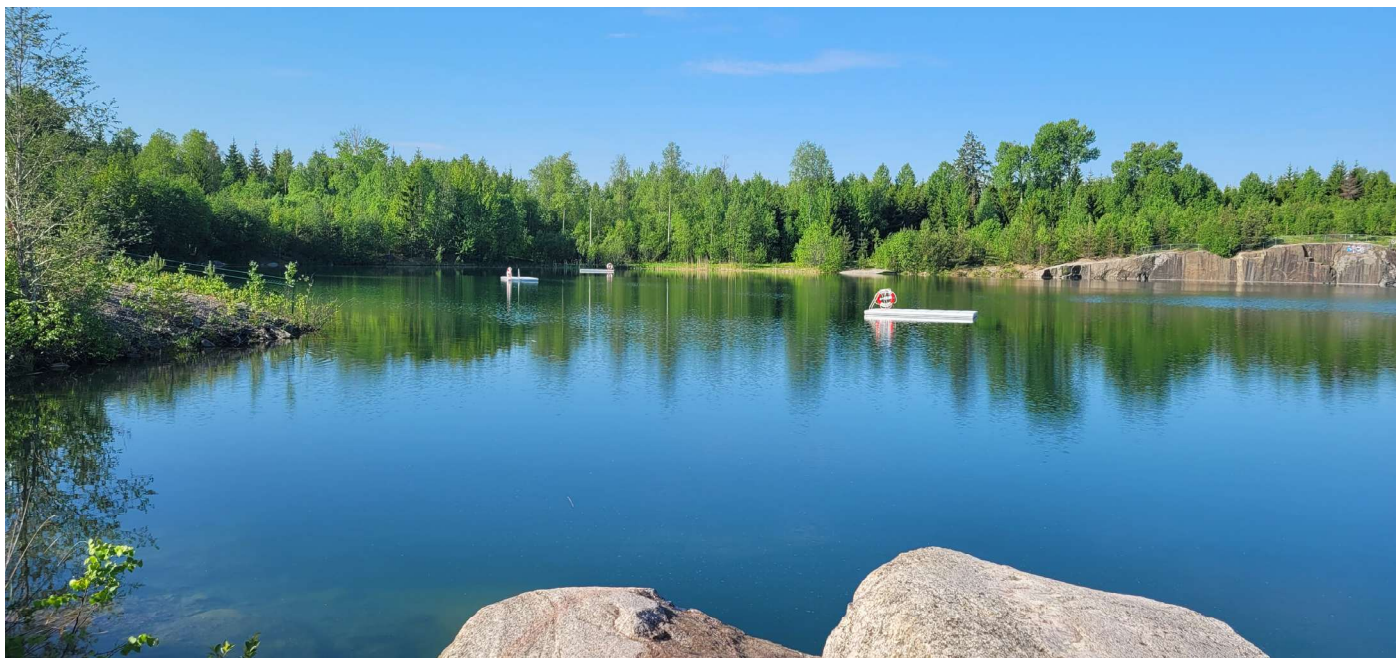
en skala och i en form som passar den enskilda orten eller byn och genom infrastrukturinvesteringar knyts orterna samman med köpingen. För byar som Kyrkbyn, Tolfta och Strömsberg bedöms möjligheterna för nya bostäder som relativt stora, detaljplaneläggning är därmed aktuellt (visualiserade ovan som större cirklar). I mindre bebyggelsegrupper och byar som Arvidsbo, Söderby, Skämsta och Gillberga kan enstaka nya bostäder tillkomma och detaljplaner tas fram vid behov (visualiserade ovan som små röda cirklar, dock ej exakt angivna).

Övrig utveckling

En tydlig ambition för den fortsatta utvecklingen av Tierps köping är en storskalig centrumomvandling och översyn av centrumets funktion och identitet. I detaljplaner i centrala Tierp ska det generellt sett finnas krav på lokaler för handel, restaurang och kontor i bottenplan. I planerna ska det också ställas krav på allmänna platser av hög kvalitet som ska bidra till en ökad platsattraktivitet och möjliggöra ett levande gatuliv. Kommunen ska ta ett ökat ansvar för samverkan med fastighetsägare, näringsidkare och andra aktörer i centrum och arbeta för en gemensam målbild för den långsiktiga utvecklingen av centrum och bevarande av historiska och arkitektoniska värden. Med den ambitiösa tillväxten som avses för köpingen blir behovet av att beakta friluftslivets intressen, stadsgrönska, den tätortsnära naturen liksom de blåa och gröna stråken och sambanden stort. Utöver mindre parkmiljöer och tätortsnära natur har tre större områden för friluftsliv, idrott och rekreation i tre olika delar av köpingen identifierats för bevarande och utveckling. Tämnrådalén, Vegavallen och Arvidsbo. Tämnrådalén ska på sikt utvecklas till en linjär parkmiljö med en tydlig

Figur 71. Tierp med omnejd.

Figur 72. Trollsjön i Tierp är ursprungligen en bergtäkt men är idag en populär badplats. Foto: Anders Badner

naturkaraktär. Ett allt för ordnat uttryck ska undvikas, men tillgängligheten öka. Vegavallen i Tierps nordvästra del ska fortsatt utvecklas till en modern idrottsplats för en bredd av idrotter. Med en genomtänkt utformning av det nya området ges förutsättningar för utvecklande av Vegavallen samtidigt som den nya stadsdelens attraktivitet ökar som följd. Kommunen äger ett större markområde kring Arvidsbo vattentäkt. Området är inte lämpligt för bebyggelse i någon större skala på grund av vattentäkten, men området är uppskattat som strövområde. Området ska därför fortsättningsvis bevaras för rekreation och utgöra ett större friluftsområde i köpingens sydvästra del.

Gällande infrastruktursatsningar ska en fortsatt utbyggnad av gång- och cykelvägar prioriteras, liksom pendlarnoder, där pendlarparkeringar för bil och cykel finns att tillgå. En upprustning av stationsområdet har påbörjats genom renovering av stationshuset och på sikt ska även busstationen och centralplan renoveras.

Det finns en stor förfrågan på mark för etablering av verksamheter i och kring Tierps köping. Större områden för företagsetableringar finns i Siggbo företagspark som är under utbyggnad, men inom detta område tillåts inte industriverksamheter. Kring Vallskoga industriområde och verksamhetsområdet runt påfarten till E4 finns ett visst utrymme för ytterligare etableringar. För området vid väg E4 kan även verksamheter som innefattar handel, service och övernattningskopplat till resande och transport vara lämpliga.

Kommunens ställningstagande är att mark för större verksamheter med störande omgivningspåverkan ska lokaliseras på behörigt avstånd från bostäder och annan känslig markanvänd-

ning. I huvudsak i anslutning till redan befintliga verksamheter eller järnväg och större vägar. För fortsatt näringslivsutveckling pekas ett större sammanhängande industri- och verksamhetsområde ut nordväst om köpingen, i närområdet av Tierp arena. Området har goda infrastrukturförbindelser och ligger på behörigt avstånd från befintliga bostäder. Från området kan Tierp, Söderfors och Mehedeby nås enkelt och busstrafik passerar området.

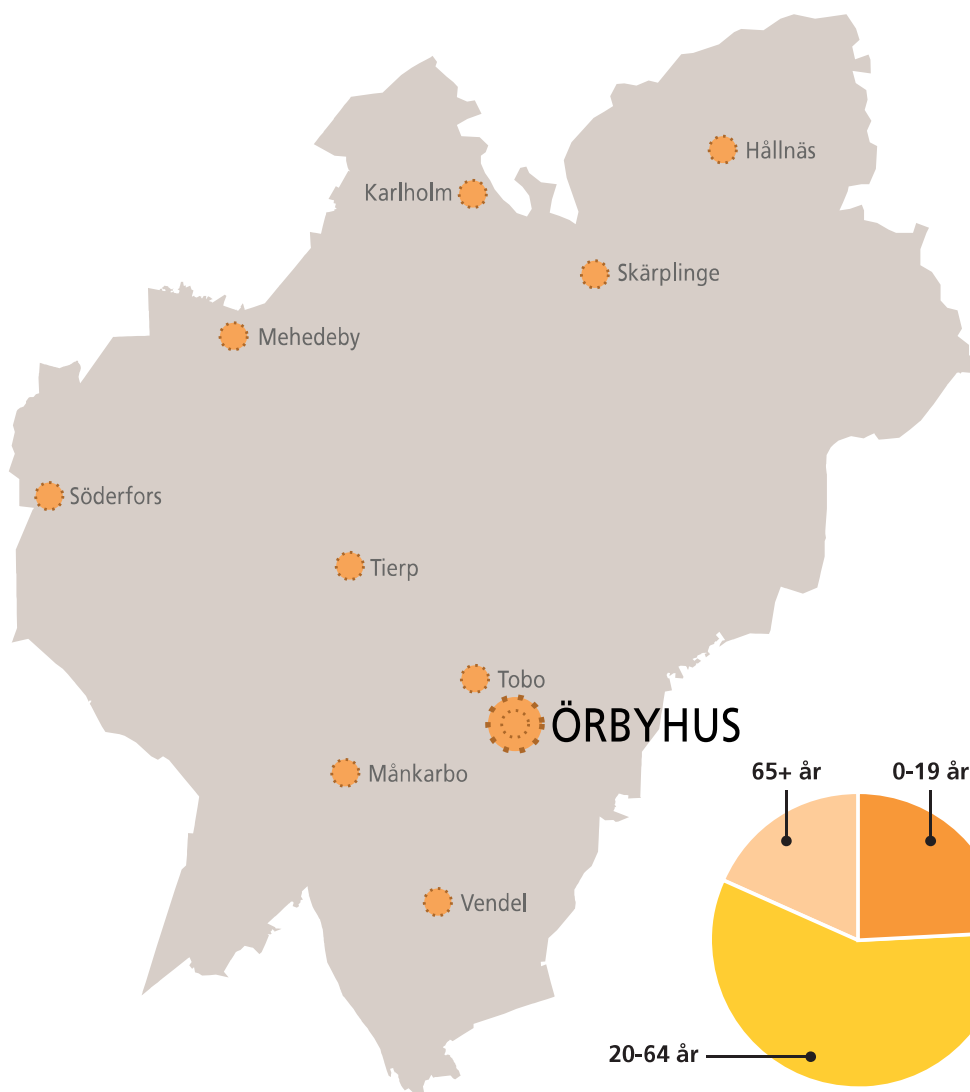
Utmaningar

En tillväxt av den grad som eftersträvas medför utmaningar och krav på orten och kommunen, såsom ett stort tillskott av förskoleplatser, vårdplatser och annan kommunal service. Idag finns en ojämn fördelning mellan upplåtelseformer och ekonomiska förutsättningar i köpingens olika delar. Kommunen ska aktivt arbeta för en högre andel bostadsrätter, villor och andra alternativ till hyresrätter i köpingens södra delar och fler hyresrätter i dess norra del för en mer balanserad fördelning. I samarbete med det kommunala bostadsbolaget Tierpsbyggen ska även satsningar på befintliga bostäder och offentliga miljöer i den södra köpingen genomföras.

En utmaning för möjligheten till expansion är den brukningsvärda jordbruksmarken som ligger runt om Köpingen. Kommunens uttalade ambition är att jordbruksmark inte ska tas i anspråk för ändamål som leder till irreversibel förstörelse av denna.

För en robust och långsiktigt hållbart samhälle krävs en omställning och klimatanpassning av befintlig bebyggelsestruktur. Tämnrån är mycket översvämningsbenägen och har vid flera tillfällen orsakat skador på närliggande bebyggelse, klimatanpassningsåtgärder i det området är därför särskilt viktiga.

5.3 ÖRBYHUS

2280 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 514 Örbyhus – Björklinge – Uppsala

Linje 517 Tierp – Tobo – Örbyhus

Linje 524 Örbyhus – Skärplinge

Linje 817 Örbyhus – Gimo

Regionaltågstrafik Gävle – Tierp – Uppsala

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-9)
Vårdboende för äldre
Badhus
Bibliotek
Livsmedelsbutik
Barnvårdscentral
Distriktssköterska

Om Örbyhus

Örbyhus tätort har idag en befolkning på cirka 2100 invånare, men tillsammans med närliggande byar med tydlig koppling till Örbyhus, som Persbylånga, Upplanda och andra småskaliga bebyggelsegrupper strax utanför tätorten ligger befolkningen på omkring 2500 invånare. Centrum ligger huvudsakligen söder om järnvägen med bland annat skola, vårdboende för äldre och flerbostadshus. Centrum utgörs utöver ett mindre torg och butiker också av idrottshall, badhus och utomhusbad.

Örbyhus är typiskt för de stationssamhällen som växte fram under 1800-talets senare decennier och kring sekelskiftet 1900. Industriområden ligger i anslutning till järnvägsområdet och affärs- och bostadshus återfinns längs tillfartsvägarna. I anslutning till dessa ligger egnahem och villor i trädgårdsmiljö med inslag av folkrörelsebyggnader. Den äldsta bebyggelsen, med bland annat flera sekelskiftesvillor, ligger samlad i områdena närmast stationen och järnvägen. I den norra delen av samhället är bebyggelsen blandad med villor och enstaka flerbostadshus från olika tidsperioder.

Järnvägen utgör idag en stark konkurrensfördel och Örbyhus har en stor andel pendlare. Från Örbyhus nås centrala Uppsala på 25 minuter och Örbyhus har därför också potential att utgöra ett attraktivt, grönt och småskaligt alternativ till ett snabbt växande Uppsala, där resetider från stadens utkant till centrum överstiger resetiden från Örbyhus.

I Örbyhus finns god kapacitet för dricksvatten och måttlig kapacitet för spillvatten, som pumpas till Tierps reningsverk. Väster om järnvägen finns ett mindre fjärrvärmenät som försörjer ett antal fastigheter och utrymme finns för anslutning av ytterligare fastigheter. I Örbyhus finns grundskola med årskurserna F-9 och vårdboendet Vendelgården och badhus.

Målbild

Örbyhus är kommunens näst största ort och klassas i översiktsplanen som serviceort. Örbyhus bedöms tillsammans med Tierps köping ha den största tillväxtpotentialen. Den fortsatta planeringen ska inriktas på en befolkningsökning mellan 700 och 1000 invånare fram till 2050.

VERKTYGSLÅDA

- Planeringen ska inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning om 700–1000 invånare.
- Då det finns efterfrågan på bostäder i Örbyhus och ett eventuellt slutförvar i Forsmark kan öka efterfrågan ytterligare ska det finnas god planberedskap för orten.
- Örbyhus ska inte tillåtas att växa ihop med Upplanda, Tobo eller andra kringliggande bystrukturer, då det riskerar skada bygdens och byarnas karaktär. Sammanlänkning mellan orterna genom gång- och cykelvägar ska däremot eftersträvas.
- Markanvändningen i ortens centrala delar omfattas av en stor gammal och i vissa fall felaktig byggnadsplan behöver en eller flera större detaljplaner arbetas fram för att ersätta den gamla. I samband med detta bör förtätningsmöjligheter utredas närmare.
- Planläggning i västra Libbarbo är prioriterad.
- Behov av- och åtgärder för klimatanpassning för orten ska utredas och genomföras.
- Ortens grön- och blåstrukturer ska kartläggas och fastslås i grönstrukturplan.
- Tegelsmoraleden ska utvecklas att det via leden går att nå såväl Smultronstället Tegelsmorasjön med Jeangens udde samt Norra Bonäset.
- En analys samt åtgärdsplan för dagvattenhantering i Örbyhus ska tas fram. Vid förtätning i orten ska dagvatten utredas noggrant och hårdgörande av ytor behöver kompenseras så att dagvattenhanteringen inte försämras.

I medborgardialogerna för Örbyhus var ”levande centrumkärna”, ”natur- och grönområden” samt ”gång- och cykelvägar” de värdeord som var mest förekommande i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades Tegelsmorån med tillhörande årum och skog som viktiga natur- och grönområden. Områden för nya bostäder föreslogs framförallt i centrum och väster om orten.

Strategi

I huvudsak lokaliseras nya bostäder till området Västra Libbarbo, i anslutning till ortens västra bebyggelsefront. Lokaliseringen bedöms lämplig med hänsyn till platsens goda förutsättningar att ansluta till kommunalt vatten och avlopp samt fjärrvärme. Dagvatten behöver hanteras inom området så att flöden in till centrum och skola inte ökar. Det är av stor vikt att mark som

Figur 74. Örbyhus slotts äldsta del, tornet, är från 1450-talet. I mitten av 1600-talet byggdes barockslottet vi ser idag. Under 1800- och 1900-talet genomgick slottet restaureringar.

hårdgörs kompenseras. Ytterligare ett område i Örbyhus södra del kan vara aktuellt för framtida bostadsbebyggelse, dock i något mindre skala.

Nya bostäder ska också möjliggöras genom förtätning av Örbyhus centrala delar. Ett ökat befolkningsunderlag, förtätning och modernisering av centrum ska tillsammans med en långsiktig ombyggnation leda till ett mer levande centrum och ett ökat utbud av kommersiell service och aktiviteter. Ett samarbete mellan kommunen, civilsamhälle, föreningsliv och näringslivet ska ligga till grund för centrumomvandlingen. Kopplingen till Tobo stärks genom en ny gång- och cykelväg. En ny gång- och cykelväg ska även anläggas från Örbyhus mot Örbyhus slott, för att stärka tillgängligheten till slottet, golfklubb samt Vendelsjön. Markområden för företagsetableringar och verksamhetsmark lokaliseras till utkanten av Västra Libbarbo samt i anslutning till befintliga verksamheter längs med järnvägen.

Tegelsmoraån som flyter genom Örbyhus ska på ett tydligare sätt nyttjas för att skapa en grön-blå korridor genom orten och den påbörjade friluftsleden Tegelsmoraleden ska fortsatt utvecklas, vilket kommer gynna friluftslivet och kan bidra till ökad naturturism i området.

Stora delar av Örbyhus markanvändning regleras av en äldre byggnadsplan som innehåller många felaktigheter. Planen ska ersättas av ett antal medelstora, moderna detaljplaner. Dessa planprocesser utgör samtidigt en god möjlighet till översyn av ortens markanvändning och möjligheter till förtätning i befintlig bebyggelsestruktur, som komplement till expansioner av Libbarbo. Nya detaljplaner och utpekande av förtätningsmöjligheter bör föregås av en grön- och blåstrukturplan för att säkerställa att förtätningen inte sker på bekostnad av viktiga naturmiljöer och naturstråk.

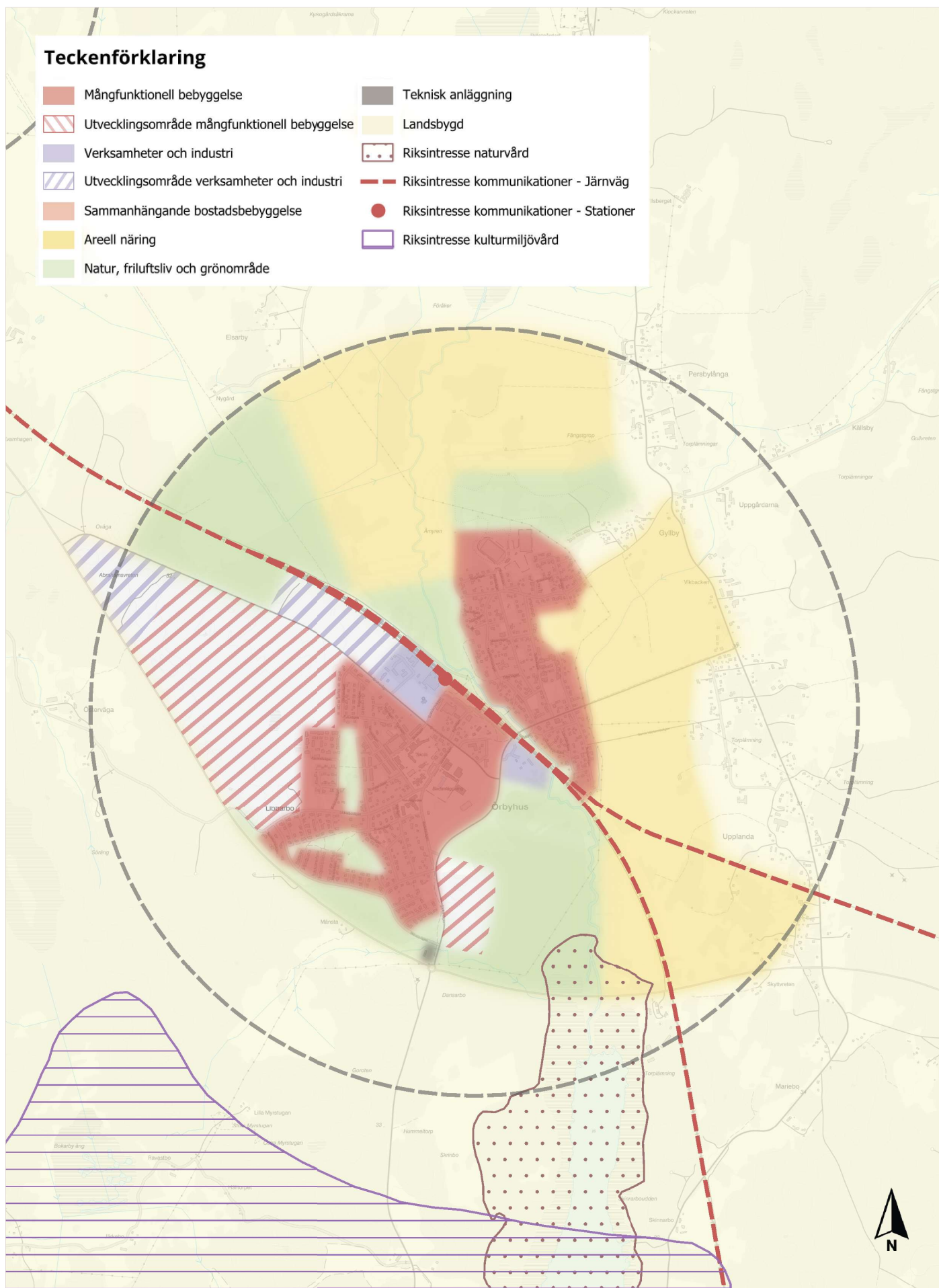
Övrig utveckling

I samband med planprocesserna för Västra Libbarbo har dialoger med Trafikverket förts, för att ersätta den mellersta avfarten från väg 292 mot Örbyhus med en ny och trafiksäkrare avfartsväg som också är mer anpassad för en ökad befolkning i Örbyhus.

Som största serviceort i Vendelbygden finns goda förutsättningar för att utgöra en hubb och utgångspunkt för besöksnäringen i området, bland annat kopplat till Örbyhus slott, Vendelbygden, Vendelsjön, Tobo bruksmiljöer och Erik Sahlströmsinstitutet.

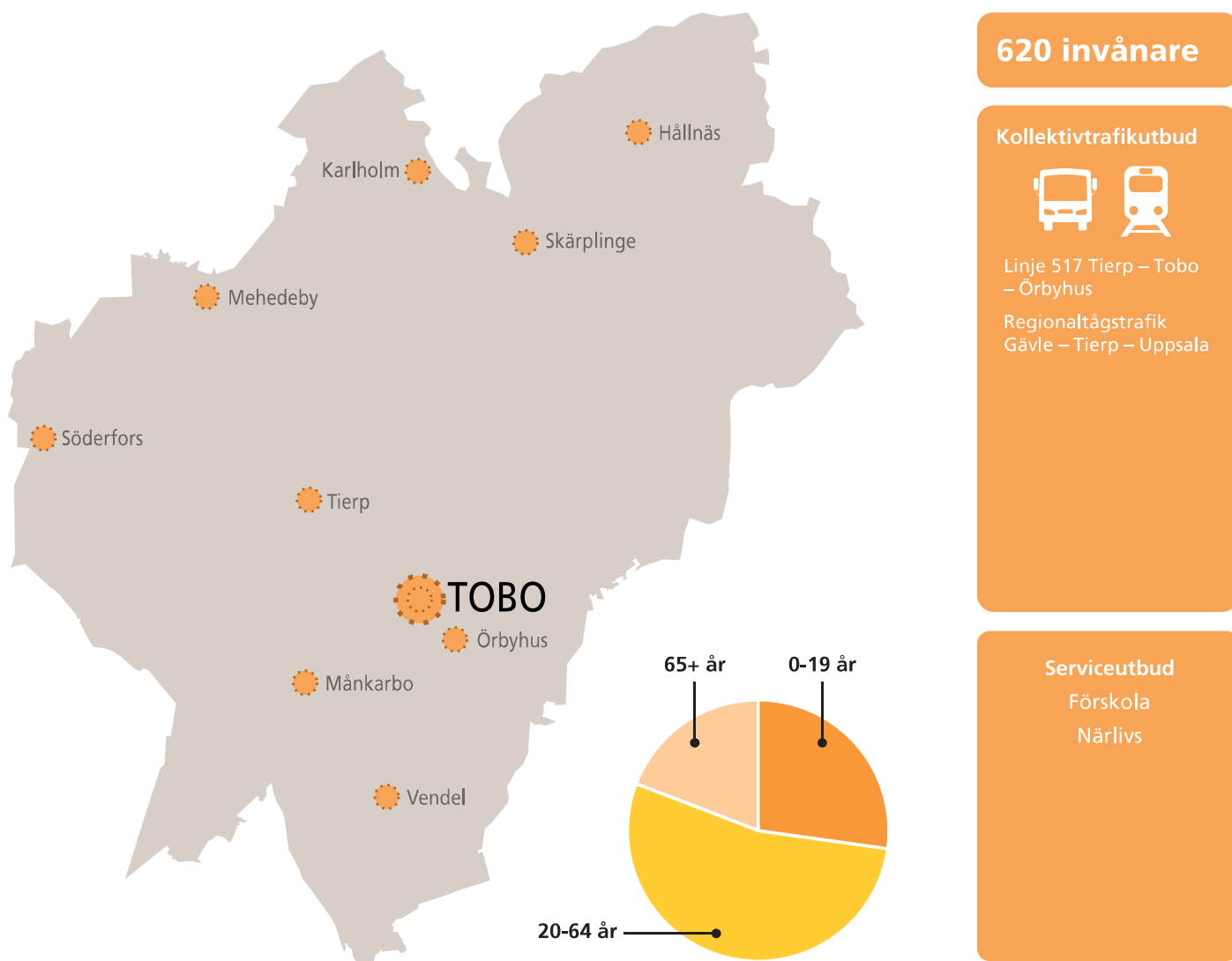
Utmaningar

Den planerade expansionen av orten kräver stora investeringar i infrastruktur och samhällsservice. Befintlig bebyggelsestruktur behöver ses över och lämpliga åtgärder för klimatanpassning och ett mer robust samhälle behöver utredas och genomföras då översvämningrisk förekommer på flera ställen, exempelvis vid skolan. En övergripande analys och handlingsplan för ortens dagvattenhantering ska tas fram för att minska översvämningriskerna och förbättra reningen av dagvattnet. I Örbyhus finns även problem med ovidkommande vatten i ledningsnätet vilket är under utredning för att kunna åtgärdas. Med hänsyn till dagvatten- och grundvattenproblematik i Upplanda-området behöver nybyggnation prövas genom detaljplanläggning för att hantera den exploateringsgrad som råder i området.

Figur 75. Mark- och vattenanvändningskarta för Örbyhus.

5.4 TOBO

Om Tobo

Tobo är beläget i kommunens sydöstra del och har 657 invånare (år 2021). Tobo har vuxit upp kring Tobo bruk, vilket är det enda av de uppländska bruken som har en bevarad bebyggelsestruktur som daterar sig till 1600-talet. Delar av orten omfattas av riksintresse för kulturmiljövård kopplat till bruksmiljön. Tobo bruk ligger vid Toboån ett par kilometer uppströms åns utlopp i Kyrksjön. Järnvägen fick en stor betydelse för Tobos utveckling som industriort. Tillverkande industri finns fortfarande i Tobo och idag är det världsledande företaget Munters den största arbetsgivaren på orten. Företagen i Tobo är en viktig del av Tierps kommuns näringsliv och en viktig del av arbetsmarknaden.

Tobo består till största delen av villabebyggelse, men längs Bruksgatan finns ett antal flerbostadshus. Orten har idag en station utefter järnvägslinjen mellan Uppsala och Gävle som gör att orten har goda kommunala och regionala förbindelser. I Tobo finns god kapacitet för dricksvatten och måttlig kapacitet för spillvatten, som pumpas till Tierps reningsverk. Fjärrvärme

saknas på orten. I Tobo finns förskola, medan närmaste grundskola återfinns i Örbyhus. Utbudet av kommersiell service är relativt lågt och det saknas idag matvarubutik på orten, dock finns ett mindre närhivs.

Målbild

Kommunen ser Tobo som en mindre serviceort med stor potential att i framtiden utvecklas och växa. Med tillgången till en järnvägsstation som trafikeras av regionaltågstrafik och med närhet till såväl Uppsala som Örbyhus, Tierp och Gävle har orten goda förutsättningar att locka nya invånare. Planeringen inriktas på en ökning av folkmängden från dagens cirka 650 invånare till mellan 800 och 900 invånare.

I medborgardialogerna för Tobo var ”ta tillvara kulturhistoria”, ”fritidsaktiviteter” och ”mer bebyggelse” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades Toboån med intelligande grönområden samt Tobo IP som viktiga natur- och grönområden. Områden för nya bostäder föreslogs mellan ortens västra del och järnvägen.

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska aktivt arbeta för att bevara ortens goda tillgång till kollektivtrafik.
- Arbeta för en stakare besöksnäring på orten, framför allt kopplat till ortens historiska miljöer och folkmusik.
- Planeringen inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning från cirka 650 till mellan 850 och 1000 invånare. I huvudsak sker nybyggnation i västlig riktning och stärker ortens koppling till järnvägen.
- Möjliggöra för industri- och verksamhetsmark i anslutning till befintligt industriområde i Tobos nordvästra del.
- Särskild hänsyn tas till den unika bruksmiljön från 1600-talet. Hänsyn ska tas till riksintresse kulturmiljövård så att ingen påtaglig skada uppstår.
- Miljöerna omkring Toboån beaktas och utvecklas för rekreation och biologisk mångfald.

Strategi

Den huvudsakliga nybyggnationen av bostäder planeras i västlig riktning för att förlänga orten mot järnvägen och tydliggöra Tobos potential som pendlarort. Kommunens hållning är att brukningsvärd jordbruksmark i största möjliga mån ska bevaras för ett fortsatt rationellt brukande. I Tobos fall gör kommunen bedömningen att jordbruksmarken inom utvecklingsområdet för samlad bebyggelse utgör ett väsentligt samhällsintresse som inte går att tillgodose genom att använda annan mark. En exploatering av det aktuella området skulle skapa ett stort tillskott av bostäder och invånare i orten som behövs för fortsatt underlag för skola och annan service på orten. Området är den enda möjliga lokaliseringen för utveckling av bostäder i ett stationsnära läge som också främjar en sammanhållen bebyggelse med förbättrad koppling till hållbara kommunikationer och närhet till skola. Möjligheter till en förtätning i Tobo bedöms vara begränsade med hänsyn till bruksmiljöns kulturmiljövärden. Andra lokaliseringar i Tobos omland skulle innebära ianspråktagande av annan jordbruksmark.

Då avståndet mellan järnvägsstationen och Tobos västra bebyggelsefront idag är nästan en kilometer upplevs sträckan av många som otrygg och svårtillgänglig. En exploatering av utvecklingsområdet bidrar inte bara till att skapa pendlarnära bostäder och ett förstärkt serviceunderlag, utan skapar även en ökad trygghet och därmed ett ökat nyttjande av kollektivtrafiken hos boende i andra delar av Tobo med omnejd. Utvecklingen av området ska ske så att ett fortsatt rationellt brukande av omkringliggande jordbruksmark är möjligt. I den västligaste delen av utvecklingsområdet finns även en grundvattenförekomst som idag inte används för dricksvattenuttag, men som behöver beaktas och utredas närmare vid framtida exploatering.

Det finns flera värdefulla skogsområden i Tobo, bland annat med stora inslag av bokträd, som behöver beaktas i den framtida planeringen och utvecklingen av orten. Toboån har även höga värden sett till natur och rekreation som bör förstärkas och utvecklas.

Samtidigt som nya områden för bebyggelse föreslås är det viktigt att ta hänsyn till Tobos identitet med bruket och de tydliga spåren efter järnbearbetning. Där utvecklingsområde och mångfunktionell markanvändning sammanfaller med riksintesse

för kulturmiljö är det av yttersta vikt att den nya bebyggelsen planeras med stor hänsyn till kulturmiljövärdena för att inte riskera påtaglig skada. Ny bebyggelse ska vara lägre än de höga historiska byggnadsverken bestående av masugnen och smedjans skorsten som utgör viktiga siluetter för att visa på riksintresset av ett äldre järnbruk. Hänsyn ska tas till brukets karaktär sett till utformning och placering och i den västra delen av utvecklingsområdet bör endast byggnader i max tre våningar tillåtas. Kommunen bedömer att ingen påtaglig skada sker på riksintresset med den hänsyn som avses. Vidare bör ortens internationella skola för nyckelharpa och folkdanstraditioner, Eric Sahlströms Institutet, utvecklas och stärka ortens identitet och karaktär. Det öppna landskapet mellan Tobo och Örbyhus ska bevaras och orterna ska inte växa samman.

Kommunen ska aktivt arbeta med att underlätta för det kollektiva resandet och för fortsatta buss- och tågsavgångar. Åtgärder för att stärka Tobo som pendlarort och ett attraktivt alternativ till regionens större städer och samhällen ska eftersträvas.

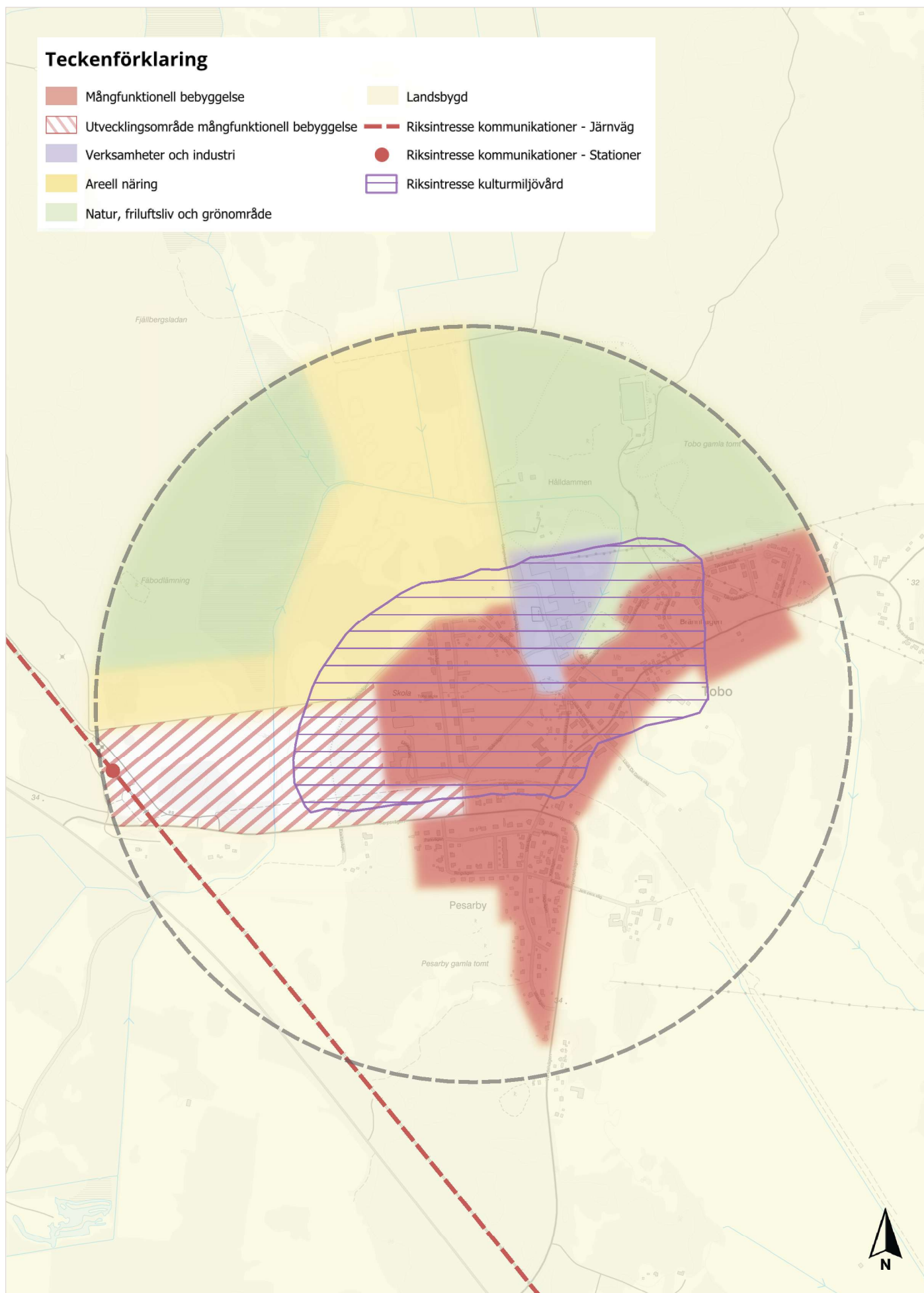
Övrig utveckling

Tobo har en lång historia av tillverkande industri. Än idag bedriver stora företag som Munters tillverkning på orten. Expansioner av befintlig verksamhet har möjliggjorts inom befintligt industriområde, men ytterligare ianspråktagande av mark i anslutning till befintliga verksamheter bedöms inte som möjligt sett till närliggande vattendrag och markföreningar.

Det finns goda möjligheter till att utveckla kommundelens besöksnäring, bland annat kopplat till Tobos bruksmiljöer och folkmusik. Det finns även goda förutsättningar för att samverka med de närliggande orterna och besöksmålen, såsom Vendel och Örbyhus.

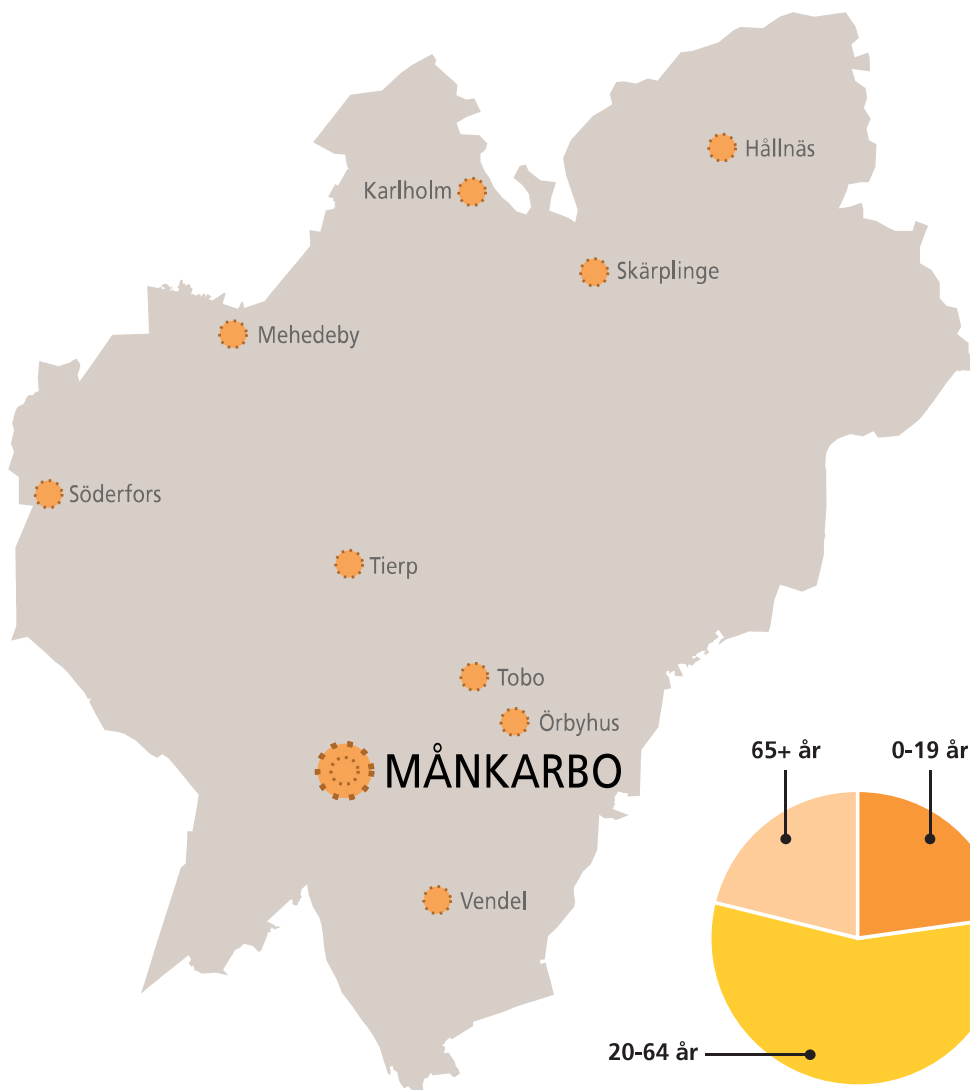
Utmaningar

En utmaning i utvecklingen av Tobo är bristen på kommersiell service. I nuläget finns ingen matvarubutik på orten och närmaste matvarubutik återfinns i Örbyhus och Tierp. Med den befolkningsökning som eftersträvas ökar möjligheterna för kommersiell service på orten. Ett annat tänkbart alternativ för Tobo är obemannade matvarubutiker.

Figur 76. Mark- och vattenanvändningskarta för Tobo.

5.5 MÅNKARBO

660 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 513 Tierp – Månkarbo – Östervåla

Linje 821 Tierp – Månkarbo – Uppsala

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-6)
Livsmedelsbutik

Om Månkarbo

Månkarbo är en mindre serviceort lokaliserad i kommunens södra del på Tierpssläätten och hade i slutet av år 2020 en befolkning på cirka 650 invånare.

Samhället består huvudsakligen av villabebyggelse. Orten byggdes ut längs den stora genomfartsvägen. Under 1960-talet började även villaområden byggas väster om vägen. I och med den nya sträckningen av E4:an under 2000-talet kom motorvägen att flytta cirka 1 kilometer öster ut. Även om den gamla vägsträckningen fortfarande löper genom orten så är trafikflödet betydligt lägre och vägen utgör inte samma barriär som den tidigare gjort.

I Månkarbo finns ingen stor platsbunden arbetsgivare, på samma sätt som i kommunens traditionella industriorter. I stället har Månkarbos näringsliv varit knutet till Tierpssläättens bördiga jord, med jordbrukare, egenföretagare samt arbetspendling till Uppsala och Tierp.

Kapaciteten för vatten och avlopp är god, men fjärrvärme saknas på orten. Serviceutbudet i Månkarbo är relativt gott, med grundskola (F-6), matvarubutik, bensinstation samt viss annan service. Kollektivtrafikutbudet utgörs av busstrafik.

Målbild

Månkarbo är och ska också i framtiden karaktäriseras som en småskalig tätort med gott serviceutbud i det öppna landskapet. De långa siktlinjer och av jordbruket skapade kulturlandskapet erbjuder en attraktiv boendemiljö. Genom de värden småskaligheten erbjuder i kombination med närheten till både Tierp och Uppsala med goda infrastrukturella förbindelser bedöms Månkarbo utgöra en ort med stor potential att locka nya invånare, men även verksamheter. Det bör därför finnas en god planberedskap på orten, framför allt för villabebyggelse. Större sammanhängande verksamhetsmark bör i första hand lokaliseras intill E4:an, medan tillverkande industri hänvisas till andra delar av kommunen. Planeringen inriktas på en ökning från de nu cirka 660 invånarna till cirka 800 invånare.

VERKTYGSLÅDA

- Planeringen ska inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning om upp till 800 invånare.
- Ortens småskalighet, de långa siktlinjerna och det öppna jordbrukslandskapet ska värnas.
- Utveckla säkrare gång- och cykelvägar genom orten samt till Ubblixbobadet.
- Möjligheterna för en trafiksäker cykelväg mellan Månkarbo och Kyrkbyn och vidare mot Tierp ska utredas.
- Vid plan- och lovärenden ska åsens betydelse för dricksvattenförsörjning och naturvärden särskilt beaktas. I områden som är känsliga sett till dricksvattenförsörjningen ska höga krav ställas på avlopps- och dagvattenlösningar.
- Mark för verksamheter, som exempelvis logistik och distribution lokaliseras i E4:ans närområde.
- Arbeta för en stakare besöksnäring på orten, framför allt kopplat till badplatsen Ubblixbo och naturreservatet Iggelbo som är uppskattade besöksmål och ska marknadsföras i större omfattning.

I medborgardialogerna för Månkarbo var ”samlingslokal”, ”fritidsaktiviteter” och ”kollektivtrafik” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades åsen och en lekplats som viktiga natur- och grönområden. Områden för nya bostäder föreslogs i flera olika delar av orten.

Strategi

Ett område för ny bebyggelse föreslås i ortens nordvästra del på skogsmark, i riktning bort från åsen och utanför dess primära tillrinningsområde, för att undvika negativ påverkan på grundvattenförekomsten. Lokaliseringen har även bedömts lämplig sett till goda möjligheter för anslutning till kommunalt vatten och avlopp. Vid framtida planläggning ska samhällets gemytliga och småskaliga karaktär bevaras och utblickarna över jordbrukslandskapet särskilt betonas.

För att bidra till kollektivtrafikens attraktivitet ska kommunen arbeta för ökad trygghet och tillgänglighet för ortens busshållplatser. Vidare ska behovet av trygga gång- och cykelförbindelser inom orten, till lokala målpunkter som skola, idrottsplats

och Ubblixbobadet utredas. På längre sikt ska även möjligheterna till cykelförbindelser till Kyrkbyn och vidare mot Tierp utredas.

I utkanten av Månkarbo finns viktiga och välbesökta naturmiljöer, såsom badplatsen i Ubblixbo och Iggelbo naturreservat. Dessa platser bidrar till ortens attraktivitet och är ett uppskattat besöksmål. Iggelbo erbjuder vackra vyer över Tämnamaren som är Upplands största insjö. Sjön är uppskattad av fiskare men också av långfärdsskridskoåkare, då isen lägger sig ovanligt tidigt på den grunda sjön. I området återfinns även flera fornlämningar och spåren av ett ålderdomligt odlingslandskap är tydliga.

Utmaningar

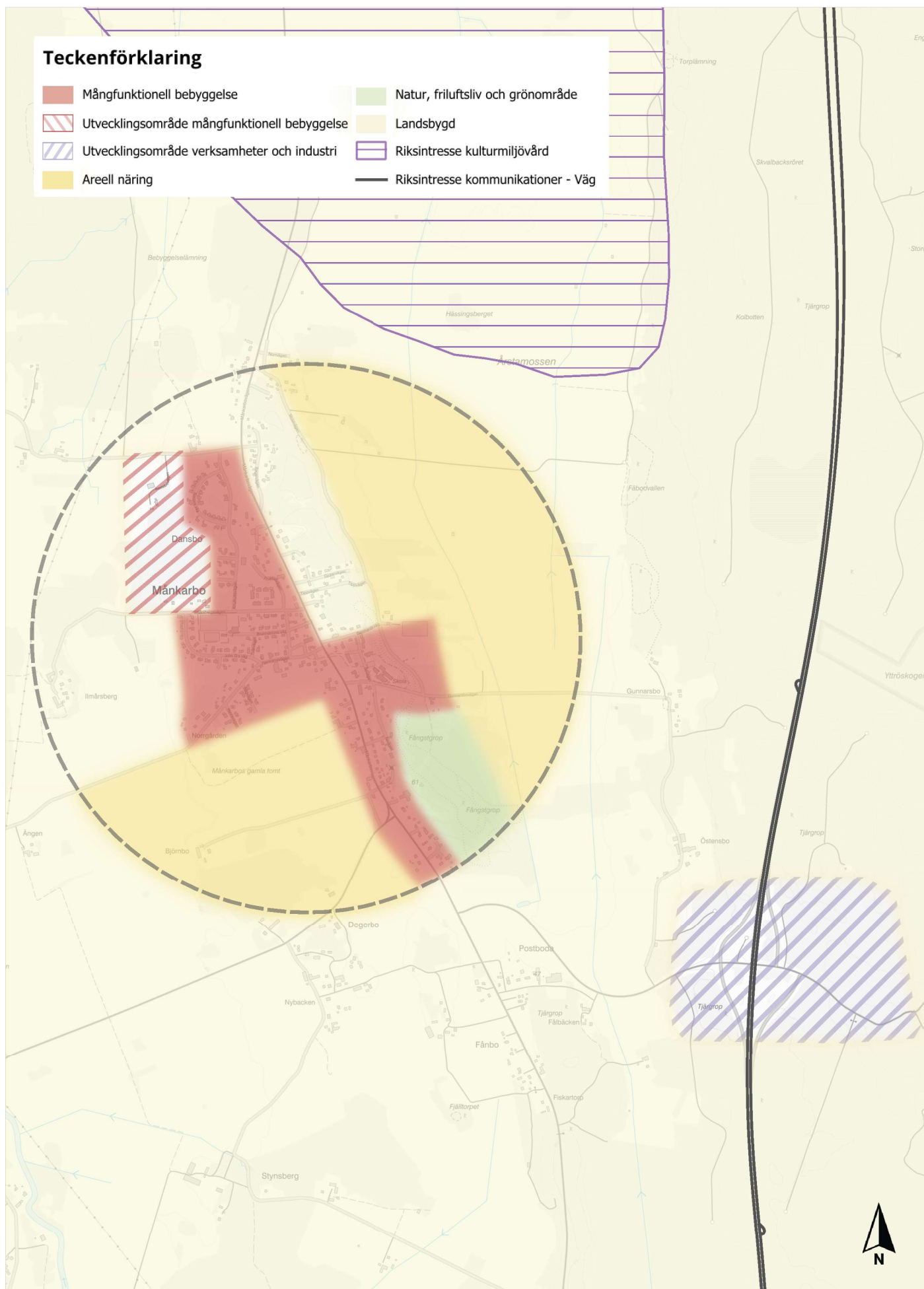
En utmaning i Månkarbos fortsatta utveckling är bristen på mark som är lämplig att bebygga. Såväl åsen som jordbruksmarken har viktiga samhällsmässiga och naturmässiga funktioner och stor försiktighet behöver därför vidtas vid nybyggnationer i området.

Figur 78. Iggelbo naturreservat utanför Månkarbo.

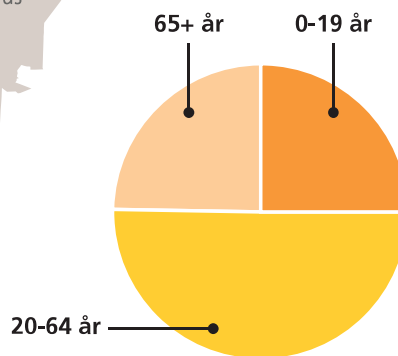
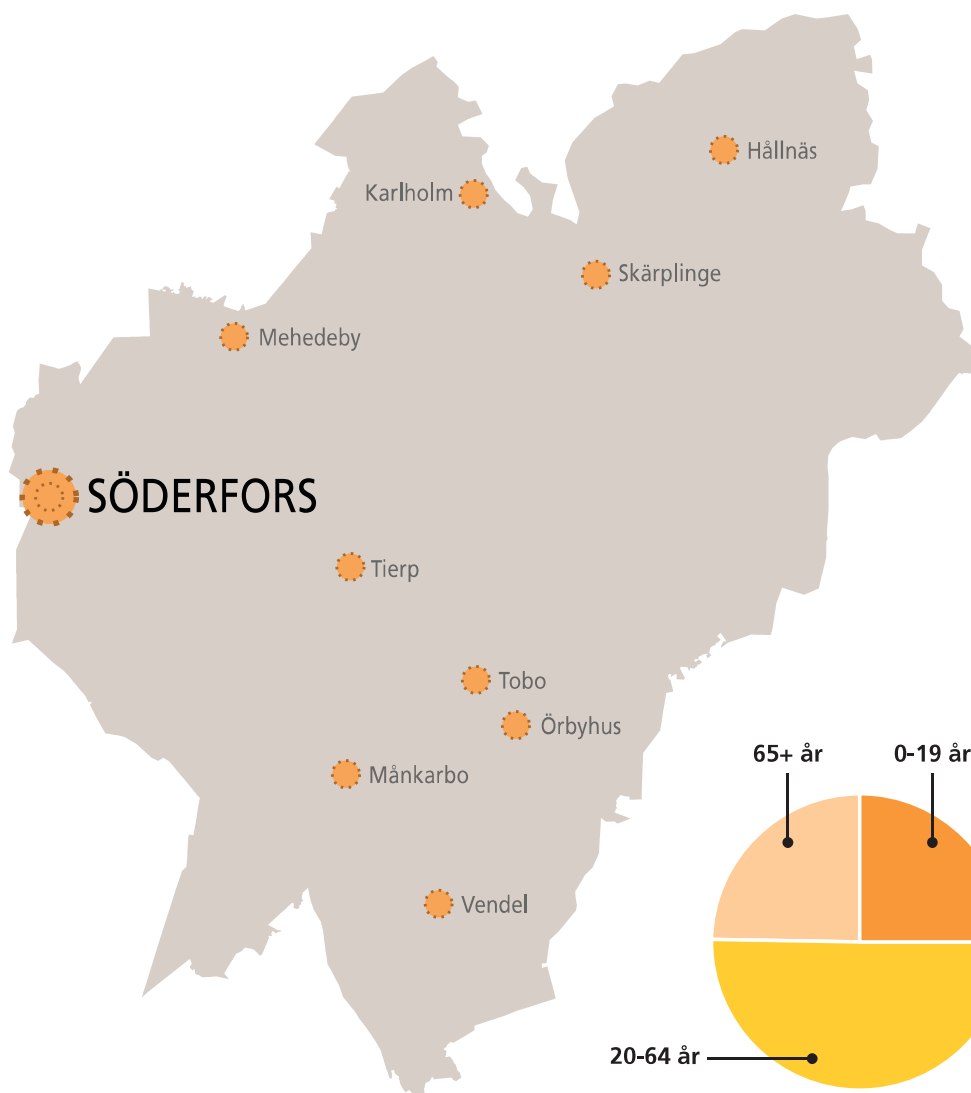

Figur 77. Tallbacksskolan i Månkarbo.

Figur 79. Mark- och vattenanvändningskarta för Månkarbo.

5.6 SÖDERFORS

1650 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 516 Söderfors – Tierp

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-6)
Livsmedelsbutik
Bibliotek

Om Söderfors

Söderfors är en serviceort i kommunens västligaste del och har en befolkning på cirka 1740 invånare. Den äldre bebyggelsen i Söderfors är koncentrerad till området kring bruket på båda sidor om älven. När byggnationen tog fart under efterkrigstiden skedde utbyggnaden främst på Jörsön i Söderfors västra del. Det var till stor del egnahem och villor som byggdes, men även många flerbostadshus byggdes som arbetarbostäder. Söderfors bruk med omgivning är klassat som riksintresse och har stora historiska och arkitektoniska värden, bland annat den engelska park som anlades 1784–1785 i enlighet med tidens ideal. Andra kulturhistoriska miljöer av stor betydelse för ortens identitet är de vitputsade smedsbostäderna, klockstapeln och brukets herrgård uppförd i karolinsk stil.

I Söderfors finns idag skola med årskurserna F-6, matvarubutik, och viss annan kommersiell service. Kapaciteten på vatten och avlopp är god och fjärrvärmenät finns (Bionär AB).

Kollektivtrafiken i Söderfors utgörs av bussförbindelser mot

Tierp. Viktiga infrastrukturnoder är väg 292 mot Tierp, Örbyhus och vidare mot Östhammar kommun och Ölbovägen mot Gävle kommun. Tillgången till bredbandsuppkoppling i Söderfors är generellt sett god.

Söderfors har en lång historia av tillverkande industri och fortfarande idag finns ett flertal storskaliga industrier i form av Erasteel, Alleima, Habia Cable med flera. De stora industrierna utgör viktiga arbetsgivare för boende i och kring Söderfors, men även för boende i andra delar av kommunen och närliggande kommuner.

Söderfors ligger naturskönt längs med Dalälven och det storslagna älvlandskapet utgör en vacker kuliss för den gamla bruksorten. Områdets naturmiljöer utgör viktiga landskap för natur- och friluftsvärden och bidrar starkt till platsens attraktivitet. Vid Dalälvens strand finns idag campinganläggning, utomhusbad, småbåtshamnar och flertalet naturbadplatser och mindre stränder.

VERKTYGSLÅDA

- Planeringen ska inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning mellan 200 och 350 invånare i Söderfors.
- Ett större sammanhängande planområde för bostäder föreslås i den västra delen av Söderfors.
- För miljöerna närmast älven ska natur- och rekreationsvärden samt viss bebyggelse prioriteras. Utveckling av industrier lokaliseras längre bort från älven i de markområden för verksamheter som har avsatts i ortens östra del, vilken i den fortsatta planeringen ska detaljplanläggas och marknadsföras.
- Arbeta för en starkare besöksnäring på orten, kopplat till naturmiljö och friluftsliv som ska stärkas och utvecklas genom värnande och tillgängliggörande av kultur- och naturmiljöer.
- Ett ökat behov av kommunal service till följd av befolkningsökning på orten ska utredas.
- Risker kopplade till älven ska särskilt beaktas vid nybyggnation.
- Behovet av och lämpliga åtgärder för klimatanpassning ska utredas för orten.
- Vid plan- och lovärenden ska Söderfors kulturmiljöer särskilt beaktas. Hänsyn ska tas till riksintresse kulturmiljövård så att ingen påtaglig skada uppstår.
- Trygghetsökande åtgärder och insatser i den fysiska miljön bör utredas i samverkan med invånarna och föreningsliv.

Målbild

Planeringen inriktas på en ökning från cirka 1700 invånare till ungefär 1900 - 2000 invånare. Ökningen sker främst genom förtätning i centrala och kollektivtrafikhärla delar av Söderfors medan ett större nytt utbyggnadsområde möjliggörs de sydvästra delarna. Möjligheter ges även för nya bostäder i utkanten av Söderfors genom tre LIS-områden som pekats ut för bostäder och besöksnäring.

I medborgardialogerna för Söderfors var "Dalälven", "attraktiv offentlig miljö" och "starkt idrottsliv" de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades områden nära Dalälven och norr om orten som viktiga natur- och grönområden. Områden för nya bostäder föreslogs i ortens västra, centrala och östra delar.

Strategi

Den fortsatta planeringen ska inriktas på att möjliggöra för nödvändiga expansioner för ortens befintliga industrier, men också planlägga nya områden för att möjliggöra för etablering av nya industrier. Söderfors är en av de huvudsakliga orter som kommunen ser som lämplig för nya industri- och verksamhets-etableringar.

Ett av Söderfors kärnvärden är dess bruksmiljö och historiska spår. I ortens utveckling behöver bevarande av den historiska bruksmiljön prioriteras och vid plan- och lovärenden ska riksintresset för kulturmiljö särskilt beaktas. Brukets äldre delar med herrgård, arbetarbostäder och engelska parken med tempel är skyddade som byggnadsminnen. Runt bruksplan finns gamla servicebyggnader till bruket som uppförts mellan sent 1800-tal en bit in på 1900-talet så som vårdcentral, hotell och handel. Dessa byggnader är inte skyddade idag, men är att anse som särskilt värdefulla och bör därför omfattas av en detaljplan som skyddar byggnaderna. Vid planläggning borde möjligheten att upphäva strandskyddet undersökas då det emellanåt hindrar ändrad användning av byggnaderna, vilket gör de svåra att

nyttja och därmed bevaras. Kommunen bedömer att planen endast medger en liten påverkan på riksintresset med den hänsyn som avses.

Söderfors erbjuder en unik kombination av historiska bruksmiljöer och storslaget älvlandskap känt för fiske, båtutrustning, paddling och andra former av friluftsliv. Vidare finns redan en viss mottagarorganisation på orten, bland annat genom camping och herrgårdsanläggningen. Även om en viss besöksnäring finns på orten finns förutsättningar för att utveckla näringen ytterligare, vilket utöver nya arbetstillfällen också skapar förutsätt-

Figur 80. Smedbostäder i Söderfors. Foto: Patric Norlin

Figur 81. Engelska parken med grekiskt tempel i Söderfors.

ningar för ett bredare serviceunderlag på orten. Det är önskvärt att en stark besöksnäring byggs upp som komplement till den traditionella basnäringen tillverkningsindustrin. Utöver en mer medveten och riktad marknadsföring av befintligt utbud kan samverkan med lokala utvecklingsgrupper, föreningsliv, och aktörer i Mehedeby och intilliggande kommuner längs med Dalälven leda till positiva synergieffekter.

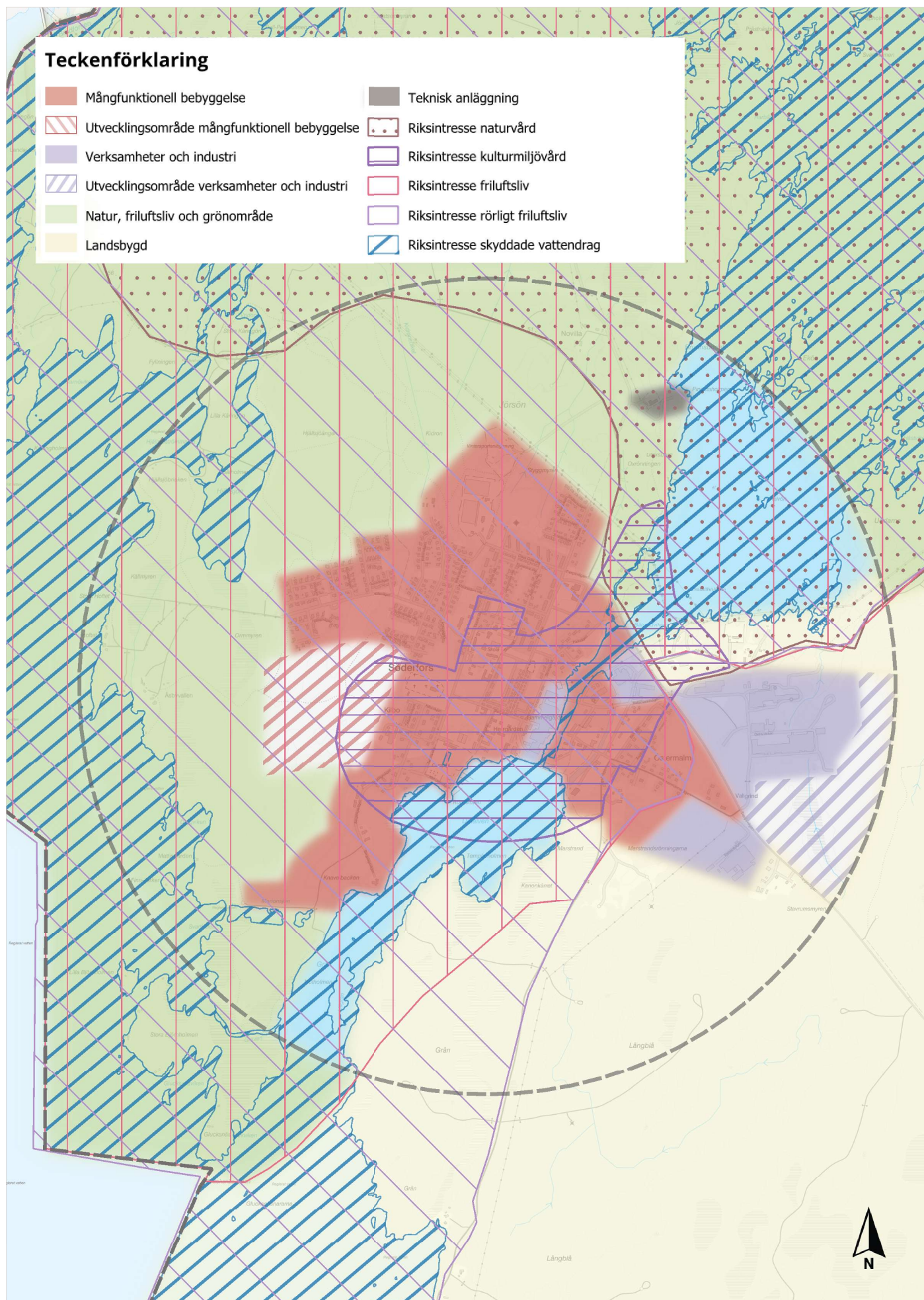
Kollektivtrafiken till Söderfors utgörs idag endast av busslinje 516 mot Tierp. Genom ortens geografiska läge intill länsgränsen mot Gävleborg finns potential att knyta samman UL:s och X-trafiks kollektivtrafik genom busslinje via Söderfors.

Utmaningar

Med hänsyn till Söderfors läge i Dalälven behöver risker kopplade till dammbrott och översvämning alltid beaktas i plan- och lovärenden. Krisplan för dammbrott finns upprättad.

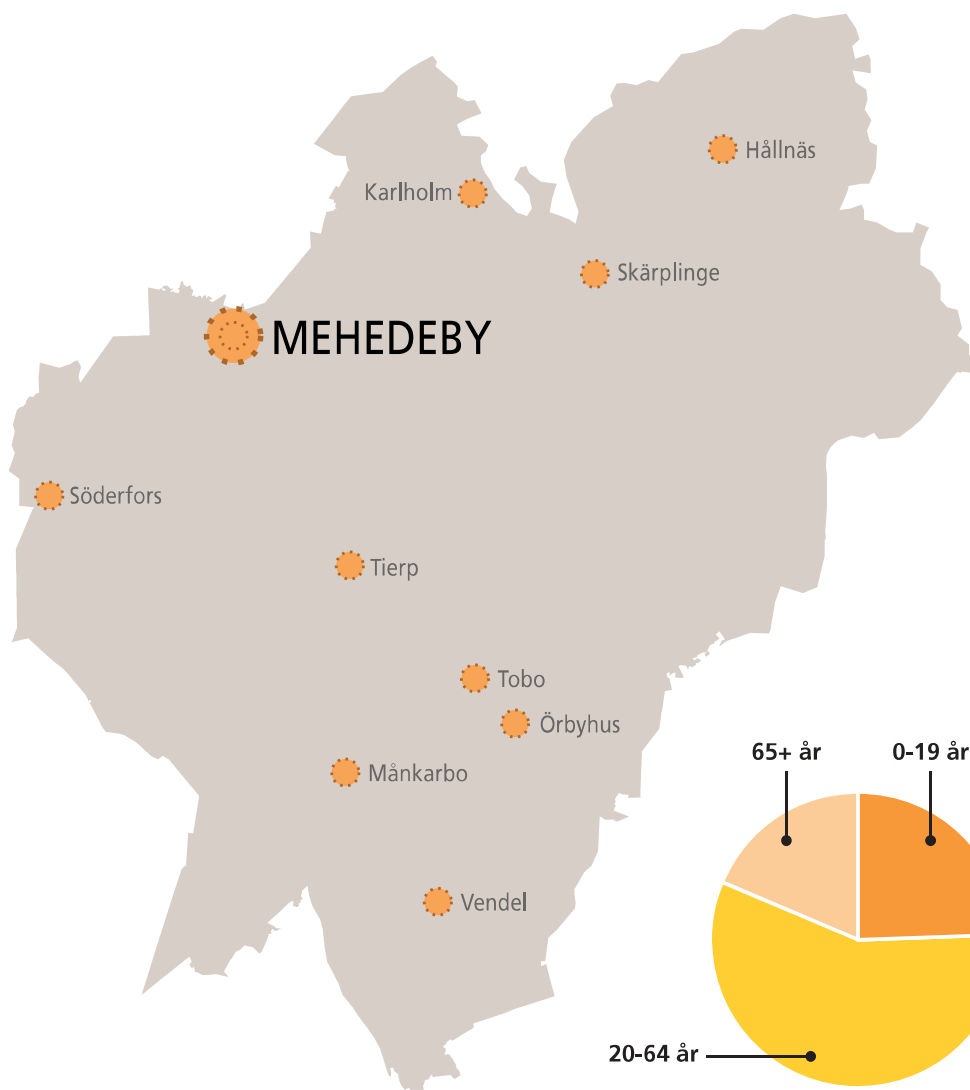
Den befolkningsökning som kommunen avser för Söderfors kommer i viss mån att öka belastningen på kommunal service. En utredning och analys över det ökade servicebehovet på orten och långsiktiga planer för att hantera framtida behov ska tas fram.

Sett till skolresultat, ekonomisk standard och utanförskap är Söderfors en av kommunens mer utsatta orter. I den fortsatta utvecklingen av Söderfors behöver segregation, utanförskap och trygghet särskilt beaktas. Endast åtgärder i den fysiska miljön är inte tillräckligt för att bryta segregationsmönster och utanförskap, däremot kan trygghetsökande åtgärder i offentlig miljö, tillskapande av mötesplatser och möjliggörande för blandad bebyggelse och fritidsaktiviteter bidra till att skapa bättre förutsättningar för ett mer inkluderande samhälle. Verktyg som trygghetsvandringar, medborgardialoger och liknande kan utgöra viktiga verktyg för att identifiera lämpliga platser och åtgärder.

Figur 82. Mark- och vattenanvändningskarta för Söderfors.

5.7 MEHEDEBY

450 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 518 Tierp –
Mehedeby – Skutskär
Regionaltågstrafik
Gävle – Tierp – Uppsala

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-6)
Närlivs

Om Mehedeby

Mehedeby klassas som en mindre serviceort och är beläget i kommunens nordvästra del, mellan Dalälvens fjärdar i väster och Uppsalaåsen i öster och direkt intill kommungränsen mot Älvkarleby kommun. Mehedeby är en radby vilka är typiska för jordbruksbygd och karaktäriseras av att lantbruksfastigheter med mangårdsbyggnader ligger på rad. I Mehedeby fall utmed en rullstensås och med produktiv mark på lägre liggande åkrar och ängar. Anslutande väg har sedan dragits på mindre värdefull mark utmed åsen.

Mehedeby har en befolkning på cirka 440 invånare. Orten har god kollektivtrafikförbindelse genom regionaltågstrafiken som stannar vid ortens järnvägsstation, bussförbindelse, och genom ortens läge i nära E4:an.

Kapaciteten för vatten- och avlopp för orten är god, fjärrvärmenät saknas på orten. I Mehedeby finns grundskola (F-6) men utbudet av kommersiell service är begränsat och det saknas idag matvarubutik på orten, dock finns ett mindre närlivs. Ett alternativ för Mehedeby kan vara obemannade matvarubuti-

ker. Utveckling av besöksnäring i området har potential att öka kundunderlag och därigenom etablering av mer kommersiell service i Mehedeby.

Målbild

Den långsiktiga målsättningen för Mehedeby är att möjliggöra för attraktiva bostäder och nå en befolkningsökning på mellan 50–200 invånare, utan att riskera att skada ortens radbykaraktär och traditionella bebyggelsestruktur. De mycket värdefulla natur- och friluftsområden som kantar orten behöver också ges hänsyn vid en befolkningsökning. Befolkningsökningen på mellan 100 och 200 invånare är också lämplig för att kunna behålla ortens bykänsla och småskalighet, samtidigt som befolkningsunderlaget för service ökar.

I medborgardialogerna för Mehedeby var ”Utveckla service”, ”nyttja järnväg” och ”sportfiske” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades områden nära Dalälven och idrottsplatsen med elljusspår som viktiga natur- och rekreationsområden. Områden för nya bostäder föreslogs framförallt i anslutning till stationen och i ortens norra delar.

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska aktivt arbeta för att bevara ortens goda tillgång till kollektivtrafik.
- Stärka ortens koppling till Dalälven.
- Arbeta för en stakare besöksnäring på orten, framför allt kopplat till naturmiljö och friluftsliv.
- Ortens radbykaraktär ska värnas.
- Planeringen inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning om mellan 100 och 300 invånare.
- Möjliggöra för industri- och verksamhetsmark i anslutning till E4:an.
- Vid plan- och lovärenden ska åsens betydelse för dricksvattenförsörjning särskilt beaktas. I områden som är känsliga sett till dricksvattenförsörjningen ska höga krav ställas på avlopps- och dagvattenlösningar.

Strategi

Framtida planering av Mehedeby ska ske med målbilden ”en gemytlig radby och ett uppskattat besöksmål intill Dalälven”. Ny bebyggelse lokaliseras i huvudsak till Mehedebyns norra samt södra ändar och anpassas till den historiska bebyggelsestrukturen. I den fortsatta planeringen och detaljplaneprocesser ska utformning av gatunät och kvartersstrukturer i relation till ortens historiska strukturer särskilt beaktas. Bostadsutbudet behöver dock kompletteras med andra boendetyper än villor för att uppnå en större variation. Detta behöver nödvändigtvis inte ske i utförandet klassiska hyreshus i form av punkthus, utan möjligheterna till radhus, kedjehus och liknande på orten bör utredas och övervägas.

En utmaning i Mehedebyns fortsatta utveckling är begränsningarna att hitta lämplig mark för ny bebyggelse. Större delen av orten ligger inom grundvattenförekomst och längs med den västra sidan finns jordbruksmark och strandskydd som behöver ges hänsyn. Stor försiktighet behöver vidtas vid nybyggnationer i området med hänsyn till grundvattenförekomsten så att dricksvattenförsörjningen tryggas.

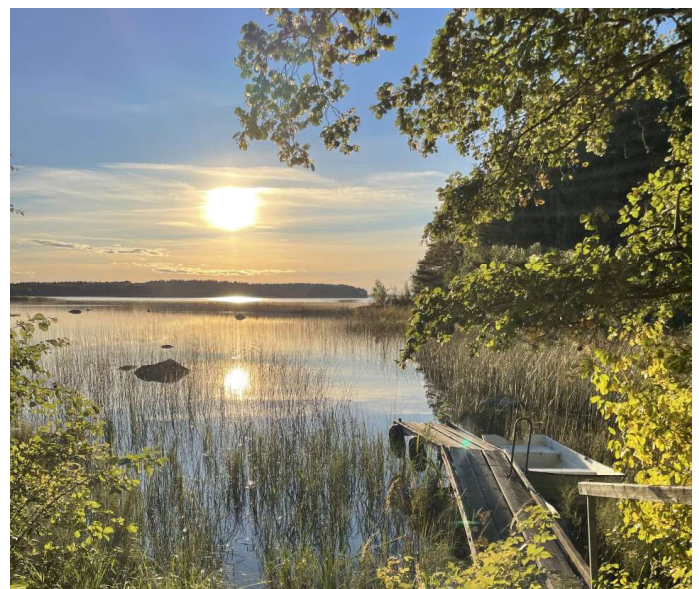
Kommunen ska aktivt arbeta med att underlätta för det kollektiva resandet och för fortsatta buss- och regionaltågsavgångar. Kommunen är positivt inställd till moderna och innovativa lösningar för att öka serviceutbudet i Mehedeby, exempelvis kan obemannade matvarubutiker vara ett alternativ för orten.

Utifrån ett näringslivsperspektiv är Mehedeby en ort där det finns goda möjligheter för verksamhetsetableringar intill E4:an, där omgivningspåverkan redan råder och där tillgången till transportinfrastruktur är god. Med lokalisering intill E4 hålls också ett avstånd till älvmiljöerna så att skrymmande verksamheter inte riskerar att skada områdets naturmiljöer. Ett större verksamhetsområde pekas ut sydost om Mehedeby som idag består av skogsmark och produktionsskog. Platsen har sett till transport och logistik ett mycket bra läge med direkt anslutning till E4 och ostkustbanan inne i Mehedebyns samhälle. Tidigare inventeringar visar inte på naturvärden av en omfattning som utgör ett hinder för föreslagen exploatering, dock behöver mer detaljerade inventeringar göras inför detaljplanering.

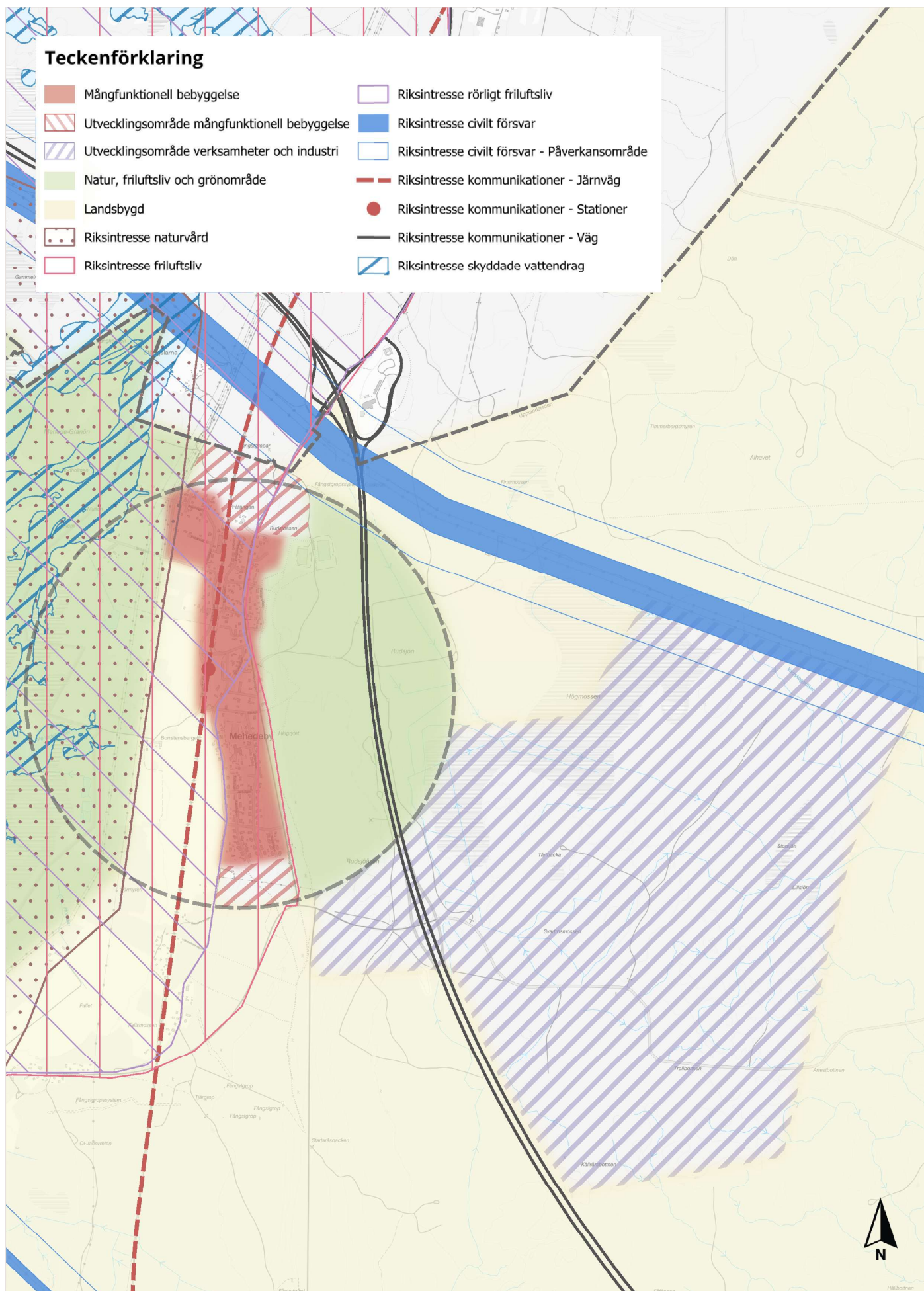
Övrig utveckling

En av Mehedebyns största resurser är Dalälven. Ortens koppling till älven ska därför synliggöras i bland annat marknadsföringen av orten, både som plats att bo och leva på, liksom besöksmål. Vidare behöver tillgängligheten till älven och dess närområde stärkas och förtydligas, bland annat genom tydliggörande av målpunkter, skyltning till badplatser och lokala besöksmål, samt ökad framkomlighet och tillgänglighet till dessa. Sett ur besöksnäringssynpunkt har Mehedeby också ett attraktivt läge mellan befintliga besöksmål som Söderfors och Dragon gate i Älvkarleby kommun, vilket erbjuder utvecklingsmöjligheter för cykelturism. Ortens åsmiljöer erbjuder också vackra natur- och rekreationsområden som bidrar till platsattraktiviteten.

För att kunna utveckla en mer ordnad besöksnäring behöver möjligheterna till övernattning och service utredas. Exempelvis kan enklare övernattningsmöjligheter som Bed and Breakfast, en småskalig campinganläggning, ordnade ställplatser för husbilar eller samarbeten och kopplingar till befintliga anläggningar i Söderfors och Älvkarleby eller en kombination av flera alternativ bidra till en starkare besöksnäring.

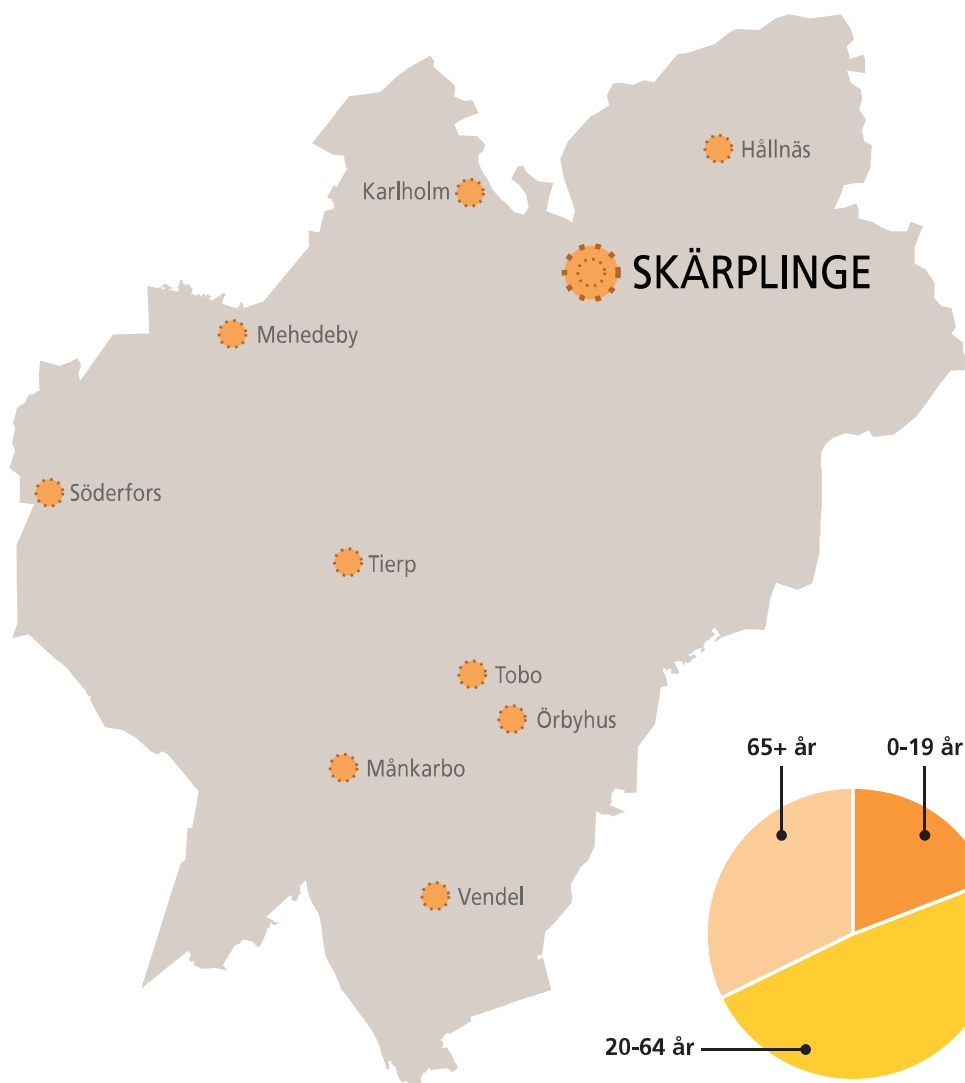

Figur 83. Dalälven. Foto: Ulrika Hedqvist

Figur 84. Mark- och vattenanvändningskarta för Mehedeby.

5.8 SKÄRPLINGE

720 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 510 Tierp – Skärplinge – Karlholm – Älvkarleby

Linje 511 Tierp – Karlholm – Skärplinge

Linje 515 Skärplinge – Hållnäs – Skärplinge

Linje 524 Örbyhus – Skärplinge

Linje 832 Skutskär – Forsmark.

Linje 835 Skärplinge – Forsmark – Östhammar

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-9)
Bibliotek
Livsmedelsbutik
Barnavårdscentral
Distrikssköterska
Tandläkare

Om Skärplinge

Skärplinge är en serviceort lokaliserad i kommunens östra del och utgör en knutpunkt för den östra kommundelen. Skärplinge binder samman Hållnäs halvön med väg 740 från Tierp och väg 76 mellan Norrtälje i söder och Gävle i norr och utgör en viktig infrastrukturled för kommunens östra delar. Skärplinge har en befolkning på cirka 700 invånare, men med Lövstabruk samt mindre byar och bebyggelsegrupper inom det område som kallas Österlövsta uppgår befolkningen till cirka 1650 invånare.

Historiskt sett har Skärplinge varit en jordbruksort men också utgjort en betydande handels- och servicepunkt för ett stort omland och har i förhållande till befolkningen haft och har fortfarande en hög grad av service. I Skärplinge finns idag skola F-9, matvarubutik, drivmedelsstation och mindre butiker. Utbudet av kollektivtrafik i Skärplinge är god, där Skärplinge bussterminal utgör en knutpunkt för många av busslinjerna i regionens nordöstra del. Då högstadieskolan i Skärplinge har ett stort upptagningsområde avgår även ett stort antal skolskjutsar i många riktningar.

Skärplinge omges av ett öppet och flackt jordbrukslandskap där Strömarån har sitt lopp genom samhällets östra del. Skärplinges centrum är samlat kring torget i korsningen mellan Tierpsvägen och Gävlevägen. Torget omges av affärs- och bostadshus i två våningar från 1960- och 1970-talen. Villaområden byggdes främst i nordost och runt Tierpsvägen i väster.

Små och mellanstora egenföretag utgör en viktig kugge i ortens kultur, näringsliv och arbetsmarknad. Ingen storskalig arbetsgivare finns på orten, men de goda förbindelserna till omkringliggande orter och städer gör tillgången till större arbetsgivare god.

Målbild

Skärplinge ska utgöra en bostads- och serviceort och en knutpunkt för infrastruktur i kommunens östra del. Värden som det öppna jordbrukslandskapet, Strömaråns lopp genom orten och ett starkt föreningsliv ska också i framtiden bidra till Skärplinges attraktivitet. Den fortsatta planeringen inriktas på en befolkningsökning från cirka 700 till 1000 invånare.

VERKTYGSLÅDA

- Planeringen ska inriktas på en befolkningsökning om upp till 300 invånare i Skärplinge tätort.
- Ett större sammanhängande planområde för bostäder och verksamheter med begränsad omgivningspåverkan ska planläggas.
- Skärplinges roll som knutpunkt för infrastruktur och service i den östra delen av kommunen ska stärkas.
- Ett ökat behov av kommunal service till följd av befolkningsökning på orten ska utredas.
- Kommunen ska arbeta för infrastrukturens satsningar på vägarna 76 och 740.
- Utveckla säkrare gång- och cykelvägar genom orten.
- Möjligheterna för en trafiksäker cykelväg mot Karlholm och Hållnäs ska utredas.
- Den jordbruksmark som omger orten ska bevaras.
- Övergripande planer för ortens grö- och blåstruktur liksom trafiksäkerhetsfrågor ska tas fram. Lösningar för lokalt omhändertagande av vatten är prioriterat i området.

I medborgardialogerna för Skärplinge var ”samlingslokal”, ”besöksnäring” och ”gång- och cykelvägar” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades sätravallen med omgivning och grönområden nära skolan som viktiga rekreationsområden. Områden för nya bostäder föreslogs framförallt i ortens södra och norra delar.

Strategi

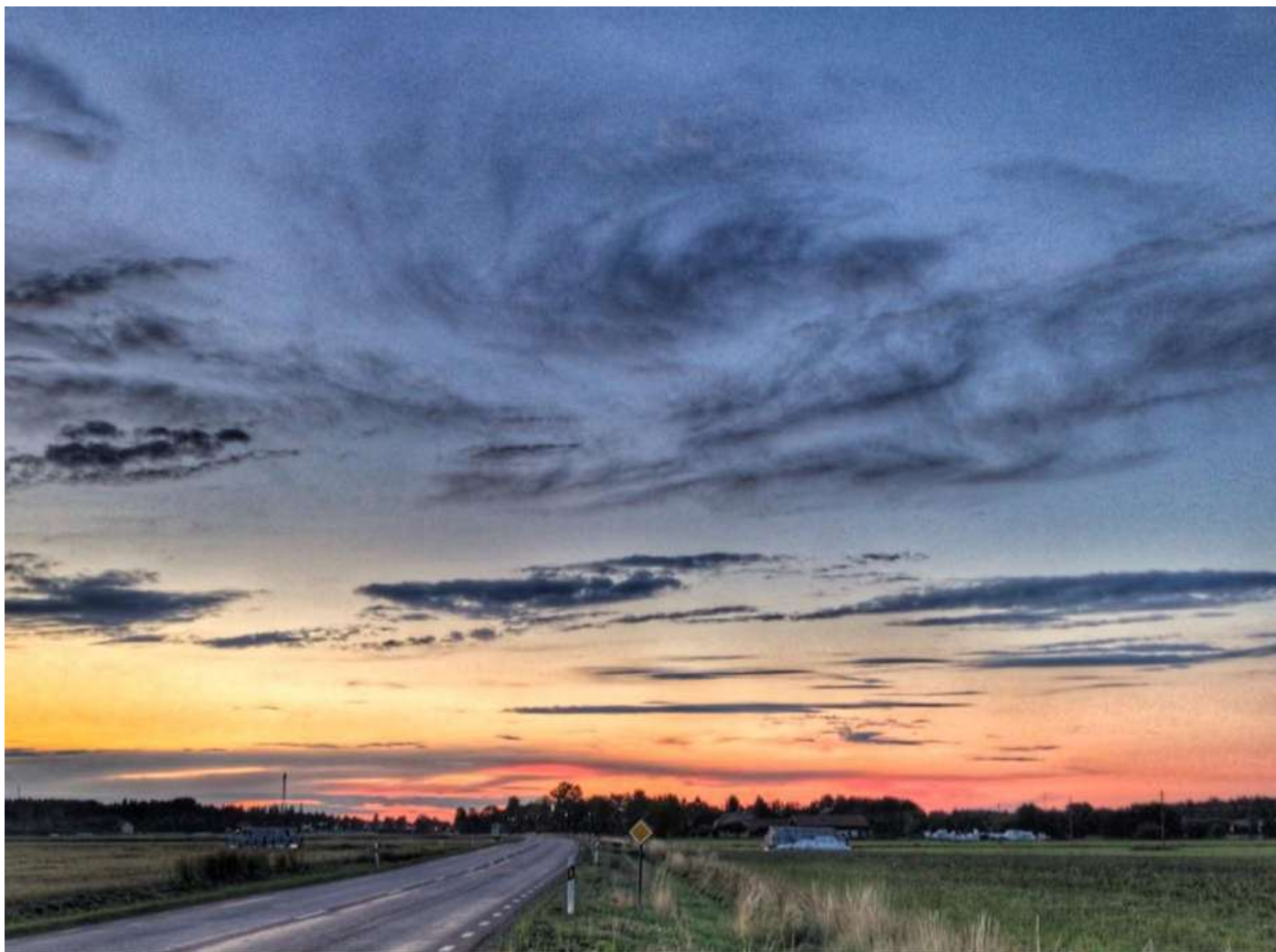
Översiktsplanen har en tydlig inriktning för utveckling av besöksnäring längs den norra Hållnäs-kusten och Karlholm (Nordöstra utvecklingstriangeln), där Skärplinge utgör en knutpunkt mellan orterna men också ett lämpligt utgångsläge till andra stora besöksmål, som exempelvis Lövsfabrik och vidare ut mot Östhammars kommun. Skärplinge spelar en viktig roll

i denna utvecklingstriangel, som knutpunkt för kollektivtrafik, infrastruktur och service.

Efterfrågan på bostäder i Skärplinge har under många år varit oförändrad. Den påbörjade omvandlingen av Karlholm strand, översiktsplanens visioner för den Nordöstra utvecklingstriangeln, samt det planerade slutförvaret för kärnbränsle i Forsmark bedöms leda till en betydande ökning i efterfrågan på bostäder i Skärplinge. Kommunens planberedskap ska därför vara god och planprocess för ett större sammanhängande bostadsområde bör i närtid inledas. För Skärplinge föreslås ny bostadsbebyggelse i huvudsak lokaliseras till ortens västra utkant, i närområdet kring Tierpsvägen, Sättravallen och Olandersskolan. Från det nya bostadsområdet ska säkra gång- och cykelförbindelser i riktning mot skola och centrum ordnas.

Figur 85. Damm i Strömarån. Vy mot norr från Hållnäsvägen. Foto: Ulf Klingström

Figur 86. Solnedgång i Skärplinge.

I Skärplinge finns ett visst behov av mark för verksamheter, kopplat till de många småföretagen i området. Utrymme för verksamheter med begränsad omgivningspåverkan bör prövas i anslutning till det nya området i Skärplinges västra del.

På samma sätt som de viktiga vägarna 76 och 740 medför stora fördelar för Skärplinge utgör de också risk- och störningsmoment. Framför allt väg 76 delar orten i två delar och passager över vägen innebär ett riskmoment, framför allt för barn och unga. Åtgärder för säkrare passager och trygga gång- och cykelvägar genom samhället är en prioriterad fråga för Skärplinges fortsatta utveckling. På sikt ser kommunen även att anläggandet av en sammanhängande trafiksäker cykelväg mellan Hållnäs, Skärplinge och Karlholm är en viktig länk i arbetet med att stärka kommundelen.

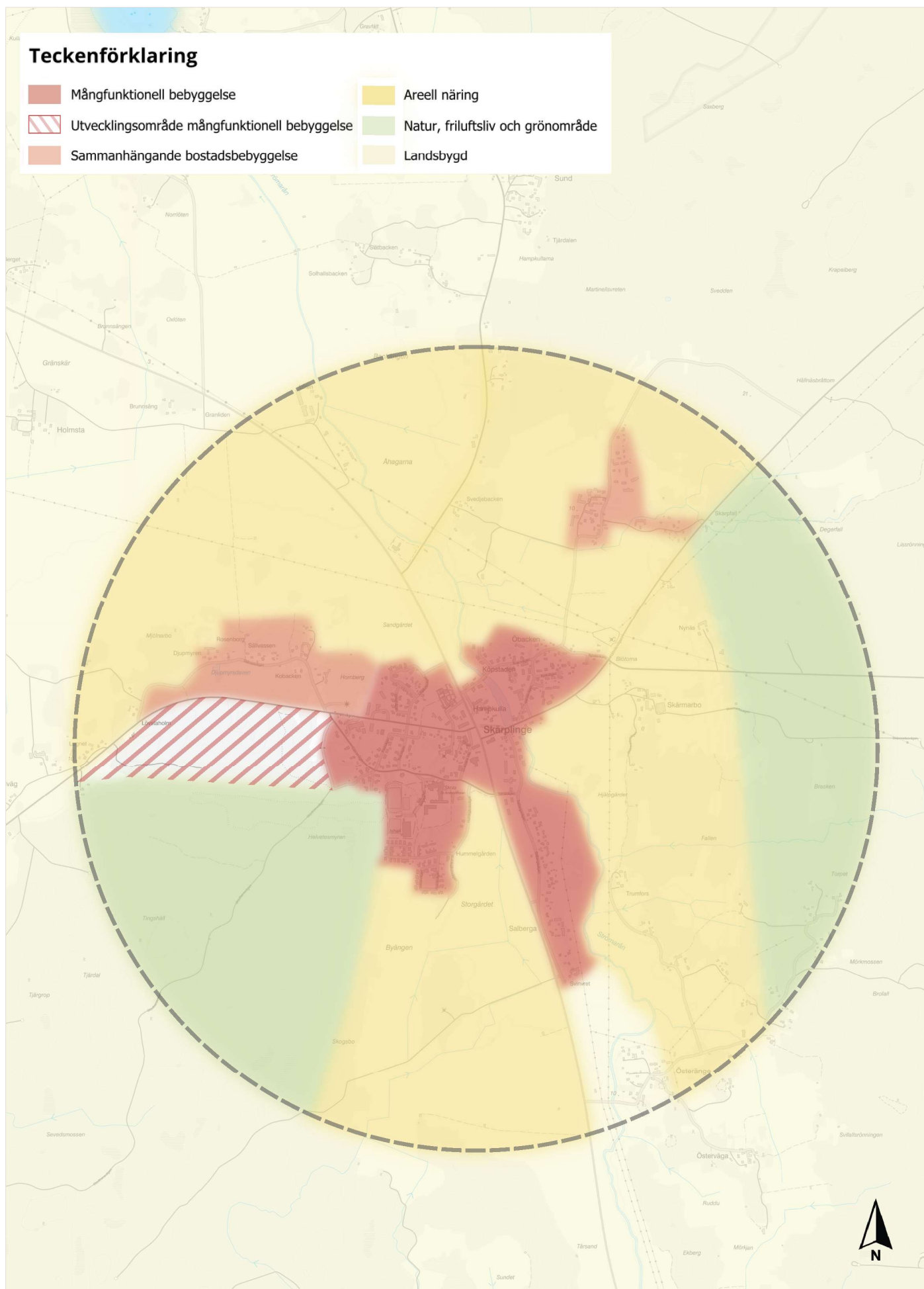
Övergripande planer för orten där bland annat trafiksäkerhetssituationen, ortens grönstruktur samt blåstruktur med Strömaråns årum och dammspegel utreds ska tas fram.

Utmaningar

Den befolkningsökning som kommunen avser för Skärplinge kommer i viss mån att öka belastningen på kommunal service, såsom skola och hemtjänst. En utredning och analys över det ökade servicebehovet på orten och långsiktiga planer för att hantera framtida behov ska tas fram.

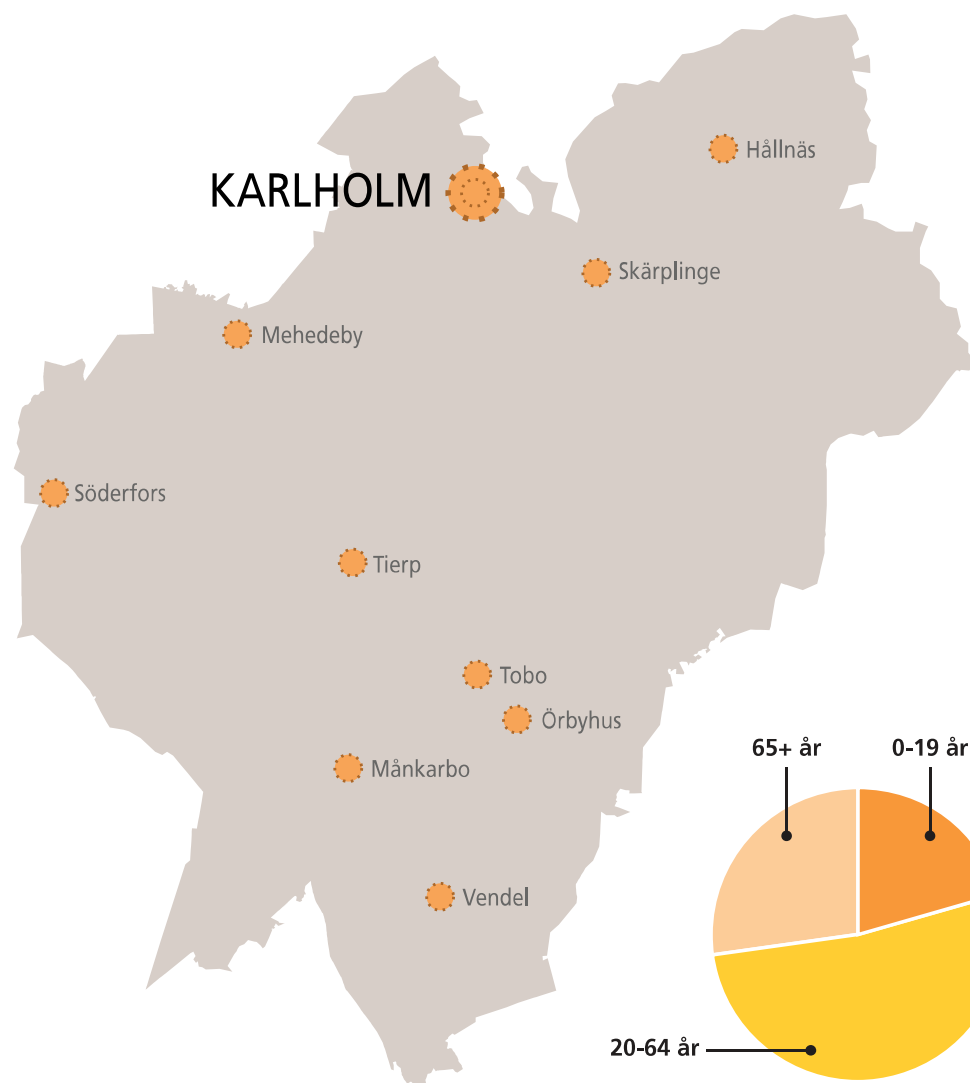
Skärplinges möjlighet att expandera i nord-sydlig riktning är begränsad, då större sammanhängande jordbruksmarker finns i dessa riktningar. Kommunens generella inställning är att jordbruksmark inte ska bebyggas eller på annat sätt skadas på ett vis som förhindrar ett rationellt brukande.

Orten har även stora utmaningar med tillskottsvatten som belastar ledningsnätet och begränsar reningsverkets kapacitet för bebyggelseutveckling på orten, men det kommunala VA-bolaget arbetar för att förbättra situationen. För att inte förvärra situationen är lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) prioriterat i planläggningen av det utpekade utvecklingsområdet. Förutsättningarna för LOD bedöms vara goda i området.

Figur 87. Mark- och vattenanvändningskarta för Skärplinge.

5.9 KARLHOLM

1200 invånare

Kollektivtrafikutbud

Linje 510 Tierp –
Skärplinge – Karlholm –
Älvkarleby

Linje 511 Tierp – Karlholm
– Skärplinge

Linje 832 Skutskär –
Forsmark

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-6)
Vårdboende för äldre
Livsmedelsbutik
Badhus
Bibliotek

Om Karlholm

Karlholm är en serviceort i kommunens nordöstra del och är kommunens enda tätort vid Bottenhavet. Orten hade i slutet av 2020 en befolkning på cirka 1250 invånare. Karlholm har vuxit fram kring Karlholms bruk som anlades på platsen under tidigt 1700-tal. Det gamla bruket var, sett till kommunikationer, lokaliserat till ett gynnsamt läge vid Tämnråns fall och utlopp i Lövestabukten. Den gamla bruksbebyggelsen och inte minst den välbevarade Lancashire-smedjan utgör ett viktigt inslag i ortens identitet.

År 2013 köptes det före detta industriområdet av en privat exploatör och en detaljplan för Karlholm strand, före detta Karlitområdet, vann laga kraft 2016. Den nya detaljplanen möjliggör för en omvandling av det tidigare fabriksområdet, till en modern bostadsort i direkt anslutning till havet. Planen möjliggör för 1000-talet nya bostäder, stora lokaler för verksamheter och service, allmänna platser som torg, gator, parker och en hamn. Projektet har även öppnat upp Karlholm mot havet på ett sätt som inte var möjligt under fabrikstiden. Parallellt med pro-

jektet har den lokala utvecklingsgruppen och ortens föreningsliv vuxit sig starka och flera projekt har genomförts och bidragit till att förändra Karlholms identitet - från tillverkningsort till att istället karaktäriseras av besöksnäring, havsnära bostäder, kulturmiljöer och upplevelser.

I Karlholm finns idag ett relativt gott serviceutbud med matvarubutik, drivmedelsstationer, skola för årskurs F-6, ett mindre badhus samt kommunens största vårdboende för äldre. Vidare har den pågående utbyggnaden av Karlholm strand kommit att leda till ett ökat serviceutbud på orten, något som kan antas öka ytterligare allt eftersom fler delar av projektet färdigställs. Kapaciteten för vatten och avlopp är god men en fortsatt utbyggnad av vatten- och avloppsnätet är önskvärt. Ett mindre Fjärrvärmenät finns, med panncentral vid Björkängsskolan och kulvert till vårdboendet Wesslandia samt till AB Tierpsbyggs angränsande hyresfastigheter. Tillgången på bredband i Karlholm är relativt god. Kollektivtrafiken i Karlholm utgörs av två busslinjer, varav den ena går mellan Karlholm och Tierp och den andra mot Skärplinge i söder och Gävle i norr.

VERKTYGSLÅDA

- Planeringen ska inriktas på att möjliggöra för en befolkningsökning om upp till 2000 invånare.
- Behov av- och åtgärder för klimatanpassning för orten ska utredas och genomföras.
- Fortsatt samverkan med det lokala föreningslivet för samhällsutveckling.
- Kommunen ska verka för utveckling av en starkare besöksnäring på orten.
- Ett ökat behov av kommunal service till följd av befolkningsökning på orten ska utredas vidare och handlingsplan upprättas.
- Karlholms kontakt med havet ska fortsatt framhållas och förutsättningar för båtlivet förbättras.
- Genom samarbetet för ekosystembaserad vattenförvaltning inom Södra Bottenhavet medverka till att stärka en långsiktigt hållbar utveckling av hav och kust.
- Karlholms kultur-, natur- och friluftsmiljöer ska tas till vara och framhållas.
- Kommunen ska arbeta för infrastruktursatsningar på väg 76.
- Utveckla säkrare gång- och cykelvägar genom orten samt, på sikt, till Skärplinge och Hållnäs.

Målbild

Karlholm har ett geografiskt gynnsamt läge intill riksväg 76 med närheten till Forsmarks kärnkraftverk, Tierps köping och Gävle. Ortens läge intill havet, vid Tämnaråns utlopp och med sin karaktäristiska bruksbebyggelse erbjuder attraktiva boendemiljöer och spännande besöksmål. Närheten till Forsmarks kärnkraftverk och det kommande slutförvaret av kärnbränsle med det stora antal arbetstillfällen detta erbjuder kan komma att bidra till ökad efterfrågan på bostäder i området.

Den fortsatta planeringen för Karlholm inriktas på en befolkningstillväxt från cirka 1250 invånare (år 2020) upp till 2500 invånare. Inget nytt utvecklingsområde pekas ut för Karlholm då befintliga planer bedöms täcka behovet.

I medborgardialogerna för Karlholm var ”äldreboende”, ”besöksnäring” och ”Karlholm strand” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades områden vid kusten, Tämnarån och Rönningen idrottsplats som viktiga natur- och rekreationsområden. Områden för nya bostäder föreslogs i flera olika delar av orten, men framförallt vid kusten.

Strategi

Ny bostadsbebyggelse lokaliseras i huvudsak till Karlholm strand samt genom förtätning och komplettering i anslutning till ortens befintliga bebyggelsestruktur. Den ökade befolkningstillväxten samt en starkare besöksnäring skapar förutsättningar för en ökad kommersiell service på orten, nya arbetstillfällen liksom ett ökat befolkningsunderlag för kollektivtrafiken.

Kommunens ambition är att ortens omvandling ska fortgå samt att besöksnäring samt serviceindustri ska fortsätta ta en större roll i ortens utveckling. Utöver de storskaliga förändringarna på Karlholm strand har flera mindre och medelstora projekt och insatser genomförts och flera pågår på orten, bland annat genom den ideella utvecklingsgruppen och Kultur- och guidegruppens arbete med smedjan och ortens kulturhistoria.

Utöver de kulturhistoriska miljöerna erbjuder Karlholm med omnejd vackra natur- och friluftsområden som också har potential för en ökad besöksnäring. Kanotleden som löper längs Tämnarån har sin målpunkt i Karlholm och en ny upptagningsplats har färdigställts.

Karlholms läge som havsort mellan Gävle och Skutskär i norr och Hållnäsälvens fiskelägen och Öregrund i söder innebär att Karlholm har en intressant position för båtturen även ur ett regionalt perspektiv. En fortsatt utveckling av Karlholm strands hamnanläggning har potential att binda samman båtturen längs Jungfrukusten i norr och Roslagen i söder som kan ge gynnsamma effekter för hela kuststräckan.

Figur 88. Bruksbostäder i Karlholm.

Figur 89. Bruksbostäder och klockstapel i Karlholm. Foto: Thorhallur Heimisson

Den planerade utvecklingen av Hållnäshalvöns norra del, se avsnitten Hållnäs och Landsbygdsutveckling i strandnära läge, bedöms också kunna bidra positivt till utvecklingen av Karlholm. Genom utpekande av LIS-områden för bostäder och besöksnäringen längs med den norra Hållnäskusten möjliggörs ett komplement och en typ av havsnära bostäder i mindre skala än det som växer fram i Karlholmsområdet. Det ger även ett mer sammanhängande område för bostäder, säsongsboende och besöksnäring som underlättar rörelsemönster av besökare, riktade serviceutbud och kollektivtrafik samt mottagarorganisation. Goda kopplingar mellan Hållnäshalvön, Skärplinge och Karlholm främjar även samverkan och synergieffekter mellan kommersiella aktörer och ideella organisationer i de olika orterna.

Kommunen ser på sikt att en trafiksäker cykelväg mellan Hållnäs, Skärplinge och Karlholm är en viktig länk i arbetet med att stärka kommundelen. Även säkerhetshöjande åtgärder längs med väg 76, som utgör det viktigaste trafikstråket i kommunens östra del, bedöms som angeläget för kommundelens fortsatta utveckling.

Utmaningar

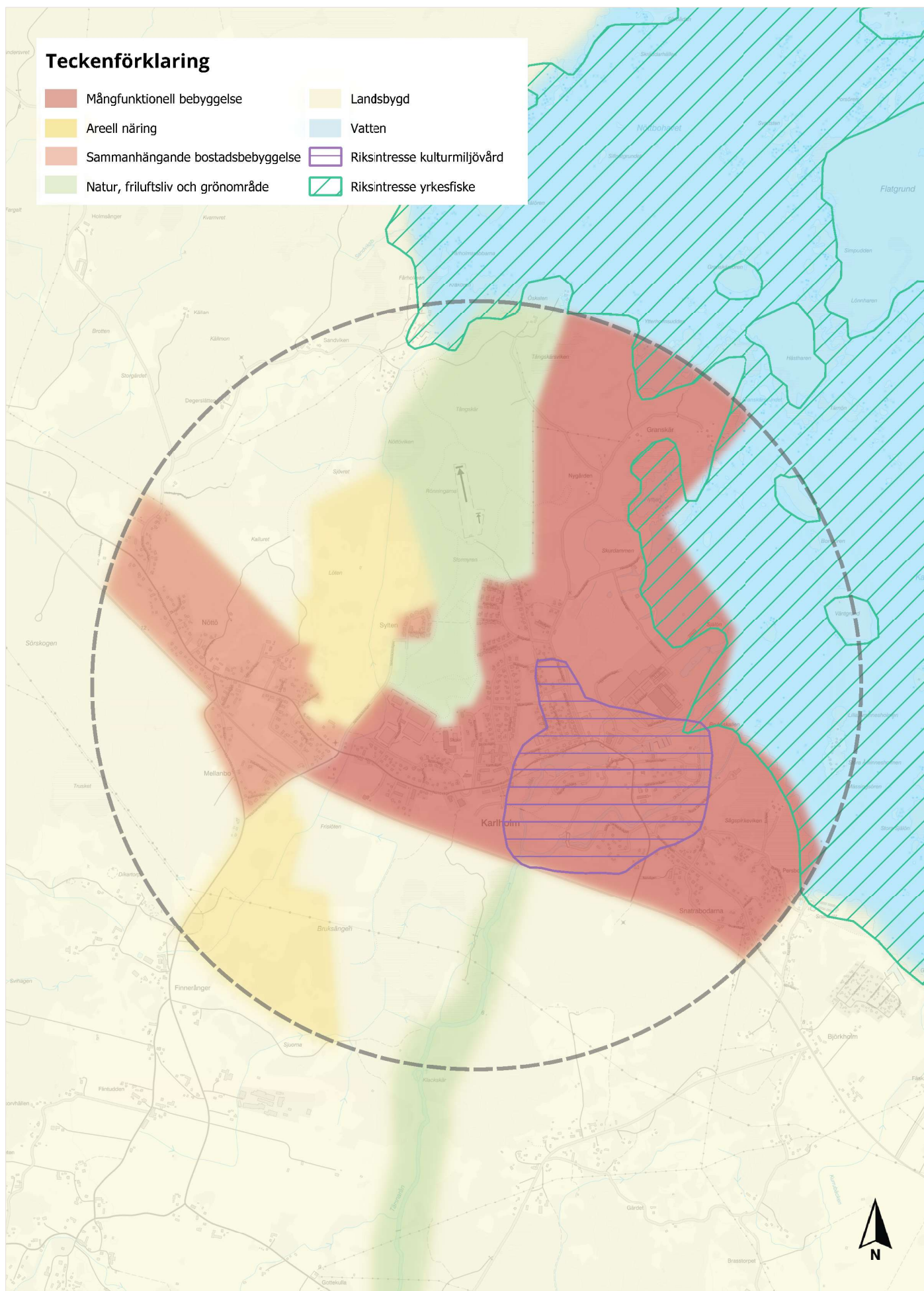
Då Karlholm är en ort lokaliserad direkt intill havet med Tämnanån och dess utlopp i orten behöver frågor beträffande havsnivåhöjningar och extremväder beaktas samt lämpliga åtgärder för klimatanpassning av samhället identifieras. Vattenförekomsten Karlholmsfjärden har också utmaningar sett till ekologisk och kemisk vattenstatus som behöver förbättras för att miljö kvalitetsnormerna ska uppnås. I Karlholm är de flesta fastigheter

anslutna till kommunalt vatten och avlopp, de enskilda avlopp som bidrar till övergödningsproblematiken finns framförallt i östra delen av Karlholmsfjärden. En prioriterad tillsyn görs av dessa för att åtgärda problemen. Kommunen har för avsikt att ansluta utbyggnaden av Karlholms strand till kommunalt VA för att begränsa påverkan på Karlholmsfjärden.

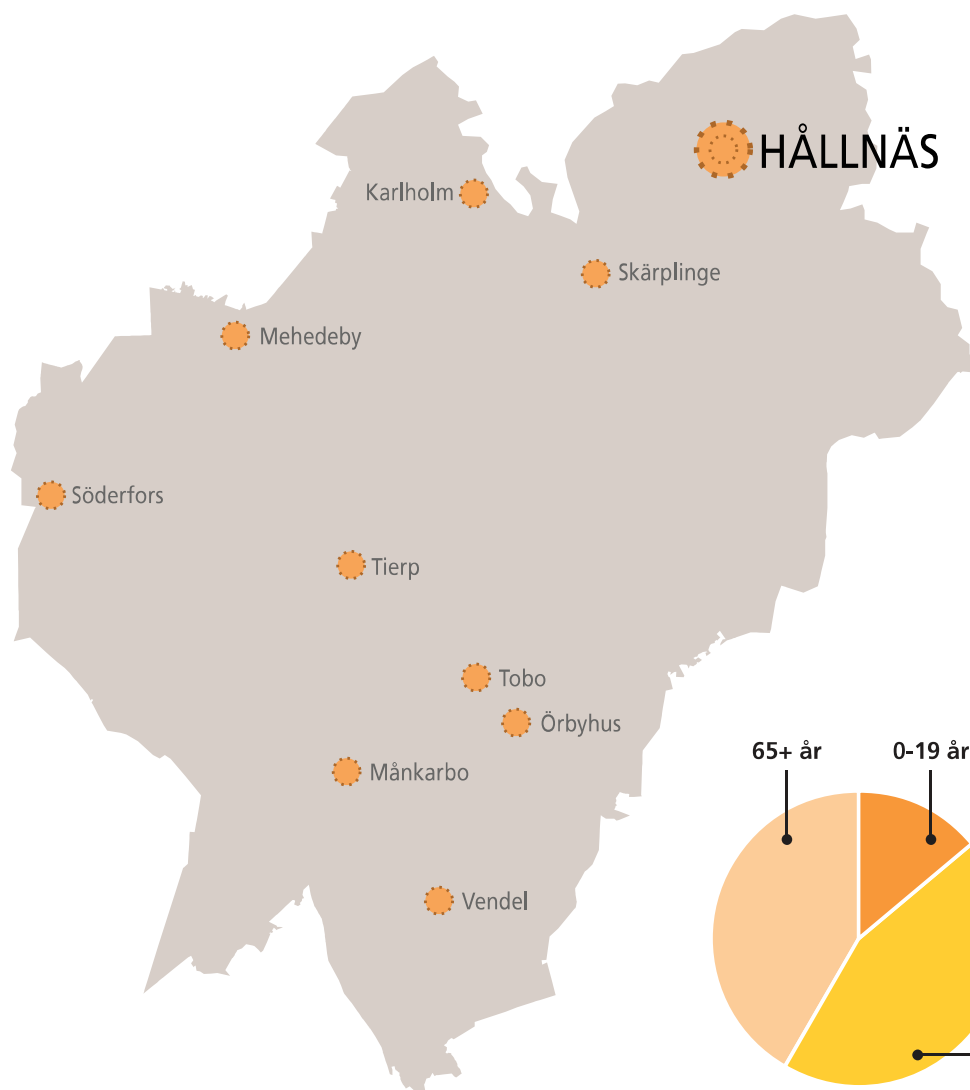
Förutsättningarna för en stark besöksnäring finns i Karlholm, orten har dock historiskt sett inte varit en turistdestination. Marknadsföring och varumärkesutveckling är därför viktigt för att uppmärksamma Karlholm som besöksmål. Det finns även behov av att en mer utvecklad mottagarorganisation för besöksnäringen byggs upp och att övernattningsmöjligheter i området kan erbjudas.

För att stärka den östra delen av kommunen behöver också infrastrukturen och kopplingen mellan kommundelens olika orter stärkas. Väg 76 är högt trafikerad och trafiksäkerheten för cyklister, fotgängare och andra oskyddade trafikanter är bristfälligt. Vidare finns idag små möjligheter för barn och unga att transportera sig mellan Skärplinge, Karlholm, Hållnäs och Lövestabruk utan kollektivtrafik. Utbudet av trafiksäkra cykelvägar i området behöver utvecklas.

Den befolkningsökning som kommunen avser för Karlholm kommer att öka belastningen på kommunal service, såsom skola och hemtjänst. En utredning och analys över det ökade servicebehovet på orten och långsiktiga planer för att hantera framtida behov är under framtagande och ska färdigställas.

5.10 HÅLLNÄS

1100 invånare

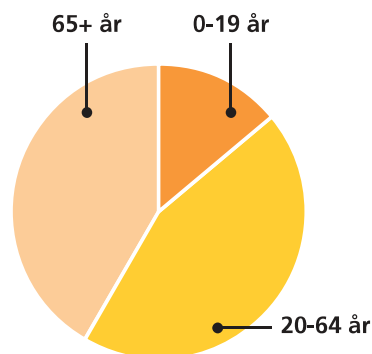
Kollektivtrafikutbud

Linje 515 Skärplinge –
Hållnäs - Skärplinge

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-6)
Livsmedelsbutik

Om Hållnäs

Hållnäs halvön ligger i kommunens östligaste del och har idag en fast befolkning på cirka 1100 invånare, med en nästintill dubbelt så stor befolkning under sommarmånaderna. Området är unikt i Sverige genom sin långa, oexploaterade och nordvända kuststräcka. Hållnäs halvön är mycket flack och kusten är starkt präglad av landhöjningen som genom naturlig succession ständigt skapar nya naturmiljöer. Kalkhalten i området är hög vilket ger speciella förutsättningar för exempelvis orkidéer och örtrika skogar.

Jämfört med slättbygderna i kommunens södra delar var jordbrukets avkastning på Hållnäs halvön mycket snål och marken stenig. Spåren kan fortfarande ses på Hållnäs halvön genom de många rösen och långa stenmurar som finns i det småbrutna jordbrukslandskapet. Fiske bedrevs i kombination med jordbruk vilket gav upphov till de båthus och sjöbodas som kantar kusten. Med tiden kom fisket att tas över av heltidsfiskare. Fiskelägen som Sikhjälma hamn, Gudinge och Fågelsundet är

idag uppskattade besöksmål och säsongsbostäder. Det en gång omfattande yrkesfisket har minskat med åren, men jämfört med många andra kustkommuner finns fortfarande ett aktivt yrkesfiske kvar.

I Hållnäs centralort, Edvalla, finns service i form av affär, förskola och skola med klasser upp till årskurs 6. På norra och södra halvön utgör orterna Fagerviken och Vavd lokala centra. En medelstor campinganläggning finns i Ängskär längs med Hållnäs södra kustsida, i Ängskär finns även en mindre anläggning för husvagnsplatser vid hamnen. Under sommarhalvåret ökar områdets befolkning kraftigt och flera småskaliga caféer, gårdsbutiker och försäljning av mathantverk öppnar på flera håll.

Infrastrukturfrågor, som exempelvis VA, tillgång till kollektivtrafik och bredbandsutbyggnad är högaktuella för bygdens utvecklingspotential.

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska i samverkan med lokala föreningar ta ett ökat ansvar för bredbandsutbyggnad
- Genom utpekande av LIS-områden ska besöksnäring och permanentbostäder i havsnära lägen möjliggöras på den norra delen av halvön. Vid byggnation längs kusten bör hänsyn tas till klimatförändringar och havsnivåhöjning.
- Kommunen ska vara öppen för innovativa och alternativa lösningar för kollektivtrafik.
- Kretsloppsbaseade och vattensnåla VA-tekniker som kan tillämpas i Hållnäs för att säkra vattentillgången bör utredas.
- Utredningar av statusen för Hållnåskustens grunda vikar bör genomföras och åtgärder för minskad negativ påverkan föreslås.
- Genom LIS-områden och marknadsföring av Hållnäs som besöksmål och samverkan med lokala utvecklingsgrupper ska besöksnäringen stärkas.
- Samverkan mellan besöksnäringens aktörer, kommunen och lokala utvecklingsgrupper i Hållnäs, Skärplinge och Karlholm för att upprätta samarbeten och uppnå synergieffekter av orternas utveckling.
- Utredda och identifiera platser för ställplatser för husbilar på olika delar av halvön, liksom arbeta fram vägledande underlag för upprättandet av sådana.
- Möjliggöra för ett tillskott av alternativa bostadsformer än villa i ägandeform.
- Kommunen ska verka för att turistsäsongen kan förlängas.
- Vid plan- och lovärenden på Hållnåshalvön ska tillgången på- och hanteringen av vatten och avlopp särskilt beaktas. Kommunen ska ställa höga krav på enskilda avloppslösningar.
- Hållnäs höga naturvärden behöver skyddas och bevaras, liksom bygdens karaktär och småskalighet behöver värnas vid utveckling av ny bebyggelse och anläggningar kopplade till besöksnäringen.
- Genom samarbetet för ekosystembaserad vattenförvaltning inom Södra Bottenhavet medverka till att stärka en långsiktigt hållbar utveckling av hav och kust.

För stora delar av Hållnåshalvön är brist på grundvatten och risk för saltinträngning i brunnar ett stort problem och blir en begränsande faktor för nya bostäder. Kommunalt VA finns i Fagerviken, Edvalla, Vavd (endast avlopp) och Slada (endast avlopp). VA-ledningar förbinder Fagerviken med Skärplinge. Fagerviken har en överkapacitet på dricksvatten och ledningsnätet skulle därför gynnas av fler bostäder. Kapaciteten för avlopp måste däremot förstärkas om Fagerviken med närområde ska kunna utvecklas. I Edvalla finns problem med vattentillgång och vattenkvalitet. Moderna kretsloppsbaseade- och vattensnåla tekniker kommer att bli viktiga för att säkra vattenförsörjningen. Hållnåshalvöns grunda havsvikar är mycket känsliga för näringsbelastning vilket ställer höga krav på goda avloppslösningar. Vid plan- och lovärenden på Hållnåshalvön ska frågor beträffande VA-lösningar särskilt beaktas.

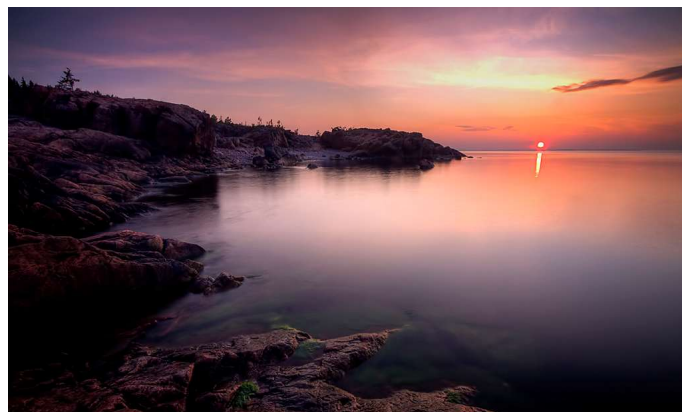
Målbild

Den långsiktiga målsättningen för Hållnäs är en befolkningsökning från cirka 1100 invånare till mellan 1250 - 1400 invånare. Ökningen möjliggörs genom införande av LIS-områden längs med norra delen av halvön, kompletterande bebyggelse i Fagerviken och Edvalla, samt att fler säsongsbostäder omvandlas till permanentbostäder. Anläggandet av slutförvaret för kärnbränsle i Forsmark kan leda till ökad efterfrågan på bostäder i området. Även om majoriteten av bostäderna fortsättningsvis kommer att bestå av villabebyggelse är det önskvärt att i mindre skala möjliggöra för alternativ, exempelvis hyreslägenheter.

I medborgardialogerna för Hållnäs var ”olika boendeformer”, ”besöksnäring” och ”inte fler naturreservat” de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades flera platser längs med kusten som viktiga utvecklingsområden för rekreation och friluftsliv. Områden för nya bostäder föreslogs främst i Edvalla, men även vid ett antal ställen längs med kusten.

Strategi

En av Hållnåshalvöns stora styrkor är dess ålderdomliga, naturliga och lantliga karaktär, samt lugnet och småskaligheten. En utmaning har dock varit de långa avstånden och halvöns avskildhet. Genom digitalisering och distansarbete har Hållnäs-

Figur 91. Kapplasse naturreservat vid Hållnåskusten. Foto: Patric Norlin

Figur 92. Sikhjälma fiskehamn. Foto: Ulf Lindström

halvöns attraktivitet som bostadsort ökat. Dock förutsätter detta en omfattande bredbandsutbyggnad då det idag endast finns bredband för delar av området. Kommunen avser därför att i samarbete med lokala utvecklingsgrupper och föreningar ta ett större ansvar i bredbandsfrågan för att snabba på utbyggnadstakten.

Hållnashalvöns kollektivtrafik behöver stärkas. Bortsett från skolskjuts har stora delar av området inte någon ordinarie busslinje inom nära räckhåll. Kommunen ska aktivt arbeta med att underlätta för det kollektiva resandet och verka för fortsatta bussförbindelser till Skärplinge. Kommunen ska även sträva efter ökad turtäthet eller alternativa kollektivtrafiklösningar, exempelvis anropstrafik. Även olika former av applikationer och pooler för samåkning och transport kan vara ett alternativ.

Hållnashalvön har en lång tradition av de gröna näringarna där jordbruket, skogsbruket och fisket även fortsättningsvis kommer vara viktiga som arbetstillfällen, men också som kulturbärande för området.

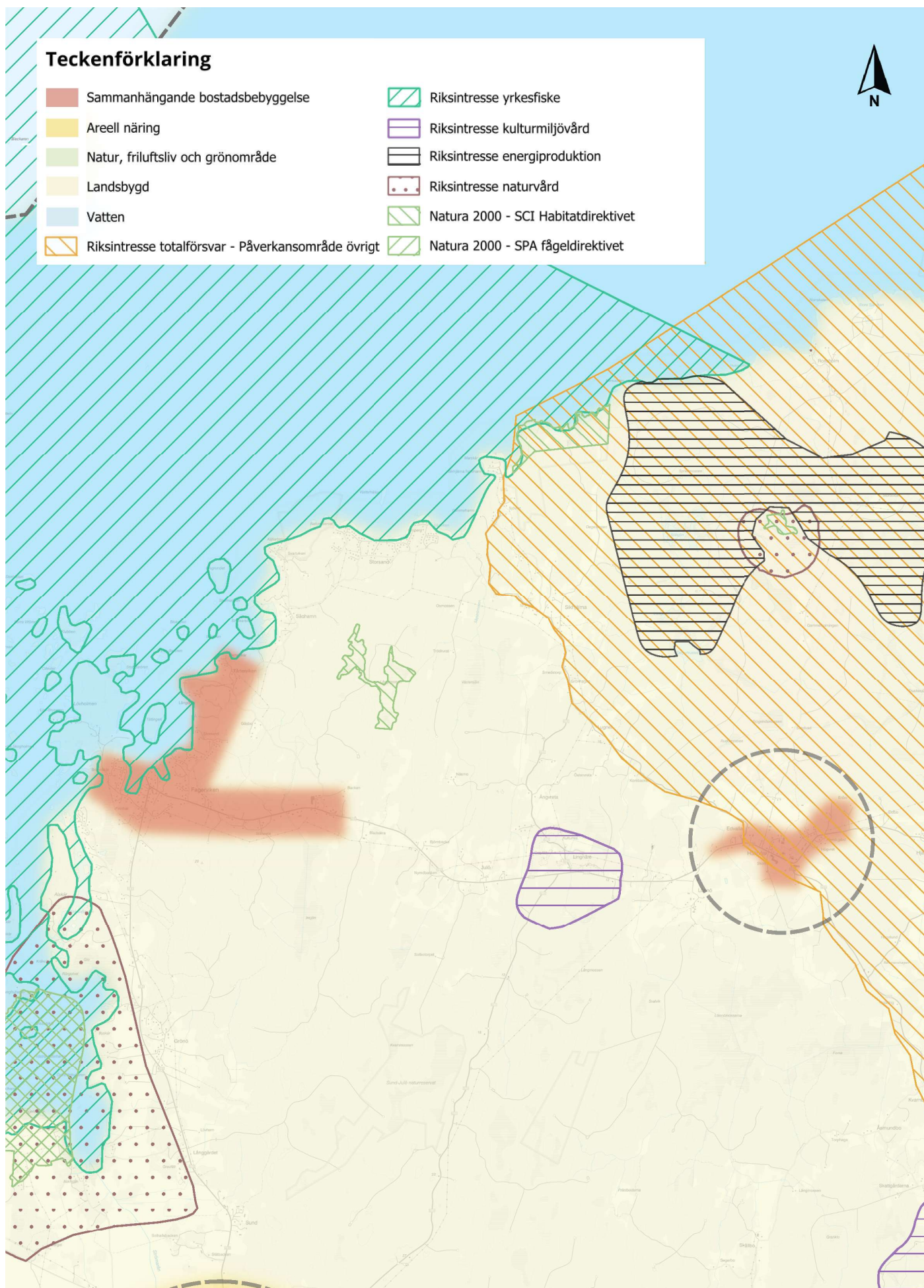
Trots Hållnäs många unika och värdefulla natur- och kulturmiljöer har besöksnäringen varit underutvecklad. Andelen säsonsboende är stort, men sett till kommersiellt utbud av restauranger, caféer och övernattningsalternativ för tillfälliga besökare finns en stor utvecklingspotential. En utvecklad besöksnäring kan utöver starkt service bidra till nya arbetstillfällen och därmed förutsättningar för fler permanentboende. Fyra LIS-områden har föreslagits längs med den norra delen av Hållnåskusten, se avsnittet om LIS-områden. Utöver dessa har också ett LIS-område i Snatra, söder om Karlholm föreslagits. Inom LIS-områdena ser kommunen goda förutsättningar för utveckling av bostäder och anläggningar för besöksnäringen i attraktiva och havsnära lägen. Säsonsboende och besökare

utgör en viktig inkomstkälla för många företag i området. Ett problem är dock dess säsongsbetonade karaktär. För att maximera nyttan av en stark besöksnäring behöver säsongen förlängas eller kompletteras med nya besöksanledningar på andra årstider än sommaren.

På många delar av Hållnashalvöns kuststräcka föreligger konflikter mellan modernisering, ombyggnad, ersättande och nybyggnation av bostadshus och sommarstugor inom befintliga bebyggelsegrupper. Detta utgör ett dilemma där bevarandevärden och landskapsbild ställs mot tillväxt av bostäder och besöksnäring. Kommunen har inte något generellt förhållningssätt i frågan, utan varje fall behöver prövas enskilt utifrån dess förutsättningar. Kraven på analys av påverkan på den enskilda byggnaden och fastigheten, liksom på bebyggelsegruppen eller byn i helhet, ska vara höga. Ny bebyggelse i de kulturhistoriska miljöerna anpassas med hänsyn till den historiska bebyggelsen i fråga om volym, färg, form, siktlinjer och landskapsbild liksom naturlandskapets förutsättningar.

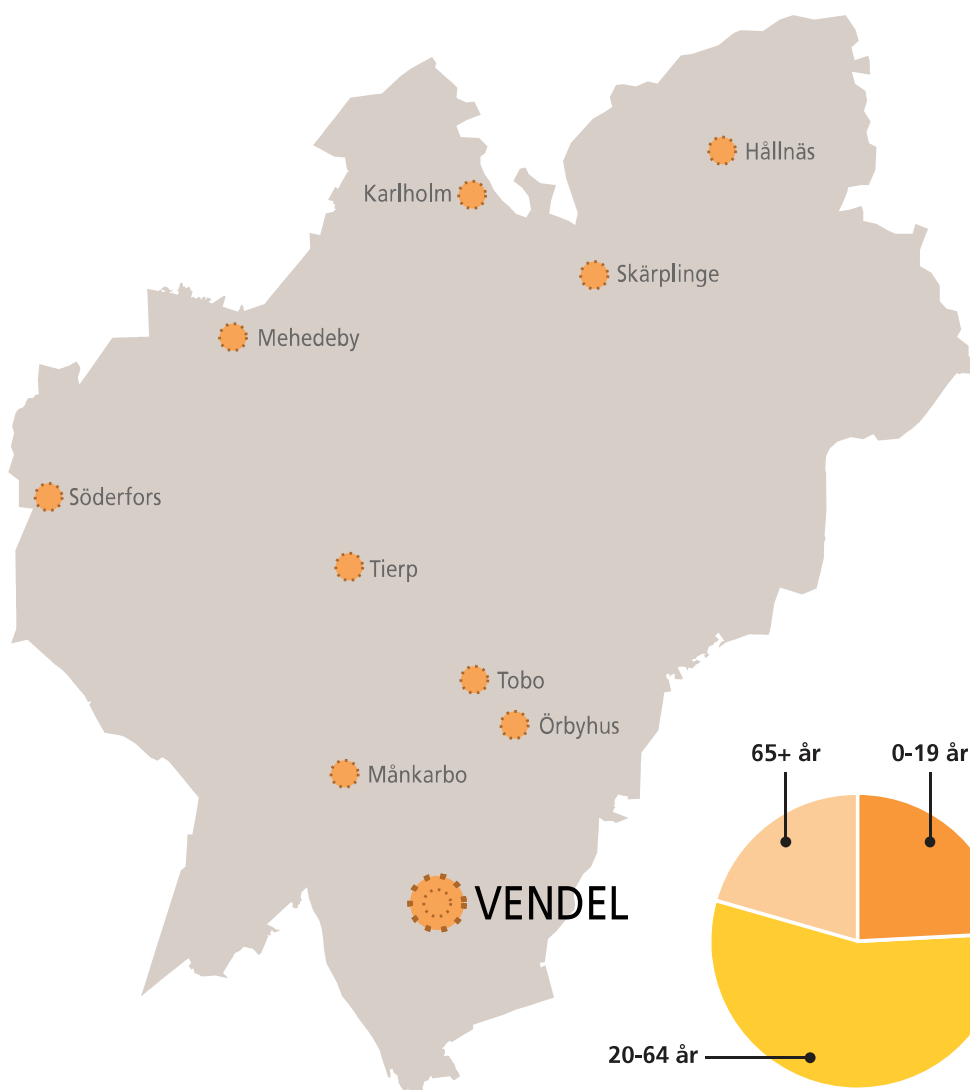
Den småskaliga bostads- och besöksnäringen som föreslås för Hållnäs kompletteras av den mer tät och stadsmässiga utbyggnaden av Karlholm strand. I kapitel tre redogörs mer ingående för den Nordöstra utvecklingstriangeln som kommunen ser som en stark motor för kommundelens långsiktiga utveckling. Även den historiska kopplingen till Lövstabruk och de storslagna bruksmiljöerna i Lövstabruk har potential att bidra till Hållnashalvöns besöksnäring.

De pågående klimatförändringarna innebär en höjning av havsnivån som kommer att påverka den flacka Hållnåskusten. Planeringen av området behöver därför ta hänsyn till aktuella data och noggranna höjddarteringar, konsekvensutredningar behöver genomföras.

Figur 93. Mark- och vattenanvändningskarta för Hållnäs.

5.11 VENDEL

1000 invånare

Kollektivtrafikutbud

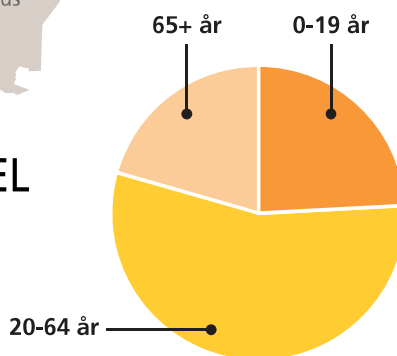

Linje 514 Örbyhus –
Björklinge – Uppsala

Linje 103 Husby – Viksta –
Uppsala

Serviceutbud

Förskola
Grundskola (F-5)

Om Vendel

Vendelbygden ligger i kommunens södra del och har idag runt 1000 invånare. Vendelbygdens befolkning är utspridd i flera mindre byar, bebyggelsegrupper, enstaka gårdar eller villor.

Vendelbygden har en lång och mycket speciell historia. I Vendel har allt från stenåldersboplatser från 5000–6000 f.Kr. (i närheten av E4:an), till lämningar av runda hyddor från 3300–2300 f.Kr. (nära kyrkan) och rika lämningar från 400- och 500-talet e.Kr. påträffats som har kommit att ge namn till en egen tidsepok, Vendeltid. I Husby ligger ett av Vendelbygdens viktigaste fornlämningskomplex med den så kallade Ottarshögen från 500 talet e.Kr. och kringliggande bygravfält från yngre järnålder.

Landskapskaraktären i Vendelbygden domineras av slätten, det småbrutna odlingslandskapet och Vendelsjön. Landskapsbildningen och områdets natur- och kulturmiljöer har stora värden och bygden har en tydlig identitet. I området finns både riksintresse för kulturmiljövård och naturvård utpekade.

Kommunalt vatten kan erbjudas längs överföringsledningen från vattenverket Odens källa till Örbyhus. Verksamhetsområde för VA och ett mindre reningsverk finns i Husby. I Vendelbygden finns förskola samt grundskola för årskurs F-5. Utbudet av kommersiell service i området är begränsat och nödvändig service, såsom matvarubutik, finns närmast i Örbyhus.

Vendeltid, benämning på tiden omkring 550–800 e.Kr., uppkallad efter Vendels socken i Uppland, där de praktfullaste gravarna från perioden påträffats. Under vendeltid präglades Norden av impulser från det kontinentala Europa, vilket manifesterade sig både materiellt och ideologiskt. Genom fynd kan man spåra kontakter med bland annat Frankerriket och slaviska områden. Praktgravar ger även en bild av samtidens sociala elit. KÄLLA Nationalencyklopedin

VERKTYGSLÅDA

- Kommunen ska i samverkan med lokala föreningar ta ett ökat ansvar för bredbandsutbyggnaden i området.
- Fördjupad översiktsplan för orten med särskilt fokus på historiska samband, siktlinjer, strukturer samt fornlämningar och hur dessa värden kan framhävas.
- Kollektivtrafikens effektivitet, turtäthet, pendelparkeringar och matchningar till anslutningar ska ses över. Alternativa kollektivtrafiklösningar kan utgöra ett komplement till den reguljära busstrafiken.
- Främja samverkan mellan besöksnäringens aktörer, kommunen och lokala utvecklingsgrupper i Vendel, Örbyhus och Tobo men även med grannkommuner, för att upprätta samarbeten och uppnå synergieffekter av orternas utveckling.
- Utredda och identifiera platser för ställplatser för husbilar i området.
- Möjliggöra för tillskott av andra bostadsformer än villa i ägandeform.
- Vid plan- och lovärenden i Vendel ska historiska strukturer, byggnadstradition, landskapsbild och siktlinjer särskilt beaktas. Hänsyn ska tas till riksintresse kulturmiljövård så att ingen påtaglig skada uppstår.
- Vendelsjöns höga naturvärden och dess funktion som fågelsjö ska värnas och skyddas. Hänsyn ska tas till riksintresse naturvård så att ingen påtaglig skada uppstår.
- Alternativa servicefunktioner för orten bör utredas, exempelvis obemannade matvarubutiker.
- Vid utformning av ny bebyggelse och skyltning vid trafikplatsen vid E4:an ska dess karaktär som "Porten till Vendelbygden" beaktas och utvecklas.
- Ny bebyggelse ska vara förenlig med områdets höga kulturmiljö- och naturvärden.
- Förbättrad framkomlighet och ökad trygghet för cyklister i Vendelbygden ska beaktas.

Målbild

Den långsiktiga målsättningen för Vendelbygden är att möjliggöra för en befolkningsökning om cirka 100–200 invånare. Ökning ska främst ske genom kompletterande villabebyggelse utspridd i olika delar av bygden. Större homogena och symmetriska bostadsområden ska undvikas i Vendelområdet. I stället bör nya bostäder växa fram organiskt och anpassat efter de historiska strukturerna och i enlighet med bygdens byggnadstradition. Ett visst tillskott av lägenheter är önskvärt, dock inte i form av storskaliga eller höga lägenhetshus, utan med lyhördhet för områdets karaktär och volymer.

I medborgardialogerna för Vendelbygden var "Vendelsjön", "besöksnäring" och "utveckla service" de värdeord som förekom oftast i diskussionerna om vad som ska känneteckna orten i framtiden. I ortskartan markerades flera platser vid Vendelsjön och Ottarsborg som viktiga utvecklingsområden för natur- och rekreation. Områden för nya bostäder föreslogs främst i Vendel och Husby, men även i närheten av påfarten till E4.

Strategi

En fördjupad översiktsplan för bygden med särskilt fokus på bebyggelsestruktur, byggnadstradition och hänsynsområden för kulturmiljöer och fornlämningar ska tas fram. Planen ska syfta till att underlätta och vägleda framtida plan- och lovärenden och identifiera vilka delar av bygden som lämpar sig för nybyggnation. Den ska också undersöka om ytterligare områdesbestämmelser behövs för att skydda riksintresse kulturmiljö. Ny bebyggelse ska främst komma till genom kompletterande villabebyggelse utspridd i olika delar av bygden. Större homogena och symmetriska bostadsområden ska undvikas. Strukturen av främst ensamgårdar från utskiftning av byarna ska bevaras och ny bebyggelse placeras framförallt i landskapet i

enlighet med traditionen på icke brukningsvärd mark (impediment) gränsande mot den brukningsvärda marken. Kommunen bedömer att planen med den hänsyn som avses inte riskerar någon påtaglig skada för riksintresset.

För att öka bygdens attraktivitet som boendeanternativ till exempelvis Uppsala, Tierp och Örbyhus behöver tillgängligheten till de större städerna och orternas arbetsmarknad förbättras. Fortsatt fiberutbyggnad spelar också en viktig roll för att stärka möjligheterna till distansarbete.

Figur 94. Hovgårdsbergs vädervärn i Vendel. Foto: Torsten Lundin

Figur 95. Vendels kyrka.

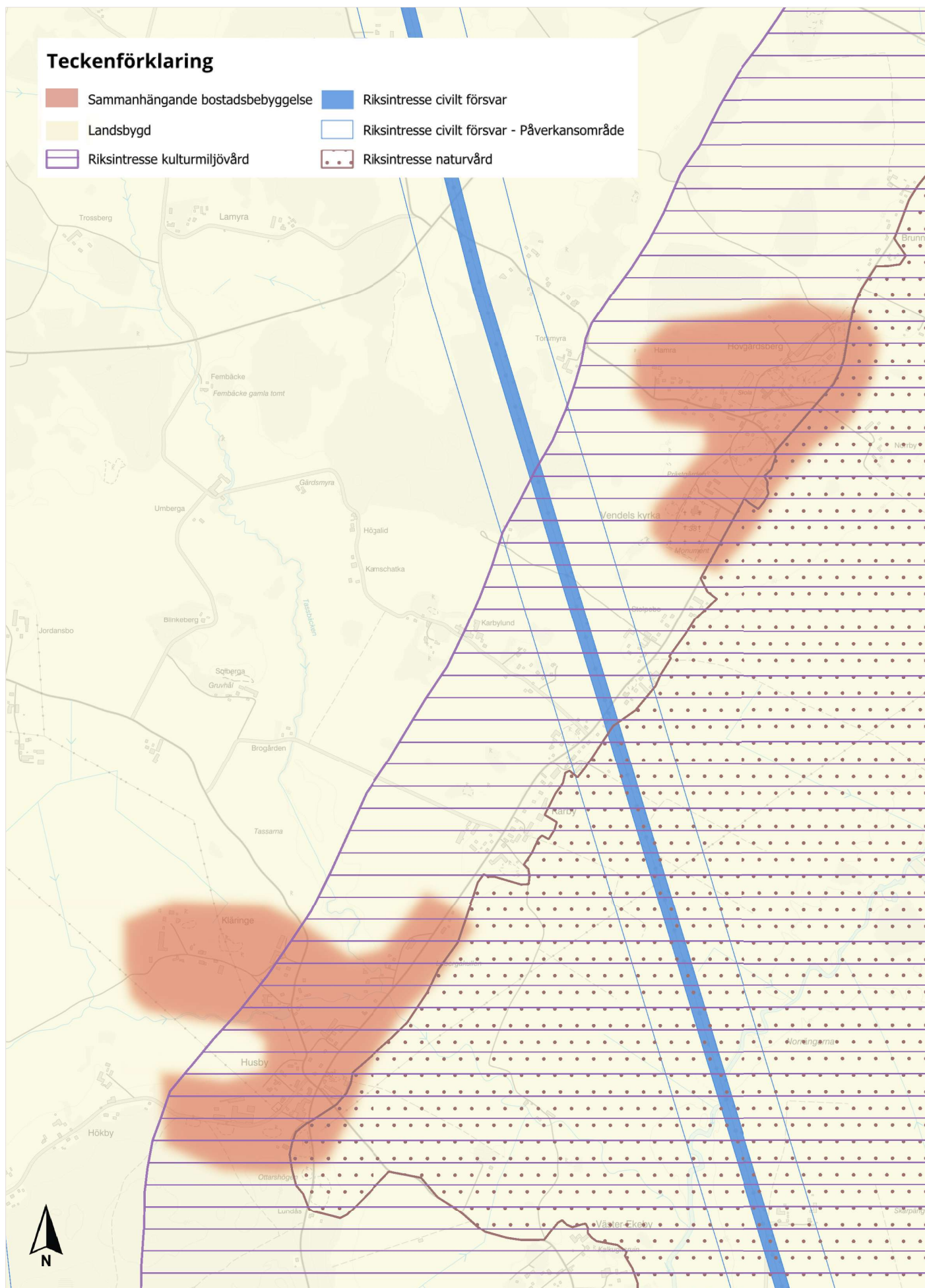
Kollektivtrafiken behöver stärkas för att minska bilberoendet. Viktiga utvecklingsområden för en mer attraktiv kollektivtrafik är exempelvis pendlarparkeringar, fler avgångar, bättre matchning mellan busstrafik och avgångar från större kollektivtrafiknoder, till exempel Örbyhus och Björklinge. Anropstrafik kan även vara aktuellt som alternativ. Framkomligheten och trafiksäkerheten för fotgängare och cyklister, framför allt till målpunkter för barn och unga, behöver ses över och åtgärdsbehov identifieras.

Vendel har en unik möjlighet för en spännande och stark besöksnäring. Inom en tolv kilometers radie kan besökare i Örbyhus och Vendelbygden göra en tidsresa som sträcker sig över 8000 år. Utöver de historiska sevärdheterna erbjuder området högklassiga natur- och friluftsmiljöer med Vendelsjön, som är en av Sveriges främsta fågelsjöar, med badplatser och öppet landskap. Vendelsjön omfattas av riksintresse naturvård, vilket till en begränsad del sammanfaller med markanvändningen mångfunktionell bebyggelse i Husby och Vendel. I området görs redan åtgärder för att minska näringsbelastningen och fortsatt utveckling av bebyggelsen får inte leda till en ökad näringsbelastning. Möjligheter till lösningar som förbättras vattenkvaliteten i området bör övervägas. Landskapet ska fortsatt hållas öppet och hävdad. Kommunen bedömer att riksintresset inte riskerar påtaglig skada genom den hänsyn som avses.

Även Vendelån har ett stort naturvärde och paddlingsmöjligheter. Friluftslivet kan vidareutvecklas genom att anlägga vandringsleder, badplatser och grillplatser kring sjön. För att besöksnäringen ska utvecklas krävs även en mer aktiv marknadsföring av området i kombination med en förbättrad skyltning om sevärdheterna. Digitala hjälpmedel och plattformar kan också ge information och guidning på orten. En starkt besöksnäring kan bidra med både arbetstillfällen och ett ökat serviceutbud. Kommunen ska verka för och stötta uppbyggnaden av en starkare besöksnäring, i samarbete med lokala föreningar och näringslivet.

Utmaningar

Områdets förutsättningar utgör även en utmaning för bredbandstäckningen. Genom lokala fiberföreningar har delar av Vendelbygden fått tillgång till bredband, men delar av området saknar fortfarande bredbandsuppkoppling. Kommunen ska därför i samarbete med lokala utvecklingsgrupper och föreningar ta ett större ansvar i frågan för att snabba på utbyggnadstakten. I Vendelbygden råder brist på service. Närmaste matvarubutik och plats för postutlämning återfinns i Örbyhus. En befolkningssökning i området i kombination med fler besökare kan skapa bättre förutsättningar för nyetablering och bevarande av service i området. Alternativa lösningar skulle kunna vara obemannade matvarubutiker eller hemleveranser för en ökad servicenivå.

Figur 96. Mark- och vattenanvändningskarta för Vendel.

6. RIKSINTRESSEN, LIS OCH FÖRORDNANDEN

I följande kapitel redovisas riksintressen och hur kommunen avser att tillgodose dem. Riksintressen gäller geografiska områden som har utpekats av nationella myndigheter med stöd av miljöbalken, eftersom de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter.

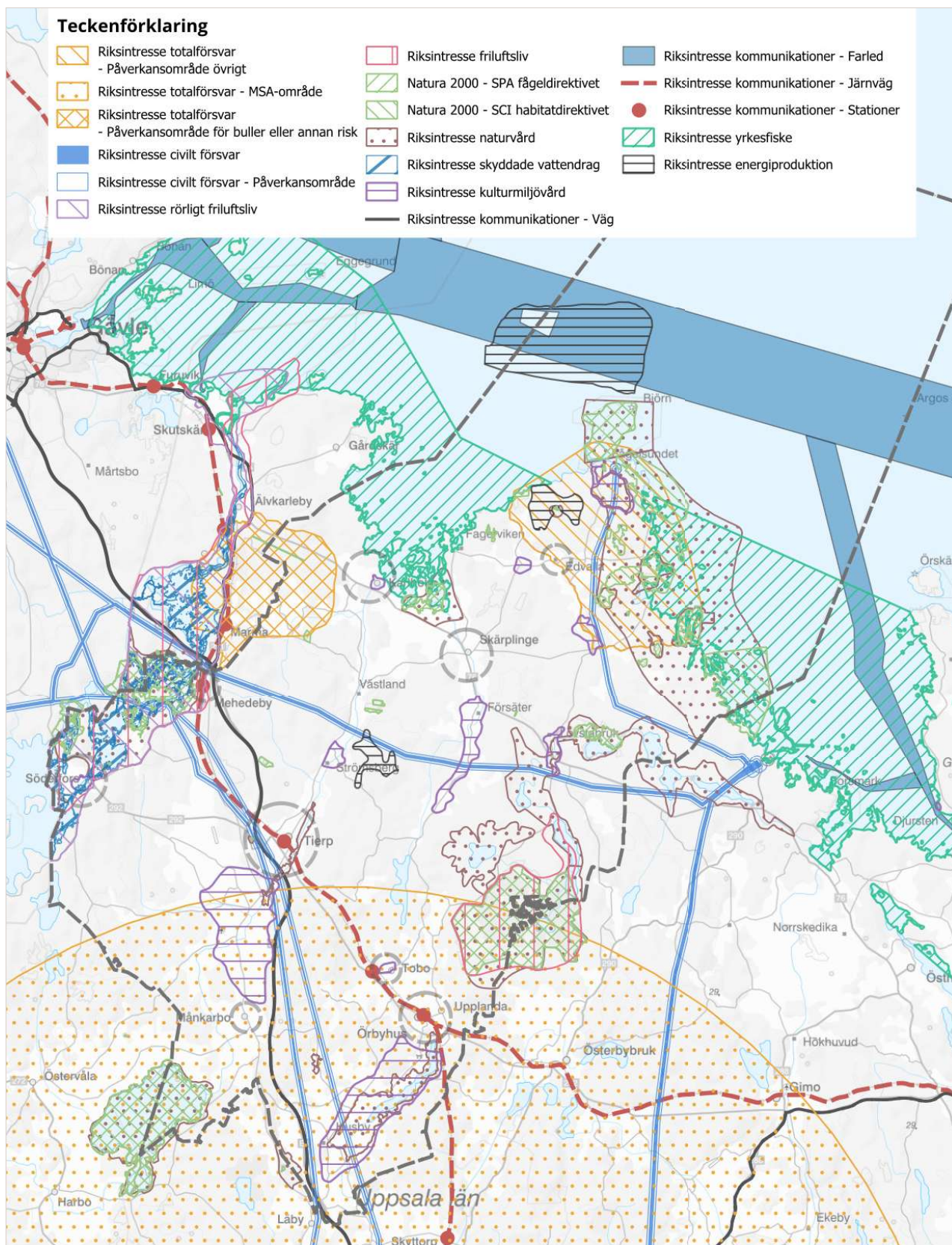
Kapitlet redovisar även områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS). Syftet med LIS-områden är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden. Redovisningen i översiktsplanen är vägledande vid prövning av ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet i detaljplaner.

Sist i avsnittet redovisas även hänsyn till skydd genom förordnanden. Här redovisas intressen som är av särskild betydelse för samhällsutvecklingen och som ska prioriteras framför andra intressen när markanvändningsfrågor ska avgöras.

6.1 RIKSINTRESSEN

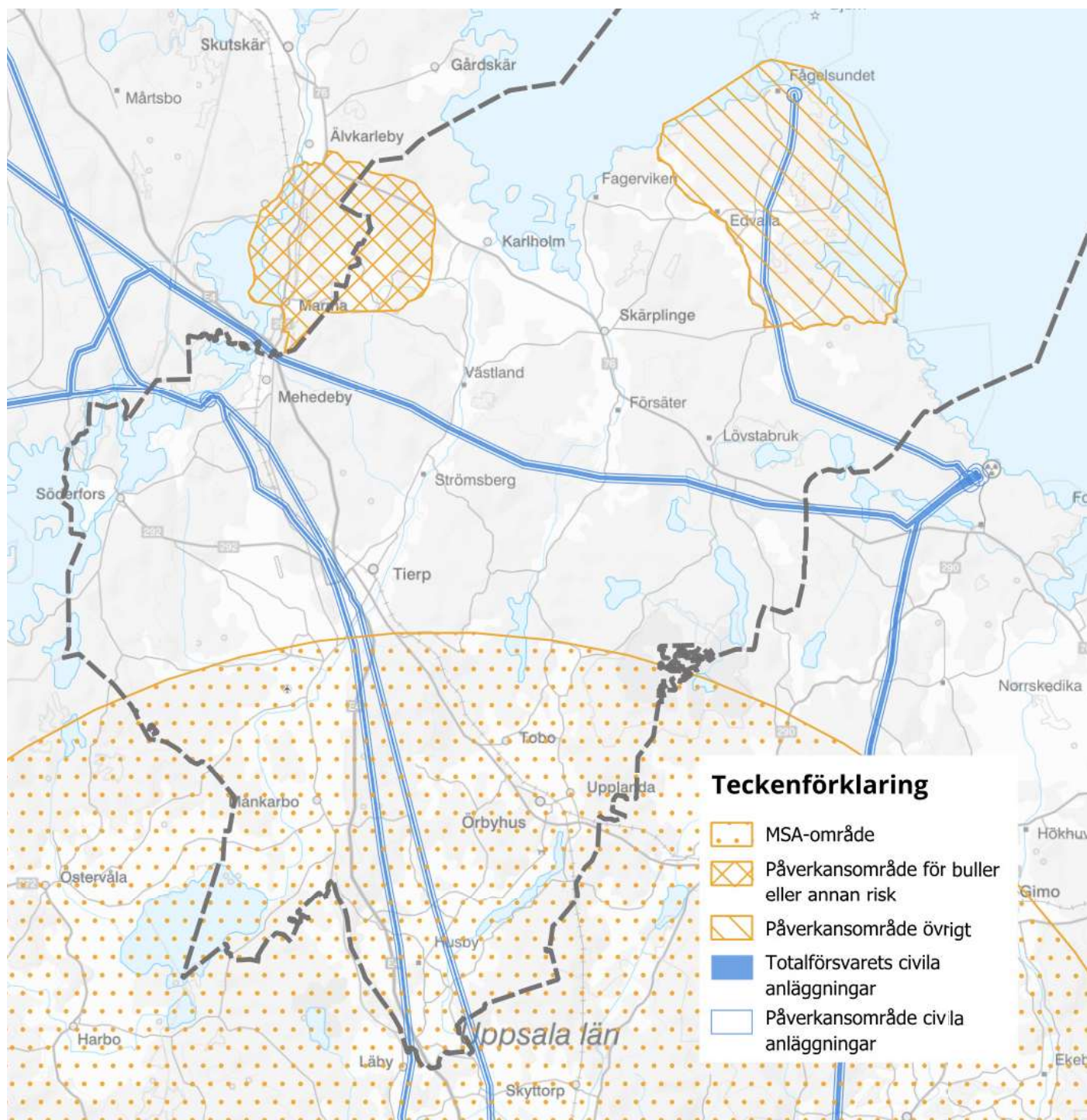
Riksintressen gäller över geografiska områden vilka pekats ut för att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Det är riksdagen eller en nationell myndighet som fattar beslut om att peka ut riksintressen. I den kommunala översiktsplaneringen redovisas dessa så att det blir tydligt hur dem förhåller sig till andra intressen men också för att avvägningar mellan oförenliga riksintressen ska kunna göras.

Det är främst vid förslag om ändrad markanvändning som riksintresset får praktisk betydelse. Skyddet för riksintressena blir aktualiserat vid ett anspråk på förändrad markanvändning genom till exempel prövning enligt plan- och bygglagen eller miljöbalken.

Figur 97. Karta över alla riksintresseområden i kommunen.

6.1.1 Riksintresse totalförsvaret

Figur 98. Riksintresseområden för totalförsvaret.

Totalförsvaret har i Tierps kommun pekat ut ett övrigt påverkansområde på Hållnashalvön, ett påverkansområde för buller eller annan risk i kommunens nordvästra del som utgår från Marma skjutfält och ett MSA-område som utgår från Uppsala övningsflygplats. För totalförsvarets civila del har MSB pekat ut samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el som riksintresse. Riksintresset för luftledningar avser stamnätets ledningsgator plus ytterligare cirka 50 meter som krävs för att förnya eller förstärka den befintliga ledningen. För två eller flera parallella luftledningar kan området för riksintresse vara större än 100 meter.

Inom riksintresseområdena och dess influensområden ska kommunen samråda med Forsvarsmakten om lov, förhandsbesked och planer enligt plan- och bygglagen. Riksintresseområden för totalförsvaret ska skyddas från åtgärder som kan begränsa försvarets verksamheter. Totalförsvarets intressen är överordnat andra riksintressen och därför ges företräde om flera riksintressen sammanfaller, men hänsyn ska fortfarande tas till andra intressen om möjligt. Objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse ska alltid samrådats med Forsvarsmakten.

MSA-området som berör kommunens södra del är ett påverkansområde som utgör riksintresse för totalförsvarets militära del. MSA står för ”Minimum Safe Altitude” och anger den minimihöjd kring en militär flygplats inom vilken det är säkert att genomföra in- och utflygningar. Inom MSA-området ska alla höga objekt remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del.

6.1.2 Riksintresse naturvård

Riksintresseområden för naturvården är mark- och vattenområden som utgör specifika livsmiljöer för växt- och djurlivet. De olika områdena ska belysa viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller vara ostörda och inrymma en stor mångfald av naturtyper. Naturvårdsverket har pekat ut 15 områden i kommunen som är av riksintresse för naturvården enligt 3 kap 6 § MB. I dessa områden får inga åtgärder vidtas som påtagligt kan skada riksintresset. En del av områdena är skyddade på grund av sina värden, exempelvis opåverkade vildmarksområden där all exploatering kan utgöra hot, medan andra områden kräver hävd och mänsklig aktivitet för att bevara sina värden.

03006 Båtfors-Untrafjärden-Bredforsen

Ett unikt och opåverkat område med värden knutna till urskog och forsekosystem. Viktigt för en mängd hotade arter, främst insekter och hackspettar. Områdets värden är starkt beroende av vattenföringen och tillräcklig vattenmängd vid olika årstider behöver säkras.

03007 Ledskärsområdet

En av Mellansveriges viktigaste fågellokaler med vidsträckta betade havsstrandängar och värdefulla våtmarksområden. Området behöver bevaras öppet och hävdad, våtmarkernas hydrologi får inte påverkas negativt och stor hänsyn måste visas fågellivet.

03008 Fräkensjön

Ett mångformigt myrkomplex med topogena kärr, mosse och tjärn. Området har en mycket artrik flora genom mötet mellan nordliga fattigkärrväxter och kalkkrävande rikkärrarter. Lokal för gölgroda och blodigel. Våtmarkens hydrologi får inte påverkas negativt och skog i närområdet bör ej avverkas.

03009 Kapplasse-Rossholm

Nordvänd exponerad kuststräcka av avsevärd längd med stort geomorfologiskt och pedagogiskt värde. Området har mäktiga klippformationer och aktiv klapperstensbildning samt små rikkärr mellan stenpartierna. Sträckan är närmast opåverkad av människan. Exploatering i form av exempelvis störande bebyggelse, vägar samt skogsbruk och ändring av hydrologin i känsliga partier bör undvikas.

03010 Björns skärgård

En flack och grund skärgård med sex större öar och en mängd småskär och grynnor. Området har rik kalkberoende flora, gölgrodor och stor betydelse för fågellivet. Skärgården är i stort sett oexploaterad, bebyggelse och störande anläggningar bör ej tillåtas i området.

Påverkan på riksintresset

Planförslaget omfattar utvecklingsområden för ny bebyggelse inom MSA-område för Uppsala flygflottilj samt MSA-område. Anpassningar av höjd på byggnader kan krävas för att tillgodose riksintressets påverkansområde. I övrigt innehåller översiktsplanen inga utvecklingsområden som berör totalförsvarets riksintresseområden.

03011 Östra Hållnäs-kusten

Området är mångformigt med flera delområden innehållande naturskog, olika former av våtmarker, naturbetesmark, strandängar och avsnörda havsvikar. Området har ett rikt växt- och djurliv med ett flertal hotade arter och naturtyper, nämnvärda är extremrikkärr och gölgroda. I området behöver skogsbruket ske på ett hänsynstagande sätt, dränering av våtmarker undvikas och odlingslandskapet hävdas. I området finns flera små samhällen. Bebyggelse och verksamhet i dessa behöver utvecklas i samklang med omgivande naturvärden.

03012 Forsmarksån

Ett omfattande vattendrags- och sjösystem med omgivande våtmarker, strandängar och lundmiljöer. Området är till stor del opåverkat av dikning och exploatering och har utöver naturvärdena även stort rekreativt värde. Ändring av hydrologin, avverkning av sump- och strandskog samt exploatering i form av exempelvis bebyggelse och vägar bör undvikas.

03013 Stormossen-Drängmossen

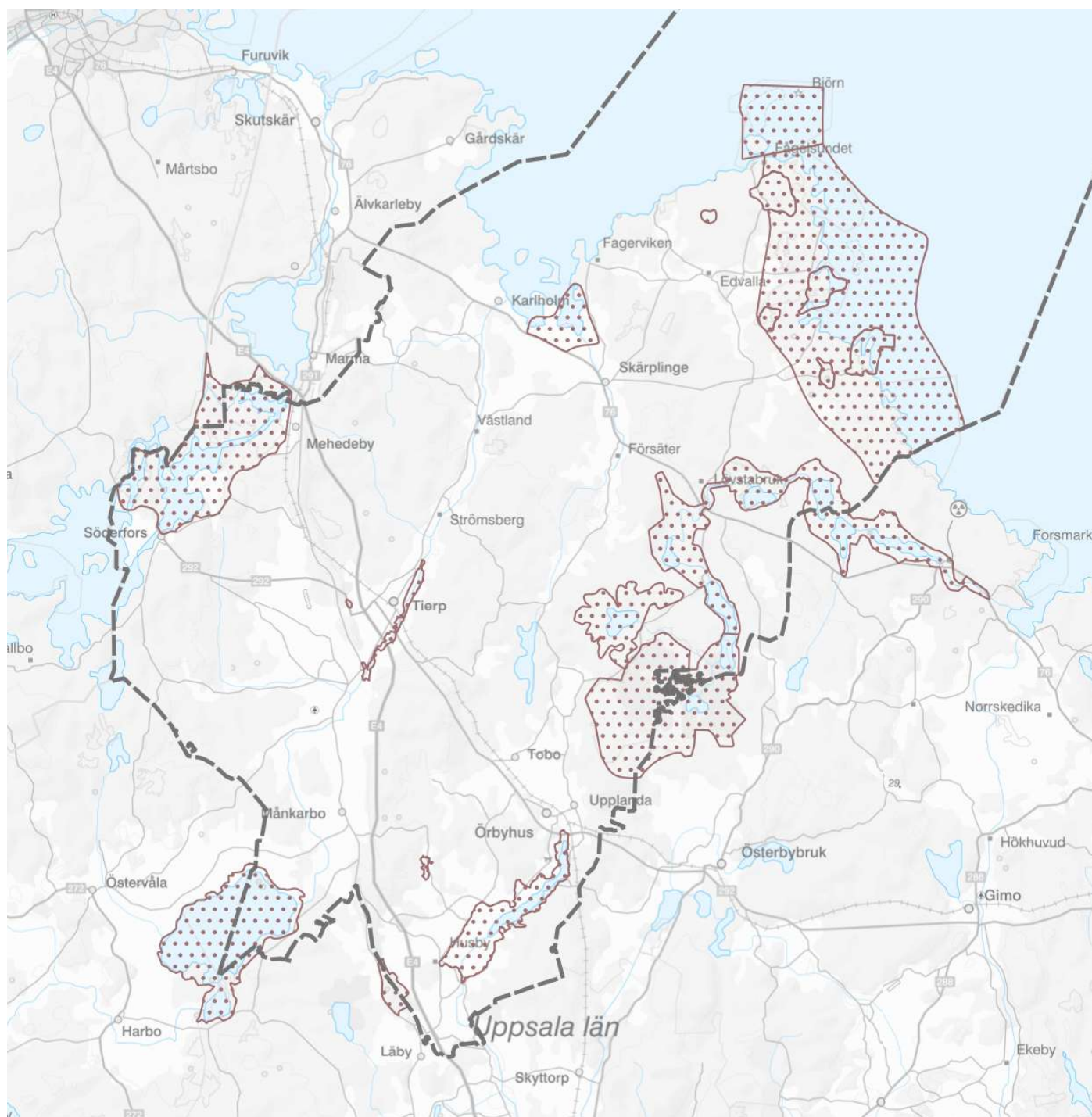
Ett stort och flikigt myrkomplex med en unik mångformighet vad gäller våtmarkstyper och vegetation. Området är opåverkat med prägel av vildmark och har stort vetenskapligt och rekreativt värde. Våtmarkernas hydrologi får inte påverkas negativt och skog i närområdet bör ej avverkas.

03014 Florarna

Florarna är ett omfattande vildmarksbetonat skogs- och myrområde som domineras av stora topogena kärr och naturskog på myrholmar och omgivande fastland. Områdets orördhet och stora register av myrtyper har mycket höga naturvärden liksom ett stort vetenskapligt och rekreativt värde. Området bör behållas så opåverkat som möjligt av mänskliga aktiviteter vad gäller exploatering, skogsbruk och påverkan på hydrologin.

03015 Tämnaren

Tämnaren är grund och en utpräglad slättsjö. Sjön är en av landets förnämsta fågelsjöar och de omgivande våtmarks- och lövskogsstränderna har stora naturvärden. Sjön behöver skyddas från utsläpp av ämnen. Våtmarkernas hydrologi får inte påverkas negativt och skog i närområdet bör ej avverkas. Ändringar av vattennivån i sjön ska ske i överensstämmelse med områdets naturvärden och betydelse för fågellivet.

Figur 99. Riksintresseområden för naturvård.

03016 Vikstaåsen

Uppsalaåsens högsta parti med länets största stentorgsbildning, strandvallar och terrasser. Området har många källor och inslag av gammal lavrik skog. Områdets värden kan skadas av terrängtrafik, täktverksamhet, bebyggelse, vägdragning, markberedning och ovarsam avverkning.

03049 Kisberg

Stor och representativ naturbetesmark med art- och individrik flora. Området behöver bevaras öppet och betat. Tillförsel av näringsämnen och gifter, plantering av träd eller energigrödor på jordbruksmark, bebyggelseexploatering, täkt och dikning bör inte tillåtas.

03053 Vendelsjön med omgivning

Vendelsjön är en grund näringsrik lerslättsjö omgiven av flacka och vidsträckta strandängar och naturbetesmark. Området har stor betydelse för fågellivet. Området behöver bevaras öppet och hävdad. Tillförsel av näringsämnen och gifter, plantering av träd eller energigrödor på jordbruksmark, bebyggelseexploatering, täkt och dikning bör inte tillåtas.

03067 Torslundaområdet

Området utgörs av sankängar utmed Tämnrån från Vallby till Tolfta. Nordupplands största sankmarksområde av denna typ. Den växlande karaktären med betade strandängar, buskmarker och gamla slättermarker ger ett rikt djurliv, främst avseen-

de fåglar. Området behöver fortsatt hävd och mångformighet. Tillförsel av näringsämnen och gifter, plantering av träd eller energigrödor på jordbruksmark, bebyggelseexploatering, täkt och nydikning bör inte tillåtas.

03085 Tjuvkällan

Ett soligent källkärr där flera källor samlas till två källbäckar och som har en rik och mycket speciell flora. Tjuvkällan och dess närmaste omgivning är mycket säregen och helt orörd och utgör ett av de rikaste och mest intressanta källområdena längs norra delen av Uppsalaåsen. Våtmarkernas hydrologi får inte påverkas negativt och skog i närområdet bör ej avverkas.

Påverkan på riksintresset

Översiktsplanens utvecklingsområden berör inte riksintresset, men i Vendel och Husby sammanfaller markanvändningen mångfunktionell bebyggelse till begränsad del med riksintresse naturvård. I området görs redan åtgärder för att minska näringsbelastningen och vid fortsatt utveckling av området ska krav ställas på avloppslösningar så att näringsbelastningen inte ökar. Möjligheten till lösningar som förbättrar vattenkvaliteten i området bör övervägas. Landskapet ska fortsatt hållas öppet och hävdad. Planförslaget möjliggör även för utveckling inom LIS-områden. LIS-områdena har begränsats geografiskt till områden där riksintressets värden inte finns eller är mycket begränsade. Utvecklingen inom områdena begränsas ytterligare av principer för hänsyn som beskrivs i avsnittet för *Landsbygdsutveckling i strandnära läge*. Genom de riktlinjer och åtgärder som vidtas bedömer kommunen att endast en liten påverkan sker på riksintresset.

6.1.3 Natura 2000

Kommunen berörs av både fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000 är beteckningen på det sammanhängande europeiska nätverk av områden som inrättats för att skydda biologisk mångfald genom att bevara livsmiljöer samt vilda växt- och djurarter inom EU:s territorium. I Sverige är områdena utpekade som riksintressen enligt 4 kap Miljöbalken.

Natura 2000 har tillkommit med stöd av EU:s habitat- och fågeldirektiv. EU-direktiven innehåller krav som medlemsstaterna är skyldiga att införliva i det egna regelverket och tillämpa inom landet. Enligt direktiven ska medlemsländerna bland annat utse särskilda skyddsområden (SPA) för fåglar och särskilda bevarandehavens (SAC, SCI) för andra artgrupper samt för naturtyper. Sverige har genom sin redovisning av Natura 2000-områden påtagit sig ett särskilt internationellt ansvar för att långsiktigt bevara dessa områden att dess naturvärden inte kommer till skada.

Det krävs tillstånd från Länsstyrelsen om någon vill bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Begreppet miljön,

Riksintresse för naturvård sammanfaller med riksintresse för totalförsvaret, energiproduktion, Natura 2000, kulturmiljövård, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Riksintresse för totalförsvaret har alltid företräde, men bör ta hänsyn till värden för naturvärden. Vid en avvägning mot riksintresse för energiproduktion ska riksintresse naturvård ha företräde då dessa områden är mycket mer begränsade i sin omfattning och vindkraft inte bedöms som lämpligt med de höga landskaps- och kulturmiljövärden som finns på Hållnashalvön.

Där riksintresse friluftsliv och rörligt friluftsliv överlappar med riksintesse naturvård ska naturvärden prioriteras då dessa värden också stärker friluftslivet som riksintesse. Anläggningar som utvecklar och stärker friluftslivet kan tillåtas om hänsyn tas till naturvärden. Natura 2000-områden bedöms kunna samexistera med riksintesse för naturvård.

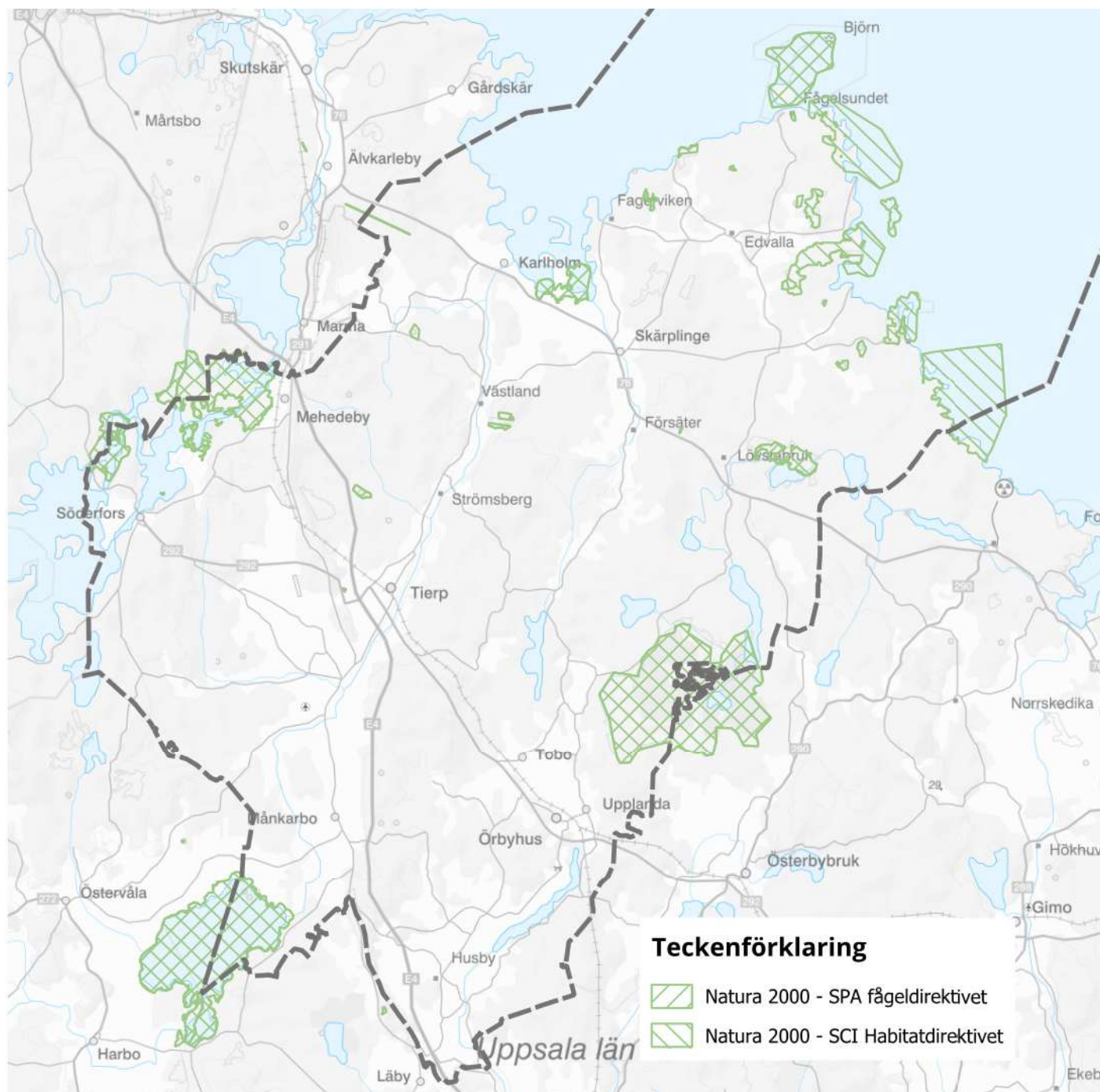
Där naturvård sammanfaller med riksintesse för kulturmiljövård utgörs områdena oftast av samma värden, därmed finns sällan en konflikt mellan intressena. Vid Forsmarksån och Hållen kan dock motstående intressen finnas kopplat till skötsel av områdena, exempelvis om en betesmark önskas återställas till ett kulturhistoriskt korrekt utförande så kan vissa trädslag prioriteras och andra tas bort. I sådana fall så behöver värdena utvärderas och vägas mot varandra. Generellt sett bör kulturmiljövärden ges företräde då dessa områden utgör mycket mer begränsade områden än riksintresset för naturvård. ges företräde inom det område som utgör riksintesse för kulturmiljön, då riksintresset för naturvärden spänner över ett långt större område.

innefattar inte bara utpekade naturtyper och arter utan även naturmiljön i en vidare bemärkelse. Av betydelse är inte var verksamheten eller åtgärden bedrivs eller vidtas, avgörande är istället den påverkan den kan få på ett Natura 2000-område. För ett Natura 2000-område får beslut om helt eller delvis upphävande av områdesskydd, dispens från skyddsföreskrifter eller tillstånd enligt sådana föreskrifter inte meddelas utan regeringens tillåtelse.

I kommunen finns 29 Natura 2000-områden. För samtliga områden har länsstyrelsen fastställt bevarandeplaner och flertalet av områdena är dessutom skyddade som naturreservat.

Påverkan på riksintresset

Översiktsplanens utvecklingsområden berör inte några Natura 2000-områden, däremot angränsar LIS-området Byskär till Natura 2000-området Ledskär. Kommunen bedömer att LIS-områdets avgränsning och riktlinjer för VA-lösningar innebär att miljön inte påverkas på ett betydande sätt.

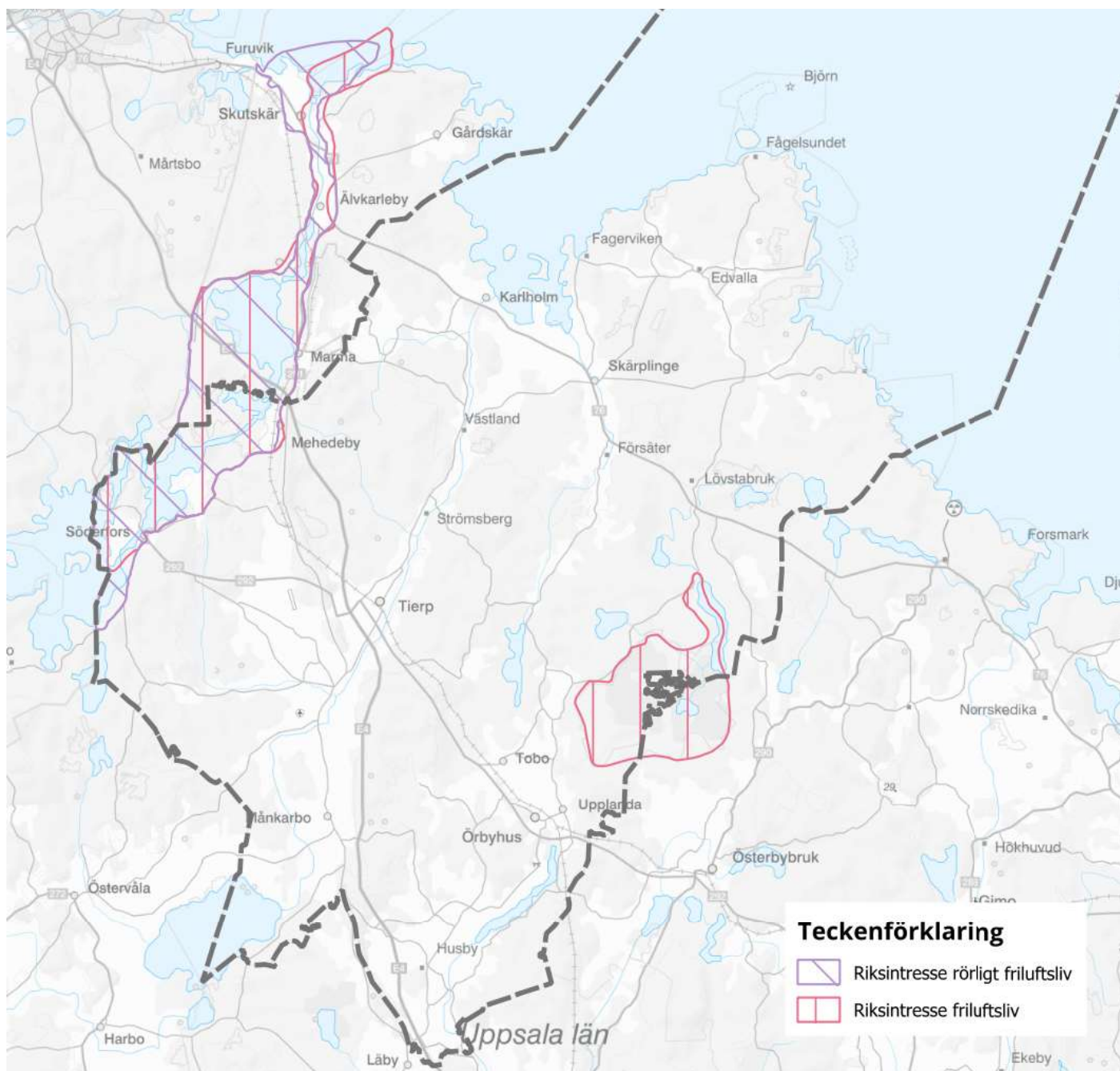
Figur 100. Riksintresseområden för naturvård.

6.1.4 Riksintresse friluftsliv och rörligt friluftsliv

I kommunen finns två områden som omfattas av riksintresse för friluftsliv enligt miljöbalken 3 kap, 6 §, Nedre Dalälven och Florarna tillsammans med Finnsjön. Områdena har pekats ut för att de har goda förutsättningar vistelse och upplevelser i natur- och kulturlandskap. Nedre Dalälven omfattas även av riksintresse för rörligt friluftsliv enligt miljöbalken 4 kap, 2 §, med syftet att skydda förutsättningar för det rörliga friluftslivet och turism. Det innebär det inom området kan behöva tas särskild hänsyn till friluftslivet, men även till naturvården och kulturmiljövården. Riksintresset ska dock inte hindra utvecklingen av tätorterna Söderfors och Mehedeby eller det lokala näringslivet.

Friluftsliv 3 kap 6 § MB - Nedre Dalälven

I hela området är det viktigt att allmänheten får tillgång till strandområdena samt att vattenkvaliteten bevaras och förbättras. De stora fjärdarna har en vildmarkskaraktär som är viktig att bevara. Områdena ligger nära storstadsregionerna och är relativt lättillgängliga. En förutsättning för att behålla värdena är att områdena och närområdena inte exploateras med bebyggelse, infrastruktur eller verksamheter och anläggningar som kan medföra störande ljud, ljus, eller annan olägenhet som väsentligt förändrar vildmarksupplevelsen. Andra åtgärder som kan skada riksintresseområdet är stora exploateringar inom eller i närområdet av bebyggelse, infrastruktur och verksamheter som kan försvåra att området utnyttjas för friluftaktiviteter.

Figur 101. Riksintresseområden för friluftsliv och rörligt friluftsliv.

Friluftsliv 3 kap 6 § MB - Florarna och Finnsjön

Florarna är skyddat som naturreservat och Länsstyrelsen ansvarar för skötseln av reservatet. Skötseln av reservatet och underhållsåtgärderna av leden är nödvändiga för att bevara områdets värden och tillgänglighet. Områdets värde ligger i dess storlek, orördhet och allmänna prägel av vildmark med storslagen tystnad och inga störande ljus. Värdena omfattar också den rika och varierade florans och faunan. Åtgärder som skulle skada områdets värden är exploatering, inom området eller i närområdet, av bebyggelse och infrastrukturanläggningar samt verksamheter som skulle medföra att riksintresseområdet utsätts för störande ljud, ljus eller andra effekter som kan förändra upplevelsen i vildmarksområdet.

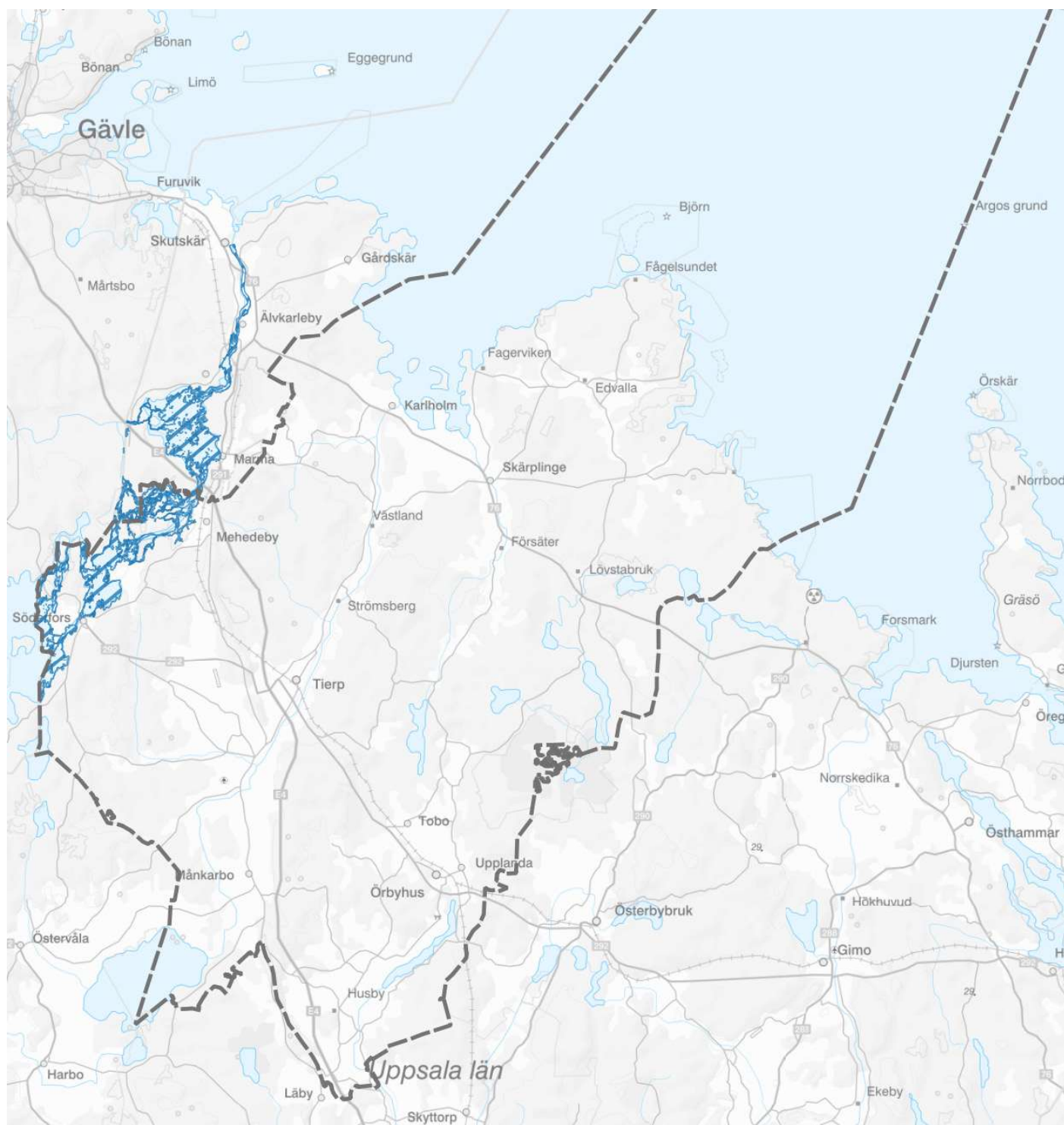
Påverkan på riksintressena

Översiktsplanen medger inte någon ändrad markanvändning inom områdena som riskerar att påtagligt skada värdena inom

riksintresse friluftsliv eller rörligt friluftsliv. Där LIS-områdena Marion, Båstadsviken och Fäbodarna sammanfaller med riksintresse rörligt friluftsliv är syftet framförallt att stärka friluftslivets värden och att främja turism, vilket bedöms stärka riksintressets värden. För riksintresse friluftsliv kan LIS-områdena Marion och Båstadsviken komma att ha en mindre påverkan på riksintresset, men med de avgränsningar och planeringsprinciper som avses så bedömer kommunen att ingen påtaglig skada sker på riksintresset.

Där riksintresse för friluftsliv och rörligt friluftsliv sammanfaller med riksintresse för naturvård, Natura 2000 och kulturmiljövård ska de andra riksintressena ha företräde då dessa värden bedöms stärka riksintresse för friluftsliv och rörligt friluftsliv. Se även bedömning och vägledning i avsnittet Landsbygdsutveckling i strandnära läge.

6.1.5 Riksintresse skyddade vattendrag

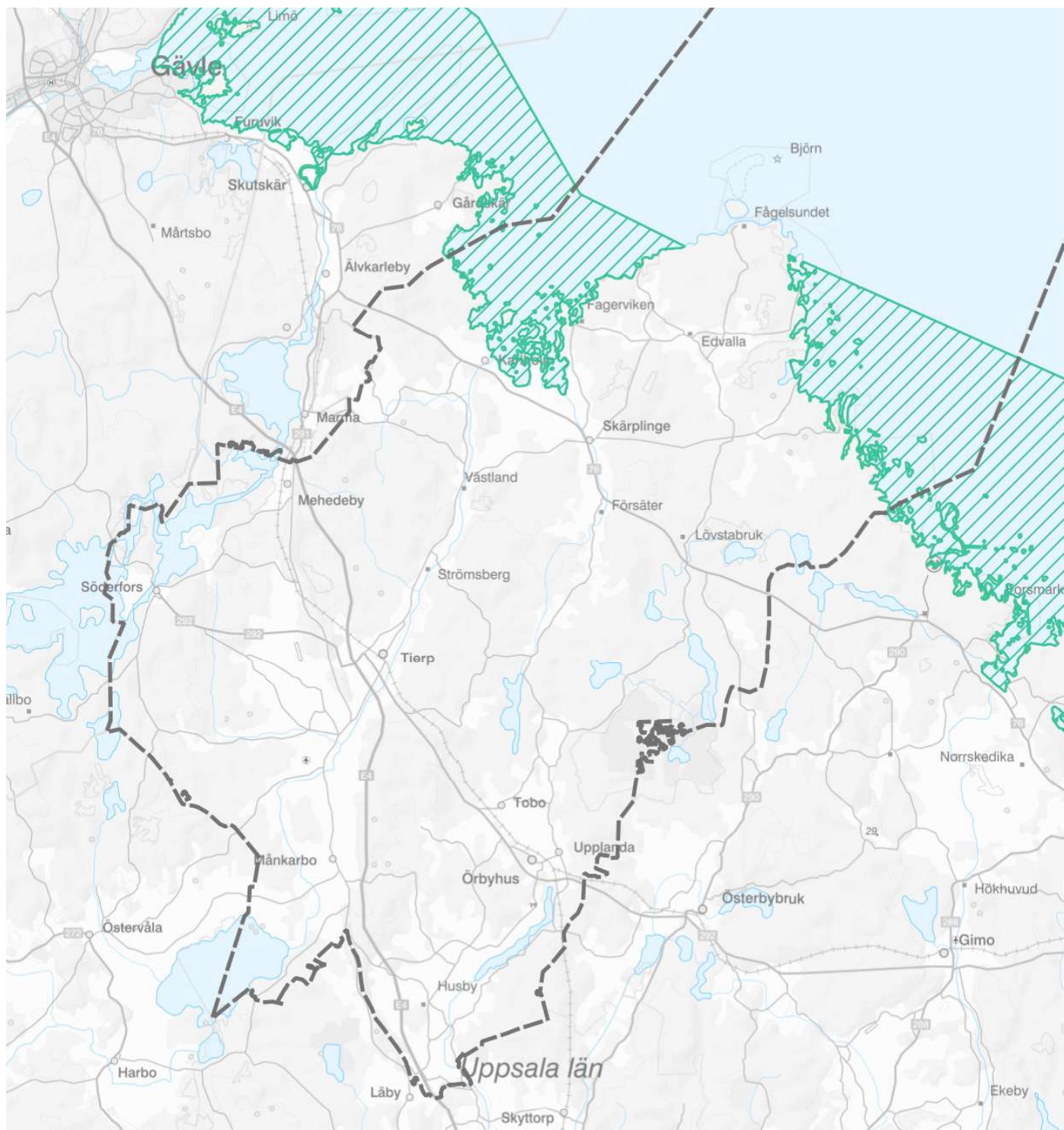

Figur 102. Riksintresseområden för skyddade vattendrag.

Riksdagen har pekat ut ett område som skyddat vattendrag enligt miljöbalken 4 kap, 6 §, Nedre Dalälven. Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i området. Förbudet omfattar inte sådana företag som orsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Kommunen anser att riksintresset är tillgodosett då ingen markanvändning enligt ovan pekas ut för området. Riksintresset överlappar med riksintresse för naturvård, natura 2000, kulturmiljövård, friluftsliv samt rörligt friluftsliv. Kommunen anser att riksintresset är förenligt med de andra riksintressenas värden.

6.1.6 Riksintresse yrkesfiske

Figur 103. Riksintresseområden för yrkesfiske.

Havs- och vattenmyndigheten har pekat ut två områden för yrkesfiske enligt miljöbalkens 3 kap, 5 §, Lövestabukten och Öregrundsgrepen.

Mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande. Det innebär att kända lekplatser för fisk ska skyddas och att yrkesfiskets behov av anläggningar ska beaktas.

Öregrundsgrepen-Gräsö-Grisslehamn

Berör hela östra Hållnåskusten. Värdet utgörs av fångstområde för lax, sik, strömming och sötvattensarter. Särskilt grunda bottnar har ett värde för reproduktion av fisk, förutom det allmänna värdet för en stor andel växt- och djurliv. Särskild försiktighet tillämpas därför vid alla typer av ingrepp eller åtgärder vid grunda bottnar. Översiktsplanen pekar inte ut någon ändrad markanvändning i området och bedöms därför inte ha någon betydande påverkan på riksintresset.

Gävlebukten-Lövstabukten-Storfjärden

Berör hela Lövstabukten. Värde utgörs av fångstområde för lax, sik, strömming och sötvattensarter. I översiktsplanen finns inte några utvecklingsområden som berör Lövstabukten, men ett antal LIS-områden pekas ut. LIS-områdenas utförande har avgränsats så att påverkan minimeras. De anläggningar som uppförs inom LIS-områdena ska bedömas utifrån påverkan på yrkesfisket och får inte innebära påtaglig skada för riksintresset.

6.1.7 Riksintresse kulturmiljö

Riksantikvarieämbetet har pekat ut elva objekt som riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Bestämmelserna innebär endast ett svagt skydd eftersom de har direkt verkan enbart vid prövning av exploateringsföretag som i lagens mening innebär ändrad markanvändning, till exempel att skogsmark ersätts av tätortsbebyggelse. Vid fortsatt befintlig markanvändning har bestämmelserna endast en rådgivande funktion.

3 Karlholms bruk (Västlands sn)

Karlholm är en arkitektur- och teknikhistoriskt intressant bruksmiljö som utgör ett tydligt exempel på de stora vallonbrukens arkitektur med delvis genomförd idealplan och enhetlig bebyggelse från 1720-talet samt med intakt lancashiresmedja från 1880-talet.

Uttryck för riksintresset: Järnbruk under Lövsta bruk med bruksgator, arbetarbostäder, klockstapel, liten herrgårdsanläggning, brukskyrka och industriområde med lancashiresmedja samt bruksdamm.

4 Lingnåre (Hållnäs sn)

Vid Lingnåre finns ett unikt odlingslandskap i småbruten och stenrik randbygd där förändringarna av bebyggelsens läge och odling från yngre järnålder till medeltid är särskilt tydlig i landskapet.

Uttryck för riksintresset: Två vikingatida boplatser, båda med delvis intakt inägomark och tegindelade åkrar samt gravfält. Bebyggelselämningar inom medeltida bytomt.

5 och 6 Hållens by och Fågelsundets fiskehamn (Hållnäs sn)

Hållens by har ett småbrutet odlingslandskap. Med sina små åkrar, odlingsrösen och vällagda stengärdesgårdar, representerar det den vikingatida och medeltida kolonisationsbygdens odlingsförutsättningar. Fågelsundet har varit Upplands största fiskehamn. Här finns lämningar av flera hamnlägen från medeltid och framåt.

Uttryck för riksintresset: Hållens by med mindre vikingatida gravfält, små tegindelade åkrar, odlingsrösen, stengärdesgårdar och bebyggelse. Vägsträckningen mellan byn och fiskehamnen.

Områdena överlappar med riksintresse för naturvård, riksintresse för totalförsvaret och Natura 2000-område. Vid en avvägning mellan riksintressena har totalförsvaret alltid företrädde. Genom att värna om grunda bottnar bedöms riksintresse för yrkesfiske, naturvård och Natura 2000 kunna samexistera.

Fågelsundets fiskehamn med bogårdsmur vid medeltida kapellplats, timrade kokhus och gistvallar bakom en rad sjöbodar och bryggor vid vattnet.

7 Barknåre och Böle (Hållnäs sn)

I Barknåre och Böle finns ett unikt odlingslandskap med medeltida tegindelning. Området representerar en under yngre järnåldern koloniserad randbygd som kraftigt expanderat under medeltid och nyare tid.

Uttryck för riksintresset: Barknåre by med två gravfält, tegindelade åkrar med tätt liggande odlingsrösen, sten- och trähägnadssystem. Flera under medeltiden tillkomna ensamgårdar. Bebyggelse från 1800-talet.

8 Söderfors bruk (Söderfors sn)

Söderfors är en arkitektur- och industrihistoriskt intressant bruksmiljö med en rätvinklig bebyggelseplan av samma karaktär som vid vallonbruken och mycket påkostad och enhetlig bebyggelse från i huvudsak 1700-talet.

Uttryck för riksintresset: Bruksgator med arbetarbostäder, kyrka, herrgårdsanläggning, ekonomibyggnader för jordbruket, äldre industribyggnader samt modernt stålverk som delvis inryms i industribyggnader från 1800-talet. Engelsk 1700-talspark med bland annat grekiskt tempel.

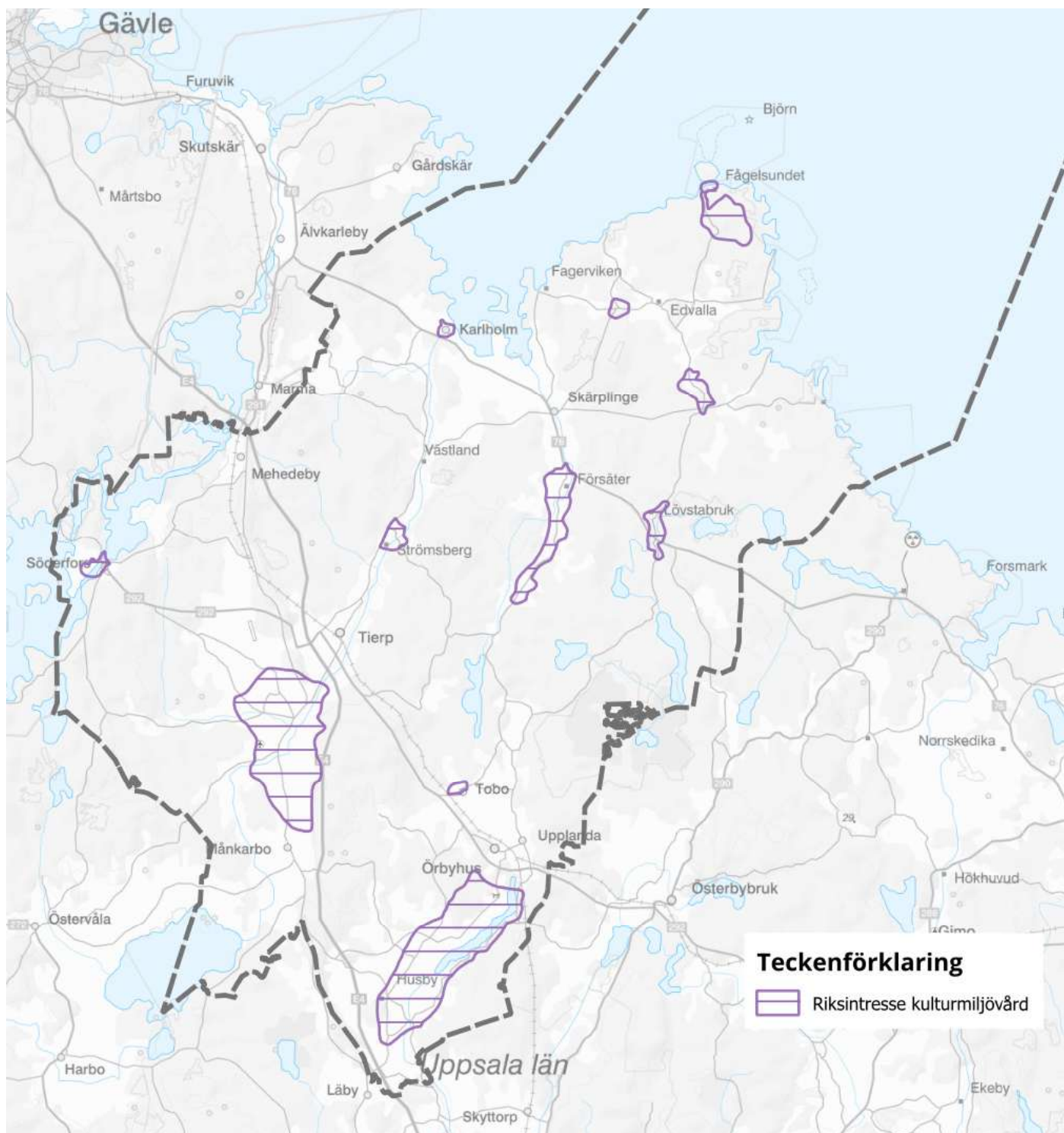
9 Strömsbergs bruk (Tolfta sn)

Strömsberg är Upplands enda järnbruk där alla de komponenter som bildade en typisk bruksmiljö under 1700- och 1800-talen finns bevarade. Miljön utgör därmed en unik enhet.

Uttryck för riksintresset: Masugn, rostugnar och kolhus, smedja, kvarn och sågverk vid dammen, arbetarbostäder, herrgårdsanläggning och stora ekonomibyggnader för jordbruket med mera från 1700- och 1800-talen.

10 Österlövsta (Österlövsta sn)

Odlingslandskap i dalgång som på ett tydligt sätt visar på en kontinuerlig bosättning sedan yngre järnåldern och med ovanligt påkostade bebyggelsemiljöer från 1700- och 1800-talen, framför allt tillkomna vid återuppbyggnaden efter rysshärjningarna 1719.

Figur 104. Riksintresseområden för kulturmiljö.

Uttryck för riksintresset: Bymiljöer och järnåldersgravfält, medeltida begravningsplats samt 1400-talskyrka som senare omgestaltats på initiativ av ägaren till Lövsta bruk - socknens patronus. Stora präst- och komministergårdar från 1700-talet samt tingshus från 1803. Åkerby bruk, lydande under Lövsta, med en småskalig träbebyggelse från 1700-talet på ömse sidor om en bruksgata, klockstapel och herrgårdsflyglar. Bybebyggelse med ovanligt stora bostadshus från 1800-talet.

11 Lövestabruk (Österlövsta sn)

Lövsta är en arkitekturhistorisk intressant och ovanligt påkostad bruksmiljö med en till stora delar genomförd idealplan och

enhetlig bebyggelse. Lövsta var under 1700-talet landets största och förnämsta vallonbruk och intar därmed en särställning bland svenska bruksmiljöer.

Uttryck för riksintresset: Plan från 1600-talet, bebyggelse från i huvudsak 1700-talet med flera bruksgator kantade av arbetarbostäder, kyrka och kontor, herrgård med trädgård och park, ekonomibyggnader för jordbruket, dammar, kvarn med mera.

12 Tierpsslätten (Tierps sn)

Tierpsslätten utgörs av ett sammanhållet odlingslandskap i centralbygd. Bygdens framväxt kan följas 5000 år tillbaka genom

Figur 105. Bruksmiljö i Karlholm. Foto: Anna-Carin Skytt

tydliga bebyggelselägen från sten- och bronsålder samt bebyggelsemiljöer från främst järnålder och medeltid med en av landets största medeltida sockenkyrkor.

Uttryck för riksintresset: Torslunda stenåldersboplat, boplatslämningar från brons- och järnålder. Järnåldersgravfält med större högar utmed Tämnrån, ruinen av den medeltida gårdskyrkan i Husby samt Tierps 1300-talskyrka. Äldre vägsystem med stenvalvsbroar. Radbyar, bl.a. Yvre, Yttre och Munga samt ett tydligt laga skifteslandskap vid Rogarna med ett stort antal ängslador.

I området ingår även: Ullfors bruk, lydande under Strömsberg, med bebyggelse från 1700- och 1800-talen.

13 Tobo bruk (Tegelsmora sn)

Tobo är det enda av de uppländska bruken där den under 1600-talet förekommande löst grupperade bebyggelsestrukturen finns bevarad.

Uttryck för riksintresset: Masugn och andra verkstadsbyggnader, mindre herrgårdsanläggning samt bruksgator med bostadsbebyggelse.

I området ingår även: Herrgårdsbyggnad och snickerifabrik med tillhörande arbetarbostäder från 1880-talet.

14 Vendel (Vendels sn)

Odlingslandskapet i Vendels centralbygd, som är starkt präglad av förhistoriska och medeltida stormannaätter, innehåller unika fornlämningar, medeltida stormannakyrka och slottsanläggning. Området har genom vetenskapshistoriskt viktiga arkeolo-

giska undersökningar kommit att ge namn åt en av järnålderns huvudperioder, Vendeltiden.

Uttryck för riksintresset: Kungshögen Ottarshögen från 500-talet e.Kr. med intilliggande högggravfält, landets största och rikaste båtgravfält från 600–1000-talen, ålderdomlig åsväg, medeltida kyrkomiljö med bogårdsmur och stigluckor samt Örbyhus slott från 1400-talet och utbyggt under 1600-talet och 1800-talet med byggnader och park samt slottslandskapet med underlydande utgårdar, arrendegårdar och torp. I området ingår även: Karby och Brunnby byar med tydlig radbystruktur.

Påverkan på riksintresset

Stora delar av kommunens bruksorter omfattas av riksintresse för kulturmiljö. Vid lokalisering av utvecklingsområden i dessa orter har det därför varit svårt att helt undvika riksintresset för kulturmiljö utan att ny bebyggelse blir olämplig sett till befintlig infrastruktur på orterna inte skulle kunna nyttjas. Där utvecklingsområden och riksintresse för kulturmiljö sammanfaller är det av yttersta vikt att den nya bebyggelsen planeras med stor hänsyn till kulturmiljövärdena för att inte riskera påtaglig skada. Där riksintresse för kulturmiljövård och utvecklingsområden sammanfaller ska, utöver den hänsyn som beskrivs i respektive ortsavsnitt, följande beaktas:

Tobo - Ny bebyggelse ska vara lägre än de höga historiska byggnadsverken bestående av masugnen och smedjans skorsten som utgör viktiga siluetter för att visa på riksintresset av ett äldre järnbruk. Hänsyn ska tas till brukets karaktär sett till utformning och placering och i den västra delen av utvecklingsområdet bör endast byggnader i max tre våningar tillåtas.

Figur 107. Lövsfabriks herrgård. Foto: Birgitta Sjöstedt

Figur 106. Arbetarbostäder i Söderfors bruk. Foto: Madeleine Holmstedt

Söderfors - Brukets äldre delar med herrgård, arbetarbostäder och engelska parken med templet är skyddade som byggnadsminnen. Runt bruksplan finns gamla servicebyggnader till bruket som uppförts mellan sent 1800-tal en bit in på 1900-talet så som vårdcentral, hotell och handel. Dessa byggnader är inte skyddade idag, men är att anse som särskilt värdefulla och bör därför omfattas av en detaljplan som skyddar byggnaderna. Vid planläggning borde möjligheten att upphäva strandskyddet undersökas då det emellanåt hindrar ändrad användning av byggnaderna, vilket gör de svåra att nyttja och därmed bevaras.

Vendel – En fördjupad översiktsplan bör tas fram som utreder områdets kulturmiljövärden och behov av åtgärder samt hänsyn. Ny bebyggelse ska främst komma till genom kompletterande villabebyggelse utspridd i olika delar av bygden. Större homogena och symmetriska bostadsområden ska undvikas. Strukturen av främst ensamgårdar från utskiftning av byarna

ska bevaras och ny bebyggelse placeras framförallt i landskapet i enlighet med traditionen på icke brukningsvärd mark (impediment) gränsande mot den brukningsvärda marken.

Riksintresset sammanfaller med riksintresse för totalförsvaret. Totalförsvaret ska ges företräde men hänsyn bör tas till kulturmiljövärden. Riksintresse för kulturmiljövård sammanfaller även på flera ställen med riksintresse för naturvård. I de flesta fallen består de båda riksintressena av samma värden och därmed finns ingen konflikt mellan dem. För vissa områden kan konflikter uppstå kring skötsel då olika träd och växter kan prioriteras beroende på om kulturhistoria eller naturvärden ska främjas. I sådana fall behöver värdena utvärderas och vägas mot varandra. Generellt sett bör kulturmiljövärden ges företräde då dessa områden utgör mycket mer begränsade områden än riksintresset för naturvård.

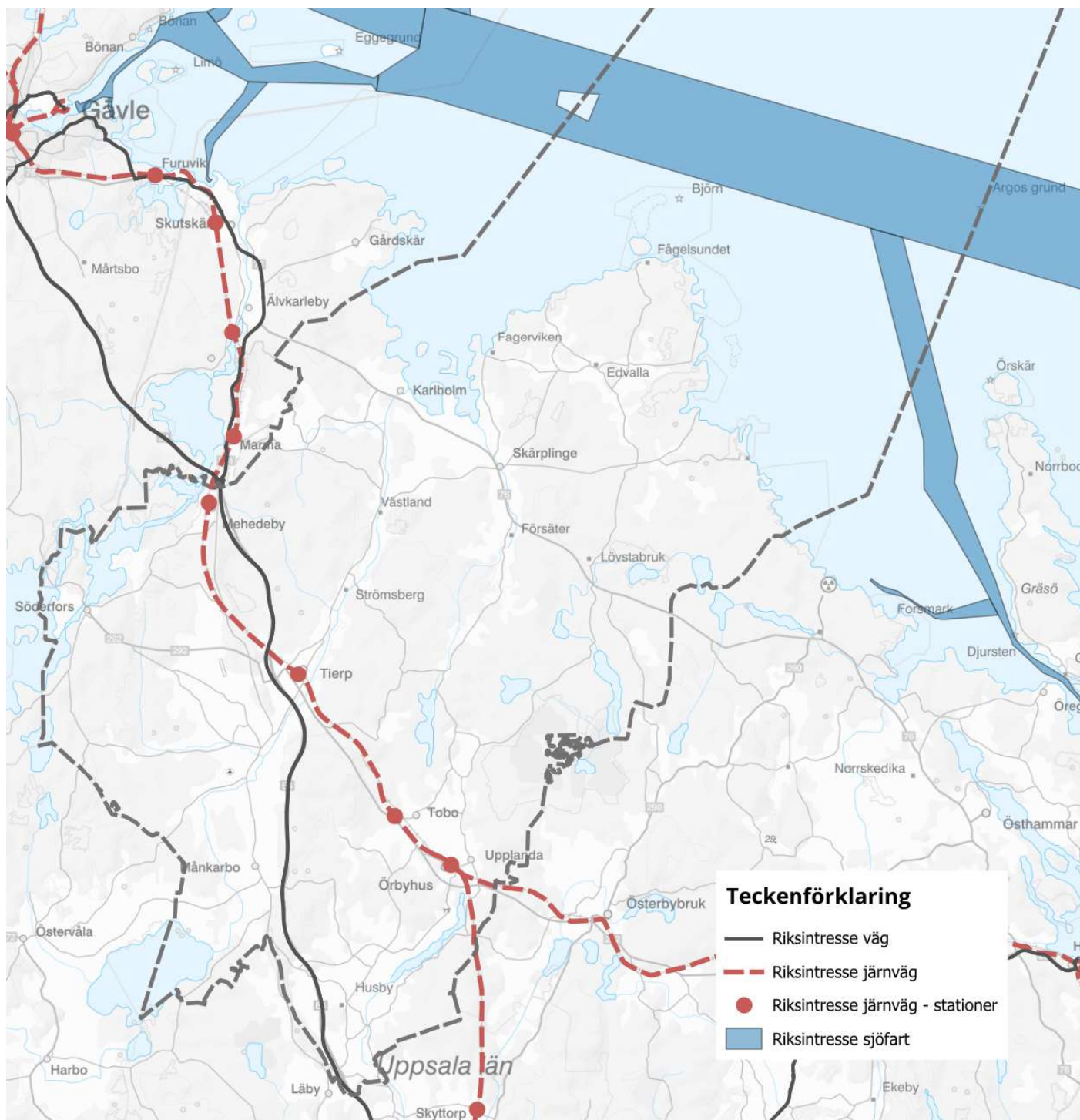
6.1.8 Riksintresse kommunikationer

Trafikverket har pekat ut riksintressen för järnväg (inkl. stationer för resandebutbyte), väg och farled för sjöfarten enligt miljöbalken 3 kap, 8 §. För järnväg är det Ostkustbanan och Hargshamnbanan, för väg är det E4 och för sjöfarten är det farled nr 54 för kusttrafik, Grundkallen – Gävle, och farled nr 591, Vässarögrund - Örskär. Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Riksintresse för järnväg består av Ostkustbanan och Hargshamnbanan som båda trafikeras av godstrafik. Ostkustbanan trafikeras även av långväga persontrafik och har stationer som omfattas av riksintresset. Den bidrar till att upprätthålla nationellt viktiga strukturer och utgör också del av det TEN-T stamnät inom EU som ska understödja en samordnad gränsöverskridande utveckling genom att säkerställa framkomligheten för personer och varor samt erbjuda en infrastruktur av hög kvalitet. Kommunen tillgodoser riksintresset i den fysiska planeringen genom att beakta påverkansområde för buller vid utveckling av ny bebyggelse samt ha ett skyddsavstånd om minst 30 meter från spårmittpunkt vid ny bebyggelse.

Riksintresse för väg E4 utgör prioriterat vägnät för godstransporter, prioriterat vägnät för långväga personresor, rekommenderad färdväg för farligt gods, länk till anläggningar av riksintresse samt TEN-T stamnät. I den fysiska planeringen ska kommunen tillgodose riksintresset genom att beakta påverkansområde för buller eller luftkvalitetsnormer vid ny bebyggelseutveckling och planera för samt bevara god kapacitet och framkomlighet i anslutande infrastruktur.

Riksintresse för sjöfart, Grundkallen – Gävle, är ett sjötrafikstråk som utgör den kortaste navigerbara vägen mellan orterna med hänsyn tagen till tillräckligt vattendjup. Områden för vindkraftsproduktion och förbudsområden är sådan typ av utveckling som kan påverka farledens kapacitet negativt. Området sammanfaller med riksintresse för totalförsvaret och riksintresse energiproduktion. Vid en avvägning mellan intressena har totalförsvaret alltid företräde. Kommunen bedömer att riksintresse för sjöfart ska ha företräde framför riksintresse för energiproduktion.

Figur 108. Riksstressområden för kommunikationer.

6.1.9 Riksstress energiproduktion

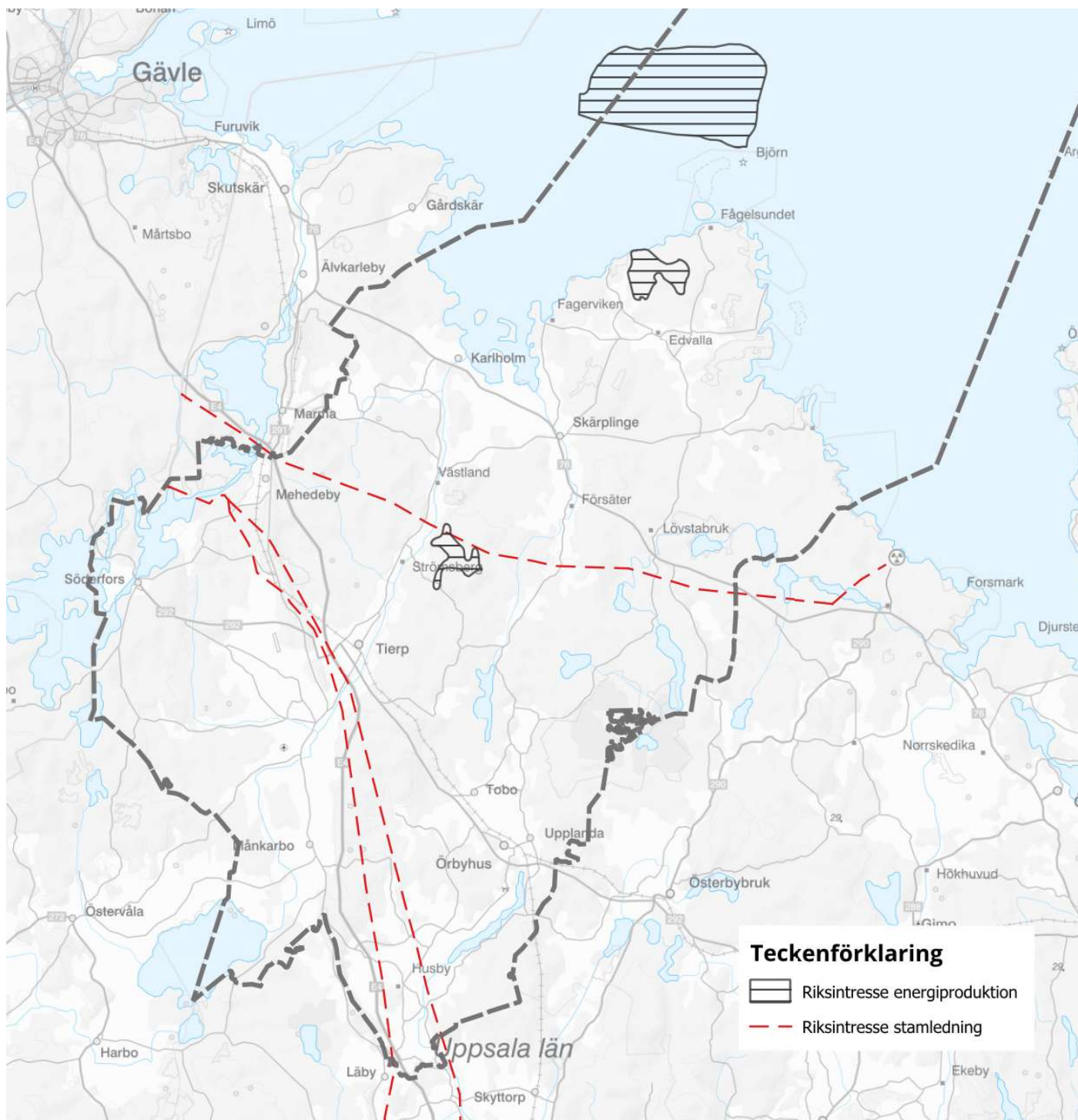
Energimyndigheten har pekat ut tre områden för energiproduktion enligt miljöbalken 3 kap, 8 §. Samtliga områden är utpekade för vindbruk, varav två är på land och ett till havs, vilket innebär att Energimyndigheten bedömer området som särskilt lämpligt för elproduktion från storskalig vindkraft utifrån särskilda förutsättningar. Riksstressområdena skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Påverkan på riksstresset

Riksstressområdet på Hållnashalvön sammanfaller med riksstress för totalförsvaret och riksstress för naturvård. Vid

en avvägning mellan riksstresserna har totalförsvaret företräde. Där området sammanfaller med riksstress för naturvård råder konflikt mellan de utpekade markanvändningarna och kommunen bedömer att riksstress för naturvård ska ha företräde. Riksstressområdena för naturvård är ur ett helhetsperspektiv en bättre lämpad markanvändning då området präglas av ett mycket värdefullt landskap sett till både kulturmiljö och naturmiljö, som följd av den begränsade exploatering som skett där.

Riksstressområdet till havs sammanfaller med riksstress för sjöfart. De två intressena är oförenliga och kommunen bedömer att riksstress för sjöfart ska ha företräde.

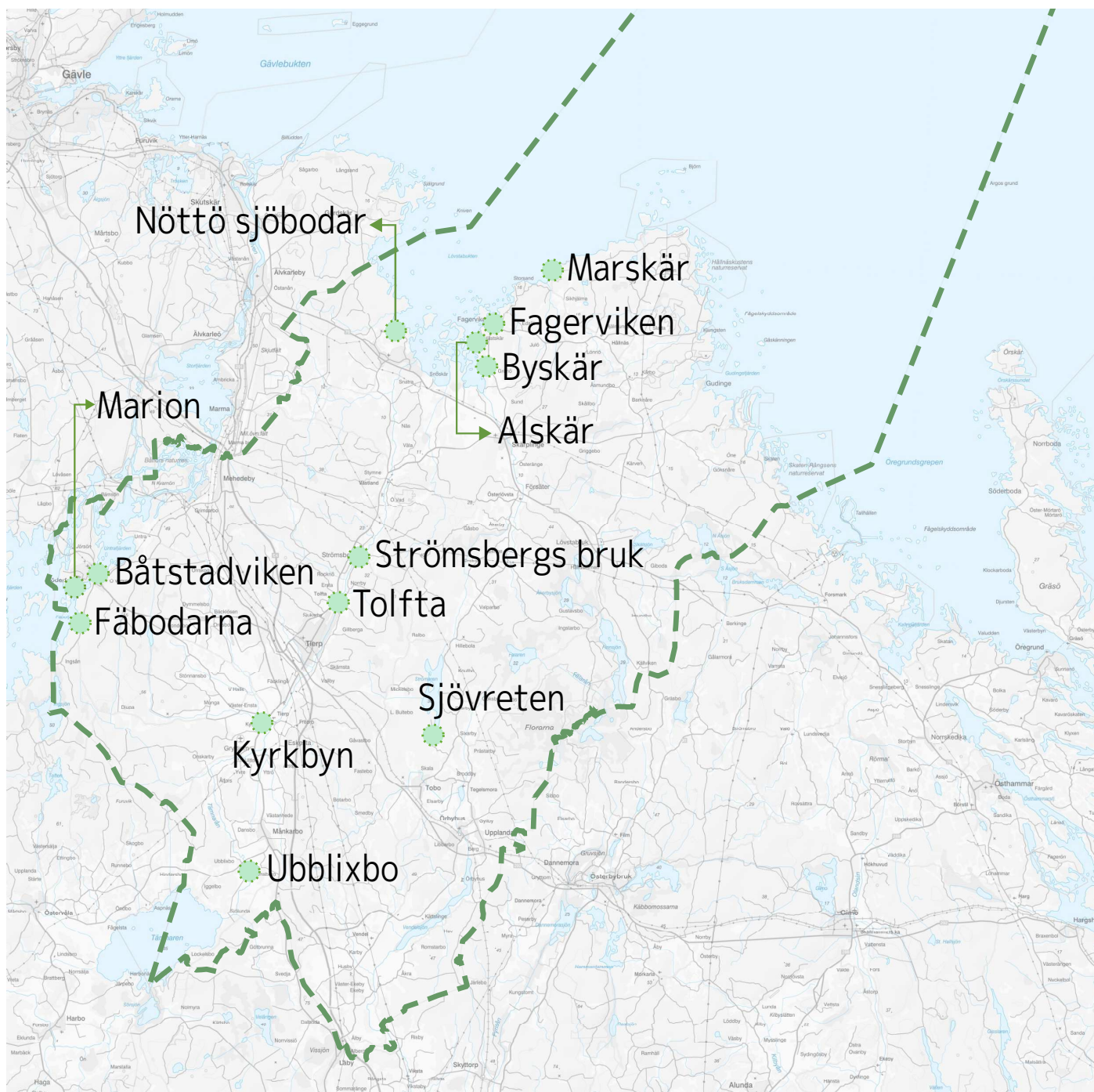

Figur 109. Riksintresseområden för energiproduktion och stamledning.

6.1.10 Riksintresse stamledning

Svenska kraftnät har pekat ut tre områden för stamledning enligt miljöbalken 3 kap, 8 §. Skyddet för transmissionsnätet har förstärkts i och med att det pekats ut som en del av det civila försvaret, se avsnittet *riksintresse totalförsvaret*.

6.2 LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGEN (LIS)

Figur 110. Översikt över utpekade LIS-områden.

Tierps kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med en god tillgång till attraktiva strand- och vattenområden längs kusten, sjöar och vattendrag. Landsbygden är en betydande del av kommunens identitet och attraktivitet, där kvaliteterna på landsbygden är ett viktigt skäl till att bosätta sig och verka i kommunen. Dessa kvaliteter har dock bidragit förhållandevis lite till landsbygdens utveckling. Besöksverksamheten är idag relativt svagt utvecklad, med få sysselsättningstillfällen. Ett av de mest framträdande ämnena i medborgardialogerna var att invånarna ser större potential kring kommunens kust- och vattenområden. En stor andel av invånarna önskar att vattenområden kan nyttjas i större utsträckning för att bidra till levande samhällen, ökad attraktionskraft och en utvecklad besöksnäring.

Ett viktigt verktyg i den fysiska planeringen för att främja landsbygden är att peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS). Inom LIS-områden kan särskilda skäl för landsbygdsutveckling enligt 7 kap. 18 d § miljöbalken användas när man prövar dispens från och upphävande av strandskyddet: antingen att åtgärden gynnar landsbygdsutvecklingen eller att det handlar om uppförande av enstaka bostadshus i anslutning till befintlig bebyggelse. Med LIS-områden ges därmed större möjligheter att nyttja strandnära lägen för ett ökat befolkningsunderlag och ökad sysselsättning, vilket bidrar till att stimulera utvecklingen av landsbygden.

6.2.1 Villkor för att peka ut LIS-områden

Syftet med att peka ut LIS-områden är att stimulera den lokala och regionala utvecklingen, förutsatt att det sker i områden som har god tillgång till fria strandområden. För att stimulera landsbygdsutvecklingen handlar det om att locka människor att bosätta sig på platsen eller att skapa arbetstillfällen. Detta ska ske utan att strandskyddets syften åsidosätts. För mer information kring strandskyddet, se avsnittet *strandskydd*. För att kunna peka ut ett LIS-område behöver följande villkor uppfyllas:

- Att ett strandnära läge långsiktigt bidrar till positiva sysselsättningseffekter eller ökat serviceunderlag på landsbygden
- Att tillgången till strandområden för allmänheten och för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet tillgodoses långsiktigt

För kommunens kuststräcka samt i eller i närheten av tätorter gäller även:

- Att området endast har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften

Kommunens mål för landsbygdsutveckling i strandnära lägen

- Att bidra till en levande landsbygd, i avseendet att det finns levande samhällen med permanent boende, kommunal och kommersiell service, mötesplatser och fungerande näringsliv i olika skala.
- Att utveckla den typ av bostäder som efterfrågas för att klara kompetensförsörjningen som industriutvecklingen i Norduppland behöver.
- Att utveckla landsbygdens betydelse för kommunens identitet och attraktivitet.
- Att skapa underlag för positiv utveckling av befintlig samhällsservice.
- Att förstärka möjligheterna att bedriva besöksverksamhet och skapa förutsättningar för ett större utbud av attraktiva besöksmål.

6.2.2 Arbetsmetod för framtagande av LIS-områden

I kommunen har tretton LIS-områden pekats ut, varav två för bostäder, fyra områden för verksamheter, samt sju områden med blandad funktion. I arbetet med att lokalisera lämpliga områden har flertalet kriterier använts, med utgångspunkt i villkoren ovan, i kombination med en GIS-analys.

Vid lokalisering av både verksamheter och bostäder har betydelsefulla områden för strandskyddets värden valts bort, såsom Hållnäs norra och nordöstra kust, Vendelsjön, Tämna- ren, Skälsjön, Finnsjön, Norra Åsjön, Åkerbysjön, Fälaren. För de LIS-områden som sammanfaller med riksintresse för friluftslivet är syftet att förstärka och tillgängliggöra de värden som finns där idag. För LIS-områden som sammanfaller med riksintresse för naturvård har dessa lokaliserats till den del av riksintresset där de värden som ska skyddas inte finns eller är begränsade. Några av LIS-områdena sammanfaller även med riksintresse för yrkesfiske och kulturmiljö. För samtliga områden som sammanfaller med riksintressen har den geografiska avgränsningen gjorts för att minimera intrånget. Den geografiska avgränsningen har kombinerats med åtgärder och planeringsprinciper som beskrivs för respektive område, vilket ytterligare begränsar påverkan så att ingen påtaglig skada sker för riksintressets värden.

Områden för verksamheter

LIS-områden för verksamhetsändamål har pekats ut i områden med potential att öka landsbygdens attraktivitet vad gäller besöksnäringen. Lokalisering har prioriterats till områden där det är särskilt lämpligt att främja allmänhetens tillgång till strandnära rekreation och friluftsliv, samt förstärka och utveckla de värden som finns på platsen. Hållbarhetsaspekten har beaktats

genom att utveckling i huvudsak sker utifrån befintliga strukturer. Vidare har hänsyn tagits till markförhållanden och kommunikationer.

Områden för bostäder

Områden för bostäder har pekats ut i anslutning till befintlig bebyggelse där det finns förutsättningar för befolkningsökning i samband med en stärkt service. Genom en GIS-analys identifierades potentiella platser utifrån närhet till förskola, grundskola, dagligvaruhandel och större trafiknod. Utöver GIS-analysen gjordes avvägningar med hänsyn till ytterligare aspekter som kollektivtrafik, vatten- och avlopp, markförhållanden och bebyggelsestrukturer. Resultat ifrån medborgardialog i samband med översiktsplan har vägts in vid lokaliseringen.

Kluster och stråk för synergieffekter på lång sikt

Utöver ovan nämnda kriterier har även kluster och stråk av LIS-områden byggts upp. Kluster och stråk återfinns exempelvis kring Söderfors för att gynna ortens tillväxt. Längs med Hållnäs kustens norra del och söder om Karlholm finns flera LIS-områden för att lägga grunden till ett mer sammanlänkat utvecklingsstråk längs med den nordöstra delen av kommunen, vilket ska bidra till att lösa den bostadsförsörjning som behövs för industrierna inom tillväxtkluster Norduppland. Flera områden finns längs med Tämnaån för att skapa förutsättningar för ett besöksnäringstråk och samtidigt bidra till utvecklingsstrategin för Tierps köping. Syftet med att skapa kluster och stråk av LIS-områden är att skapa synergieffekter och inte bara låta de utpekade områdena stärka befintliga orter, utan också varandra. Detta är även en viktig del i att områdena ska vara lämpliga på lång sikt.

6.2.3 Övergripande riktlinjer vid prövning

Uttekande av LIS-områden innebär att två särskilda skäl för landsbygdsutveckling kan användas vid prövning av dispens eller upphävande av strandskyddet. Ett LIS-område innebär alltså inte att marken direkt kan bebyggas eftersom att åtgärder inom strandskyddat område alltid ska genomgå en prövning om dispens. Vid prövning ska alltid följande riktlinjer alltid beaktas:

- Allmänhetens tillgänglighet till stranden ska alltid säkerställas.
- Exploatering ska ske där det inte finns någon översvämningsrisk.
- Naturvärdesbedömning ska alltid genomföras i samband med exploatering.

- Vatten- och avlopp måste anordnas på ett sådant sätt att föroreningar inte riskerar läcka ut i vattenmiljön.
- Vid LIS-områden med längre avstånd till kommunalt vatten- och avlopp kan det bli fråga om gemensamhetsanläggning för VA vilket markägaren i sådana fall ansvarar för.
- Bryggor och båtplatser bör samordnas för att minska slitage på stranden.
- Det generella strandskyddet sträcker sig såväl upp på land som ut i vattnet. LIS-områdenas geografiska avgränsning omfattar därför lika lång sträcka ut i vattnet ifrån strandlinjen som upp på land.
- Miljökvalitetsnormerna för vatten ska alltid beaktas, och möjligheterna att följa normen får inte äventyras.

6.2.4 Utpekade LIS-områden

Båtstadviken

(Bostäder)

Områdesbeskrivning

Området är beläget i kommunens västra del. Platsen ligger i centrala Söderfors med väg 292 i nära anslutning. Området har tidigare utgjorts av bebyggelse som revs under 1970-talet. Kraftledningarna korsar idag vattnet vid Båtstadviken och över LIS-området vilket i viss mån begränsar omfattningen av nybyggnation i området. Området bedöms dock ha stor potential att bidra till landsbygdsutvecklingen med tanke på närheten till samhällsservice, kommunikationer och attraktivitet. I området finns även en mindre småbåtshamn som är i behov av upprustning, vilket kan bli aktuellt i samband med en eventuell utbyggnad inom LIS-området.

Båtstadviken ligger inom riksintresseområdena för naturvärden, friluftslivet, det rörliga friluftslivet, skyddade vattendrag samt kulturmiljön. Delar av området betas idag och kommunen har tillsammans med Upplandsstiftelsen ett Smultronställe i naturen vid Båtstadviken.

Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder. En ökning av permanentbostäder i området bidrar till underlag och fortsatt utveckling av samhällsservice i Söderfors. Småbåtshamnen i området är i stort behov av upprustning och kommer på sikt att öka områdets attraktivitet.

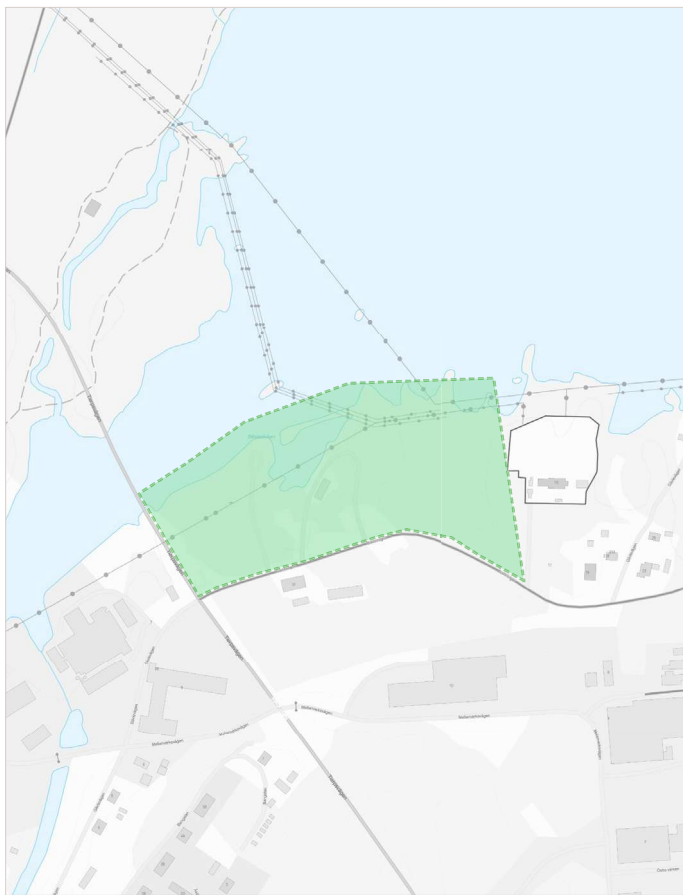
Medborgardialog i samband med översiktsplanens framtagande visar på ett stort allmänt intresse för utveckling av bostäder på platsen.

Hänsyn

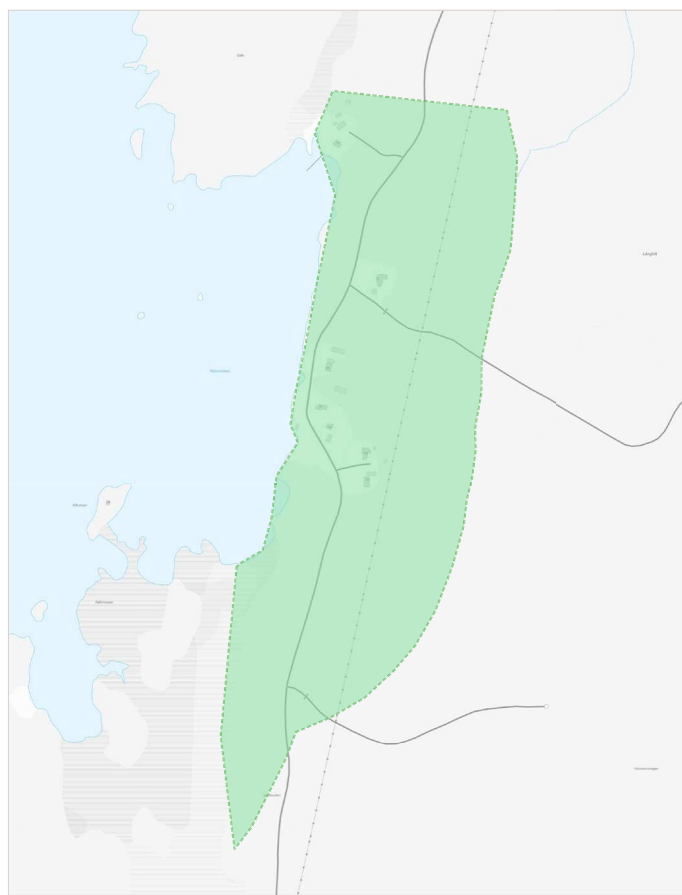
Båtstadviken ingår i riksintresse för friluftsliv och riksintresse för rörligt friluftsliv, vars värden framförallt består av det tillgängliga strandområdet och vildmarkskänslan. Det blir därmed särskilt viktigt att lämna en tydlig fri passage för allmänheten med tydlig tomtgräns och befintliga bodar i området som står strandnära tillåts därför inte övergå till bostadshus. Riksintresset ska dock inte hindra utvecklingen av tätorten Söderfors eller lokala näringslivet. Utveckling i området får inte medföra störande ljud, ljus, eller annan olägenhet som väsentligt förändrar vildmarksupplevelsen. Ny bebyggelse placeras så att delar av området fortsatt ska kunna betas, om möjligt, då det har en positiv effekt på områdets landskapsbild. Med föreslagna riktlinjer bedömer kommunen att utpekade värden för det rörliga friluftslivet, turism och rekreation, kan stärkas.

Vid exploatering behöver kulturmiljön beaktas för att inte riskera att påverka riksintresset och utsikten från det på andra sidan belägna byggnadsminnet Engelska parken negativt. Eventuell ny bebyggelse bör utformas med sadeltaksbeklädd låg bebyggelse som smälter in i omgivningen för att undvika negativ påverkan på riksintresset.

LIS-området har varit bebyggt sedan tidigare men det är viktigt att utreda platsens naturvärden vid eventuell exploatering eftersom Untrafjärden omfattas av riksintresse för naturvård och LIS-området är en del av detta. Riksintressets värden är knutna till forsekosystem, urskogsmjöer, svämskogar, älvängar och grova ädellövträd. I Båtstadviken finns dessa värden representerade främst i förekomsten av partier av ädellövskog och våtmarker, samt enskilda särskilt skyddsvärda grova träd. Genom att i huvudsak placera bebyggelse till de områden som tidigare varit bebyggda kan dessa värden bevaras och översvämningsrisk undvikas. Området omfattas även av riksintresse skyddade vattendrag som förbjuder vattenreglering för vattenkraft, vilket LIS-området inte bedöms påverka.

Figur 112. LIS-område Båstadviken.

Figur 111. LIS-område Fäbodarna.

Fäbodarna

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

Området är beläget i kommunens västra del. Strax söder om Söderfors och väg 292 i höjd med Fäbodviken ligger den aktuella platsen i ett attraktivt läge med utsikt mot Dalälven. LIS-området ligger efter Ingsåvägen vilken leder till väg 292 via Östermalmsvägen ungefär 2,5 kilometer norrut. Det finns goda kommunikationsmöjligheter till och från platsen och närheten till den samhällsservice som Söderfors erbjuder ger goda förutsättningar för landsbygdsutveckling. Mindre samlad villa-bebyggelse finns i området. Det är relativt långt till kommunalt vatten och avlopp vilket innebär att det här blir aktuellt med gemensamma anläggningar.

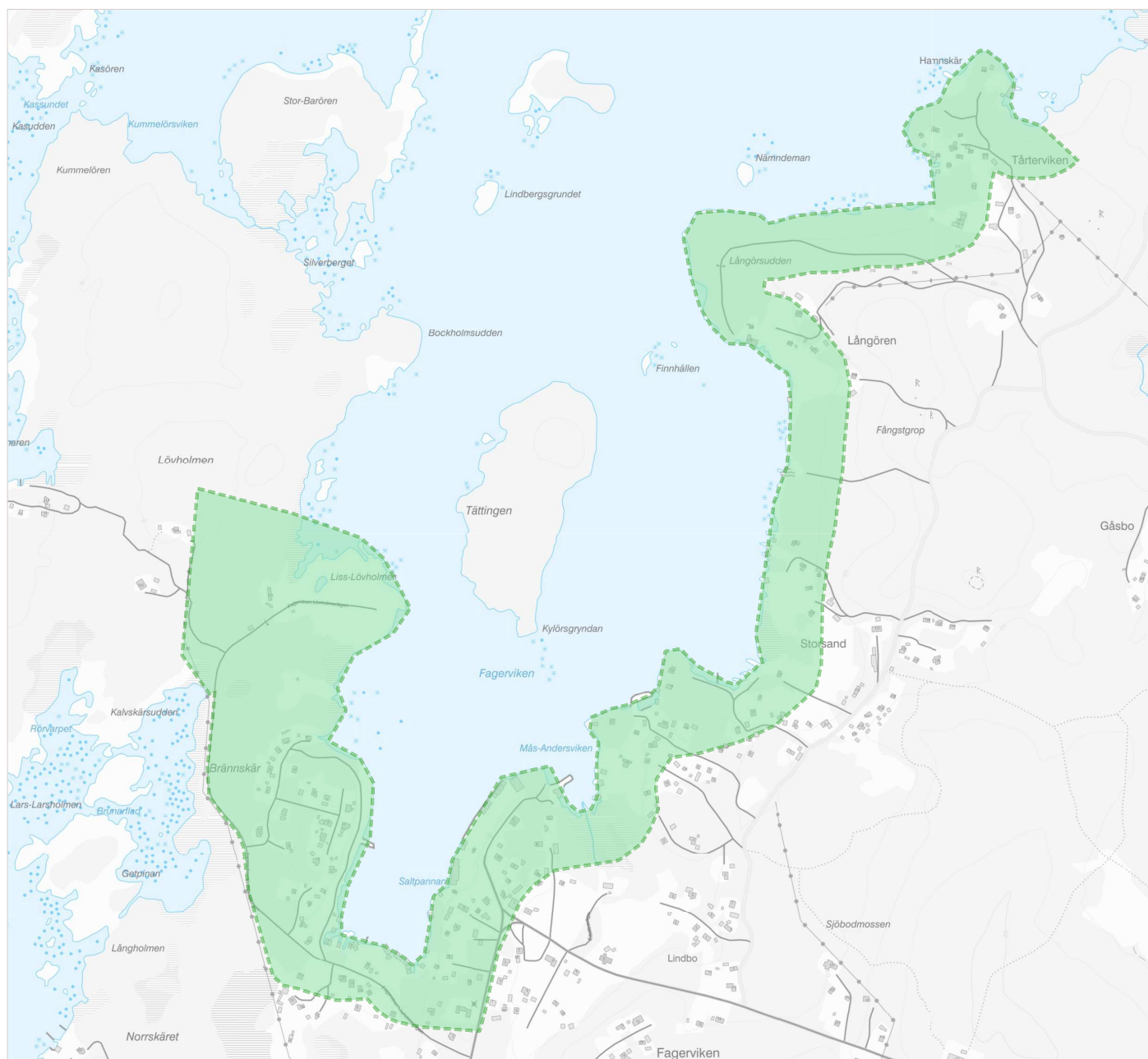
Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder genom villatomter i natur- och sjö-nära läge i närhet till redan befintlig villabyggnad. Cirka 8–10 tomter bör kunna byggas väster om Ingsåvägen mot Dalälven till. Därefter finns möjlighet att placera kompletterande bostäder i övriga delar av LIS-området. För verksamheter har området goda förutsättningar besöksnäring kopplat till det strand-nära läget, vilket skulle kunna utgöras av mindre anläggningar

för camping, kanotuthyrning, föreningsverksamhet, café eller annan försäljning. En ökning av permanentbostäder och verksamheter i området bedöms bidra till ökad sysselsättning och underlag för upprätthållande och fortsatt utveckling av samhällsservice i och kring Söderfors i form av skola, livsmedels-butik och bibliotek.

Hänsyn

Större delen av LIS-området ingår i riksintresse för rörligt friluftsliv vilket ska beaktas genom en tydlig fri passage för allmänheten mellan strandlinje och tomtmark. Bostäder och verksamheter ska bevara eller förstärka allmänhetens tillgång till stranden. Byggnader behöver placeras med ett säkert avstånd ifrån våtmarkerna och de branta sluttningar som finns i närområdet. För eventuella tomtplatser invid den branta sluttningen behöver passage för allmänheten säkerställas. Gemensamhetsanläggning för vatten- och avlopp är aktuellt och behöver lösas så att inga föroreningar riskerar att hamna i vattenmiljön.

Figur 113. LIS-område Fagerviken.

Fagerviken inkl. Brännskär (Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger på den västra sidan av Hållnashalvön. Fagerviken är enda platsen längs Hållnashalvöns kuststräcka med kommunalt vatten- och avlopp. Hit är det även enkelt att ta sig med båt då det redan finns en prickad farled. Området ligger vid en av de grunda havsvikarna i Lövstabukten, Grunda havsvikar är särskilt viktiga för fiskreproduktionen samt för fågellivet och ingår i riksintresseområde för yrkesfisket.

Förslag till utveckling

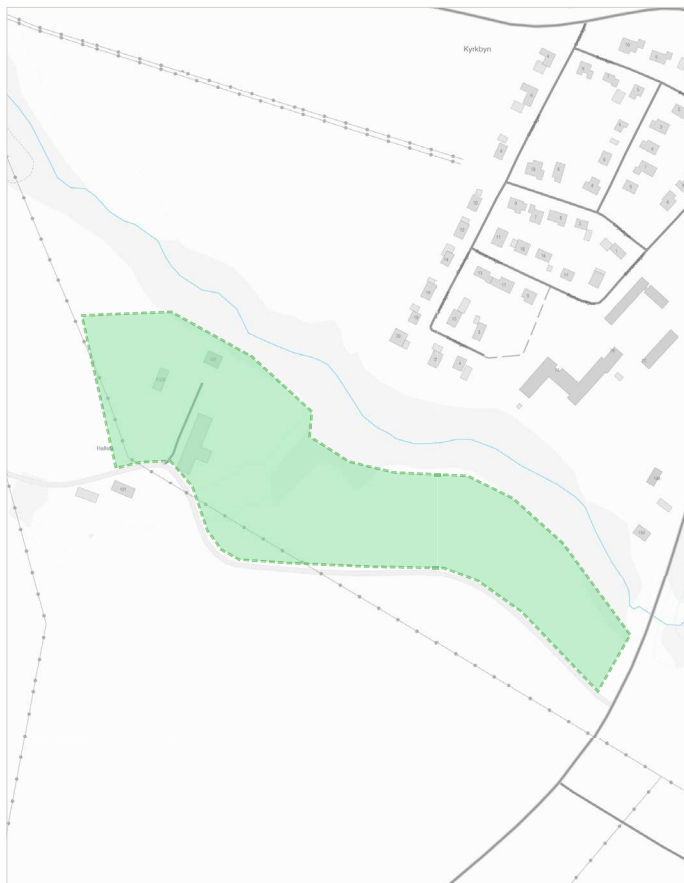
LIS-området avser bostäder och verksamheter för besöksnäringen. Möjligheter finns att uppföra såväl permanentbostäder som fritidshus eller uthyrningsstugor/B&B. Även verk-

samhetslokaler som kan bidra till besöksnäringen är tänkbart. Fagerviken bedöms ha goda förutsättningar att utvecklas som kustsamhälle. LIS-området kan bidra till att stimulera detta och öka underlaget för att upprätthålla men framför allt utveckla befintlig service.

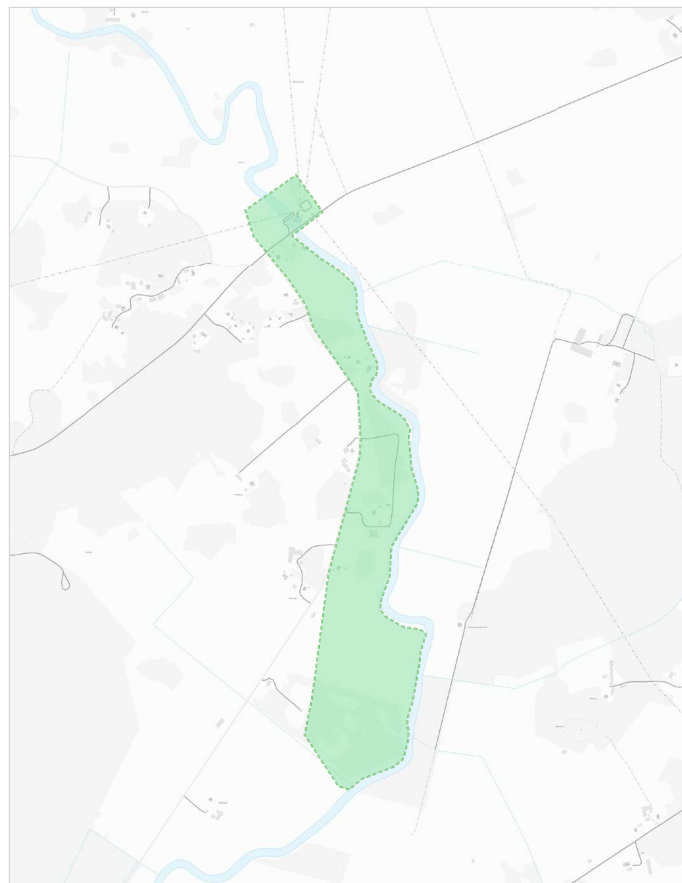
Att Fagerviken har kommunalt vatten- och avlopp är en starkt bidragande orsak till att LIS anses viktigt på platsen. Här finns mycket goda förutsättningar för landsbygdsutveckling.

Hänsyn

Vid Lövholmen ska exploatering förläggas till de östra delarna av Lövholmen som en fortsättning kring bebyggelse vid Brännskär. Bevarandevärden som omnämns i naturvårdsprogrammet ska beaktas. Dessa är strövmöjligheter, fritidsfiske, fågelliv, strandängar och alskog samt lundmiljöer.

Figur 114. LIS-område Kyrkbyn.

Figur 115. LIS-område Ubblixbo.

Kyrkbyn

(Bostäder)

Områdesbeskrivning

Området är beläget ungefär 4,5 kilometer söder om Tierps köping. Platsen ligger i Kyrkbyn alldeles intill Enstabäcken vilken mynnar ut i Tämnrån. Redan befintlig vägstruktur och vänganslutning ger goda förutsättningar för bebyggelse. Området utgörs idag av jordbruksmark.

Platsen ligger inom bevarandeområde för odlingslandskapet samt inom riksintresse för kulturmiljö. Då bäckravinen är djup bedöms risken för översvämning vara liten. Bäckravinen är en viktig grönbå spridningskorridor, samt en betydelsefull del i det annars flacka jordbrukslandskapet. I ravinens kant står en gammal allé med grova träd och även nere i ravinens finns flera äldre träd. Bäckravinen är utpekad i Länsstyrelsens naturvårdsprogram.

Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder. På platsen kan en länga med villatomter planläggas i direkt anslutning till vägen. Att skapa nya och attraktiva bostäder i Kyrkbyn med sin närhet till köpingen och goda kommunikationsmöjligheter bidrar till underlag för att upprätthålla och utveckla den service som finns i området, vilket gynnar landsbygdsutvecklingen.

Ubblixbo

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger i närhet till Månkarbo och är lätt att nå ifrån avfart E4. Platsen karaktäriseras av å-landskap och odlingsbygd. Längs Tämnrån finns både badplats och utpekad kanotled.

Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder samt verksamheter kopplade till besöksnäringen. Del av LIS-området är sedan tidigare bebyggt men det finns fortfarande utrymme för vidare exploatering. Kopplat till kanotleden i Tämnrån ska det finnas möjlighet att etablera kanotuthyrning samt uppföra uthyrningsstugor eller liknande. Badplatsen har potential att utvecklas.

Hänsyn

Upplysningsvis löper ett dike igenom LIS-området vilket behöver beaktas i den fortsatta planeringen.

Alskär

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger längs den västra sidan av Hållnåshalvön, söder om Fagerviken. Ett mindre antal bostäder/fritidshus finns på platsen och ytterligare bebyggelse finns i närområdet. Till Alskär finns kommunalt vatten- och avlopp tillgängligt med kapacitet för ytterligare utveckling av området. Området ligger vid en av de grunda havsvikarna i Lövstabukten, grunda havsvikar är särskilt viktiga för fiskreproduktionen samt för fågellivet och ingår i riksintresseområde för yrkesfisket. Delar av LIS-området överlappar med riksintresse för naturvård, Ledskär, samt med område utpekade som klass 2 i Länsstyrelsens naturvårdsprogram, Skärgården i Lövstabuktens inre del.

Förslag till utveckling

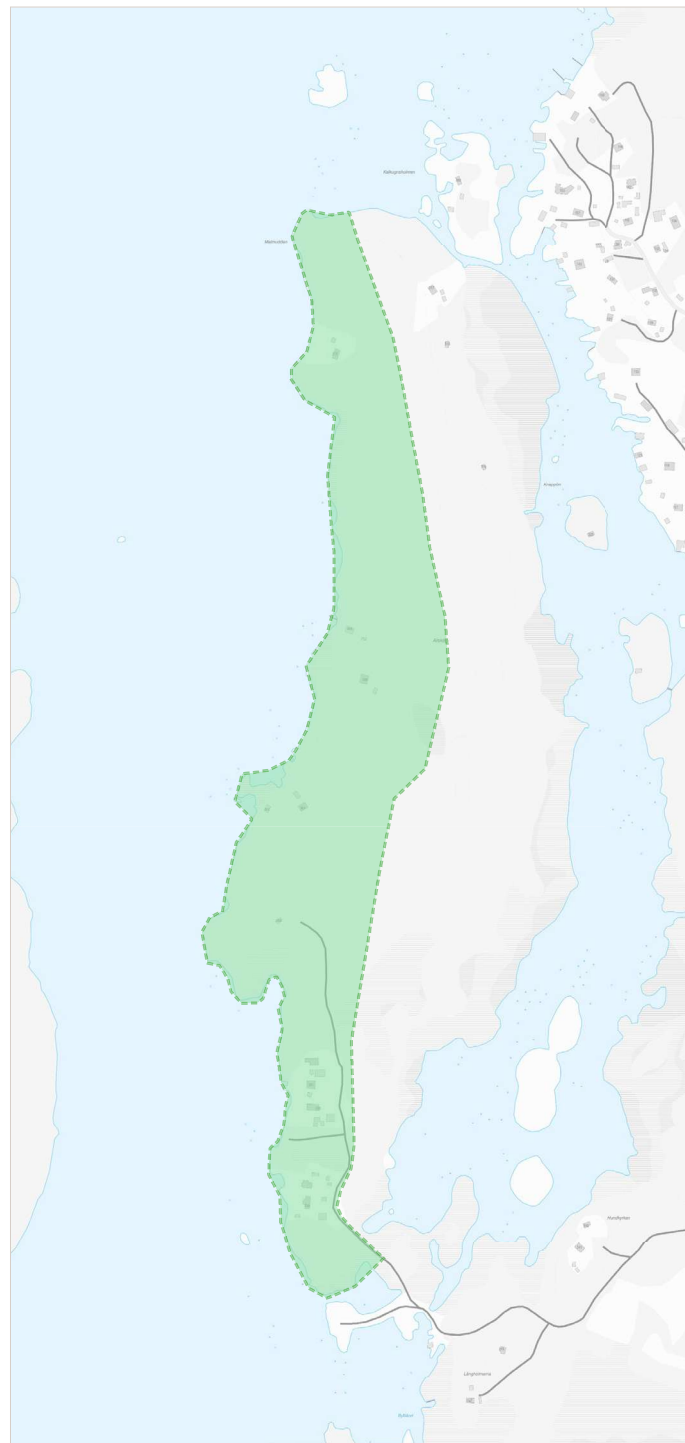
LIS-området avser bostäder och verksamheter för besöksnäringen. Ny bebyggelse kan placeras i anslutning till redan befintliga bostäder. Utbyggnad i området skulle innebära ett behövt tillskott av bostäder som underlag för service på Hållnåshalvön samt stärka besöksnäringen och bidra till utvecklingen av det strategiska utvecklingsstråket Nordöstra utvecklingstriangeln. Det skulle även bidra till den typ av attraktiva bostäder som efterfrågas för att lösa kompetensförsörjningen inom tillväxtkluster Norduppland.

Hänsyn

LIS-området är begränsat till de västra delarna av Alskär för att inte skada de mer känsliga naturvärden som finns på den östra sidan och Alskärsfjärden. Alskärsfjärden inventerades på uppdrag av kommunen 2009. Viken har mycket höga naturvärden och stor betydelse för fiskreproduktion, i synnerhet de södra delarna av viken.

I samband med exploatering ska platsens naturvärden bedömas och bebyggelse placeras med tillräckligt avstånd ifrån våtmark och strandängar för att undvika negativ påverkan på naturvärdena. Utpekade värden för riksintresse naturvård i området är ädellövträd, hagmarker, betade strandängar, kulturlandskap av säregen karaktär, rik flora samt fågellivet. Genom att bostäder ansluts till kommunalt VA så minimeras riskerna för negativ påverkan på vattenstatusen i området. Kommunen bedömer att avgränsningen av området i kombination med hänsyn till naturvärden och anslutning till kommunalt VA inte riskerar någon påtaglig skada för riksintressena vid eventuell utveckling i området.

Naturvårdsprogrammet nämner öppna ängspartier på Alskär särskilt. Friluftsaspekterna tas också upp som ett bevarandevärde (båtliv i alla dess former, utflyktsområde och bra fiskevatten). På Alskär behöver därför allmänhetens möjlighet till vattenkontakt säkras vid ny bebyggelse.

Figur 116. LIS-område Alskär.

Byskär

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger längs den västra delen av Hållnåshalvön, norr om Skärplinge i höjd med Grönö. Byskär ligger vid en av de grunda havsvikarna i Lövestabukten, grunda havsvikar är särskilt viktiga för fiskreproduktionen samt för fågellivet och ingår i riksintresseområde för yrkesfisket. Delar av LIS-området överlappar med riksintresse för naturvård, Ledskär, och i sydväst gränsar området till Natura 2000-området Ledskär. Delar av LIS-området ingår även i Byskärsområdet som är utpekad i Länsstyrelsens naturvårdsprogram. Platsen karaktäriseras av fritidshusbebyggelse med småbåtshamn. Området är kuperat vilket ökar attraktiviteten då nya byggnader enkelt kan få havsutsikt. I närheten finns även en promenadstig som nyttjas av de boende.

Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder. Här finns utrymme och möjligheter att expandera intill redan befintlig bebyggelse. Utbyggnad i området skulle ge ett behövligt tillskott av bostäder som underlag för upprätthållna service i form av matvarubutik och skola på Hållnåshalvön.

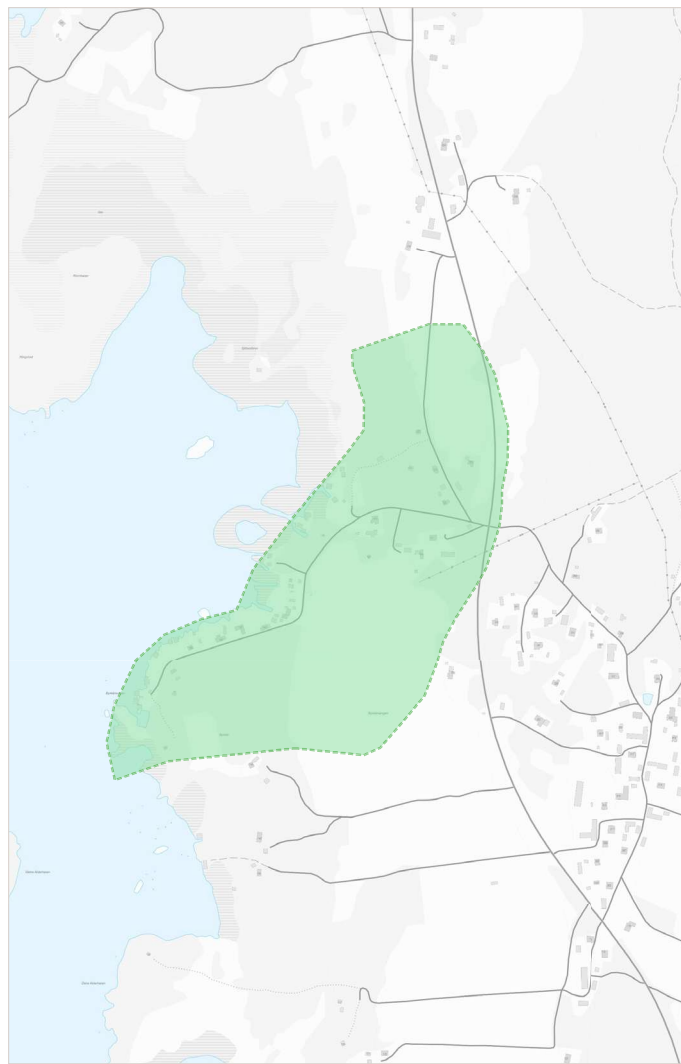
Utrymme finns för att möjliggöra fler fritidshus i området. Platsen kan på så vis utvecklas i harmoni med befintlig bebyggelse och skapa underlag för en utvecklad landsbygd. Hänsyn bör tas till områdets karaktär av fritidshusbebyggelse.

Gemensamhetsanläggning för vatten- och avlopp kan bli aktuellt och behöver lösas på så sätt att inga föroreningar riskerar komma ut i vattenmiljön.

Hänsyn

Vid exploatering i området ska platsens naturvärden utvärderas och hänsyn bör tas till områdets bebyggelsekaraktär för att ge harmoni. Utpekade värden i området är ädellövlundar, hagmarker, betade strandängar, kulturlandskap av säregen karaktär, rik flora samt fågellivet. Naturvårdsprogrammet anger även strövmöjligheterna som ett bevarandevärde, vilket kan stärkas vid en utveckling av området. Allmänhetens tillgång till stranden ska säkras och får inte försämrast.

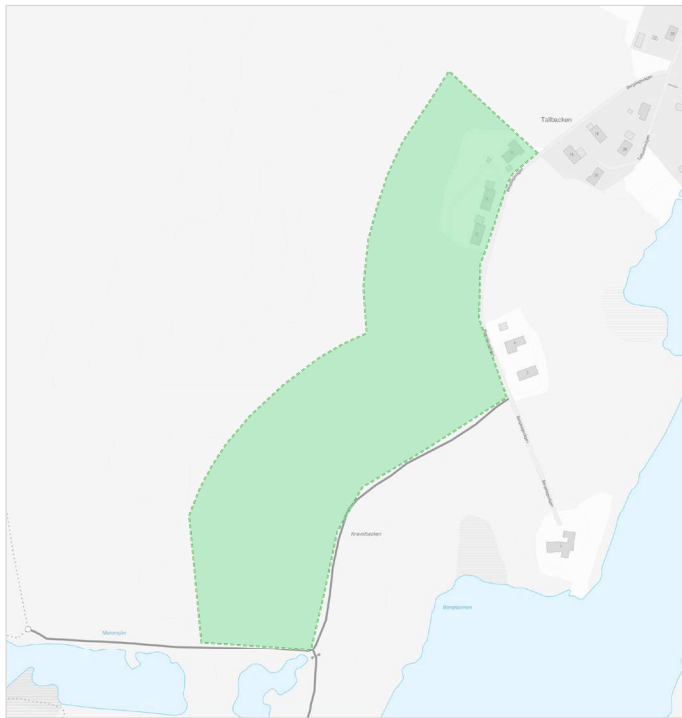
Bebyggelse placeras med ett tillräckligt avstånd ifrån våtmark och sumpskog för att undvika negativ påverkan. Nya byggnader ska placeras utan att promenadstigen i södra delen påverkas, så att den även i fortsättningen kan nyttjas. Till hotbilden för Natura 2000-området hör bland annat ytterligare lokal näringstillförsel i form av till exempel avlopp från fritidsbebyggelse. VA-lösningar ska säkerställas som inte bidrar till en försämring. Vid utveckling av området bör även möjligheten till förbättring av befintliga VA-lösningar undersökas för att förbättra situationen. Kommunen bedömer att ingen påtaglig skada riskeras för riksintressenas värden med den hänsyn och de åtgärder som ska vidtas. Kommunen bedömer även att LIS-områdets avgränsning och riktlinjer för VA-lösningar innebär att miljön i Natura 2000-området inte påverkas på ett betydande sätt.

Figur 117. LIS-område Byskär.

Figur 118. Byskär.

Figur 119. LIS-område Marion.

Marion

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

Området är beläget i kommunens västra del. Platsen ligger i de centralare delarna av Söderfors intill redan befintlig bebyggelse. LIS-området är lokaliserat efter Bergslagsvägen som leder vidare till Marionsjön. Området har goda förutsättningar att bidra till landsbygdsutveckling utifrån dess direkta närhet till samhällsservice men även det attraktiva läget intill Marionsjön.

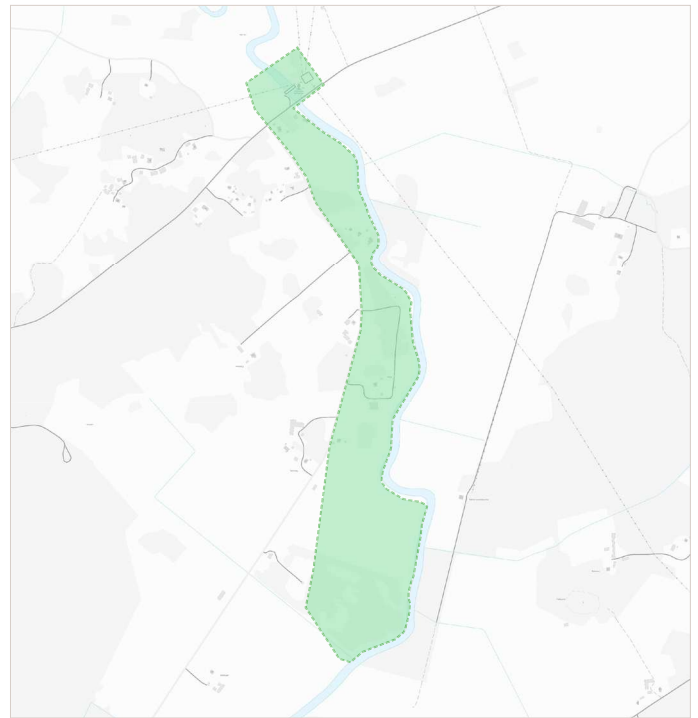
Vid Tallbacken råder viss översvämningsrisk öster om Bergslagsvägen och vidare är områdets naturvärden kopplade till sumpskog och våtmark. Flera akut hotade arter har rapporterats i området och det förekommer grova ädellövträd. Sydväst om Tallbacken finns en större nyckelbiotop som sträcker sig på båda sidorna om Bergslagsvägen. De områden som inte översvämmas består till stor del av mer produktionslik skog, som bedöms hysa lägre naturvärden. LIS-området fokuserar därför på en begränsad del av Marion och Tallbackens område.

Förslag till utveckling

LIS-området avser bostäder och verksamheter med fokus på besöksnäring. Villatomter i anknytning till befintlig bebyggelse. En etablering av mindre verksamheter kopplat till områdets naturvärden för att locka och tillgängliggöra Marionsjön och Dalälven för allmänheten i större utsträckning bidrar till landsbygdsutvecklingen. En ökning av permanentbostäder i området bidrar till underlag och fortsatt utveckling av samhällsservice i Söderfors.

Hänsyn

Vid exploatering behöver det säkerställas att tillräckligt avstånd hålls mellan bebyggelse och sumpskog respektive nyckelbiotop. Lövskog, ädellövträd och grova tallar bör bevaras eftersom

Figur 120. LIS-område Ubblixbo.

de fyller en viktig funktion för akut hotade arter. LIS-området ligger inom riksintresse för friluftsliv och riksintresse för rörligt friluftsliv, det blir därmed särskilt viktigt att lämna en tydlig fri passage för allmänheten med tydlig tomgräns.

LIS-området avser både bostäder och verksamheter. Vad gäller utveckling av besöksnäringen på platsen är det viktigt att besökare kanaliseras så att risken för slitage på naturen minimeras. Kommunen bedömer att värdena inte riskerar att skadas genom den hänsyn och de åtgärder som pekas ut. Med föreslagna riktlinjer bedömer kommunen att utpekade värden för det rörliga friluftslivet, turism och rekreation, kan stärkas.

Ubblixbo

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

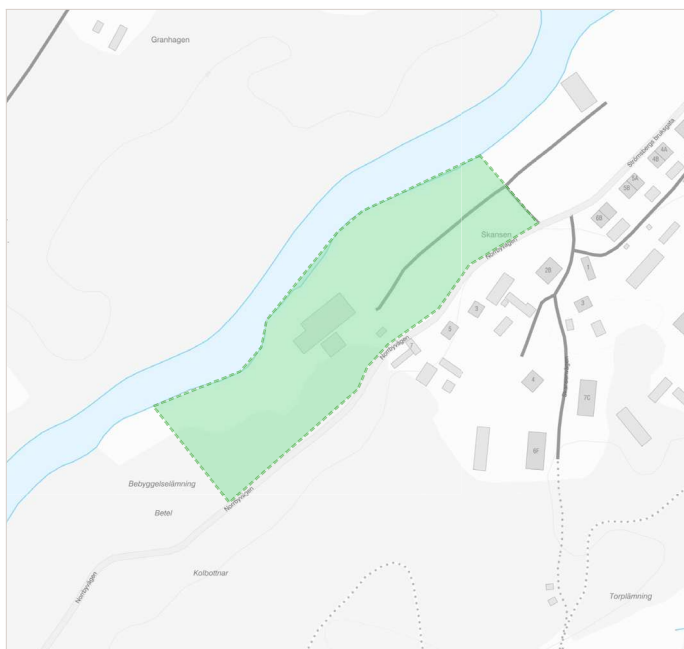
LIS-området ligger i närhet till Månkarbo och är lätt att nå ifrån avfart E4. Platsen karaktäriseras av å-landskap och odlingsbygd. Längs Tämnrån finns både badplats och utpekad kanotled.

Förslag till utveckling

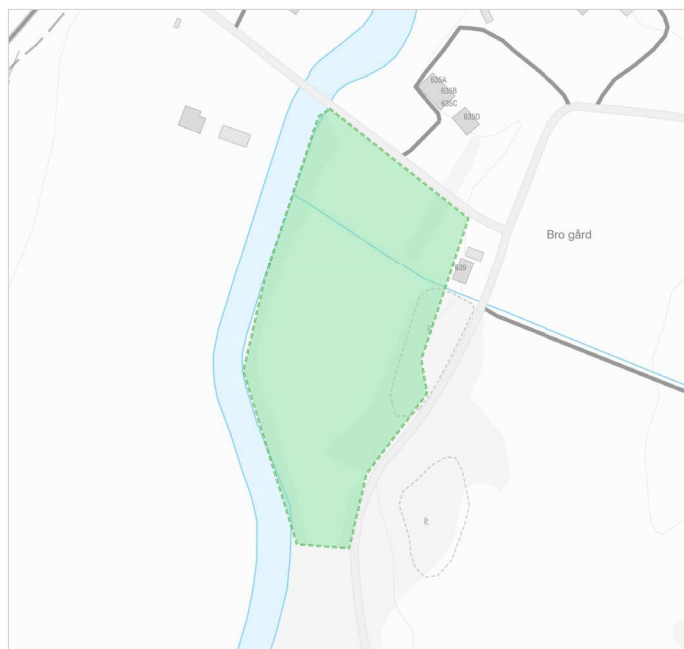
LIS-området avser bostäder samt verksamheter kopplade till besöksnäringen. Del av LIS-området är sedan tidigare bebyggt men det finns fortfarande utrymme för vidare exploatering. Kopplat till kanotleden i Tämnrån ska det finnas möjlighet att etablera kanotuthyrning samt uppföra uthyrningsstugor eller liknande. Badplatsen har potential att utvecklas.

Hänsyn

Upplysningsvis löper ett dike igenom LIS-området vilket fortsatt behöver beaktas.

Figur 122. LIS-område Strömsbergs bruk.

Figur 121. LIS-område Tolfta.

Strömsbergs bruk

(Verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

Strömsberg ligger norr om köpingen. Den gamla bruksorten är ett mycket väl bevarat vallonbruk. Tämnrån rinner igenom samhället och fungerar bland annat som badplats, fiskevatten och kanotled. Här finns även bruksmuseum och småföretagande. Strömsberg utgörs av såväl permanentbostäder som fritidshus.

Strömsberg omfattas av riksintresse för kulturmiljö och utgör bevarandeområde för odlingslandskapet. I kulturmiljön finns en stor andel fornminnen.

Förslag till utveckling

LIS-området avser verksamheter för besöksnäringen. Platsens läge och tillgänglighet kan nyttjas för att stärka bruksmiljön och utveckla besöksnäringen. Tämnrån fyller flera funktioner, däribland kanotled, vilket i samband med bruksmiljön kan utvecklas som besöksnäring och bidra till landsbygdsutvecklingen i området.

Hänsyn

Vid exploatering behöver kulturmiljön beaktas för att inte riskera att påverka riksintresset Strömsbergs bruk negativt. Hänsyn måste tas till de möjliga fornlämningar som består av en bebyggelselämning som enligt kartmaterial från 1954 utgör kasern, vilket passar med områdets namn ”skansen” men som enligt lokalbefolkningen sägs även ha varit en arbetarbostad, skola och frikyrka. Andra värden är en möjlig fornåker och en husgrund intill såghuset. Eventuell bebyggelse måste kunna säkerställa att tillräckligt avstånd ifrån lämningarna kan hållas genom att de undersöks och avgränsas. Lika vad gäller det potentiellt förorenade området som utgjorts av tidigare sågverk, närmare utredning krävs. I övrigt ska naturvärden kopplade till vattenmiljön och särskilt skyddsvärda träd värnas.

Tolfta

(Verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

Tolfta ligger strax norr om Tierps köping. Platsen har ett attraktivt läge med Tämnrån intill och goda kommunikationsmöjligheter till köpingen både med kollektivtrafik samt en trafikseparerad cykelväg som även avses förlängas till Strömsberg. Längs Tämnrån finns en utpekad kanotled.

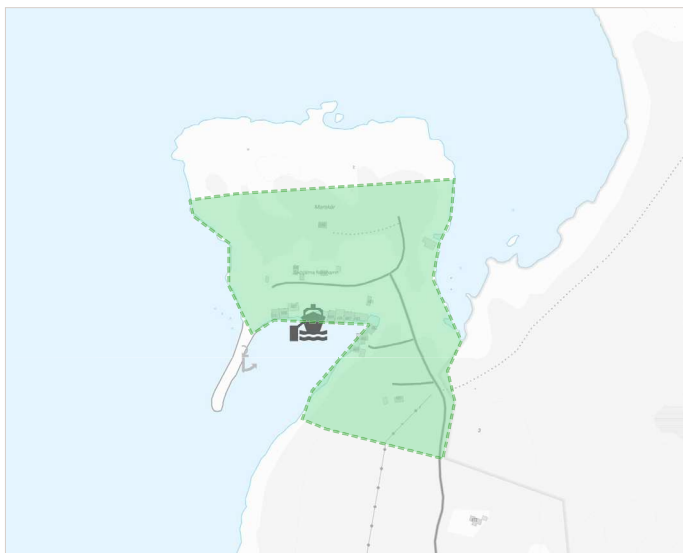
Förslag till utveckling

LIS-området avser verksamheter för besöksnäringen. Fokus ligger på att förbättra allmänhetens tillgång till friluftsliv i Tämnrån genom att utveckla möjligheter för besöksnäring, exempelvis genom uthyrningsstugor eller liknande kopplat till Tämnrån som kanotled. Platsen har potential att bidra till positiv utveckling av Tämnrån som aktivitets- och besöksmål vilket gynnar landsbygdsutvecklingen.

Hänsyn

De södra delarna av Tolfta ingår i riksintresse för naturvård och är upptagna i både våtmarksinventeringen samt i Uppsala läns naturvårdsprogram. Naturvärdena klassas som mycket höga (klass 2), vilket kräver en närmare utredning vid exploatering. Sankängarna utmed Tämnrån från Vallby till Tolfta utgör ett av de största sankmarksområdena i Norduppland av typen igenväxande betes- och slåttermark. Anläggningar behöver hålla tillräckligt avstånd ifrån våtmarker och placeras till de delar som inte riskerar översvämmas. Områdets hydrologi får inte påverkas negativt.

Fornlämning i form av gravfält cirka 70x30 meter finns bekräftat inom nordöstra delen av LIS-området. I samband med exploatering måste säkerställas att bebyggelse placeras med tillräckligt avstånd ifrån fornlämningen.

Figur 123. LIS-område Marskär.

Marskär

(Verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger på västra sidan av hållnåshalvön vid Sikhjälma fiskehamn, ungefär 5 kilometer norr om Fagerviken. Vid klipporna längst ute på udden går det att njuta av utsikten över havet. Kapplasse naturreservat ligger i direkt anslutning till platsen och är ett populärt besöksmål. Sikhjälma hamn är dessutom utpekad som ett smultronställe i naturen. Marskär och Kapplasse är också väldigt populärt bland surfare, särskilt vintertid, och i hamnen finns gästplatser för fritidsbåtar. Den södra delen av LIS-området överlappar med ett av Skogsstyrelsens biotopskyddade områden (SK 395–2017, äldre naturskogsartade skogar) och är en nyckelbiotop.

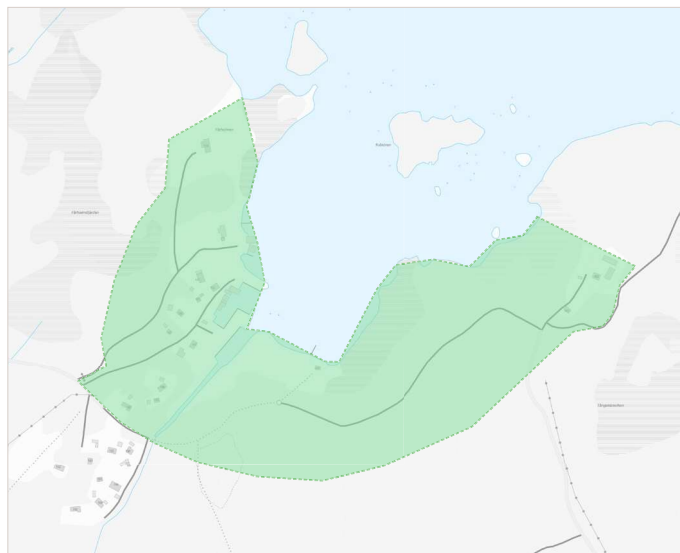
Förslag till utveckling

LIS-området avser verksamheter för besöksnäringen. Här finns potential att utveckla turism i form av kiosk, matställe eller liknande. I området finns även platser som kan nyttjas till ställplatser för husbilar och hamnen kan utvecklas för att skapa fler gästplatser. LIS kan stärka platsens tillgänglighet för allmänheten och bidra till utveckling av landsbygden.

Hänsyn

Sikhjälma hamn omfattas av områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen för att skydda kulturmiljövärden vilket behöver beaktas. Ny bebyggelse ska anpassas till befintlig miljö avseende storlek, färgsättning och material. Områdets gistvall får inte bebyggas eller inhägnas. Utökad lovplikt gäller för om- och tillbyggnad samt komplementbyggnader.

Utveckling behöver ske med stor hänsyn till natur- och kulturvärden. Ny bebyggelse och ställplatser ska placeras så att avverkning av värdefulla träd och påverkan på den närliggande nyckelbiotopen undviks. Allmänhetens tillgång till stranden ska säkerställas men kan även tydliggöras genom exempelvis uppmärksatta promenadstigar. Detta minskar samtidigt slitaget på naturen då besökarna kanaliseras.

Figur 124. LIS-område Nöttö sjöbodars.

Vid eventuell utveckling av hamnen behöver bottensedimentprover tas då det kan finnas föroreningar från gamla båtbottnfärger.

Nöttö sjöbodars

(Bostäder och verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

LIS-området ligger vid Nöttö sjöbodars, ungefär 2,5 km norr om centrala Karlholm längs med kusten. Området har vuxit upp kring ett äldre fiskeläge och har idag en mindre samling bebyggelse samt en välanvänd badplats.

Förslag till utveckling

LIS-området avser att möjliggöra för ytterligare bostäder i attraktivt läge, både permanentboende och fritidshus. Även badplatsen har potential att utvecklas och därmed stärka besöksnäringen. Området är lättillgängligt ifrån riksväg 76.

Hänsyn

Området omfattas av naturvårdsprogrammet med naturvärdesklass 2, med hänsyn till bland annat rester av gammal barrblandskod, våtmarker och klapperstensfält.

Sjöbodarna har av kommunen pekats ut som kulturhistoriskt intressanta vilket behöver tas hänsyn till vid en eventuell utveckling i området.

Underhåll och eventuell utveckling av hamnen ska ske på ett skonsamt sätt. Muddring av båttrännor kommer att prövas med en restriktiv hållning, åtgärderna får inte skada naturvärden i de grunda vikarna eller innebära att undervattenströsklar grävs bort som kan få oacceptabel påverkan. Det behöver utredas vilka vattennivåer som förväntas kortsiktigt och långsiktigt med landhöjningens förhållande till havsnivåhöjningen, samt vilken påverkan åtgärden kan få innan en högre nivå nås.

Sjövreten (Strömaren)

(Verksamheter för turism)

Områdesbeskrivning

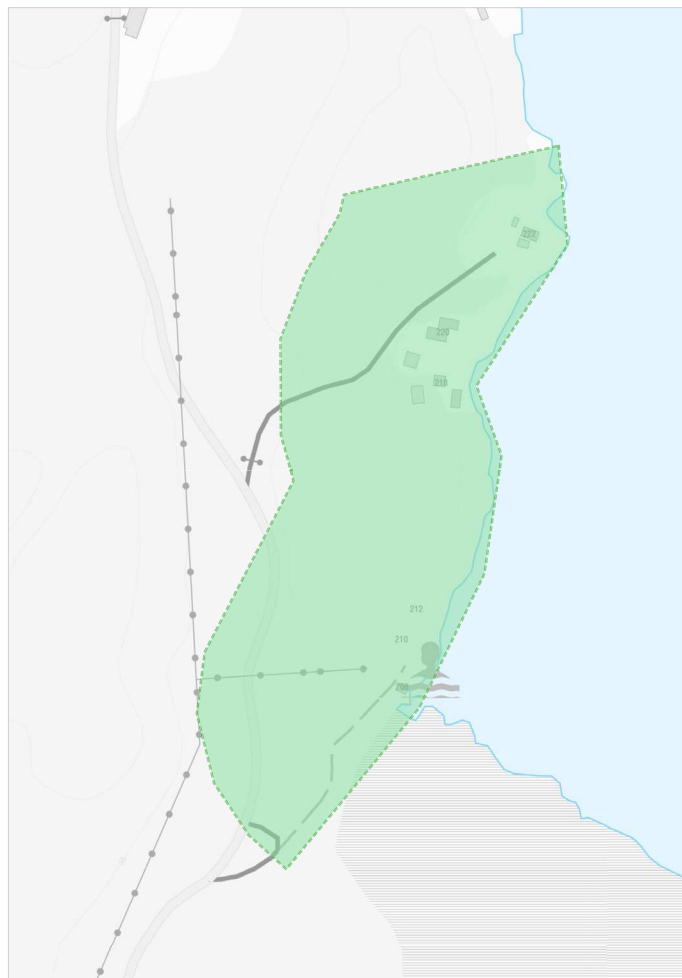
Sjön Strömaren ligger mellan Tobo och Tierp. LIS-området ligger vid Strömarens sydvästra sida. På platsen finns bland annat tillgänglighetsanpassad badplats, iläggningsplats för småbåtar och grillmöjligheter. Platsen nås via en grusväg, vilken även leder vidare till bebyggelse norr om LIS-området. Strömabadet är även utpekad som ett Smultronställe i naturen och inom området finns Uppsala läns naturvårdsprogram, Badplats vid Strömaren (klass 3, högt värde). Det utpekade värdet är badmöjligheterna.

Förslag till utveckling

LIS-området avser verksamheter för besöksnäringen. Området har potential att utvecklas som besöksmål för allmänheten genom att platsens värden stärks. Etablering av verksamheter intill badplatsen kan bidra till förhöjd upplevelse och i sin tur landsbygdsutveckling. Strömaren är en tillgång för kommunen som kan nyttjas genom exempelvis etablering av uthyrningsstugor eller liknande.

Hänsyn

Vid utökning av verksamhet och bebyggelse vid Sjövreten ska områdets karaktär och allmänhetens tillgång till strandområdet bevaras och förbättras. Verksamhet intill sjön får inte innebära risk för utsläpp av skadliga ämnen till ån med hänsyn till livsmiljöer för utter och fisk vilket är nationellt värdefullt.

Figur 125. LIS-område Sjövreten.

6.3 SKYDD GENOM FÖRORDNANDEN

Förordnanden är områden eller objekt som är skyddade genom lagstiftning. Där förordnanden finns kan möjligheterna att utföra vissa åtgärd påverkas eller förhindras. Här redovisas intressen som är av särskild betydelse för samhällsutvecklingen och som ska prioriteras framför andra intressen när markanvänd-

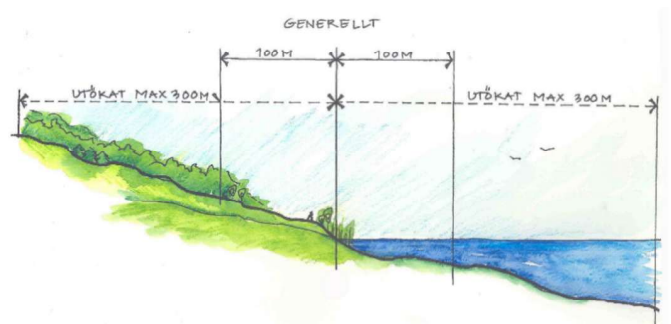
ningsfrågor ska avgöras. Bestämmelserna betonar miljöfrågornas betydelse i planeringen samt att kommunen hushåller med våra mark- och vattenområden på ett långsiktigt och uthålligt sätt.

6.3.1 Strandskydd

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Inom strandskyddat område får inte nya byggnader uppföras eller åtgärder vidtas som väsentligen försämrar livsvillkoren för djur- och växtarter eller hindrar allmänheten från att ta sig fram.

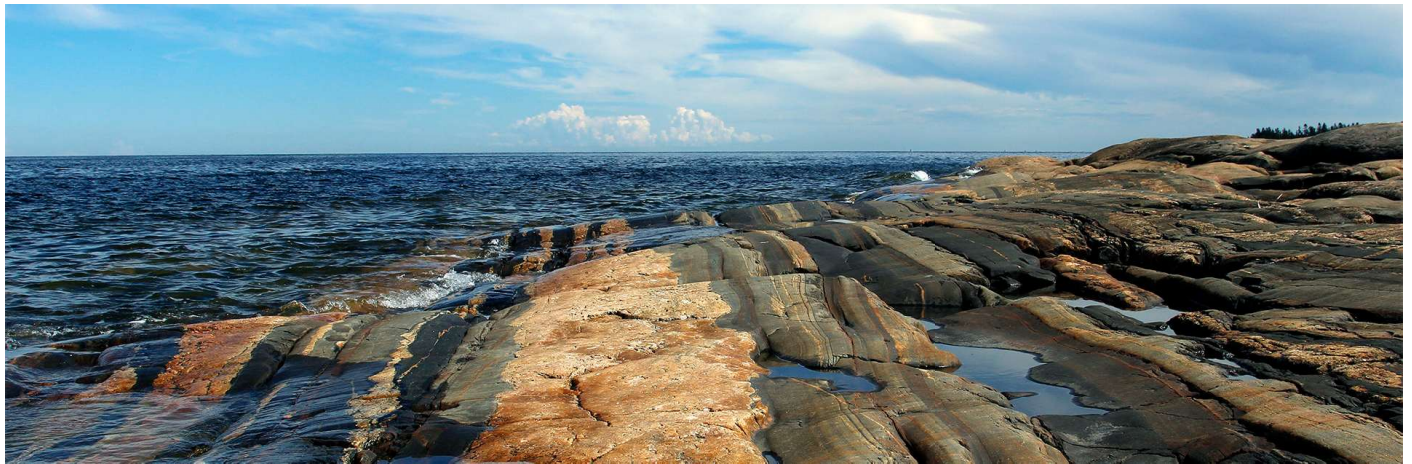
Generellt strandskydd gäller 100 meter på ömse sidor om strandlinjen vid kommunens sjöar, kust och vattendrag som har pekats ut i Länsstyrelsens beslut 1994-09-30 231-573-92 med stöd av 15 § Naturvårdslagen. Vid vissa delar av kusten och Dalälven är strandskyddet utökat till 300 meter. I Tierps kommun gäller undantag enligt 7 kap 17 § MB för komplementbyggnader som placeras inom 15 meter från huvudbyggnader och mer än 25 meter från vattenlinjen. Kommunen får besluta om att ge dispens från strandskyddet i ett område eller upphä-

va det i detaljplaner om det finns särskilda skäl. Som särskilda skäl får man endast använda något av de sex särskilda skäl som anges i miljöbalken 7 kapitlet 18 c §.

Figur 126. Exempel på utbredningen av generellt och utökat strandskydd. Illustration: Ulrika Åkerlund/Boverket.

6.3.2 Naturreservat

Figur 127. Rödhäll i Hållnäs kustens naturreservat.

Reservatsbildning är ett sätt att säkerställa ett områdes natur- och friluftsvärden samt fortgående skötsel. Beslut om naturreservat kan fattas av länsstyrelsen eller kommunen. I samband med bildande av ett naturreservat bestäms också vilka föreskrifter som ska gälla för naturreservatet. Dessa föreskrifter gäller för såväl markägare, nyttjanderättshavare (sakägare) som allmänheten. Till beslutet hör också en skötselplan som beskriver hur reservatet ska skötas för att reservatets värden ska kunna bevaras. Kommunen har beslutat om tre kommunala naturreservat; Iggelbo (år 1992, det första i länet), Källarberget (år

2017) och Björns skärgård (år 2019). Under åren 2020–2021 har ett nytt beslut och skötselplan tagits fram för Iggelbo naturreservat för att säkerställa bevarandet av biologisk mångfald kopplad till lövskog.

Utöver de tre kommunala naturreservaten finns även ytterligare 29 statliga som är beslutade av länsstyrelsen. De finns spridda i hela kommunen och innefattar skogsmiljöer, betesmarker, kustområden, sjöar med mera.

Figur 128. Björns skärgård.

6.3.3 Artskydd och fridlysning

Artskyddet innebär fridlysning av vissa arter om det finns risk att djur- eller växtarter kan komma att försvinna eller utsättas för plundring eller om det krävs för att uppfylla internationella åtaganden. Artskyddet innebär förbud mot att störa/döda djurarter, skada/ta bort växter och genomföra åtgärder som riskerar att artens bevarandestatus i området påverkas. Arter som är skyddade enligt 8 kap. miljöbalken ingår i de miljöeffekter som ska beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen vid en strate-

gisk miljöbedömning. Naturvårdsverket har fridlyst cirka 580 arter i hela Sverige. Utöver dessa är finns det även arter som är regionalt fridlysta i Uppsala län. Aktuell förteckning finns på Naturvårdsverkets hemsida. Länsstyrelsen får meddela dispens enligt artskyddsförordningen i det enskilda fallet om det inte finns någon annan lämplig lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

6.3.4 Biotopskydd

Mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljöer för hotade djur- och växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får förklaras som biotopskyddsområde. Biotopskyddet innebär ett förbud mot att bedriva verksamheter eller utföra åtgärder som kan skada naturmiljön. Åtgärder kräver dispens från Länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen, där dispens från för-

budet får ges i det enskilda fallet om det finns särskilda skäl. För vissa småbiotoper i jordbrukslandskapet gäller ett generellt biotopskydd över hela landet. Det gäller exempelvis småvatten och våtmarker, alléer, källor med omgivande våtmark, odlingsrösen, pilevallar, stenmurar samt åkerholmar. Dessa är inte inventerade eller redovisade på kartor.

6.3.5 Landskapsbildsskydd

Särskilt säregna landskap kan skyddas för landskapsbildens skull. Detta är en gammal form av skydd och finns inte i aktuell lagstiftning, men gäller fortfarande. Rekommendationen är att ersätta dessa med andra skyddsformer såsom områdesbestämmer eller naturreservat. Syftet med landskapsbildsskyddet överensstämmer dock inte helt med dessa skyddsformer. Det finns idag inget motsvarande juridiskt stöd för de estetiska eller upplevelsemässiga aspekterna som landskapsbildsskyddet syftar till att bevara. I kommunen finns sex områden med landskapsbildsskydd belägna i odlingslandskapet och vid kusten:

- Klubben, Slåtholmen
- Björns skärgård
- Ledskärsängarna
- Vendelsjön
- Området kring Tierps kyrka
- Området kring Vendels kyrka

Här krävs tillstånd från Länsstyrelsen för åtgärder som kan förändra landskapsbilden (Naturvårdslagen 19 § innan år 1975).

Figur 129. Vendel kyrka med omnejd. Foto: Torsten Lundin

6.3.6 Ekologiskt särskilt känsliga områden

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt ska enligt miljöbalken skyddas så långt som möjligt mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I Tierps kommun finns följande särskilt känsliga områden:

- Handviken
- Ängskärsviken
- Lövstabukten
- Strömarån
- Nedre Dalälven
- Lämpesbo hagmarker
- Kisberg hagmarker
- Oskyddade rikkärr och grunda trösklade havsvikar

6.3.7 Naturminnen

Ett särpräglat föremål, exempelvis flyttblock, jättegrytor eller gamla och storgvuxna träd, får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Tierps kommun har i dagsläget inga utpekade naturminnen, men har för avsikt att genomföra en insamling av tips om naturföremål som kan vara intressanta.

6.3.8 Byggnadsminnen

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, miljöer och anläggningar kan skyddas som byggnadsminnen. Byggnadsminnena har stor spännvidd i tid och rum från medeltida borgar till modern bebyggelse från 1900-talet.

Syftet med byggnadsminnen är att bevara spår av historien som har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle och att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet. För att reglera hur det kulturhistoriska värdet ska tas tillvara fastställs skyddsbestämmelser för varje byggnadsminne. Tillstånd från länsstyrelsen krävs för förändringar och ingrepp som kan påverka det kulturhistoriska värdet. I Tierps kommun finns idag nio byggnadsminnen.

- Engelska parken i Söderfors
- Griggebo såg
- Lancashiresmedjan i Karlholm
- Lars-Larsgården i Munga
- Lövsta bruk
- Söderfors bruk
- Åkerby bruks klockstapel
- Änkehuset i Söderfors
- Örbyhus slott

Figur 130. Norrsken över Lövsbukten, ett av kommunens ekologiskt särskilt känsliga områden. Foto: Maria L Hallengren

6.3.9 Fornminnen

Alla fornminnen skyddas av kulturmiljölagen. De flesta fornlämningar ovan mark är redan kända men många fornlämningar under mark är ännu inte upptäckta. Vid detaljplanering och bygglovsprövning kan arkeologiska utredningar därför behövas tas fram för att klargöra fornlämningsituationen, särskilt i redan fornlämningsstäta områden. Vid planering av nya områden ska länsstyrelsen kontaktas i ett tidigt skede om det finns misstankar om fornlämningar. Alla maskiningrepp och byggnationer i anslutning till fornlämnings ska tillståndsprövas av Länsstyrelsen.

6.3.10 Kyrkomiljöer

Svenska kyrkans kyrkor, kyrkotomter och begravningsplatser byggda innan år 1940 skyddas enligt kulturmiljölagen. Dessa får inte ändras på något väsentligt sätt utan Länsstyrelsens tillstånd. Kyrkor är ofta landmärken i landskapet och därför bör siktlinjer mot kyrkor i största mån värnas.

6.3.11 Kulturresevat

Kulturresevat enligt miljöbalken finns i Lingnåre på Hållnåshalvön, ett välbevarat fossilt odlingslandskap. Detta innebär ett starkt skydd för kulturmiljön och länsstyrelsens tillstånd krävs för förändringar.

7. PLANENS KONSEKVENSER

För alla nya översiktsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med en sådan bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Miljöbedömningen genomförs parallellt med, och integrerat i, planprocessen. Tierp har valt att utvidga bedömningen till att också inkludera sociala och ekonomiska konsekvenser. Detta avsnitt sammanfattar konsekvensbeskrivningen för Tierps kommuns nya översiktsplan så här långt, inför samråd. Texten utgör en icke-teknisk sammanfattning av arbetet.

7.1 BEDÖMNING AV PLANFÖRSLAGET

Figur 131. Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling.

7.1.1 Miljökonsekvenser

Vatten

Sammantaget bedöms planförslaget medföra positiva konsekvenser samt risk för små negativa konsekvenser för kommunens vatten på grund av exploateringen som planen medger. Kommunen har stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och förslag på åtgärder. Dock saknas exempelvis plats- eller tidsspecifika riktlinjer för framtagande av underlag eller genomförande av åtgärder, vilket hade kunnat bidra till mer tydlighet, mindre risk för målkonflikter och snabbare uppfyllande av miljömål.

Natur

Naturen i Tierps kommun är rik och varierad. Enligt planförslaget medges majoriteten av utvecklingen på skogsmark. Bedömningen är att kommunen har ansträngt sig för att göra minimal påverkan på naturmiljön. Trots det finns en risk att det blir en negativ påverkan på den biologiska mångfalden och de ekologiska spridningssambanden när värdefull naturmark tas i anspråk. Planförslaget har höga ambitioner kopplade till kommunens naturvärden, dock vore det önskvärt med komplettering av riktlinjer avseende exempelvis inventering som skulle skapa en tydligare styrning till kommande planeringsskeden. Sammantaget bedöms planförslaget medföra både små positiva och små negativa konsekvenser för kommunens naturvärden.

Kulturmiljö, landskap och bebyggelse

Tierps kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med ett variationsrikt landskap. Olika delar i kommunen har i sin tur en egen identitet och historia. Planförslaget har delvis höga ambitioner kopplade till Tierps kulturmiljövärden och visar på att

kommunen är medveten om befintliga kulturhistoriska värden. Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för små negativa konsekvenser för kommunens kulturhistoriska värden. Bedömningen baseras bland annat på att det är otydliga riktlinjer kopplade till utveckling i områden som utgör riksintresse för kulturmiljövärden. Bedömningen kan mildras genom åtgärder som att exempelvis i planen ställa krav på att särskilda kulturmiljöutredningar ska ingå i framtagande av nya detaljplaner inom och i angränsning till för kulturmiljön särskilt värdefulla områden.

Klimatpåverkan

Planförslaget har höga ambitioner och mål kopplat till kommunens klimatarbete, men det saknas en tydlighet i hur man ska hamna där. Sammanhängande och storskalig bebyggelse ska prioriteras i områden där kollektivtrafik enkelt kan nås. Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät för att användningen av cykel ska öka. Planförslagets ställningstagande kring materialval i byggprocessen bedöms som starkt och positivt och den tematiska översiktsplanen för förnyelsebar energiproduktion bedöms bidra positivt. Sammantaget bedöms planförslaget kortsiktigt medföra risk för små negativa konsekvenser medan planen på lång sikt bedöms medföra små positiva konsekvenser för aspekten klimatpåverkan.

7.1.2 Sociala konsekvenser

Hälsa och livsmiljö

Planförslaget har viss vägledning kring buller och luftkvalitet. Kommunen är en glesbygdskommun som inte har samma behov som en kommun med stora och mer tättrafikerade städer, vilket medför att riktlinjer och ställningstagande är inte lika nödvändiga som en storstadskommun. Sammantaget medför planförslaget varken positiva eller negativa konsekvenser för både luftkvalitet och buller. Kommunen har högt ställda ambitioner vad gäller tillgång till natur- och rekreationsområden och det bedöms positivt att kommunen avser att ta fram grönstrukturplaner för samtliga tätorter och för kommunen som helhet, men det är i dagsläget svårt att göra en bedömning över vilka konsekvenser det kan medföra.

Trygghet och trivsel

Planförslaget övergripande fokus på åtgärder som ska öka tryggheten och skapa inkluderande offentliga mötesplatser bedöms sammantaget medföra små positiva konsekvenser med avseende på trygghet och trivsel.

Hållbart vardagsliv och levande samhällen

Kommunen har ett bra utgångsläge och höga ambitioner som sammantaget bedöms medföra positiva konsekvenser för

människors vardagsliv och levande samhällen, dock skulle tydligare ställningstaganden i vissa vägledande verktygslådor öka planförslaget förmåga att vara stöd till fortsatt arbete.

Inkludering och social sammanhållning

Tydligare planeringsinriktningar eller åtgärdsförslag skulle skapa en röd tråd mellan vision och ställningstagande, men planförslaget visar på ambitioner som kan leda till en positiv utveckling och sammantaget bedöms den nya översiktsplanen medföra positiva konsekvenser för aspekten inkludering och social sammanhållning.

Risk och klimatanpassning

Planförslaget uppmärksammar ett antal risker som behöver hanteras i den planerade utvecklingen i kommunen. Det handlar bland annat om klimatrelaterade risker som ras, skred och översvämning vid skyfall, värmeböljor men också förorenad mark och radon. Kommunen har höga ambitioner och en klimatanpassningsplan ska tas fram. Sammantaget bedöms planförslaget medföra både positiva och negativa konsekvenser kopplat till hantering av risker och klimatanpassning i den kommande planeringen.

7.1.3 Ekonomiska konsekvenser

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

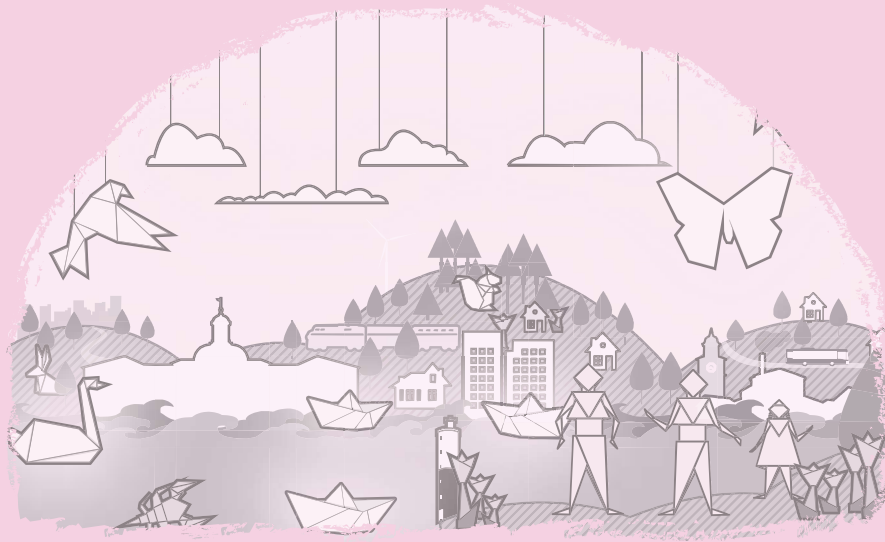
I termer av hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön innebär planförslaget sammantaget små negativa konsekvenser. Planförslaget medför irreversibla ianspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, dock sett till kommunens yta och graden av bebyggelse är det en begränsad påverkan.

Kommunal ekonomi

Själva plandokumentet är i sig inte tillräckligt för att medge en bedömning av planförslaget långsiktiga kommunalekonomiska konsekvenser. Den markanvändning som redovisas i planen skapar möjligheter för ett samhällsbyggande men bedömningar av i vilken ordning och på vilka kommersiella villkor som områden ska utvecklas skjuts till senare processer. Planförslaget medger utveckling av fler bostadsområden och verksamhetsområden. Planförslaget bedöms medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för den kommunala ekonomin.

Förutsättningar för näringslivet

Planförslaget visar att kommunen är medvetna om sin potential för att skapa rätt förutsättningar för näringslivet i kommunen. Ny bebyggelse för verksamheter planeras främst i anslutning till befintliga verksamheter och infrastruktur. Kommunens geografiska läge ger goda möjligheter att attrahera företag och nyetableringar samt en ökad besöksnäring. Dessa möjligheter uppmärksammas i planförslaget. Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser.

8. REFERENSER

8.1.1 Offentligt tryck

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar

Rådets direktiv 1992/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

SFS 1998:899 *Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd*, Stockholm: Miljödepartementet

SFS 2003:789 *Förordningen om skydd mot olyckor*, Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2013:319 *Förordning om utvinningsavfall*, Stockholm: Miljödepartementet

SFS 2017:720 *Klimatlag*, Stockholm: Miljödepartementet

SFS 2010:1065 *Lag om kollektivtrafik*, Stockholm: Infrastrukturdepartementet

SFS 1998:808 *Miljöbalken*, Stockholm: Miljödepartementet

SFS 2011:338 *Plan- och byggförordningen* Stockholm: Finansdepartementet

SFS 2010:900 *Plan- och bygglag*, Stockholm: Finansdepartementet

SFS 1979:429 *Skogsvårdslag* Stockholm: Näringsdepartementet

SOU 2020:78 *Tillgängliga stränder- ett mer differentierat strandskydd*. Stockholm: Miljödepartementet

8.1.2 Statliga underlag

Boverket (2015). *Byggnaders påverkan utifrån ett livscykelperspektiv: forsknings- och kunskapsläget*. Karlskrona: Boverket.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (2014). *Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygds politik*. Östersund: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Naturvårdsverket (2007). *Myrskyddsplan för Sverige: objekt i Uppsala Län*. Rapport 5668. Stockholm: Naturvårdsverket.

Näringsdepartementet (2015). *Sverige helt uppkopplat 2025- en bredbandsstrategi*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Prop. 1997/98:145. Svenska miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Stockholm: Miljödepartementet

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa- en utvecklad folkhälsopolitik. Stockholm: Socialdepartementet

Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Stockholm: Socialdepartementet

8.1.3 Regionala och delregionala underlag

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2007). *2005 års inventering av gölgroda längs Nordupplands kustband*. Uppsala: Länsstyrelsens reprocentral.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2015). *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala Län*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2021). *Färdplan för ett hållbart län: Regionalt åtgärdsprogram för vatten*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2020). *Färdplan för ett hållbart län: Åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2019). *Färdplan för ett hållbart län: Åtgärder för minskad klimatpåverkan*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (1987). *Naturvårdsprogram för Uppsala län*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala Län (2019). *Regional plan för infrastruktur och förnybara drivmedel och elfordon*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Länsstyrelsen i Uppsala län (2021). *Regional vattenförsörjningsplan för Uppsala län*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Region Uppsala (2021). *Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi för Uppsala län*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Regionförbundet Uppsala län (2008). *Folkhälsopolicy för Uppsala Län*. Uppsala: Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Uppsala Brandförsvar (2020). *Handlingsprogram: För förebyggande verksamhet och räddningstjänst från 2020 enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor*. Uppsala: Uppsala Brandförsvar

8.1.4 Tierps kommun

Tierps Kommun (2020). *Avfallsplan*. KF § 27/2020.

Tierps Kommun (2013). *Bostadsförsörjningsplan*. KF § 43/2013

Tierps Kommun (2000). *Bredbandspolicy*.

Tierps Kommun (2016). *Cykelplan*

Tierps Kommun (1993). *Grushållningsplan*

Tierps kommun (2015). *Idrotts- och fritidspolicy*. KF § 126/2015

Tierps Kommun (2015). *Kulturpolicy*. KF § 127/2015

Tierps kommun (2020). *Klimat- och energiplan för Tierps Kommun*. KS § 810/2020

Tierps Kommun (2019). *Plan för Tierps Kommuns ekonomi och verksamhet: 2020-2022*.

Tierps Kommun (2020). *Plan för Tierps kommuns ekonomi och verksamhet 2021-2023*.

Tierps Kommun (2016). *Planbeskrivning Karlholms strand*.

Tierps Kommun (2020). *Policy för Naturvård i Tierps kommun*. KF § 26/2020

Tierps Kommun (2013). *Policy funktionsnedsättning*. KF § 66/2013

Tierps kommun (2018-09-18). *Sammanträdesprotokoll*. KF § 84

Tierps Kommun (2017). *Tierps Kommun samordnande beredskapsplan för dammhaveri och höga flöden i Dalälven*.

Tierps Kommun (2020). *Tierps Kommuns utveckling 2020: En nulägesanalys utifrån Agenda 2030*.

Tierps Kommun (2016). *Tillgänglighetsplan för offentlig utemiljö i Tierps kommun*. KF § 45/2016.

Tierps Kommun (2008). *Tillgänglighetspolicy*. KF § 89/2008.

Tierps Kommun (2014). *VA-plan*. KF § 66/2014

Tierps Kommun (2015). *Vision för Tierps Kommun*. Lindesberg: Strands grafiska i Norden AB.

8.1.5 Elektroniska källor

Boverket (2021). Kommunal och nationell havsplanering. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/kommunal/>

Boverket (2021). ÖP-modell 2.1. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/op-modell/>

Hållnäs sockenråd (2020). *Lokalekonomisk analys (LEA) för Hållnäs*. Tillgänglig: <https://www.hallnas.info/framtid-h%C3%A5lln%C3%A4s>

Nationalencyklopedin (u.å). *Vendeltid*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/vendeltid>

SCB. *Antal tätorter efter region vart femte år*. Tillgänglig: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_MI_MI0810_MI0810A/TatortGrad/table/tableViewLayout1/

SLU. Artportalen. Tillgänglig: <https://www.artportalen.se/>

Stockholm Resilience Centre (2016). *The SDGs wedding cake*. Tillgänglig: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

Svensk turism AB (2010). Nationell strategi för svensk besöksnäring-hållbar tillväxt för företag och destinationer. Skövde: Rolf Tryckeri AB. Tillgänglig: https://www.svenskturism.se/files/ugd/94967b_d4547c98e05b47c095d662d9013a8a9b.pdf

